

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Pedagogická fakulta

Historický ústav FF

Diplomová práce

Jiří Bílek

**Utváření politického systému v Písku
v letech 1945 – 1948**

Vedoucí diplomové práce: **PhDr. et PaedDr. Jiří Dvořák, Ph.D.**

České Budějovice 2010

ANOTACE

Předložená práce se zaměřuje na období let 1945 – 1948, období od konce druhé světové války po počátek komunistického režimu. Sleduje dění v Československé republice od jejího osvobození americkými a sovětskými vojsky, potrestání kolaborantů a odsunu německého obyvatelstva, vzniku Národní fronty a národních výborů jako nových správních a mocenských jednotek, přes volby do Ústavodárného národního shromáždění v květnu 1946, přes postupný rozpad Národní fronty, až po únorový komunistický převrat v roce 1948 a následné květnové volby, a to vše především v obraze dění v regionálním měřítku u vybraného jihočeského města – Písek.

Autor začíná události sledovat v květnu 1945, tedy v dlouho očekávaných dnech osvobození od nacismu. Zabývá se obnovou samosprávných orgánů ve formě Místního a Okresního národního výboru a obnovou činnosti politických stran, která vyvrcholila v předvolební kampani 1946, a která odráží se v jejich volebních výsledcích. Pozornost také věnuje rozporům mezi stranami a jejich členy, které vrcholí únorovými událostmi 1948 a příchodem nového společensko-politického uspořádání. Stranou pozornosti nezůstává ani těžká poválečná situace českého obyvatelstva, zásobovací potíže a obnova zničeného města.

ANNOTATION

The thesis submitted deals with the period of 1945 – 1948, the period of the end of the World War II and the beginning of the communist regime. It follows the events in the Czechoslovak Republic since its liberation by the American and Soviet Armies, the punishment of the collaborators and the withdrawal of the German inhabitants, the establishment of the National Front and People's committees as new administrative and authority units, further the Constitutive National Assembly elections in May of 1946, gradual fall of the National Front, communist coup d'état of February 1948 and subsequent May election, with all the events focused on the region of the chosen South Bohemian town – Písek.

The events start to be followed in May of 1945, in the long-awaited days of liberation from Nazism. It deals with the restoration of autonomous authorities in the form of the Local and the District people's committee as well as the restoration of the activities of political parties which peaked during the election campaign of 1946 reflecting in the results of the election. It also pays attention to the disputes among the parties and their members that culminate in the February events of 1948 and oncoming new socio-political arrangements. Least but not last, it also deals with a severe post-war situation of the Czech inhabitants, supply cut-off difficulties as well as the restoration of the remained town ruins.

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Prohlašuji také, že v souladu s § 47 b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Písku dne 1. 4. 2010

.....

podpis

PODĚKOVÁNÍ

Rád bych poděkoval Dr. Jiřímu Dvořákovi, za jeho rady a pomoc při vzniku této práce. Stejně tak bych chtěl poděkovat archivářům Státního oblastního archivu v Třeboni a Státního okresního archivu v Písku, zvláště pak panu Mgr. Jiřímu Peštovi, kteří mi pomáhali svou znalostí pramenů, zde uložených, a často i nad rámec svých povinností, a pracovníkům Prácheňského muzea v Písku a jeho knihovny. Nemenší dík patří také všem pamětníkům, kteří mi nezištně věnovali svůj čas a hlavně své vzpomínky, které mají v této práci nezastupitelné místo.

Poděkování také patří Lence Hejmanové, Lucii Krejčové a Martině Velkové, které se podílely na konečných úpravách této práce.

V neposlední řadě chci poděkovat svým rodičům a prarodičům za podporu, kterou mi poskytovali během celého mého studia.

Obsah

Úvod	7
1. Konec druhé světové války	16
1.1. Osvobození města	17
1.1.1. Nálety	17
1.1.2. Příchod spojeneckých armád	20
1.2. Na demarkační čáře	22
1.2.1. Americká armáda	24
1.2.2. Rudá armáda	26
1.3. Vyrovnání	28
1.3.1. Německá otázka a kolaboranti	29
1.3.2. Mimořádný lidový soud	35
1.4. Poválečná situace	37
1.4.1. Zásobovací situace	38
1.4.2. Mýtus o budovatelském nadšení?	42
2. Proces utváření politického systému	46
2.1. Národní fronta a Lidová demokracie	49
2.2. Vznik národních výborů	51
2.2.1. Místní národní výbor	53
2.2.2. Okresní národní výbor	55
2.3. Obnovení činnosti politických stran	57
2.3.1. Komunistická strana Československa	58
2.3.2. Československá strana národně socialistická	60
2.3.3. Československá strana lidová	62
2.3.4. Československá sociální demokracie	63
2.3.5. Členstvo a financování	64
2.3.6. Prvomájové oslavy	68
3. Volby a předvolební boj 1946	72
3.1. Bílé lístky	74
3.2. Předvolební boj	75
3.2.1. Komunistická strana Československa	77
3.2.2. Československá strana lidová	80

3.2.3.Československá sociální demokracie	83
3.2.4.Československá strana národně socialistická	85
3.3. Výsledky voleb	88
4. „Vítězný únor – vítězný první máj – vítězné volby – teď jeden vítězný řetězec“	95
4.1. Příprava ke střetu	96
4.1.1.Boj o většinu národa	99
4.1.2.Spory na periferii	100
4.2. Přebat	102
4.2.1.Manifestace jako revoluční prostředek	104
4.2.2.Konec nadějí	107
4.3. Akční výbory národní fronty	108
4.4. Volby a konečné rozhodnutí	112
4.4.1.Jednotná kandidátka	113
4.4.2.Předvolební agitace	114
4.4.3.Výsledky voleb	117
Závěr	121
Seznam pramenů a literatury	125
Seznam zkratk	138
Seznam příloh	140

Úvod

Rozmezí let 1945 a 1948, někdy také nazývané třetí republika, lze chápat jako specifické a dynamické období na přechodu mezi nacistickou a komunistickou diktaturou, kdy v Československu panovalo období relativní, byť trochu „okleštěné,“ demokracie. Doba, kdy se český národ vzpamatovával z hrůz druhé světové války a z děsu moci, kterou nad ním vykonávaly nemilosrdné nacistické protektorátní úřady. Doba, kdy se fakticky změnila zahraničněpolitická orientace země. Doba, kdy jsme se po 12. 12. 1943 dobrovolně přičlenili do sovětské zájmové sféry a tím také vyzdvihli do té doby politického outsidera v podobě zdejší komunistické strany.¹

Období relativní demokracie proto, že v obnovené poválečné Československé republice byly na základě systému Národní fronty (NF) v Čechách povoleny jenom 4 předválečné politické strany – Komunistická strana Československa² (KSČ), Československá strana národně socialistická³ (ČSNS), Československá strana lidová⁴ (ČSL) a Československá sociální demokracie⁵ (ČSD). Ostatním stranám nebylo povoleno obnovit svou činnost pro jejich údajnou spolupráci s nacisty.

Tato část českých dějin se těšila zájmu badatelů již před sametovou revolucí⁶ v roce 1989, a to především z toho důvodu, že se jednalo o období, ve kterém se „dělnická třída,“ potažmo komunistická strana, chopila moci ve státě. Tyto práce různé kvality, mezi nimiž lze najít jak ty zkreslující události nebo vyzdvihující úlohu KSČ, tak

¹ Jiří KOCIAN, *Politický systém v letech 1945 – 1948*, in: Jiří Malíř – Pavel Marek a kol., *Politické strany, Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu v letech 1861 – 2004*, 2. díl: 1938 – 2004, Brno 2005, s. 1125 – 1130, zde s. 129. Srov. Vít Smetana to komentuje slovy, že československá nekomunistická politická reprezentace měla větší strach z Německa než z komunismu. V pořadu Historie.cs, dostupné na <http://www.ct24.cz/textove-prepisy/historie-cs-eu/26255-studena-valka-a-marshalluv-plan/>.

² Jiří PERNES, *Komunistická strana*, in: Jiří Malíř – Pavel Marek a kol., *Politické strany*, s. 1131 – 1142; KOLEKTIV, *Dělnická třída a KSČ v dějinách Písku*, Písek 1976; Jan RATAJ, *KSČ a Československo I. (1945 – 1960)*, Praha 2003; Jacques RUPNIK, *Dějiny Komunistické strany Československa. Od počátků do převzetí moci*, Praha 2002; Jerzy TOMASZEWSKI, *Cesta komunistických stran k moci ve střední Evropě. Srovnávací pohled*, Soudobé dějiny (dále SD) V., II. – III./1998, s. 208 – 237.

³ Jiří KOCIAN, *Československá strana národně socialistická*, in: J. Malíř – P. Marek a kol., *Politické strany*, s. 1143 – 1164; TÝŽ, *Československá strana národně socialistická v letech 1945 – 1948. Organizace, program, politika*, Brno 2002.

⁴ Miloš TRAPL, *Československá strana lidová*, in: J. Malíř – P. Marek a kol., *Politické strany*, s. 1175 – 1188.

⁵ Pavla VOŠAHLÍKOVÁ, *Československá sociální demokracie*, in: J. Malíř – P. Marek a kol., *Politické strany*, s. 1165 – 1174.

⁶ Bohumil JIROUŠEK, *Česká marxistická a marxisticko-leninská historiografie. Diskurs a možnosti výzkumu jeho proměn*, in: B. Jiroušek a kol., *Proměny diskursu české marxistické historiografie*, České Budějovice 2008, s. 9 – 26.

i pozměňující prameny. Na druhou stranu existují i práce v celku solidní a spolehlivé, ač samozřejmě napsané v dobovém kontextu.

Co se týče prací o regionálních dějinách vzniklých před listopadem 1989, mezi „horší“ bych zařadil práce Bohumíra Janouška,⁷ který se jimi zabýval v širším jihočeském měřítku. Bohužel se často omezuje pouze na napadání činnosti nekomunistických stran, a to někdy ve zcela okrajových záležitostech při činnosti místních národních výborů v malých obcích.⁸ Daleko spolehlivější jsou z této doby práce zaměřené na regionální vývoj na Písecku. Jsou to především práce Jindřicha Černožského,⁹ Evy Černožské¹⁰ a částečně Jaroslava Šindeláře.¹¹

Guru výzkumu českých dějin let 1945 až 1948, ale i následného komunistického režimu, je u nás bezpochyby Karel Kaplan,¹² jehož práce, některé z nich vydané ještě za jeho pobytu v Německu a po roce 1989 byl proveden reprint českých vydání, se zabývají jak poválečnou situací v Československu, spory o slovenskou autonomii, tak spory na československé politické scéně před a během února 1948.¹³ Podobné postavení v regionálních dějinách Písecka má současný ředitel Prácheňského muzea v Písku, Jiří Prášek,¹⁴ jehož práce jsou většinou souhrnem všech událostí během dlouhé historické epochy. Náhradou pro zkoumané období, byť jen pro rok 1945, je práce Petra Justina.¹⁵

⁷ Jiří DVOŘÁK, *Revoluční tradice jižních Čech Bohumíra Janouška jako projev normalizační ideologie*, in: B. Jiroušek a kol., *Proměny diskursu*, s. 413 – 426.

⁸ Naprosto katastrofální je článek Bohumír JANOUŠEK, *Národní výbory v květnových dnech*, Jihočeský sborník historický (dále JSH) 24/1955, s. 33 – 41, který je jen hromadou pomluv a útoků. Jeho ostatní práce jsou serióznější, i když se jedná spíše o seznam krajských a okresních konferencí KSČ, než o historickou analýzu, ale přesto se vždy nevyhne pomluvám a dokonce úpravě pramenů. TÝŽ, *Revoluční tradice jižních Čech*, České Budějovice 1971; TÝŽ, *Sto slavných dnů roku 1948. Příspěvek k historii akčních výborů Národní fronty v památném roce 1948*, České Budějovice 1978.

⁹ Jindřich ČERNOŽSKÝ, *Deset slavných květnových dní na Písecku. Úvod ke dnům osvobození*, JSH 49, 1980, s. 177 – 191; TÝŽ, *Květen 1945 a osvobození na Písecku*, Archivum Trebonense 75, s. 126 – 151; TÝŽ, *Několik kapitol z historie života a bojů KSČ na Písecku*, Písek 1971.

¹⁰ Eva ČERNOŽSKÁ, *Formování politických stran na Písecku po osvobození Československa v roce 1945*, JSH 56, 1987, s. 198 – 205; TÁŽ, *Několik poznámek k hodnocení historické úlohy spojeneckých armád při osvobození píseckého okresu*, JSH 54, 1985, s. 151 – 155; TÁŽ, *Volební vítězství Komunistické strany Československa v roce 1946 na Písecku*, JSH 50, 1981, s. 271 – 281.

¹¹ Jaroslav ŠINDELÁŘ, *60 let bojů KSČ na Písecku*, Písek 1981; TÝŽ, *Písek v roce vítězného února*, Písek 1973.

¹² Vítězslav SOMMER, *Kronikář komunistického Československa: Karel Kaplan a studium soudobých dějin*, SD XIV., II./2008, s. 341 – 356.

¹³ Karel KAPLAN, *Pravda o Československu*, Praha 1990; TÝŽ, *Československo po druhé světové válce*, Historický obzor (dále HO) 1, 1/1990, s. 5 – 7; 2/1990, s. 40 – 42; 3/1990, s. 78 – 80; 4/1990, s. 107 – 108; 5 – 6/1990, s. 134 – 137; 7 – 8/1990, s. 171 – 173; 9 – 10/1990, s. 209 – 211; TÝŽ, *Nekrvavá revoluce*, Praha 1993; TÝŽ, *Pět kapitol o únoru*, Brno 1997.

¹⁴ Jiří PRÁŠEK, *Písecké XX. století*, Písek, 1999; TÝŽ, *Písecké 2. tisíciletí*, Písek 2000; TÝŽ, *Písek před 50lety aneb Kronika roku 1948*, Písek 1997.

¹⁵ Petr JUSTIN, *K některým aspektům vývoje města Písku v roce 1945*, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, diplomová práce, 2000.

Zkoumané období je od současnosti vzdáleno více jak 60 let. Jedná se však o dobu, kdy už byla běžná archivace dokumentů a většina je jich zhotovená na psacím stroji, tím pádem badateli většinou odpadají paleografické obtíže. Vzhledem k tomu, že práce je zaměřena na město Písek, nešlo vynechat prameny pocházející z činnosti Místního národního výboru (MNV) Písek,¹⁶ kde se k využití nabízely zápisy z pléna a rady MNV, rozhlasová hlášení (převážně z května 1945), dokumentace k volbám do Prozatímního a Ústavodárného národního shromáždění a jiné prameny k činnosti výboru. Dále to byl Okresní národní výbor (ONV) Písek,¹⁷ zde za zmínku stojí zápisy z pléna a rady ONV, a jako velmi zajímavé se ukázaly prameny pocházející z tzv. III. referátu, tj. bezpečnostního referátu (Zpravodajská hlášení a Měsíční zprávy o politické situaci).

Prameny, jež byly použity pro popis politické situace a právní problematiky poválečného Československa, jsem použil z již existujících přehledných edic pramenů.¹⁸ Problematické se ukázalo mapování činnosti politických stran na základě pramenů pocházející z jejich místních sdružení. Jako útržkovité a neúplné se ukázaly záznamy Okresního výboru KSČ,¹⁹ jsou to však jediné prameny od místních sdružení působících přímo v Písku. Dokumentace nekomunistických stran byla zřejmě po únoru 1948 zničena nebo se nachází neznámo kde. Z toho důvodu jsem použil prameny pocházející z Místního sdružení ČSD v Protivíně²⁰ a Místního sdružení ČSNS v Protivíně²¹ a Mirovicích.²² Ke zkoumání jejich činnosti, ale také ke zmapování dění v Písku, slouží velice dobře stranický tisk, z něhož Písecký kraj²³ Československé strany národně socialistické a Písecké listy²⁴ Československé strany lidové vycházely přímo v Písku. Svůj regionální tisk, s názvem Jihočech,²⁵ měla také Československá sociální demokracie a samozřejmě také Komunistická strana Československa, která do voleb v roce 1946 vydávala Hlasy

¹⁶ Státní okresní archiv (dále SOKA) Písek, fond Městský úřad Písek, Registraturní plán I – XVIII (1934 – 1945); TAMTÉŽ, fond Městský úřad Písek, Doplnky k fondu (manipulace 1934 – 1945); TAMTÉŽ, fond Místní národní výbor, Manipulace 1946 – 1949.

¹⁷ TAMTÉŽ, fond Okresní národní výbor Písek.

¹⁸ František ČAPKA, *Sborník dokumentů ke studiu nejnovějších českých dějin*, Brno 2002; Ján GRÓNSKÝ, *Dokumenty k ústavnímu vývoji Československa II/A. (1945 – 1948)*, Praha 2004; Jaroslav VACULÍK, *Texty ke studiu soudobých světových dějin (1945 – 1994)*, Brno 1996.

¹⁹ SOKA Písek, fond Okresní výbor KSČ Písek. Podle sdělení archivářů SOKA Písek jsou prameny kompletní až od roku 1949, kdy vedení KSČ nařídilo svým místním sdružením jejich archivaci.

²⁰ TAMTÉŽ, fond Místní sdružení Československé sociální demokracie Protivín.

²¹ TAMTÉŽ, fond Místní sdružení Československé strany národně socialistické Protivín.

²² TAMTÉŽ, fond Místní sdružení Československé strany národně socialistické Mirovice.

²³ PÍSECKÝ KRAJ. Týdeník Čs. strany národně socialistické.

²⁴ PÍSECKÉ LISTY. List Čsl. strany lidové kraje Prácheňského.

²⁵ JIHOČECH. Krajské orgán Československé sociální demokracie v Českých Budějovicích.

Prácheňska,²⁶ poté se jejím jediným tiskovým orgánem v jihočeském kraji stala Jihočeská pravda.²⁷ K výzkumu se také nabízely prameny uložené v Státním oblastním archivu v Třeboni, konkrétně prameny pocházející z Krajského výboru KSČ,²⁸ Krajského sekretariátu ČSL²⁹ a Krajského sekretariátu ČSNS.³⁰ Nahlédnout mi však bylo umožněno pouze do pramenů Krajského výboru KSČ; prameny zbývajících dvou politických stran, mi přes mé opakované žádosti, nebyly vedením archivu zpřístupněny.

Práci jsem se snažil řadit chronologicky, a to s tématickými odbočkami souvisejícími s právě popisovanou problematikou. Je rozdělena do 4 hlavních kapitol.

V první části práce se zabývám válečnými operacemi, které předcházely osvobození města Písku v květnu 1945, následným pobytem spojeneckých armád ve městě a celkovým vztahem vojáků k místnímu obyvatelstvu.³¹ Velkým poválečným tématem byl vztah Čechů k Němcům, jehož vyvrcholením byl jejich následný odsun z území Československa.³² Než jej však bylo možné provést, museli být nejen němečtí obyvatelé, ale hlavně uprchlíci, soustředěni do systému táborů,³³ které se také nacházeli v Písku a v jeho okolí. Konkrétně píseckým sběrným táborem a internačním střediskem v Cerhonicích se zabýval Michael Sekyrka.³⁴ Největší škůdce, zastoupené bohužel nejen mezi Němci, ale i v řadách Čechů, nečekal odsun, ale Mimořádný lidový soud³⁵ (MLS); ten soudil kolaboranty, udavače, příslušníky gestapa apod. Cennou prací je v tomto ohledu analýza MLS v Písku od Petra Justina.³⁶ Následně se zabývám válkou

²⁶ HLASY PRÁCHEŇSKA. Týdeník X. kraje Komunistické strany Československa. Původní název zněl HLAS LIDU. Komunistický týdeník prácheňského kraje, který se mezi červencem a říjnem 1945 jmenoval HLAS PRÁCHEŇSKÉHO KRAJE. Týdeník X. kraje Komunistické strany Československa.

²⁷ JIHOČESKÁ PRAVDA. Krajský orgán Komunistické strany Československa v Českých Budějovicích.

²⁸ Státní oblastní archiv (dále SOA) Třeboň, fond KSČ – jihočeský krajský výbor České Budějovice.

²⁹ TAMTÉŽ, fond Československá strana lidová – krajský sekretariát České Budějovice.

³⁰ TAMTÉŽ, fond Československá strana národně socialistická – krajský sekretariát České Budějovice.

³¹ Jindřich PECKA, *Na demarkační čáře. Americká armáda v Čechách v roce 1945*, Praha 1995; Stanislav KOKOŠKA, *Americká válka v českém pohraničním hvozdu*, Dějiny a současnost (dále DaS) 17, 5/1995, s. 25 – 28; Stanley. B. WINTERS, *Americkými očima. Okupace západních Čech v roce 1945*, DaS 25, 6/2003, s. 32 – 36.

³² Tomáš STANĚK – Adrien von ARBURG, *Organizované odsuny? Úloha ústředních státních orgánů při provádění "evakuace" německého obyvatelstva (květen až září 1945)*, SD XII., III. – IV./2005, s. 465 – 533; XIII., I. – II./2006, s. 13 – 49; III. – IV./2006, s. 321 – 376; Zdeněk BENEŠ a kol., *Téma: Odsun – Vertreibung. Transfer Němců z Československa*, Praha 2002; Detlef BRANDES, „Otázka transferu ... *Ta je tady Kolumbovo vejce*.“: *Českoslovenští komunisté a vyhnání Němců*, Český časopis historický 103, 1/2005, s. 87 – 115; T. Staněk, *Odsun Němců z Československa 1945 – 1947*, Praha 1991

³³ T. STANĚK, *Tábory v českých zemích v letech 1945 – 1948*, Opava 1996.

³⁴ Michael SEKÝRKA, *Všední den v internačním středisku Písek–Cerhonice*, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, diplomová práce 2007.

³⁵ Mečislav BORÁK, *Spravedlnost podle dekretu*, Šenov u Ostravy; Kateřina KOČOVÁ, *Druhá retribuce. Činnost mimořádných lidových soudů v roce 1948*, SD XII., III. – IV./2005, s. 586 – 619.

³⁶ P. JUSTIN, *Mimořádný lidový soud v Písku 1945 – 1948*, JSH 71/2002, s. 98 – 121.

zničenému zásobování a vlivu akce UNRRA³⁷ na výživu obyvatelstva. Poslední podkapitola je věnována celkové obnově města a tzv. budovatelskému nadšení, které údajně měla doprovázet zavedená pracovní povinnost a brigády v těžebním průmyslu.

Druhá kapitola se zabývá vznikem nového politického systému, lidovou demokracií a Národní frontou jakožto sdružením politických stran. Válka nezničila pouze města a lidské osudy, ale také správní strukturu. Její nové vytvoření k nám přineslo dosud neznámé národní výbory³⁸ – místní národní výbory, okresní národní výbory, krajské národní výbory (KNV), zemské národní výbory (ZNV). Znovu vybudovat svou síť musely také politické strany, a sice přes svá sdružení v obcích; musely přilákat nové členy a také voliče, což se ne vždy obešlo bez problémů. Silnou politickou zbraní se stávaly manifestace – především jsou to pak prvomájové oslavy.

Třetí kapitola nám nabízí pohled na předvolební boj, který předcházela volbám do Ústavodárného národního shromáždění (ÚNS) v roce 1946.³⁹ Strany se musely vyrovnat s nově zavedenými bílými lístky a přeskupováním volební přízně voličů po válce zakázaných politických stran. Následně se pokusím srovnat předvolební kampaně jednotlivých stran kandidujících v českých zemích.⁴⁰ Ty můžeme sledovat jednak ve stranickém tisku, ale také pomocí volebních letáků a plakátů.⁴¹ Na závěr uvádím výsledky jak za celé Československo, tak také za obce v obvodu soudního okresu Písek.

Závěrečná, čtvrtá, kapitola pojednává o stále se zhoršujících vztazích uvnitř Národní fronty, které nebyly patrné jenom na vrcholných stranických postech a ve vládě, ale také na regionální úrovni. Revoluce v únoru 1948 proběhla během několika málo dnů, které jsou však nabity nejrůznějšími událostmi. Začaly vznikat akční výbory Národní fronty,⁴² a to na všech stupních národních výborů a pracovištích, které měly velký vliv na poúnorové události. Rozepře vyvrcholily 25. února 1948⁴³ přijetím demise nekomunistických ministrů a jejich nahrazením „vhodnějšími“ lidmi. Poslední naděje

³⁷ Karel SOMMER, *UNRRA a Československo*, Opava 1993.

³⁸ Zdeňka HLEDÍKOVÁ – Jan JANÁK – Jan DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích. Od počátků státu po současnost*, Praha 2007.

³⁹ Oscar KREJČÍ, *Kniha o volbách*, Praha 1994.

⁴⁰ Michal PEHR, *Velmi slušná kampaň. Volby 1946 v heslech, karikaturách a obrazech*, DaS 26, 2/2004, s. 30 – 32.

⁴¹ SOkA Písek, fond Sbirka soudobé dokumentace.

⁴² TAMTÉŽ, fond Národní fronta – okresní výbor Písek.

⁴³ KOLEKTIV, *Vítězný únor 1948 na Písecku*, Písek 1973; Jaroslav KREJČÍ, *Tři diagnózy uchopení moci komunisty. Státní převrat, vývoz revoluce, střet civilizací*, SD V., II. – III./1998, s. 203 – 207; Vojtěch MASTNÝ, *Pražský puč v únoru 1948 a počátky Severoatlantického paktu*, SD V., II. – III./1998, s. 247 – 256; Ota HORA, *Svědectví o puči*, Praha 1991; Jaroslava HOFFMANOVÁ, *Provolání k československé veřejnosti z 21. února 1948*, Praha 2003; Hubert RIPKA, *Únorová tragédie*, Brno 1995; Václav VEBER, *Osudové únorové dny 1948*, Praha 2008.

vyhasla s následnými květnovými volbami, kdy byla většinou československého obyvatelstva přijata komunistická Jednotná kandidátka Národní fronty.

Nedílnou součástí práce jsou také vzpomínky pamětníků, kteří do v ní vložili kus svého osobního prožitku. Rozhovory s nimi byly zpracovány dle zásad orální historie⁴⁴ a veškeré citace z nich jsou v původním znění bez jazykové úpravy, aby nedošlo k jejich znehodnocení. Snažil jsem se zapojit, co nejširší věkové spektrum narátorů a mohu říci, že prožitek konce druhé světové války, byl ve všech věkových kategoriích přibližně stejný. Věkově starší si již však uvědomovali kulturní rozdíly nejenom mezi sovětskými a americkými vojáky, ale i mezi Čechy a příslušníky Rudé armády.

Velkým zklamáním pro mne byla část rozhovorů, která byla směřována na poválečný vývoj v Československu, na průběh voleb v roce 1946 a únorový komunistický převrat v roce 1948. Z mě neznámých důvodů téměř všichni ze své paměti vytěsnili prakticky veškeré vzpomínky v souvislosti s politickými událostmi.⁴⁵ Vzhledem k průběhu rozhovorů, které byly občas i plné emocí, srdečnosti a snahy vypovědět vše o svých zkušenostech, nemohu nikoho podezírat ze snahy cokoli zamlčet.

Obecně je za zakladatele města Písku považován přemyslovský král Přemysl Otakar II., u něhož nacházíme první zmínku o Písku z roku 1258. Avšak zcela první zmínka, ale nejasného překladu, „apud Pezch“ pochází od Václava I. z roku 1243.⁴⁶ Podle ní se řídí i oficiální městské slavnosti „Dotkni se Písku,“ které se od roku 1993 (750. výročí) konají každý rok.

Písek se může se pyšnit několika ne nevýznamnými primáty. Nachází se zde nejstarší dochovaný kamenný most v Čechách (o titul nejstarší most ve střední Evropě se pře s německým Řeznem) ze 3. čtvrtiny 13. století, který má 7 oblouků a je 111 metrů dlouhý. V roce 1860 byla v Písku založena první vyšší dívčí škola v Českých zemích. Roku 1887 do města, zásluhou Františka Křižíka, „přichází“ elektrický proud, díky jemuž se stává Písek prvním, elektrickými lampami, trvale osvětleným městem. O další prvenství se však již musí dělit s více městy – vyhlášení republiky v roce 1918.

⁴⁴ Miroslav VANĚK, *Orální historie. Metodické a technické postupy*, Olomouc 2003; TÝŽ, *Orální historie ve výzkumu soudobých dějin*, Praha 2004.

⁴⁵ Jiří ŠUBRT, *Sociální paměť a sociologický výzkum*, SD 2, II. – III./1995, s. 269 – 280. Srov. o selektivnosti lidské paměti a problémech interpretace událostí v ní uložené B. JIROUŠEK, *Česká marxistická a marxisticko-leninská historiografie*, s. 10 - 11.

⁴⁶ J. PRÁŠEK, *Písecké 2. tisíciletí*, s. 16.

Díky zmatku, který panoval mezi pražskou politickou reprezentací, zde byla republika vyhlášena již 14. listopadu 1918, byť jen na pár hodin.⁴⁷

Přesně v polovině 18. století se město Písek stalo sídlem krajského hejtmana, jež spravoval Prácheňský kraj, a s tím spojených krajských úřadů. Na přelomu 40. a 50. let 19. století město přišlo o svůj statut krajského města a krátce bylo podřízeno Plzni (byl zde však zachován zemský soud). Kraj zde byl obnoven v letech 1855 – 1862, tentokrát pod názvem Písecký kraj.⁴⁸ Po jeho zrušení byl Písek ještě po mnoho let sídlem krajského soudu, ale po správní stránce bylo již jen sídlem politického (a také soudního) okresu, který byl „*tvořený městem Písek a čtyřiceti čtyřmi obcemi se ... 68 osadami, měl v roce 1910 37 189 obyvatel. Z toho samotný Písek měl 15 499 obyvatel.*“⁴⁹

Písek patřil (a do jisté míry patří i dnes) mezi nejbohatší města v Čechách. Jeho majetek utrpěl značnými zásahy habsburských panovníků, zvláště pak po porážce prvního stavovského povstání v roce 1547, poté po porážce druhého stavovského povstání v roce 1620, kdy byl dokonce na jistou dobu dán do zástavy španělskému dobrodruhuvi Martinu de Hoeff Huertovi. Přesto se mohl již v 19. století chlubit majetkem čítajícím 10 tisíc hektarů pozemků a 51 rybníků.⁵⁰

Ačkoliv se práce zabývá obdobím po druhé světové válce, oblast politického okresu Písek v zájmových letech 1945 – 1948, můžeme vymezit podle současného administrativního členění České republiky. Zahrnoval oblast současné Obce s rozšířenou působností (ORP) Písek a ORP Vodňany – tedy bez současného ORP Milevsko, které v dřívějším členění, než byly v roce 2000 obnoveny krajské úřady a v roce 2002 zrušeny úřady okresní, k okresu patřilo. Vodňansko na druhou stranu bylo několik let samostatným okresem, v této době k němu však přináležela také velká část jižní části současného ORP Písek, tedy Protivínsko, a následná dlouhá léta patřilo pod správní okres Strakonice. O tom, že tato oblast měla v tehdejším píseckém okrese zvláštní postavení, svědčí to, že ve Vodňanech byla vytvořena expozitura ONV Písek.⁵¹

Politický okres se ještě dále dělil na tzv. soudní okresy, kterých bylo více. Okres Písek byl rozdělen na 3 soudní okresy: soudní okres Mirovice, soudní okres Písek a soudní okres Vodňany.

⁴⁷ J. ŠINDELÁŘ, *Knížka o Písku*, Písek 1985, s. 26, 28, 60, 67.

⁴⁸ Z. JANÍK a kol., *Almanach 750 let města Písku*, Vimperk 1993, s. 41, 44 – 45,

⁴⁹ TAMTÉŽ, s. 48.

⁵⁰ J. ŠINDELÁŘ, *Knížka o Písku*, s. 23.

⁵¹ Zdeňka HLEDÍKOVÁ – Jan JANÁK – Jan DOBEŠ, *Dějiny správy*, mapová příloha.

Tehdejší okres Písek se rozkládal na rozloze 974 km² s 153 obcemi,⁵² ve kterých dohromady žilo více než 60 000 obyvatel, jejichž počet v těchto letech procházel velkými změnami. Ještě při posledním předválečném sčítání v roce 1930, zde žilo 73 000 obyvatel. V červenci 1945 zde bylo napočítáno na 85 511 obyvatel. Pak ovšem obyvatelstva rapidně ubylo, a to na 64 437 obyvatel (září 1946). Takovýto velký úbytek je vysvětlován jednak odchodem některých obyvatel do pohraničí a jednak odsunem 9 000 Němců.⁵³

V okresním městě byla situace velmi podobná. Podle údajů Místního národního výboru⁵⁴ žilo v Písku před vypuknutím druhé světové války 18 200 obyvatel. Na konci války se město stalo pro německé uprchlíky a vojáky branou do amerického zajetí a podle některých odhadů se zde v květnu 1945 nacházelo přes 50 000 lidí.⁵⁵ O rok později, když už bylo město určitě zbaveno těchto lidí, se zde nacházelo 18 651 obyvatel (květen 1946). Ani Písek se nevyhnul odchodu části svého obyvatelstva do pohraničí, ale úbytek zde nebyl tak drastický jako v celém okrese, a počet obyvatel se v lednu 1947 ustálil na 17 660 obyvatel (stav k 31. prosinci byl 17 863 obyvatel).⁵⁶

Celá jihočeská oblast byla regionem spíše zemědělským, bez větších průmyslových podniků (výjimku samozřejmě tvořilo krajské město České Budějovice). V okrese Písek průmysl zaměstnával pouze 3,5 % obyvatel a byl soustředěn převážně v okresním městě.⁵⁷ Na první pohled se zdá, že se proto nejednalo o typickou oblast, kde by se dala očekávat podpora pro komunistickou stranu (stranu dělníků) a pro její plány s osudem Československa. Události však ukázaly, že tomu bylo jinak.

⁵² Z nich v roce ještě 46 bylo bez elektrického proudu. Písecký kraj ze dne 15. února 1946.

⁵³ Písecké listy ze dne 23. prosince 1946.

⁵⁴ SOkA Písek, MNV Písek, sign. XVIIIB1, kart. 22, Volby 1946.

⁵⁵ J. PRÁŠEK, *Písek před 50lety*, s. 20.

⁵⁶ TAMTÉŽ. Musíme si také uvědomit, že tzv. Velký Písek, tedy v podobě, jak jej známe dnes, vznikl až koncem roku 1948, kdy k městu byly připojeny okolní obce Hradiště, Smrkovice, Semice a Oldřichov – tedy dalších cca 1 500 obyvatel. TAMTÉŽ, s. 19.

⁵⁷ J. ŠINDELÁŘ, *60 let bojů*, s. 77. Srov. ještě v roce 1948 pracovala v celých jižních Čechách v průmyslu (těžkém, lehkém a potravinářském) jenom okolo 50 000 lidí. J. PECKA, *Revoluční národní výbory jako prostor pro místní elity*, in: Ivana Koutská – František Svátek, *Politické elity v Československu 1918 – 1948*, Praha 1994, s. 233 – 254, zde s. 244.

1. Konec druhé světové války

Na vývoj v Československu v druhé polovině 40. let 20. století měla bezesporu obrovský vliv jak druhá světová válka a s ní spojená nacistická okupace, tak i výsledek s jakým tato, nesmírně krutá, válka skončila. Byly v ní nasazeny zbraně do té doby nepředstavitelné. Stejně tak nepředstavitelné byly i ztráty na lidských životech, a v porovnání s dřívějšími konflikty, především na civilním obyvatelstvu. Ačkoli se válka naší země dotkla daleko méně, než jiných evropských zemí, zanechala za sebou na dlouhou dobu nesmazatelnou stopu.

Oficiálně druhá světová válka začala 1. září 1939, ale v této době již dávno nebylo Československo samostatným státem. Vše začalo 1. října 1938, kdy bylo po dlouhých přípravách a mezinárodních jednáních na základě Mnichovské dohody, obsazeno pohraničí (tzv. Sudety), obývané německou menšinou, pokračovalo 15. března 1939 úplným obsazením republiky německým vojskem a odtržením Slovenska.

Československé obyvatelstvo si za Rakousko–Uherské monarchie stěžovalo na útlak ze strany dominantních národů, ale teprve nyní, za okupace, mělo poznat, co to národní útlak znamená. Tisíce lidí byly odvečeny do koncentračních táborů, tisíce lidí byly odvečeny do Říše na práci, tisíce lidí byly popraveny.⁵⁸ Samotné město Písek během okupace ztratilo 279 svých občanů.⁵⁹

I přes velké útrapy, které český národ musel vytrpět, měl stále na mysli obnovu samostatnosti Československa, i když, jak se později ukázalo, v jiné podobě, než byla ta předválečná. Abychom alespoň částečně poznali pocity lidí odjíždějících do Říše na nucené práce, nevědouce, zda se ještě vrátí, uvádím krátkou vzpomínku pamětníka:

„To byl ohromně dlouhý vlak. To sme se soustředili v Budějovicích, tam sme nastupovali do toho vlaku. Ale udělali sme jednu kravinu a oni taky, Budějčáci. Přišli se s náma rozloučit a přivedli tam hudbu, velkou kapelu a ona zahrála hymnu. Ještě když si na to vzpomenu! A my v tom rozpoložení sme u toho vlaku vymlátili všechna okna. ... Neměli hrát tu hymnu!“⁶⁰

⁵⁸ V Československu přišlo o život při popravách, v koncentračních táborech apod. asi 365 000 lidí. J. RATAJ, *KSČ*, s. 8.

⁵⁹ Z občanů města Písku bylo 42 občanů popraveno, 2 byli zastřeleni při zatýkání, 53 zemřelo v koncentračních táborech a věznicích, 9 zemřelo po propuštění, 8 zemřelo na práci v Německu, 20 obětí měli revoluční boje a 145 obětí bylo židovského původu. Písecké listy ze dne 14. května 1947. Pro oblast Písecka uvádí Černoهورský přes 600 popravených a zabitých a dalších 600 vězňených v koncentračních táborech. J. ČERNOHORSKÝ, *Květen 1945* s. 127.

⁶⁰ Záznam rozhovoru s Karlem Reichlem ze dne 17. 11. 2008.

1.1. Osvobození města

Ať už budeme brát jako počátek druhé světové války všeobecně uznávané datum, nebo obsazení Sudet, nebo obsazení zbytku Česko–Slovenska, rozhodně můžeme říci, že trvala dlouho a dlouhé bylo i čekání na osvobození. Nejprve nacistické Německo obsadilo bez vleklého boje skoro celou Evropu. Poté následoval osamocný boj Velké Británie, po napadení Německem se přidal Sovětský svaz a nakonec do války vstoupily Spojené státy.

Jako první na Československé území vstoupila Dukelským průsmykem Rudá armáda společně s československými jednotkami. Při jejím následném postupu byla upřednostněna severní cesta a dobytí Berlína, díky tomu do západních Čech přišly americké jednotky a naší zemi rozdělila demarkační čára.

Na osvobození města Písku můžeme shledat několik zajímavých momentů. Osvobodilo se de facto samo, jako první sem přišla americká armáda, ale nakonec spadla do sovětského okupačního pásma. A bez zajímavosti není také to, že díky těmto okolnostem se město stalo tranzitním územím pro německé vojsko, které zběsile utíkalo před Rudou armádou do amerického zajetí.

1.1.1. Nálety

Druhá světová válka objevila pro vojenství nový taktický prvek, masivní vzdušné bombardování. Dávno před tím, než se na území objevily pozemní jednotky, byla oblast, především města a továrny, důkladně vybombardována. S prvními nálety začalo Královské letectvo Velké Británie. U nás mělo na svědomí třeba bombardování Pzlně a Škodových závodů nebo také shození záškodnických jednotek složených z uprchlých čs. občanů. Po útoku na Pearl Harbor však do války v Evropě vstoupily Spojené státy a vzdušné operace se znásobily.

„Ještě tak do roku 43 to šlo, ale pak od toho roku 43, když se vmísila do války armáda Spojených států, tak denně byly tři nálety – ráno, v poledne, večer. To lítaly Američani [večer] a k ránu v pět hodin to lítali Angličani. Ty denní nálety, ty byly strašný. Já sem jich zažil 65!“⁶¹

⁶¹ TAMTÉŽ. Pamětník byl v této době na nucených pracích v německém Dortmundu.

Na našem území přesto k žádným velkým náletům dlouho nedocházelo. Dopadaly sem „pouze“ přebytečné bomby a propagační letáky. Letecká činnost mírně vzrostla v roce 1944. Vrchním velitelem spojeneckého letectva byl generál Carl Spaatz a letadla, která létala směrem na Československo, vzlétala z letišť v jižní Itálii.

Německé úřady doufaly, že nálety vyvolají nechuť vůči spojencům, vzhledem k tomu, že při náletech umírali také civilní obyvatelé, ale jak ukazuje situační zpráva pražského gestapa z října 1944, bylo tomu jinak: „*Původní rozhořčení proti Angličanům a Američanům kvůli bombardování ustoupilo, tvrdí se, že za bombardování jsou zodpovědni jedině Němci.*“⁶²

S blížícím se koncem války začalo náletů přibývat a situace se zhoršila také v oblasti Písku, kde se cílem stala především železniční síť. Jednalo se o tratě České Budějovice – Plzeň, Protivín – Zdice a Písek – Tábor, a to jak železniční zařízení (koleje a vlaky), tak i přilehlé nádražní budovy.⁶³ Důvodem bylo spuštění operace Clarion, jejímž cílem byl rozvrat německé dopravní sítě.⁶⁴ S tím bylo také spojeno napadání německých uprchlických kolon, za které se často maskovaly také jednotky wehrmachtu, aby unikly pronásledování.

Než se seznámíme se situací přímo ve městě Písku, připomeňme si ještě velký zničující nálet, který se stal nedaleko, ve městečku Mirovice, jež bylo téměř srovnáno se zemí, ačkoliv se zde nenacházel žádný dopravní uzel nebo průmysl.

„29. to bylo, když přijeli tyhle ty Němci, s těma vozama a přijeli a pod těma stromama byli a najednou přiletěly ty letadla a začlo to. Já sem tam přišla o manžele a já ... sem byla potlučená, otřes mozku sem měla.

To byla taková chodba ... manžel je cpal do sklepa a teď chtěl taky mě do sklepa. Já do sklepa nechtěla. On se za mnou otočil ... já sem utekla, ono to mezi nás spadlo, mě to odneslo přes jednu místnost až do druhý místnosti, posadilo mě to ... za dveře. ... A on si nějak srazil vaz.“⁶⁵

Řeč vzpomínek pamětníků využijeme i v případě zmapování jediného velkého náletu, který se uskutečnil na město Písek 29. dubna 1945. Informace získané od pamětníků se místy rozcházejí s informacemi napsaných v literatuře, a proto je třeba s nimi zacházet opatrně.

⁶² J. PECKA, *Na demarkační čáře*, s. 13.

⁶³ Karel VESELÝ, *Přehled leteckých akcí a náletů v letech 1944 – 1945 na Písecku*, Výběr prací členů historického klubu Jihočeského muzea v Českých Budějovicích 17, 2/1980, s. 80 – 81.

⁶⁴ J. PECKA, *Na demarkační čáře*, s. 23 – 30.

⁶⁵ Záznam rozhovoru s Annou Maříkovou ze dne 29. 10. 2008.

První neshoda panuje hned ve směru náletu. Pamětníci, se kterými jsem měl možnost hovořit, se shodují, že nejprve došlo k náletu na maďarský transport mezi Čížovou a Pískem (severně od města), kam letadla doletěla z Krašovic, kde dopadaly bomby na vesnici a na příslušníky německé armády, kteří se vydávali za uprchlickou kolonu a ve vesnici se schovali.⁶⁶

„Stál tam maďarskej transport, vojáci maďarský. Nevim, proč tam stáli, kompletní vlak stál tam. ... Celou dobu, co sme tam byli, než to začalo, tak se nehmul. ... A najednou přilítlo pár hloubkařů, obhlídli to tam a zmizeli. A za chvíli jich přilítlo pár a začali to tam mydlit. Tak sme prchli do stodoly.

... mydlili tam ty Maďary. Jenže od tý tratě k tomu lesíku, to je dost daleko a jak utíkali tam po těch polích a ... na ně nalítávali a kosili je tam. Když to potom skončilo, my sme vylezli. Ty co přežili, tak nosili mrtvé z těch polí. Čtyři vagony mrtvejch, těch dobytčáků.“⁶⁷

Následná vlna letadel měla pokračovat směrem na nádraží. Podle dostupné literatury ale proběhl nálet nejdříve na nádraží, a až poté na maďarský transport. Tyto události se odehrály již před více jak 60lety a lidská paměť není neomylná. Ovšem zároveň nemůžeme vyloučit, že na transport proběhli 2 nálety. I když pamětník uvádí, že v době náletu byl tento vlak již na nádraží, ten si ovšem mohl splést s nějakým jiným. Těžko můžeme předpokládat, že by byl vlak odtážen do oblasti právě začínajícího náletu. Stejně tak se bohužel nepodařilo ověřit vysoký počet obětí, který uvádí.

„Jdeme takhle tou alejí tam kolem kasáren a najednou takovej jekot a nad tou dráhou rána jako z děla. To začali bombardovat nádraží, v 10. Pro ten vlak přijela lokomotiva, odtála je na nádraží a tam dostali ceres znova [myšlen vlak, který byl bombardován u Dobešic]. ... Pochopitelně sme se tam museli vypravit. ... Tam práskli bombu, ta neměla přímej zásah a jak jedeš na Putim v tý zatáčce, tam jí položili. Tam byl kráter, ..., jáma jako hrom.“⁶⁸

Na písecké nádraží mělo dopadnout 36 bomb, z toho 7 bylo nevybuchlých. Oběťmi byli "pouze" 3 němečtí vojáci a jeden maďarský uprchlík.⁶⁹ Poškozeno bylo nádraží, lokomotivy, vagony, ale také přilehlá továrna Rourovna.

⁶⁶ Záznam rozhovoru s Jaroslavem Zobalem ze dne 1. 7. 2008

⁶⁷ Záznam rozhovoru s Miroslavem Buriánkem ze dne 8. 7. 2008.

⁶⁸ TAMTÉŽ.

⁶⁹ J. PRÁŠEK, *Písecké XX. Století*, str. 94.

1.1.2. Příchod spojeneckých armád

V květnu 1945 odbíjely poslední minuty Třetí říše. Německo bylo již téměř celé v rukou spojeneckých vojáků. Ze západu se do Čech blížila americká a z východu Rudá armáda. V Písku se začínají probouzet ilegální skupiny, vzniká Revoluční národní výbor, který organizuje národní stráž. Její zřízení 5. května je oznámeno městským rozhlasem: „*K zajištění pořádkové složky v městě Písku je určena členská mládež, označená páskami. Žádáme všechno občanstvo, aby výzev ... uposlechl.*“⁷⁰ Velitelství bylo v reálce a nakonec ke strážní službě byli povoláni všichni muži ročníků 1914 – 1926 s dodatkem: „*Prosíme ovšem, aby každý byl kritický sám k sobě a kdo si jakýmkoliv způsobem za minulé doby zadal v národní cti, aby od těchto čestných úkolů upustil.*“⁷¹

V Písku byly umístěny 2 vojenské jednotky. Byla to maďarská jednotka pod vedením mj. Czizka a německá posádka pod vedením hejtmana Kreutze⁷² o síle 1450 mužů.⁷³ Zatímco mjr. Czizek neměl v úmyslu dělat nově vzniklému národnímu výboru potíže a dokonce mu nabídl zbraně „*výměnou za jídlo, šatstvo a potvrzení o loajálnosti k českému obyvatelstvu v květnu 1945,*“⁷⁴ hejtman Kreutz se hodlal vzdát pouze vojenským autoritám. Přesto slíbil ve městě udržet klid, společné česko–německé hlídky a nebránit odstraňování německých nápisů.

V té době již byly nedaleké Strakonice obsazeny americkou armádou, která byla netrpělivě očekávána také v Písku. Došlo však pouze k vyslání předsunutých jednotek k Nové Hospodě a zbytek vojska zůstal z obav o německý protiútok na místě. V píseckých lesích se stále nacházelo velké množství ozbrojených německých jednotek, které byly doplňovány jednotkami SS skupiny armád Mitte generála – polního maršála F. Schörnera. Nejhorší situace byla v trojúhelníku Zvíkov – Podolský most – Písek.⁷⁵ Z toho důvodu posádkové velitelství varovalo, „*aby žádná civilní osoba ... nevykonávala strážní neb jinou službu od Ptáčkovny [severní část města směr Tábor] k Podolskému mostu, aby nedošlo k incidentům s německou brannou mocí.*“⁷⁶

Píseckým se nechtělo čekat, a proto byl předseda Okresního národního výboru mjr. Komorád pověřen jednáním s americkými jednotkami. Nápomocen s tím mu byl

⁷⁰ SOkA Písek, Městský úřad Písek, inv. čís. 6131, sign. XVIM, kart. 1037, Rozhlasová hlášení.

⁷¹ TAMTÉŽ.

⁷² Za Čechy s ním vyjednávali mjr. Novák, mjr. Stejskal, okresní hejtman Hlaváček, nadporučík Sedláček. J. ČERNOHORSKÝ, *Deset slavných květnových dní* s. 182.

⁷³ P. JUSTIN, *K některým aspektům*, s. 19.

⁷⁴ TAMTÉŽ, s. 17.

⁷⁵ Písecké listy ze dne 11. května 1945.

⁷⁶ SOkA Písek, MěÚ Písek, inv. čís. 6131, sign. XVIM, kart. 1037, Rozhlasová hlášení.

americký Čech, ing. Bůžek, díky jehož brilantní angličtině se mu podařilo přesvědčit velitele amerických jednotek plk. Scarse, aby směrem k Písku poslal dobrovolnickou jednotku pod vedením kpt. Bernarda. K podepsání kapitulčního protokolu hejtmanem Kreuzem poté došlo 6. května v podvečer v Dobešicích u trati Protivín – Zdice⁷⁷ s podmínkou, že do 23:00 Wehrmacht složí zbraně.

Americká vojska do města přijela neočekávaně druhý den a to ze směrů od Nové Hospody a od Dobeve. Národní výbor, ve snaze zachovat i v této revoluční době výrobu a zásobování, vydal nedlouho před jejich příjezdem následující prohlášení: „*Národní výbor upozorňuje občanstvo, že v dohledné době nelze očekávat příchod amerických jednotek, a doporučujeme, aby občanstvo na nic nečekalo a šlo po své denní práci.*“⁷⁸

Hlavním důvodem, proč do města byla poslána jen malá dobrovolnická skupina, byly již zmiňované německé jednotky, které se do okolí stahovaly. Situace byla značně nepřehledná, protože se do města, díky jeho poloze, přicházeli jednotliví vojáci, ale dokonce i celé jednotky, které se tudy chtěly dostat do amerického zajetí. Jen v lazaretních vlacích umístěných v Písku bylo na 2 500 vojáků. „*Mezi nimi [uprchlíky] bylo i 16 nacistických generálů ..., který později vzali Rusové do zajetí,*“⁷⁹ stejně jako lazaretní vlaky, které stály na nádraží nebo také u tábořské zastávky, byly Rudou armádou odtaženy neznámo kam.

Teprve 10. května se v Písku objevila také Rudá armáda, do jejíž oblasti nakonec většina Písku připadla. Sovětské jednotky patřili k 2. ukrajinskému frontu a přijely směrem od Protivína. Městský rozhlas v půl čtvrté již hlásil: „*Rudá armáda bude v nejbližších chvílích v Písku. Přijďte ji ihned všichni na náměstí důstojně uvítat.*“⁸⁰ Šlo však o unáhlenou zprávu, protože sovětské jednotky se do města dostaly až v půl šesté večer.

Důvodem zpoždění vstupu do města byl americký tank, postavený přes cestu u hřebčince na jižní části města. Americký velitel nemohl vojska pustit dále, dokud nedostal ověření povolení ke vstupu ze svého velitelství ve Strakonících. Šlo o problém demarkační linie, která ještě nebyla přesně stanovena. Následující jednotky, které přišly směrem od Trub, už prošly bez problému.

Poté následovala vítání píseckými občany na Velkém náměstí, kde se sovětské jednotky sešly s jednotkami americkými. Došlo také ke slavnému připitku českým

⁷⁷ Přítomni za českou stranu byli ing. Bůžek, Trávníček, Komárek a plk. Poklop. J. ČERNOHORSKÝ, *Deset slavných květnových dní*, s. 186. Kpt. Bernard přivedl 25. jezdeckou eskadronu roty C 35. tankového praporu. P. JUSTIN, *K některým aspektům*, s. 20 – 21.

⁷⁸ SOkA Písek, MěÚ Písek, inv. čís. 6131, sign. XVIM, kart. 1037, Rozhlasová hlášení.

⁷⁹ J. ČERNOHORSKÝ, *Deset slavných květnových dní*, s. 187.

⁸⁰ SOkA Písek, MěÚ Písek, inv. čís. 6131, sign. XVIM, kart. 1037, Rozhlasová hlášení

pivem mezi vojáky obou armád. „Byli jsme je vítat, jejich příjezd na velké náměstí a její příjezd pozorovali s rozličnými pocity. Byla to přehlídka všeho možného, obrněné vozy, džípy, nákladní auta, na nich dokonce i dobytek a koňské povozy.“⁸¹

Pro úplnost musíme dodat, že se nejednalo o první sovětské vojáky v Písku. Ještě předtím, již 5. května, se zde objevila partyzánská jednotka pod vedením por. Kiričenka a por. Babuškina, která měla 85 mužů.⁸² Tato jednotka se pak přičlenila ke strážnímu útvaru Bernard. Rudé armádě také město vděčí tomu, že vyčistilo okolní lesy od zbývajících německých jednotek, kterých se po okolí jenom hemžilo.

Než opustíme období válečné aktivity, musíme ještě připomenout jednu tragickou událost, která se stala v obci Bernartice 8. května 1945. Místní obyvatelé se zde na vlastní pěst pokusili odzbrojit jednotky SS, které zde rozpoutaly hotové peklo. Na pomoc byla vyslána motorizovaná jednotka z Písku. Při následných bojích padlo 16 vojáků⁸³ a 18 civilistů, Němci měli 14 mrtvých. Padlým byl následně uspořádán slavnostní pohřeb na Lesním hřbitově v Písku.

1.2. Na demarkační čáře

Demarkační čára, můžeme s nadsázkou říci, se o 3 roky později stala čarou železné opony, která oddělovala oblasti osvobozené americkou a sovětskou armádou, potažmo oblast kapitalistickou a socialistickou. Tato linie byla vytyčena údajně z obav, aby se sovětské jednotky nepomíchaly s americkými, ale ve skutečnosti šlo spíše o politický než vojenský problém. Americký generál G. Patton byl z prestižních důvodů připraven pokračovat v tažení českými zeměmi, zvláště po začátku Pražského povstání, ale neměl k tomu příslušné rozkazy a žádost o pomoc od nikoho nedostal. Nestálo o to politické vedení, v této době už ustanovené v Košicích, a ani vedení povstalců v Praze pod vedením místopředsedy České národní rady J. Smrkovského.⁸⁴

Přesto bylo postupujícím jednotkám nařízeno, aby prováděly průzkumnou činnost na východ od svých postaveních, ale neměly se již aktivně zapojovat do bojů s německou armádou. Díky tomu se spojenecká vojska, americká, objevila v Písku

⁸¹ Záznam rozhovoru s Marií Horníkovou ze dne 30. 7. 2008.

⁸² J. ČERNOHORSKÝ, *Květen 1945*, s. 144.

⁸³ Padlými příslušníky armády byli: Hübner, Špiler, Hájek, Čapek, Bečka, Weber, Hála, Hejna, Himl, Měřička, Rakovan, Boček, Sup, Kudrlička, Beran, Chvála. Písecké listy z dne 18. května 1945. V srpnu poté ONV rozhodl o poskytnutí podpory 2 000,- K vdovám a dětem zde padlých. SOkA Písek, Okresní národní výbor Písek, Zápisy ze schůzí pléna 1945 – 1949.

⁸⁴ J. PECKA, *Na demarkační čáře*, s. 40 – 41.

o několik dnů dříve než toho byla schopna armáda sovětská. To jistě také zvýšilo ochotu vzdát se místních německých a maďarských jednotek, které se jinak zběsile bránily před zajetím Rudou armádou.

Vymezení demarkační čáry proběhlo až po ukončení hlavních bojových operací samostatně na jednotlivých úsecích rozdělujících republiku mezi americkou a sovětskou armádu. Naprostá většina území Československa, ale i samotných Čech, připadla pod pravomoc Rudé armády. *„K dohodě o přesném vedení demarkační čáry [v oblasti Písecka] došlo na schůzce představitelů obou armád dne 13. května 1945 v Protivíně. Za Rudou armádu ji podepsali velitel 107. gardové divize gardový generálmajor Michail Alexandrejevič Bogdanov a plukovník Někrasov Za Američany velitel 12. sboru americké armády generálmajor Irwin a náčelník štábu brigádní generál Canino.“*⁸⁵

Díky tomu se prakticky celé současné město Písek ocitlo v sovětské zóně, vyjma oblastí Vysoké Putimské a Hradiště, které se nachází za železniční tratí Zdice – Protivín, a které v té době k městu nepatřily. Směrem na Strakonice začínala americká zóna hned za městskou částí Sv. Václav. Vzhledem k této „pohraniční“ poloze a přítomnosti obou armád můžeme sledovat chování vojáků k nim příslušejících, porovnat je, ukázat si na příkladech z vyprávění pamětníků a zapsaných v pramenech.

Nejdříve k režimu, který po obsazení nastal v obsazených oblastech, které až se nacházely pod správou spojeneckých armád, byly od sebe odděleny téměř jako dva státy. Byly stanoveny směrnice o volném pohybu osob *„v okruhu 6 kilometrů od města. Zároveň s tím bylo zakázáno vycházení v době od 21 do 6 hodin,“*⁸⁶ které vydal americký a poté i sovětský armádní velitel, který jej později omezil na zákaz vycházení pouze do americké zóny. Průchod z jedné zóny do druhé byl podmíněn vlastnictvím legitimace vydané jedním z velitelství.

O tom, že mezi příslušníky obou armád bylo někdy celkem velkých rozdílů, není pochyb. Kulturně bývá Rudá armáda přirovnávána k asijským hordám a americká byla bližší západnímu myšlení obyvatel české kotliny. Rozdílů můžeme najít více, stejně jako možná nečekaných podobností.

*„Americká armáda slušné, přátelské chování, ohledně vystupování, kulturou nám bližší. Ruská armáda nevykazovala příliš vzdělanost, a proto také její vztah k vlastnictví, který neznali, jejich vystupování osvoboditelů, kterým by se mělo ve všem vyhovět a vše zdarma poskytnout, protože vše je společné.“*⁸⁷

⁸⁵ E. ČERNOHORSKÁ, *Několik poznámek*, s. 153.

⁸⁶ P. JUSTIN, *K některým aspektům*, s. 34.

⁸⁷ Záznam rozhovoru s Marií Horníkovou ze dne 30. 7. 2008.

Jindřich Pecka zase uvádí zprávu dr. Ducháčka, amerického spojovacího důstojníka, ministru Ripkovi: „*Rusové si nepřivezli nic s sebou a žijí ze země. Kdyby to tak šlo delší dobu, nebude ani maso, ani mléko ... něco lidu dají a komunisté s tím dělají ohromnou reklamu, jako kdyby ... zajišťovali výživu v českých zemí. Americká armáda ... má vše v takovém množství, že rozdává štědře místnímu obyvatelstvu.*“⁸⁸

Ačkoliv sovětská a americká armáda měly svá ohraničená území, která byla pod její správou a ve druhé neměly co dělat, v „pohraničních oblastech“ u demarkační čáry se stávalo, že se při nahodilých událostech, jako byla např. tancovačka, potkávali. Potom při sporu o děvčata nebývalo daleko k použití zbraní – spojenec, nespojenec.

„*Tenkrát sem přijeli Američani do ruský zóny ... Najednou přijela parta, přijeli ty ruský vojáci a bylo zle. Tady bylo hodně děvčat, oni asi koukali po děvčatech. O nějakéj politice, na to kašlali ... Tak se to tu málem popralo ... To byli už ty zálohy, ty první to byli lidi, co prošli frontou, to byli lidi co něco prožili a ty hlídali sebe ... A tyhle zálohy ... to byl samej zloděj a podvodník, ať to bylo na tej straně nebo na tej.*“⁸⁹

1.2.1. Americká armáda

Z vítězných mocností se Spojené státy do druhé světové války zapojily jako poslední – přesto měly velký vliv na válečnou situaci již před svým vstupem do války, který v Evropě vzrostl po vylodění v Normandii. Čechy zaplavovala vlna rusofilství, ale přesto každý osvoboditel, který vyhnal nacisty z naší země byl vítán.

První Češi, kteří se s americkou armádou setkali, nebyli obyvatelé západní Čech, ale nuceně nasazení dělníci v Říši.. „*Dávali dvě hodiny na rabování, aby si každéj opatřil, co potřebuje a po dvou hodinách to skončilo.*“⁹⁰ Poté se starali o rozřtížení zahraničních pracovníků, jejich zásobování a nakonec o transport do jejich vlasti.

Když obě armády dorazily do Čech, velmi brzy bylo patrné, že americká je daleko lépe zásobena, než armáda Rudá, a většinou jim nebylo zatěžko se rozdělit s místním obyvatelstvem (často se i ve filmu objevuje rozdávání u nás v té době neznámých žvýkaček), zvláště za milou dívčí společnost: „*... táhly k Američanům. Protože ty měli cigarety, jídlo, čokolády a všechno možný. A tak holky jako blázni. A pak hromada*

⁸⁸ Citováno podle J. PECKA, *Na demarkační čáře*, str. 67. Srov. Winters píše, že americká armáda měla vlastní jídlo, pohonné hmoty a za zrekvírované předměty platila. S. B. WINTERS, *Americkýmá očima*, s. 34.

⁸⁹ Záznam rozhovoru s Miroslavem Moudrým ze dne 10. 8. 2008.

⁹⁰ Zmiňuje situaci po kapitulaci Dortmundu. Záznam rozhovoru s Karlem Reichlem ze dne 17. 11. 2008.

*jich zůstala těhotná, zůstali tady pozůstatky po nich.“*⁹¹ K tomu přidejme stížnost generála Harmona na velitelství 3. armády na vysoký výskyt pohlavních chorob⁹² a kreslený vtíp uveřejněný v Dikobrazu, na kterém matka chová černé dítě a říká: „*Ale mužíčku, snad bys nepodezřívá? To od těch sazí. Víš přece, že se říká černá Plzeň.*“⁹³

V době jejich pobytu v Písku, než došlo k rozdělení města demarkační čarou, není znám nějaký velký incident, přitom část vojáků (spíše asi důstojníků) byla ubytována privátně. Jediné, k čemu došlo, se stalo až po jejich odchodu z města – byl to nevyjasněný výbuch na městském statku (dnes školní statek Střední zemědělské školy) v Dobešicích. Úhradu škod na něm způsobených obdrželo město v březnu 1946.⁹⁴

Problémy se částečně vyskytovaly v chování amerického velení k německému obyvatelstvu. V pohraničních oblastech docházelo k zachování německých úřadů spolu s německým úřednictvem, což vyvolávalo konflikty. V Písku nastal konflikt, když byly pro německé vojáky, umístěné v nemocnici a v lazaretních vlcích, požadovány větší přídělky potravin, což české obyvatelstvo a úřady slyšely nerady.⁹⁵

K úplnosti zpráv o pobytu americké armády v Písku dodejme nařízení MNV Písek z 10. května 1945, které nařizuje obchodníkům přijímat zvláštní americké marky. Ve stejný den došlo ke zrušení platnosti německých říšských marek.⁹⁶

Díky skutečnosti, že území Československa bylo obsazeno jak americkou, tak sovětskou armádou, stalo se Československo jedinou zemí východní (ve smyslu pozdějšího rozdělení na Východ a Západ), ze které do konce roku 1945 odešli příslušníci Rudé armády. K 30. listopadu oznámil americký velvyslanec L. A. Steinhardt, že na československém území se nachází pouze 300 vojáků americké armády, z nichž většina do konce roku odešla. Stejně tak byla do 1. prosince 1945 odsunuta většina vojáků Rudé armády,⁹⁷ k jejímuž odchodu z Písku se ještě dostaneme.

⁹¹ Záznam rozhovoru s Miroslavem Buriánkem ze dne 8. 7. 2008.

⁹² S. B. WINTERS, *Americkýma očima*, s. 35.

⁹³ J. PERNES, *Dějiny Československa očima Dikobrazu*, Brno 2003, s. 27.

⁹⁴ SOkA Písek, MNV Písek, inv. čís. 6, sign. 1681b, kn. 7, Zápisy ze schůzí rady MNV.

⁹⁵ TAMTÉŽ, MěÚ Písek, inv. čís. 6131, sign. XVIM, kart. 1037, Rozhlasová hlášení. „*Z nařízení velitele americké armády upozorňuje posádkový velitel v Písku veškeré obyvatelstvo, že jakékoliv obtěžování neb dokonce okrádání nemocných a raněných příslušníků něm. armády bude stíháno a trestáno podle váleč. práva.*“ V původní verzi se hovoří dokonce o trestu smrti

⁹⁶ TAMTÉŽ.

⁹⁷ J. PECKA, *Na demarkační čáře*, s. 68.

1.2.2. Rudá armáda

Pokud jsme v předchozím oddíle mluvili o téměř bezproblémovém soužití s Američany, s Rudou armádou to bylo naopak. Jak se prodlužoval pobyt sovětských vojáků, množily se stížnosti, které na ně byly vznášeny.⁹⁸ Příslušníci Rudé armády se nepovažovali, nebo se tak alespoň nechovali, za osvoboditele, ale armádu dobývajících, a podle toho se zařídili. Podle březnové dohody mohli Sověti vyvést veškerý německý majetek s vojenským významem,⁹⁹ ale v konečném důsledku brali vše „co jí přišlo pod ruku,“ zároveň se množily případy znásilněných žen.¹⁰⁰

Uveďme zde stížnost, kterou řešil ONV v Písku 23. května 1945 od obyvatel Jamného, kteří si stěžovali, „že příslušníci Rudé armády znásilnili několik žen a že činí jiné nepřístojnosti.“¹⁰¹ Stížnost byla z neznámých důvodů odložena jako neopodstatněná, NKVD se jí odmítla zabývat se zdůvodněním, že je to věc četnictva. Přitom již 18. května na plénu ONV plk. Osvald navrhoval veškeré stížnosti předat ruskému veleění,¹⁰² tedy pouhých 8 dní od příchodu prvních jednotek Rudé armády do města.

Příslušníkům Rudé armády se nemůže vyčítat, jako příslušníkům armády americké, příliš vstřícné zacházení s německými zajatci. Stejně jako se sovětské důstojníky ve vztahu ke svým vojákům řídili heslem „nás mnoho,“ tak s podobnou zásadou se chovali k velkému počtu německých zajatců. Jak vyprávějí pamětníci, neměli nikdy daleko k tomu použít svou zbraň.¹⁰³

⁹⁸ 17. 7. 1945 rada města Písku navrhla, aby sebrané stížnosti byly odeslány na Ministerstvo národní obrany. SOKA Písek, MNV Písek, inv. čís. 6, sign. 1681b, kn. 6, Zápisy ze schůzí rady MNV.

⁹⁹ Vladislav MOULIS, *Československo ve sféře sovětského vlivu (březen 1945 – únor 1948)*, HO 4, 7/1993, s. 152 – 162, zde s. 152.

¹⁰⁰ Srov. „*Jako Rusové se chovali tady u nás, že ženský před nima nebyly chráněný, tak Američani se stejně chovali v Německu, když to obsazovali. To byli frontový vojáci, ... ženskou neviděli, tak pak byli jako divý.*“ Záznam rozhovoru s Karlem Reichlem ze dne 17. 11. 2008.

¹⁰¹ SOKA Písek, ONV Písek, Zápisy ze schůzí rady 1945 – 1946. Srov. „... ženskou to nevidí třeba celou válku, tak přepadali ty ženský. Ženský byly schovaný tady [v Budičovicích na Protivínku] v barákách, houfně. Prostě se bály. Oni to trestali, když se to prozradilo. Tak ho chytili a na místě zastřelili.“ Záznam rozhovoru s Miroslavem Moudrým ze dne 10. 8. 2008.

¹⁰² SOKA Písek, ONV Písek, Zápisy ze schůzí pléna 1945 – 1949.

¹⁰³ „*Oni když chytili ... Němce, zajatce, tak je prohlíželi, jestli to nejsou SSáci. Nařídili mu svlíknout se, sundat si blůzu, zvednout levou paži a oni se jim tam dívali ... měli tam nedaleko Hřebčince ruský důstojníci stůl ... a najednou tam přihnal 4 to byli Němci z toho lesa tam nedaleko ... On jim nařídil, aby se svlíkli, oni to byli SSáci, tak ještě toho jednoho nakop. A řek jim tam nahoru marš tomu jednomu, ten měl samopal. To sme viděli, jak je tam zastřelil v tom lese skrz ty stromy.*“ Záznam rozhovoru s Václavem Křížem ze dne 18. srpna 2008 ze sbírky Post Bellum (dostupné na http://www.pametnaroda.cz/witness/recording/id/542/#cs_227). Srov. „*Vodili Rusové Němce tady, Němci utíkali na západní frontu, tady byla ruská jednotka. ... Ty transporty, co tady chodily, byly ozbrojený pistolema, oni asi všechny neprodali, čili po tej cestě bylo 7 mrtvejch z těch Dvorců. Každýho zastřelili hned, nebrali se s nima ...*“ Záznam rozhovoru s Miroslavem Moudrým ze dne 10. 8. 2008.

Co se týká ubytování, velká část vojáků žila v zemljankách v okolních lesích, kde si brali dřevo podle svých vlastních potřeb. Velká část byla také ubytována v budovách základních škol. Důstojníci byli ubytováni privátně, případně v hotelu Zlaté kolo a Šumava. Městský národní výbor upozorňoval, že ubytování a stravování si zde platí sami, zároveň zápis obsahuje formulku „*nebudou-li platit, zálohu obec.*“¹⁰⁴

Vrátíme-li se k ubytování řadových vojáků, zdá se, že přirovnání k asijským hordám nebylo daleko od pravdy, protože zničili, co se dalo. Jenom škody způsobené na úplně nové Benešově škole činily 288.730 K,¹⁰⁵ ve výčtu za zničená umyvadla, stoly, kýble, dveře, záchodové mísy, kanalizace od záchodů atd. Celkové škody způsobené 6. střeleckou divizí umístěné v Písku a uplatňované na Rudé armádě prostřednictvím Ministerstva národní obrany (není mi známo, že by byla byt' část uhrazena) byly 1 602 292,20 K. „*Do toho byly započítány ... škody na porostech, tak zničený inventář ve školách E. Beneše a T. G. Masaryka. Částka obsahuje i odebraný proud a vodu. V kolonkách soupisů škod se také objevuje částka za „výlov“ rybníků pomocí granátů.*“¹⁰⁶ Nutno dodat, že takovýto „výlov“ nebyl jen záležitostí sovětských, ale i amerických vojáků. Bohužel ne všechny granáty vybuchly a v pozdějších letech se stávalo, že při výlovech došlo ke smrtelným zraněním.

„*9. XI. se ústav účastnil rozloučení občanstva se zdejší ruskou posádkou, která opouštěla Písek.*“¹⁰⁷ Takto komentuje odchod ruské posádky z Písku kronika zdejšího gymnázia. Rozloučení se konalo na Alšově náměstí (tehdejší Grégrovo) s proslovem předsedy MNV Vojtěcha Moravce, který jej pronesl v ruštině a poděkoval „*za budovatelskou pomoc při výstavbě osvobozené vlasti.*“¹⁰⁸ Za Rudou armádu se rozloučil generálmajor Čirkov, velitel zdejší posádky, který již dříve nahradil prvního velitele pplk. Štěrbakova.

Vzhledem k problémům, které Rudá armáda na našem území způsobila a jejímu chování můžeme jistě uznat za pravdivý výrok Jacquese Rupnika, že „*rusofilství se*

¹⁰⁴ SOKA Písek, MNV Písek, inv. čís. 6, sign. 1681b, kn. 6, Zápisy ze schůzí rady MNV.

¹⁰⁵ TAMTÉŽ, inv. čís. 6152, sign. XVIIID9, kart. 20, Škody způsobené za okupace, škody a náklady spojené s pobytem Rudé armády.

¹⁰⁶ P. JUSTIN, *K některým aspektům*, s. 33. Srov. zápis z rady města Písku z 18. ledna 1946, SOKA Písek, MNV Písek, inv. čís. 7, sign. 1681a, kn. 7, Zápisy ze schůzí rady MNV. Srov. právě kvůli používání výbušnin při lovu ryb byl v součinnosti předsedy MNV a velitele sovětské posádky k 4. červnu 1945 vytisknut dvojjazyčný plakát (v češtině a ruštině), který takové počínání přísně zakazoval. Zajímavostí je, že ruská část je psaná latinkou. Je tedy otázkou, kolik vojáků Rudé armády jej bylo schopno přečíst. TAMTÉŽ, Sbírnka soudobé dokumentace, inv. čís. 4, sign. IV, kart. 5, Osvobození (1945).

¹⁰⁷ Podtrženo, stejně i níže, v originále. SOKA, Písek Gymnázium Písek, inv. čís. 2, sign. I/2, kart. 1, Pamětní kniha.

¹⁰⁸ J. ČERNOHORSKÝ, *Několik kapitol*, s. 97.

rychle vytrácelo úměrně s délkou pobytu sovětských vojsk na československém území.“¹⁰⁹ Spojování Rudé armády, KSČ a politických změn v Československu se budeme věnovat později.

1.3. Vyrovnání

Ještě před úplným skončením druhé světové války, vlastně již před jejím začátkem, bylo většině Čechů jasné, že další soužití Němců a Čechů, které trvalo několik století již nadále nebude možné pro to, co se mezi oběma národy stalo.¹¹⁰ Začalo to bouřemi v Sudetách a vymyšleným útlakem, který měli Němci zakusit z české strany, pokračovalo vyhnáním Čechů, po obsazení pohraničí německou armádou, přes úplnou okupaci Čech a Moravy, konec měl být ve vyhnání Němců a národnostně utilitární stát.

Nejenom německé obyvatelstvo, ale i německá armáda a policie měli být potrestány za 6 let okupace. Dnes je jejich odsun podroben značné kritice, zvláště se pak hovoří o uplatnění principu kolektivní viny, který však nelze posuzovat „*bez dobového kontextu a bez pochopení reakce českých obyvatel na předchozí naprosté vykořevení ...*“¹¹¹

Mezi samotnými Čechy se našlo dost takových, kteří rádi novým pánům posloužili. I jejich seznamy byli v květnových dnech připraveny,¹¹² aby s osvobozením přišla vlna zatýkání. Němce čekal odsun do okupačních zón v Německu a kolaboranty Mimořádný lidový soud.

¹⁰⁹ J. RUPNIK, *Dějiny Komunistické strany*, s. 217. Srov. podobně soudí také Winters, který zdůrazňuje ztrátu iluzí „*vzhledem k neustálému rekvírování potravin, loupení a hrubému jednání.*“ S. B. WINTERS, *Americkýma očima*, s. 36.

¹¹⁰ „*Jinak všichni ty Němci v tý fabrice obstáli, když je člověk tak kritizuje. Mimo hajzly sudeťáky! Ty uměly česky a německy perfektně. Ale to byly s odpuštěním svině! Ty číhali, co děláš, jak to děláš a když by tě bejvali mohli potopit, tak to hned hlásili v kanceláři.*“ Záznam rozhovoru s Karlem Reichlem ze dne 17. 11. 2008.

¹¹¹ Václav BARTOŠ, *Uprchlíky tábor na vodním cvičišti v Písku 1945*, in: Prácheňské muzeum v Písku v roce 2006, Písek 2007, s. 41 – 55, zde s. 42.

¹¹² J. ČERNOHORSKÝ, *Květen 1945*, s. 132.

1.3.1. Německá otázka a kolaboranti

Jak jsem se již zmínil, do okolí Písecka se v květnových dnech stahovalo velké množství německých vojáků, ale také německých uprchlíků z východu, kteří se tudy chtěli dostat k americké armádě. K tomu, aby byl takovýto velký příliv lidí zvládnut, muselo v bezprostředním okolí Písku vzniknout několik sběrných táborů, odkud pak až následně byli zadrženi odvázeni.

Podle dostupných informací v americké zóně směrem na Strakonice vznikly 4 sběrné tábory – 2 u Dobeve, kde byl vojenský uzávěr na hrázi rybníka a utečenci zde byli tříděni¹¹³, a další pak byly u Přešťovic a u Chlaponic.¹¹⁴

S umístěním Němců, především vojáků Wehrmachtu a SS, bylo spojené také jejich odzbrojování. Pravděpodobně vzhledem k nedostatku lidí a nákladní techniky, si nikdo se zadrženými zbraněmi nedělal „těžkou hlavu“ a „flinty vojenský, pistole, ... protitankový talířový mini,“¹¹⁵ granáty a mnoho jiné vojenské techniky se válelo u silnic v příkopech bez jakéhokoliv dozoru.

Takovéto skládky byly např. u silnice mezi Nepodřicemi a Dobeví, u silnice Novosedly – Písek, u silnice Písek – Protivín a v bezprostřední blízkosti Písku na Ptáčkovně, u silnice směrem na Tábor. Nemůžeme se proto divit, že došlo k několika zraněním dětí a dokonce k několika smrtelným úrazům.¹¹⁶

V samotném Písku se také nacházelo mnoho Němců, ať už se jednalo o usedlíky nebo uprchlíky z východu, tzv. národní hosty, a k tomu osoby, které byly kompromitovány spoluprací s německými okupanty. Uprchlíci byli internováni ve zvláštních táborech a „zrádci a kolaboranti“ byli většinou internováni ve věznici okresního soudu v Písku. „*V době od 5. května t. r. bylo v obvodu okresního národního výboru v Písku zajištěno ... celkem 440 osob, vesměs pro zradu a kolaborantství. Z uvedeného počtu je 260 Němců, 168 Čechů, 4 Slováci, 1 Maďar a 5 cizinců jiné národnosti.*“¹¹⁷

¹¹³ J. PECKA, *Na demarkační čáře*, s. 58.

¹¹⁴ Záznam rozhovoru s Jaroslavem Zobalem ze dne 1. 7. 2008.

¹¹⁵ TAMTÉŽ.

¹¹⁶ „*1 zraněné dítě, 4 zabitě (J. Borkovec, J. Petřík, L. Hronek, K. Mareš)*“ SOKA Písek, MNV Písek, inv. čís. 6, sign. 1681b, kn. 6, Zápisy ze schůzí rady MNV. Srov. před nebezpečím pohozených zbraní informoval také tisk: „... aby se nikdo nalezených předmětů nedotýkal, nepřenášel je a m i s t o n á l e z u označil buď kolíkem nebo praporkem ... Zvláště apelujeme na rodiče, aby svoje děti často poučovali o uvedeném nebezpečí.“ Hlas lidu ze dne 25. července 1945.

¹¹⁷ Písecké listy ze dne 1. srpna 1945. Tomáš Staněk hovoří o 177 internovaných Čechů v Písecké věznici. Je ovšem možné, že se jedná o číslo z pozdější doby. T. STANĚK, *Tábory*, s. 106. V půlce července Jihočechy uvádí jména v té době 35 zadržených zrádců a kolaborantů: Kaemel, Stozik, Pařízek, Hampl, Wala, Tumpach, Wachold, Zajícová, Kunt, Gilch, Veber, Hessová, Zeman, Luzum, Molič, Kropáček, Pavel, Kubišta, Drnek, Fric, Gruber Filip, Gruber František, Gruber Jan, Chalupa, Holkup, Štefaničová,

O poměrech ve věznicích, které byly přednostně určeny pro Němce organizované v NSDAP, byli členy SD, SS apod. organizací, a pro Čechy a Slováky, kteří byli také v těchto organizacích, nebo jen byli ve škatulce zrádce a kolaborant, toho mnoho nevíme. Z těch málo zpráv, které můžeme z pramenů vyčíst, vyplývá, že zde příliš často docházelo k úmrtím, bitím, dokonce i mučení. Takováto podezřelá úmrtí byla často vysvětlována stařeckou sešlostí, srdeční slabostí apod.¹¹⁸ Bohužel podobné případy se zjevně nevyhnuly ani písecké věznici, která však, jak se i přes naprostý nedostatek pramenů a vzhledem k pověsti jiných takovýchto zařízení, nepatřila k nejobávanějším.

„Otec zemřel v 45. roce, kdy byl internovaněj. Všechny německy hovořící internovali ... Nás teda ne potom, ... sestru i mě a maminku. Byl v píseckým kriminále a že měl angínu pectoris, tak v roce 45 v říjnu zemřel.

Mohli jsme s ním mluvit jednou za čas. Tam se k nim chovali sprostě, hlavně lidi, kterejm se za války nezkřivil vlásek ... To normální zaměstnanci byli v pořádku. Nejhorší byla ta Revoluční garda, to byli samý takový sebraný vyškuntálové.“¹¹⁹

Co se týká osudu Němců, německých uprchlíků, případně i zajatců z řad Wehrmachtu, byly pro ně určeny sběrné, internační a pracovní tábory. Internační tábory sloužily k umístění osob, které byli zadrženy ve smyslu tzv. velkého retribučního dekretu. Sběrné tábory sloužily z dočasnému umístění Němců, před odsunem (ale jen těch, kteří neměli být později souzeni). A pracovní tábory byli určeny pro osoby, na které se vztahovala pracovní povinnost.¹²⁰ Už v době končící války bylo v Písku umístěno několik desítek tzv. národních hostů, německých uprchlíků z východu, kteří byli rozděleni v soukromých bytech a hotelech.

Tuto problematiku řešil národní výbor již 8. května, tedy ještě před oficiálním skončením války. „*Usneseno, aby byl zřízen uprchlický tábor na ?* [nečitelné, asi vodní. Jedná se o tzv. Wasserplatz, bývalé vodní cvičiště ženistů Wehrmachtu u tratě Protivín – Zdice.] *cvičišti. Nestačí-li budovy na cvičišti, použijí se nemocniční kasárna a Wala*

Raušal, Vedám, Beránková, Bayerle, Veberová, Biederman, Vlk, Surovčík, Kaitman. Jihočech ze dne 20. června 1945. Srov. Maďaři a říšští Němci, u kterých nebyl důvod k bezprostřední internaci, byli internováni až v polovině srpna. TAMTÉŽ ze dne 24. srpna 1945.

¹¹⁸ T. STANĚK, *Tábory*, s. 80 – 81 an. Srov. Michael Sekyrka, který cituje právě Staňka, zemřelo v Písecké věznici na brutální zacházení 5 osob, 2 byly oběšeny. M. SEKÝRKA, *Všední den*, s. 34.

¹¹⁹ Záznam rozhovoru s Josefem Walou ze dne 8.7. 2008. Jmenovaný je synem tehdy známého píseckého podnikatele rakouské národnosti Ing. Wally, který se během války politicky angažoval.

¹²⁰ P. JUSTIN, *K některým aspektům*, s. 58.

[zřejmě se jedná o penzion U Honzíčka v lesích východně od města].“¹²¹ Následně bylo Okresním národním výborem potvrzeno jejich umístění na vodním cvičišti.¹²²

Vzhledem k tomu, že uprchlíků bylo opravdu velké množství,¹²³ na samotném Wasserplatzu se 11. května mělo nacházet 4 968 osob,¹²⁴ vznikly ještě přechodné tábory na Ptáčkovně, u hřebčince, kde se rozkládal u rybníka Beránkovce, a zajatecký tábor v Sokolovně. Obrázek o tom jak to vypadalo v táboře u hřebčince si uděláme podle následujícího novinového článku, který popisuje situaci u Beránkovce.

*„Mnoho dýmů z táborových ohňů splývá v šedivý mrak nad táborem. V něm je mraveniště všech možných lidí a dětí. Zjedné strany se valí zástupy do tábora na nákladních vozech amerických a ruských i německých, ve skupinách vaří, u rybníčka pera a na louce se už hraje kopaná.“*¹²⁵

Život německých obyvatel se řídil zvláštními ustanoveními, velmi podobnými jako byla nařízení Třetí říše vůči Židům. Bylo to například nošení žluté pásky,¹²⁶ omezený pohyb po veřejných prostranstvích a omezení nákupní doby,¹²⁷ nebo zákaz vlastnit rádia.¹²⁸ K dalším nařízením patřila pracovní povinnost se stanovenou mzdou, která byla dosti nízká¹²⁹, a s přiřazeným pracovním místem. Všechna tato nařízení vycházela dost chaoticky a byla vydána jak MNV, tak ONV. Vyhláška, která shrnovala

¹²¹ SOKA Písek, MNV Písek, inv. čís. 5936, sign. IC1, kart. 4, Schůze národního výboru dne 8. května 1945.

¹²² TAMTÉŽ, inv. čís. 6, sign. 1681b, kn. 6, Zápisy ze schůzí rady MNV.

¹²³ Ke konci roku 1945 bylo jen v českých zemích kolem 500 táborů, ve kterých bylo umístěno 150 000 osob. M. SEKYRKA, *Všední den*, s. 14. Srov. Z. Beneš uvádí, že na Československém území bylo 1 215 internačních táborů, 846 pracovních a kárných středisek a 215 věznic, kterými mělo projít asi 350 000 lidí. Z. BENEŠ a kol., *Téma: Odsun – Vertreibung*, s. 42.

¹²⁴ P. JUSTIN, *K některým aspektům*, s. 48. Srov. M. Sekyrka uvádí, že za celou dobu existence tábora tudy prošlo na 70 tisíc lidí! M. SEKYRKA, *Všední den*, s. 20.

¹²⁵ Písecké listy ze dne 7. července 1945.

¹²⁶ Ustanovení rady města z 26. června 1945: „*Děti do 6ti let by byli výjimky ... Kdo nebude nosit, budou mu odňaty potravinové lístky.*“ SOKA Písek, MNV Písek, inv. čís. 6, sign. 1681b, kn. 6, Zápisy ze schůzí rady MNV. Srov. k tomu se váže vtíp z Dikobrazu, kdy se vnouček ptá: „*Dědo, co se jim stalo, že mají zavázanou ruku?*“ A děda odpovídá: „*To mají z toho, že ji měli šest let zdviženou.*“ J. PERNES, *Dějiny Československa*, s. 21.

¹²⁷ Ustanovení rady města z 15. června 1945: „*přístup do hostinců se zakáže, stejně přístup do parku – nákupní doba od 11 do 12 hod.*“ SOKA Písek, MNV Písek, inv. čís. 6, sign. 1681b, kn. 6, Zápisy ze schůzí rady MNV. Rada okresního národního výboru 27. června 1945 zákaz rozšířila: „*němci zákaz vstupu do lesů, sadů, koupališť a všech veřejných míst.*“ TAMTÉŽ, ONV Písek, Zápisy ze schůzí rady 1945 – 1946.

¹²⁸ TAMTÉŽ, MNV Písek, inv. čís. 6, sign. 1741, kn. 6, Zápisy ze schůzí rady MNV.

¹²⁹ TAMTÉŽ, ONV Písek, Zápisy ze schůzí rady 1945 – 1946. Rozhodnutí ze 14. září 1945: „*náhrady mezd němčům – muži 30 K/den, ženy 25 K/den, na venkově o 5 K/den méně.*“ K srov. rozhodnutí o pracovní povinnosti v obci Jehnědlo z 23. října 1946, kdy byla náhrada mezd stanovena na 100 Kčs/ den pro muže.

všechna nařízení a zákazy pro Němce a Maďary, byla vydána ONV dne 30. června 1946.¹³⁰

Navíc tábory nebyly zrovna nejbezpečnějším místem, hlavně pro ženy. Ke střežení táborů byly zřízeny strážní oddíly složené z bývalých vojáků a četníků, členů různých formací, a nakonec vznikající SNB. A také často vtírající a do táborů pronikající vojáci Rudé armády. Jak Češi, tak Rusové se podíleli na častém okrádání internovaných Němců a na znásilňování žen a dívek.¹³¹

Jak se blížilo zimní období, začaly se ukazovat nedostatky dočasného usídlení uprchlíků na vodním cvičišti. Internovaní zde žili v dřevěných boudách a pod přístřešky vyrobenými z rozřezaných gumových člunů. V takovýchto podmínkách nemohli zimu vydržet. Z těchto důvodů národní výbory hledaly možnosti jiného ubytování, které nakonec našly v nemocničních kasárnách.¹³² Později měli být někteří z internovaných propuštěni z tábora, aby se ubytovali ve městě, ale ONV to bylo zamítnuto pro nedostatek ubytovacích prostor,¹³³ což ale rada města, která propuštění navrhovala, musela vědět. V kasárnách byly ubytovány osoby, na které se vztahoval, jak velký retribuční dekret, tak pracovní povinnost, ale i osoby určené k odsunu.

K celkovému počtu internačních středisek ještě měla vzniknout krajská internační střediska. V písecké oblasti takový vzniklo v Cerhonicích (směrem na Prahu), a to 20. února 1946, kde byla využita budova zámku.¹³⁴ To mělo velice omezenou kapacitu a za dobu fungování tudy prošlo (do února 1947) 2 034 osob.¹³⁵ Poté objekt sloužil k ubytování bulharských a rumunských dělníků, kteří zde čekali na repatriaci a byli zatím využíváni na práce ve stavebnictví a zemědělství,¹³⁶ ačkoliv s nimi byly časté problémy, po stránce pracovní kázně a vyšší zločinnosti.

¹³⁰ TAMTĚŽ, Sbíрка soudobé dokumentace, inv. čís. 4, sign. IV, kart. 5, Osvobození (1945). K dřívějším nařízením přibyl ještě zákaz vycházení mezi 21 a 6 hodinou ráno a zákaz ubytovávání cizích osob.

¹³¹ T. STANĚK, *Tábory*, s. 30 a 85. Srov. M. SEKYRKA, *Všední den*, s. 19. Srov. správce tábora na Wasserplatze Otakar Peroutka se zmiňuje o panické hrůze internovaných z příslušníků Rudé armády, ale o nějakých násilnostech se nezmiňuje. V. BARTOŠ, *Uprchlíky tábor*, s. 49.

¹³² „*Internační tábor na zimu – Rudá armáda uvolnila nemocniční kasárna ..., takže bude možno uprchlíky a konfinované osoby umístiti v nemocničních kasárnách.*“ SOKA Písek, MNV Písek, inv. čís. 7, sign. 1681a, kn. 7, Zápisy ze schůzí rady MNV. K 15. prosinci 1945 zde bylo evidováno celkem 350 osob, z toho bylo 154 Němců. Jihočech ze dne 11. ledna 1946. Srov. Písecký kraj ze stejné doby uvádí číslo 392 osob, z toho 368 ve sběrném táboře a z toho většina byla ženy a děti. Písecký kraj ze dne 11. ledna 1946

¹³³ SOKA Písek, MNV Písek, inv. čís. 7, sign. 1681a, kn. 7, Zápisy ze schůzí rady MNV.

¹³⁴ M. SEKYRKA, *Všední den*, s. 21.

¹³⁵ TAMTĚŽ, s. 24. Srov. Sekyrka zde vychází z oficiální zprávy sestavené při zániku tábora, ale Písecký kraj pro stejné období uvádí, že tudy prošlo 4 000 osob, které byli odsunuty v 17 transportech. Písecký kraj ze dne 6. února 1947.

¹³⁶ Stav k 8. říjnu 1947 byl 300 ubytovaných Bulharů. SOKA Písek, ONV Písek, Zápisy ze schůzí rady 1947/II.

Jistého trestu se nevyvarovali ani lidé, kteří přímo českému obyvatelstvu neškodili, ale dá se říci netrpěli nechutí k Němcům. Mám teď na mysli především ženy a dívky, které udržovaly milostné vztahy s německými vojáky. „*Já akorát vim, jak tady v Písku byly holky, co chodili s Němcema, tak ty po válce normálně oholili. Teda ostříhali do hola, aby každé viděl, který to byli.*“¹³⁷ Proslulý je případ otce dívky, který si stěžoval, že byla jeho dcera ostříhána a přitom se oháněl lékařskou správou o jejím panenství.

Poté přišla na řadu otázka odsunu německého obyvatelstva z českém zemí a ze Slovenska a následné znovuosídlení pohraničí. Celkem se v republice jednalo asi o 2,5 milionu osob,¹³⁸ které měly být odsunuty do mezi mocnostmi rozděleného Německa. O jejich odsunu se uvažovalo ještě během probíhající války, a to jak v Londýně, tak také v Moskvě.¹³⁹ Benešovy návrhy směřovaly od tzv. redukce německého (ale i maďarského) obyvatelstva na takový počet, aby se již nemohlo uplatňovat jako politická síla, po zarovnání hranic odstoupením některých pohraničních částí a zisku jiných (např. Kladska). To vše vycházelo z pojetí kolektivní viny všech Němců žijících v Československu za to, že nezabránili úspěchu Henleinovy SdP (Sudetendeutsche Partei) a připojení k Třetí říši.¹⁴⁰

Samotný odsun probíhal ve dvou hlavních etapách. Nejdříve probíhal tzv. „divoký“ odsun,¹⁴¹ který se konal v režii revolučních útvarů, a následný „organizovaný“, který probíhal v intencích Postupimské konference,¹⁴² kde došlo k dohodě třech vítězných mocností o odsunu německých menšin z Polska, Maďarska a Československa.

¹³⁷ Záznam rozhovoru s Miroslavem Buriánkem ze dne 8. 7. 2008.

¹³⁸ V okrese Písek žilo 769 osob, z toho 438 přímo v Písku, německé národnosti. P. Justin, *K některým aspektům*, s. 60. Srov. z celých jižních Čech pak bylo odsunuto kolem 150 000 Němců. J. Pecka, *K některým otázkám vývoje jižních Čech v letech 1945 – 1948*, in: Stanislav Cífk, a kol., *K problematice vývoje jižních Čech v letech 1945 – 1948*, České Budějovice 1968, s. 9 – 67, zde s. 19.

¹³⁹ Stalin: „*menšiny ve střední Evropě musí být likvidovány, protože byly zdrojem věčného neklidu a pátou kolonou.*“ Citováno podle K. KAPLAN, *Pravda*, s. 16. Srov. Edvard Beneš viděl v německé porážce „*jedinečnou historickou příležitost k radikálnímu očištění od německého živlu.*“ D. BRANDLES, *Otázka transferu*, s. 104.

¹⁴⁰ K. KAPLAN, *Pravda*, s. 14, 17 – 18, 67 aj.

¹⁴¹ Během této části odsunu docházelo také k násilným činům a vraždám. Takovému počínání mohla dát podnět sama vláda, která 17. dubna 1945 „*vyzvala obyvatelstvo, aby se mstilo na Němcích za všechny bestiality a nemělo s německým nepřítelem slitování.*“ D. BRANDLES, *Otázka transferu*, s. 112. Srov. slova prof. Černého: „*... tehdy se rodilo špatné svědomí našeho národa. Objevilo se, že obraz, jež jsme si po celé století právem budovali o myšlenkové a mravní podstatě českého národa, nám naše lůza obratem několika měsíců proměnila v mýtus lživě lichotivý, v prázdnou iluzi.*“ Citováno podle J. PERNES, *Dějiny Československa*, s. 20.

¹⁴² Odsun umožňuje článek 13 postupimské deklarace, ve kterém vítězné mocnosti uznaly potřebu odsunu německého obyvatelstva z východní Evropy. Jaroslav KUČERA, *Stíny minulosti. Češi, Postupim a sudetoněmecká otázka*, DaS 27, 5/2005, s. 40 – 43, zde s. 41.

Během divokého odsunu docházelo v některých případech k násilnému vyhánění německých obyvatel, zvláště pak v pohraničí. V písecké oblasti se dá říci, že odsun probíhal spořádaně, podle jasně daných pravidel. Ve sběrných táborech byly vytvořeny skupiny osob určených k odsunu, které měly svého velitele, který za skupinu odpovídal. „*Podezřelí budou ihned odděleni a ponecháni v tábore. Každý velitel obdrží průkaz, kde bude uvedeno jméno velitele, počet lidí ve skupině a směr cesty. Pro zajatce bude vyčleněn vojenský doprovod, civilní osoby mohou jít bez doprovodu.*“¹⁴³

Zatímco „řádný“ odsun, který měl probíhat mezi 1. prosincem 1945 a 1. srpnem 1946, německého obyvatelstva, který směřoval do ruských okupačních zón v Německu a krátkou dobu také v Rakousku, a byl bez celkem jasných pravidel. Odsun do americké okupační zóny měl jasná pravidla, která musela být přísně dodržována. Z tohoto důvodu sem začaly transporty směřovat až v lednu 1946. Američané nekompromisně trvali na tom, aby s sebou odsunovaní měli 1 000 marek, zavazadlo o váze 30 – 50 kg, teplé prádlo, přikrývku, nádobí, potraviny na 3 dny, a aby ve vagonech bylo maximálně 30 osob, tj. celkem 1 200 osob ve čtyřiceti vagónovém transportu.¹⁴⁴ Pokud nebyla některá z podmínek dodržena, byl transport vrácen zpět na Československé území.

Podle ne úplně přesných údajů bylo z Československa odsunuto 1, 75 milionu Němců do americké okupační zóny a 750 tisíc do sovětské. Zůstat zde směly osoby německé národnosti, které žily ve smíšeném manželství nebo se mohly prokázat svou protifašistickou činností. Po skončení odsunu v republice zůstalo podle oficiálních statistik 239 911 Němců, ale jejich počet klesal s tím, že se později dobrovolně vystěhovali do Německa.¹⁴⁵ Vzhledem k tomu, že především v pohraničí tvořili Němci podstatnou část obyvatelstva a tomu, že s probíhajícím odsunem republika pociťovala nedostatek pracovních sil, převážně v zemědělství, hornictví a těžkém průmyslu, byl odsun některých skupin pozdržen.

¹⁴³ P. JUSTIN, *K některým aspektům*, s. 52. Srov. „*Přejeme jim šťastnou cestu, loučíme se s nimi rádi a upřímně si oddechne, až budou jednou pro vždy za hranicemi. Tentokráte to půjde bez koncentráků a bez násilného vraždění.*“ Písecké listy ze dne 18. července 1945.

¹⁴⁴ Z. BENEŠ a kol., *Téma: Odsun – Vertreibung*, s. 46.

¹⁴⁵ K. KAPLAN, *Pravda*, s. 147 – 153.

1.3.2. Mimořádný lidový soud

Mimořádné lidové soudy vznikly na podkladě dekretu prezidenta republiky č. 16/1945 Sb. z 19. června 1945, o potrestání nacistických zločinů, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech, neboli tzv. velký retribuční dekret. Podle hlavy I. §3 se vztahoval na ty, „*kdo v době zvýšeného ohrožení republiky propagoval nebo podporoval fašistické nebo nacistické hnutí, nebo kdo v oné době tiskem, rozhlasem, filmem nebo divadlem, nebo na veřejných shromážděních schvaloval nebo obhajoval nepřátelskou vládu na území republiky.*“¹⁴⁶ Byly zřízeny k provedení národní očisty se zpětnou účinností na dobu okupace republiky. O jejich zřízení bylo de facto rozhodnuto již v exilové vládě v Londýně a také na nich trvaly komunisté během tzv. Moskevských jednání.¹⁴⁷

Lidové soudy měly být nestranné a nepodléhat politickým tlakům a „náladám ulice.“¹⁴⁸ Soudy a jejich složení se však staly terčem politických intrik a to především ze strany komunistické strany, která dokonce prostřednictvím ministerstva vnitra měla na souzených vymáhat jejich svědectví v neprospěch jejich politických soupeřů,¹⁴⁹ i když sami několik kolaborantů ve svých řadách schovávali, aby se tak vyhnuli trestu.

Podklady pro činnosti Mimořádných lidových soudů, resp. veřejných žalobců, dodávaly vyšetřovací komise při Okresních národních výborech, které nařizovaly také zatýkání. Senátu, který rozhodoval o vině obžalovaného, předsedal soudce z povolání a s ním spolurozhodovali 4 přísedící z řad tzv. soudců z lidu (odtud název lidové soudy). Žalobu měl na starosti zpravidla zaměstnanec státního zastupitelství jmenovaný vládou. Soud probíhal velmi rychle vzhledem k tomu, že na rozsudek měl pouze 3 dny, jinak byl případ postoupen řádnému soudu. Stejně tak rozsudky byly ihned vykonatelné, nevyjímaje tresty smrti, které měly být vykonány do 2 hodin od vynesení rozsudku,¹⁵⁰

¹⁴⁶ Citováno podle J. GRÓNSKÝ, *Dokumenty k ústavnímu vývoji*, s. 37. Srov. s potrestáním zrádců českého národa počítal již Košický vládní program ve své IX. hlavě: „*Vláda bude pokládat za svůj nejvyšší odpovědný úkol a za svoji mravní povinnost před českým a slovenským národem postihnouti a vydati soudu a trestu všechny válečné provinilce, všechny zrádce, všechny vědomé a aktivní pomocníky německých nebo maďarských utlačovatelů.*“ TAMTÉŽ, s. 18.

¹⁴⁷ Srov. Dějiny KSČ: „*Jedním z nejpřednějších úkolů, na něž komunisté soustřeďovali činnost národních výborů, bylo důsledné provedení očisty politického, hospodářského a kulturního života země. Očista od zrádců a kolaborantů se stávala důležitou zbraní dělnické třídy v boji o vůdcovství v národě.*“ Citováno podle M. BORÁK, *Spravedlnost*, s. 43.

¹⁴⁸ „... lidové soudy, jejichž výroky a rozsudky mají býti a doufejme i budou – nikoliv pomstou – ale spravedlivou odplatou těm, kdož se dopustili zločinů a trestních činů ...“ Písecký kraj ze dne 21. září 1945.

¹⁴⁹ P. JUSTIN, *Mimořádný lidový soud*, s. 66 – 67.

¹⁵⁰ TAMTÉŽ, s. 101 – 103.

což v některých případech vyvolávalo problém, když např. v Písku nebylo možné najít kata.

Mimořádný lidový soud v Písku byl ustanoven usnesením vlády ze dne 24. července 1945 s působností pro politické okresy Písek, Strakonice, Blatná a Prachatice. Přednostou soudu byl jmenován písecký soudní rada Vojtěch Cikhart.¹⁵¹ Dále pak bylo jmenováno 13 soudců z lidu, většinou z řad osob perzekuovaných nacisty. Svou činnost poté soud zahájil 31. srpna 1945 a první zasedání se konalo 18. září 1945.

Vzhledem k tomu, že rozsudky trestu smrti měly být vykonány takřka okamžitě, musel mít soud svého vlastního kata. U píseckého soudu se jím stal Josef Růžička, občan romské národnosti z blízké Čížové, který měl 2 pomocníky. Rozsudky se měly podle rozhodnutí rady města ze 7. září 1945 konat na Výstavišti u hřbitova Nejsvětější Trojice na břehu řeky Otavy.¹⁵² Popravy se však nakonec konaly v uzavřeném prostoru na dvorku budovy soudu, kam měli přístup pouze lidé starší 18 let a museli mít vstupenku. Změna se udála v souvislosti s obecným zákazem veřejných poprav, který byl vydán po popravě náměstka pražského primátora Pfitznera, kterému přihlížely malé děti a děly se další nepřístojnosti. Napříště se popravy směly vykonávat jen na místech, kde nemohly být pozorovány náhodnými svědky.¹⁵³

Účinnost dvakrát prodlužovaného retribučního dekretu skončil dnem 1. května 1947. K tomu datu stálo před Mimořádnými lidovými soudy celkem 37 982, z nichž 21 342 bylo odsouzeno k nějakému trestu – 741 osob bylo odsouzeno k doživotí, 713 k trestu smrti, zbytek dostal tresty v průměru přes 10 let.¹⁵⁴ U Mimořádného lidového soudu v Písku se během této doby projednávalo celkem 1 274 případů, z nichž 22 skončilo uložením trestu smrti a 573 osob bylo odsouzeno k trestům ve výši přesahující 4 000 let.¹⁵⁵

Mimořádné lidové soudy se dostaly na scénu ještě jednou – po únorovém převratu 1948¹⁵⁶ a to z toho důvodu, že se komunistické straně zdálo, že některé „velké ryby“ vyvázly příliš hladce. Že nešlo úplně tak o spravedlnost, je patrné z toho, že nové

¹⁵¹ TAMTÉŽ, s. 104. Jako soudci z povolání byli jmenováni Panuška, Groišl, Pivrnec, Zbiral a později Tejka a Naděje.

¹⁵² SOKA Písek, MNV Písek, inv. čís. 6, sign. 1681b, kn. 6, Zápisy ze schůzí rady MNV.

¹⁵³ M. BORÁK, *Spravedlnost*, s. 33.

¹⁵⁴ TAMTÉŽ, s. 72.

¹⁵⁵ Písecký listy ze dne 21. května 1947. P. Justin uvádí čísla o něco nižší, což zdůvodňuje tím, že fond Mimořádného lidového soudu v Písku není úplný. Podle jeho studie bylo projednáno 921 případů, ve kterých padlo 17 rozsudků smrti, 19 doživotí a 524 trestů na svobodě. P. JUSTIN, *Mimořádný lidový soud*, s. 121 – 122.

¹⁵⁶ Zákon o obnově retribučního dekretu byl sněmovnou schválen 25. března 1948. M. BORÁK, *Spravedlnost*, s. 75.

soudy měly ukázat pracujícím lidu, „že republikánské soudy nejsou zde jen pro to, aby soudily chudáky a ubožáky, ale i bohaté a mocné“¹⁵⁷ a z toho, že seznamy osob, u kterých mělo dojít k revizi procesu prováděly okresní akční výbory NF, které měly navrhovat osoby, jejichž „potrestání vyžaduje politický zájem.“¹⁵⁸

Obnovený lidový soud v Písku zahájil svou činnost již 6. dubna 1948 opět pod vedením přednosta Vojtěcha Cikharta,¹⁵⁹ senát se však již neskládal z 5 členů, ale již jen ze 3, výjimkou byly revizní procesy, ve kterých se znovu projednávaly případy z dob první retribuice. Dne 4. května 1948 byl také Místním národním výborem ustanoven popravčí Alois Přibil, který byl během prvního působení lidového soudu katovým pomocníkem.¹⁶⁰

Účinnost prodlouženého retribučního dekretu skončila k 31. 12. 1948. Prameny k této části mimořádného soudnictví jsou velmi řídké, proto není možné blíže popsat jeho činnost a kdo a kolik lidí jím prošlo. Celkem šlo asi o 1007 případů, ke kterým se dochovalo jen 153 spisů. Činností obnoveného MLS v Písku se věnují dvě studie, které se od sebe zásadně liší. Kočová ve své studii uvádí, že bylo souzeno celkem 81 osob, z toho odsouzených bylo 30 a 50 zproštěno viny, 1 případ byl vyřízen jinak a proběhlo 7 revizí rozsudku původního soudu.¹⁶¹ Justin oproti tomu uvádí čísla téměř dvojnásobná: projednáváno 155 případů, které v 59 případech skončili udělením trestu, 36 případů bylo vyřízeno jinak a došlo k 20 revizím rozsudku.¹⁶²

1.4. Poválečná situace

Válka nepřinesla potíže jenom Němcům, kteří měli být vystěhováním potrestáni po porážce svých armád, ale její útrapy hlavně dopadaly na obyvatelstvo zemí, které byly k Třetí říši přičleněny. Zemí, které byly pro růst a slávu árijské rasy doslova vysávány. Odhaduje se, že až polovina českého obyvatelstva byla po válce podvyživena a velká část pracujících byla nepřiměřenou pracovní dobou přetěžována.¹⁶³

¹⁵⁷ TAMTÉŽ, s. 76.

¹⁵⁸ K. KOČOVÁ, *Druhá retribuice*, s. 595 – 596.

¹⁵⁹ Dalšími soudci byli jmenováni Blažek, Černí, Zbíral, Paukner a Daněk. P. JUSTIN, *K některým aspektům*, s. 117. Srov. tisk komentoval jmenování Cikharta slovy, že „... soudil tvrdě, ale spravedlivě. Měl nejvíce rozsudků smrti.“ Jihočech ze dne 23. dubna 1948.

¹⁶⁰ SOKA Písek, MNV Písek, inv. čís. 10, sign. 1741, kn. 10, Zápisy ze schůzí rady MNV.

¹⁶¹ K. KOČOVÁ, *Druhá retribuice*, s. 615, 622.

¹⁶² P. JUSTIN, *Mimořádný lidový soud*, s. 118 – 119.

¹⁶³ K. SOMMER, *UNRRA*, s. 83.

K válečným obětem můžeme přiřadit i rozvrácené hospodářství, které bylo v maximální míře přeorientováno na válečnou výrobu, která nenechala vydechnout ani lidem, ani strojům, které byly opotřebené. Finanční prostředky nebyly na opravy a už vůbec ne na novou výstavbu, což skončilo naprostým nedostatkem bytového fondu. A velké škody samozřejmě způsobilo bombardování továren a dopravních spojů a poté průchod bojové fronty.

Na válkou zničené hospodářství doplatili opět nevinní lidé, kteří přišli o část svých těžce ušetřených peněz. Měnová reforma a s ní spojená výměna peněz se uskutečnila 1. listopadu 1945 a byla uskutečněná z toho důvodu, že na našem území obíhalo několik měn – marky, protektorátní a slovenské koruny. Dalším důvodem bylo „zdanit“ tzv. nadprůměrné zisky z doby okupace.¹⁶⁴ Každý občan si mohl u peněžních a poštovních úřadů vyměnit maximálně 500 korun.¹⁶⁵ Zbytek uložil na vázané peněžní vklady a v případě potřeby musel složitě žádat MNV, aby si své peníze mohl vybrat.

Po 6leté okupaci byl český národ opět svobodný. Aby se republika co nejdříve zvedla „z popela,“ byly pořádány pracovní brigády a dobrovolné směny navíc v továrnách. Tato aktivita však nevydržela dostatečně dlouho a produktivita práce opět začala klesat na válečnou úroveň. Tehdy však mohla být odůvodňována sabotováním válečného úsilí Německa, ale jak nyní, v osvobozené republice?

1.4.1. Zásobovací situace

Zásobovací situaci v Československu již od dob Protektorátu ovlivňoval lístkový (přídělový) systém, který v Československu přetrval až do měnové reformy v roce 1953. Omezený příděl potravin byl v protektorátu Čechy a Morava zaveden již v červenci 1939 a v prosinci byl rozšířen na povinnost výdeje na příděl také v restauracích a jídelnách.¹⁶⁶ K tomu, aby mohl člověk nakupovat, jak potraviny, tak později také obuv a oblečení, musel mít poukázku, která ho opravňovala k jejich odběru. Poukázky vydával okresní a obecní úřad a měl podobu kmenového lístku a ústřížku.¹⁶⁷

¹⁶⁴ Původně se soudilo, že se budou rozlišovat „staré“ a „nové“ úspory, tedy peníze, které vydělali během války spekulanti. Jihočeská pravda ze dne 17. října 1945.

¹⁶⁵ Hlas lidu ze dne 24. října 1945.

¹⁶⁶ V kategorii běžného spotřebitele (těžce pracující dostávali větší příděly) bylo k dostání 2 900 g chleba, 900 g mouky, 500 g masa, 210 g tuků a denně ¼ litru mléka. Jde ovšem o počátek války a příděly se s postupujícím časem dále snižovaly. Jan GEBHARD – Jan KUKLÍK, *Dramatické i všední dny protektorátu*, Praha 1996, s. 85 – 86.

¹⁶⁷ TAMTÉŽ, s. 86 - 87. „Dobový vtíp charakterizoval potravinové lístky jako prostředek pro případ, že byl selhal černý trh,“ který se samozřejmě s nedostatkem potravin rozvinul. Srov. „Nastolil se tvrdej

Přiděly potravin byly na konci války a ještě nějakou dobu po jejím skončení hluboko pod úrovní, potřebnou pro zdravou výživu. Přiděly chleba, mouky a brambor byly celkem postačující, ale nedostávalo se masa, tuků a už vůbec ne ovoce a zeleniny.¹⁶⁸ Bez lístků a přidělových poukázek ještě dlouho nešlo prakticky nic koupit. „*Bez potravinových lístků jsme si občas mohli koupit UNRRU ... Byly to velké 5 kilové plechové konzervy – směs ... uzené a zelenina. Byl to vhodný doplněk skromné domácnosti. A co se týče ošacení vše zůstalo při stejném jako za Protektorátu. Podpultovní, za velmi drahé peníze nebo výměna za cennosti.*“¹⁶⁹

A co tedy vlastně byla UNNRA? Zkratka UNNRA v českém překladu znamená Správa Spojených národů pro hospodářskou pomoc a obnovu, která vznikla ještě za druhé světové války, v roce 1943. Jejím úkolem bylo „*poskytování první pomoci ... osvobozeným územím, která pro citelné válečné ztráty v národním hospodářství, pro špatný zdravotní stav obyvatel a nedostatečné vyživovací podmínky, nemohla obnovit chod hospodářství bez cizí pomoci.*“¹⁷⁰ Její význam netkví pouze v obnově zničeného hospodářství, ale velmi důležitá byla pomoc při zásobování obyvatelstva potravinami. Zároveň však nemůžeme její pomoc omezit, jako naše pamětnice, pouze na masové konzervy, protože dodávky obsahovaly široký výběr potravin, chemikálií, strojů a zařízení.¹⁷¹

Již košický vládní program počítal s tím, že vláda „... bude i nadále usilovat o to, aby získala věci první pomoci od mezinárodní organizace UNRRA, dále z prostředků, poskytovaných na podkladě amerického zákona o ‚půjčce a pronájmu‘, jakož i nákupem na volném trhu zahraničním.“¹⁷² V této době ještě nevalilo, že největší podíl na tomto projektu mají Spojené státy a s nimi Velká Británie a Kanada. Její význam byl daleko větší než jen dodávky. Důležité je, že tyto dodávky byly zdarma a veškerý výtěžek (po odečtení nákladů) patřil obdarované zemi, která jej mohla libovolně použít v sociální

režim, ... zavedli se potravinový lístky, šatenky, tabačinky, všechno prostě bylo na lístky. ... Tajně se chodilo, ... do mlýnů. Buď brzo ráno, nebo pozdě večer, protože chodily kontroly ... Byl to takovej výměnej obchod. Byly tabačinky, pro starší 18 let, kdo dostal tabačinku a nekouřil, tak ji vyměnil za mouku nebo za chleba nebo různě, za máslo.“ Záznam rozhovoru s Miroslavem Buriánkem ze dne 8. 7. 2008.

¹⁶⁸ Lenka KALINOVÁ, *Společenské proměny v době socialistického experimentu. K sociálním dějinám v letech 1945 – 1969*, Praha 2007, s. 83.

¹⁶⁹ Záznam rozhovoru s Marií Horníkovou ze dne 30. 7. 2008.

¹⁷⁰ K. SOMMER, *UNRRA*, s. 9 – 10.

¹⁷¹ TAMTĚŽ, s. 10, 53. Dodávky UNRRA obsahovaly potraviny, textil, obuv, suroviny, mýdlo, lékařský materiál, nemocniční zařízení, chemikálie pro farmacii, traktory, zemědělské náčiní, koně, dobytek, hnojivo, osivo, průmyslové suroviny, lokomotivy, automobily atp. Potraviny z toho tvořili cca 45 % a ve výživě představovali přínos 300 kilokalorií denně, tj. asi 15 %. Srov. zpráva St. Habarta, vyživovacího referenta na ONV, vydaná počátkem roku 1947 uvádí, že od května 1945 bylo z akce UNRRA na Písecko zasláno: „95 tun jamů, šťávy pomerančové a jablečné 160 tun, masové konzervy 416 tun, sušená vejce 2 tuny, čokoláda 2 tuny, a kondensované mléko 85 tun, různé potraviny 146, kávy 23, sardinek 116 a soli 90 tun.“ Písecké listy ze dne 12. února 1947.

¹⁷² Citováno podle J. GRÓNSKÝ, *Dokumenty k ústavnímu vývoji*, s. 21.

oblasti a na obnovu národního hospodářství. Podmínkou bylo, že tento stát sám musí do programu přispívat. V případě Československa to byly především zemědělské produkty, hlavně brambory pro Itálii, Jugoslávii a Bulharsko,¹⁷³ ale také dodávky cukru.

Ovšem co se týče textilu, měla pamětnice pravdu. Problémem nebyl jenom jeho nedostatek, ale také zmatek v jeho rozdělování: „*opakuje se totéž co minulého roku, že zimní zboží je dodáno v dubnu. Zboží toto bude moci maloobchodník prodati až na podzim a v zimě.*“¹⁷⁴ Rozdělování probíhalo přes překupníky a jejich velkosklady, někdy bylo zdržováno s vyhlídkou vyššího zisku v budoucnosti.

Dodávky z akce UNRRA pomohly v republice překonat nejzávažnější poválečné nedostatky v zásobování, především potřebné potraviny, a také nastartovat poničené hospodářství svými dodávkami strojů a zařízení. Původně měla být tato pomoc v Československu ukončena již v prosinci 1946, ale nakonec byla prodloužena až do června roku 1947. Důvodem vcelku brzkého skončení akce byla rychlá konsolidace hospodářství a rychlé překonání zásobovacích potíží a schopnost čs. zemědělství již samostatně zásobovat zdejší obyvatelstvo.¹⁷⁵ Celková hodnota dodávek, které republika takto získala, byla 240 milionů dolarů.¹⁷⁶

Radost z toho, jak se republice dobře daří, vydržela bohužel jen do léta roku 1947, kdy Československo postihl velice suchý rok a nedostatek dešťových srážek způsobil, že zemědělství utrpělo velké ztráty,¹⁷⁷ které znamenaly nedostatek základních potravin a snížení životní úrovně obyvatelstva.¹⁷⁸ Řešením bylo opět obnovit dovoz, avšak ten nebyl zadarmo.

Variantu řešení přinášel tzv. Marshallův plán,¹⁷⁹ který přinesl bývalý náčelník štábu americké armády a nyní ministr zahraničí George Marshall. Plán byl jakýmsi

¹⁷³ Výtěžek, který republika získala z prodeje dodávek UNRRA byl 15,5 miliardy Kčs, což by předmnichovské republice stačilo na 2 státní rozpočty. K. SOMMER, *UNRRA*, s. 11 – 12, 80, 97.

¹⁷⁴ Písecké listy ze dne 11. června 1947.

¹⁷⁵ M. BORÁK, *UNRRA*, s. 15, 19.

¹⁷⁶ J. RUPNIK, *Dějiny komunistické strany*, s. 221. Srov. Kalinová uvádí celkovou daleko větší hodnotu dodávek a to 270 milionů dolarů (v přepočtu tehdejších 13 miliard Kčs). L. KALINOVÁ, *Společenské proměny*, s. 83. Srov. nižší číslo uvádí Sommer, které je však nejkonkrétnější: 261 994 900 dolarů. K. SOMMER, *UNRRA*, s. 15. Srov. Československo do programu přispělo produkty ve výši 8,5 milionu dolarů. L. KALINOVÁ, *Společenské proměny*, s. 83.

¹⁷⁷ „*Normální sběr mléka obnášel 22 tis. litrů, dnes pouze 12 tis. l. denně a dodávky stále klesají ... Na jatky přicházejí hubené kusy [dobytky] bez sádla.*“ SOKA Písek, ONV Písek, Zápisy ze schůzí rady 1947/II.

¹⁷⁸ Komunistická strana zhoršení situace „*prezentovala jako výsledek politiky reakčních sil a využívala toho ... proti představitelům politických stran ...*“ František HANZLÍK – Václav VONDRÁŠEK, *Armáda v zápase o politickou moc v letech 1945 – 1948*, Praha 2006, s. 329.

¹⁷⁹ „*Marshallův plán se objevil právě v době, kdy se začaly v Československu projevovat vážné těžkosti a určité krizové jevy v hospodářství. SSSR mu nebyl schopný poskytnout podstatné prostředky ...*“ Slavomír MICHÁLEK, *Odmítnutí Marshallova plánu. Československá politika mezi Východem a Západem*, DaS 29, 2007/7, s. 33 – 36, zde s. 33.

obnovením válečného „zákonu o půjčce a pronájmu,“ díky němuž byly například dodávány zbraně a potraviny do SSSR. Byl určen k financování obnovy válkou zničené Evropy s cílem zabránit opakování dalšího rozsáhlého konfliktu vyplývajícího z potíží válkou vyčerpaného hospodářství.

Nabídka americké pomoci se vztahovala, jak na západní, tak také na východní Evropu a dokonce byla nabídnuta i SSSR.¹⁸⁰ Pro Československo to znamenalo možnost získat úvěr v hodnotě až 15 miliard dolarů,¹⁸¹ a proto se jej vláda rozhodla 4. července 1947 přijmout. Byl to jediný východoevropský stát, který se takto rozhodl, ale po „konzultaci“ v Moskvě, které se zúčastnili Gottwald, Masaryk a Drtina, bylo nakonec od záměru upuštěno.

Nízké zemědělské výnosy způsobily nedostatek potravin na trhu, což vedlo k tomu, že musely být sníženy lístkové přiděly pro obyvatelstvo. Podle údajů Okresního národního výboru byly výnosy obilí v některých případech až o 50 % nižší než tomu bylo v předcházejícím roce 1946.¹⁸² K dokreslení zhoršující se situace slouží nařízení z 1. prosince 1947, které oznamuje nové přidělové množství:

„Mouka: Příděly na lístky byly podstatně sníženy. U dětí do 6 let na 5,50 kg chleba, u dospělých na 8,50 kg chleba a u mladistvích na 10,50 kg chleba ...

Tuky: Příděl másla dostávají děti a mladiství do 20 let.

Maso: Příděly masa jsou dostatečné (2,- kg pro dospělé) ...

Mléko: ... Od 1. prosince jsou dávky mléka sníženy u dětí od 1 – 6 let na ½ l mléka denně a osoby od 20 do 55 let nedostanou vůbec mléko. Osoby starší 55 let dostanou mléko dvakrát v týdnu ..., bude-li ho dostatek.

Cukr: Dávka cukru byla snížena z 1,50 kg na 1,20 kg ...

Uhlí: Zásobování uhlím jest stále ještě nedostatečné. Okres dostal až dosud asi 50 % celkového ročního kontingentu. Celkový příděl jest 9 a ½ q na domácnost.

*Palivové dříví se vydává zatím ½ m² na domácnost“*¹⁸³

¹⁸⁰ Zdeněk Veselý je toho názoru, že Sovětský svaz odmítl Marshallův plán, protože ho nemohl kontrolovat jako předcházející program UNRRA, který probíhal pod patronací Společnosti národů. V pořadu Historie.cz, dostupné na <http://www.ct24.cz/textove-prepisy/historie-cs-eu/26255-studena-valka-a-marshalluv-plan/>. Srov. částečně s tím také souhlasí Michail Narinskij, který však hlavní důvod vidí v tzv. Vargově správě, z níž vyplývá, že Sověti v plánu viděli snahu USA připravit se na novou hospodářskou krizi, která podle nich měla brzy přijít, a zbavit se tak přebytečného zboží. Michail Matvejevič NARINSKIJ, *Sovětský svaz a Marshallův plán: ještě k otázce sovětského veta*, SD IV., III. – IV./1997, s. 479 – 491, zde s. 481 – 482.

¹⁸¹ J. PERNES, *Dějiny Československa*, s. 31.

¹⁸² SOKA Písek, ONV Písek, Zápisy ze schůzí pléna 1945 – 1949.

¹⁸³ Písecký kraj ze dne 11. prosince 1947. Srov. situace mohla být i tak špatná, že si někteří obyvatelé vrátili ke „způsobům stravování“ z doby války: „*Kočky se ztrácely, psi. Byla bída o maso, takže sem okusil psí sádlo, psa sem měl, kočku, všechno. ... Potom přines [otec] psí sádlo, to lidi hodně sháněli, kdo měl tuberkulózu nebo tak. Já si to namazal na chleba, to nikdy nezestydlo. Bylo to takový ztuhlý na*

Nedostatek potravin, zvláště obilovin, který byl umocněn ukončením dodávek UNRRA, měl být vyřešen zvýšením dovozu ruského obilí, jehož se mělo dovést až 600 000 tun.¹⁸⁴ První vagony měly dorazit již v říjnu 1947, jež směřovaly z Maďarska, ale byly údajně zadrženy na Slovensku, kde byl s obilovinami volný obchod.¹⁸⁵ Z tohoto důvodu se mohlo první obilí v Berounských mlýnech v Písku začít mlít až v lednu následujícího roku, kdy sem dorazilo prvních pět vagónů.¹⁸⁶

1.4.2. Mýtus o budovatelském nadšení?

Když se dívám na filmové týdeníky z doby těsně po druhé světové válce, jsou plné mladých, nadšených lidí, kteří drží nějaký pracovní nástroj a zvesela jej používají. Týdeník je plný optimismu a chuti do práce. Skutečně lidé s radostí pracovali na obnově své země? Na tuto otázku se pokusí odpovědět právě tato kapitola. Není překvapující, že během okupace se rapidně snížila produktivita práce v českém průmyslu, lidé nechtěli pracovat pro nacisty a pomáhat jim v jejich válečném úsilí. Podle stížnosti stavitele Kostnera, že „*mzdy stouply o 33 %, pracovní morálka oproti předválečné době poklesla o 30 – 40 %*,”¹⁸⁷ to vypadá, že obyvatelům Československa se jen s nechutí chtělo odvykat okupačním zvyklostem.

Bezprostředně po skončení druhé světové války skutečně lidé pomáhali na obnově zničených měst a na brigádách odpracovali tisíce hodin zadarmo. Jejich práce však byla ztížena nedostatkem surovin (převážně stavebního materiálu) a celkovými

pohled, ale roztíralo se to. To sem normálně jed, psa taky ... výbornej. “ Záznam rozhovoru s Miroslavem Buriánkem ze dne 8. 7. 2008. Srov. porovnání s přiděly stanovenými od 1. ledna 1950 dostupné na http://www.totalita.cz/vysvetlivky/syst_pridel.php.

¹⁸⁴ Údaje o sovětské potravinové pomoci se velmi liší. Na schůzi krajského výboru KSČ v Českých Budějovicích v prosinci 1947 bylo účastníkům sděleno, že SSSR zvýší svou dodávku ze 400 000 na Gottwaldovu žádost na 600 000 vagónů obilí. Což by představovalo cca 12 mil. tun. Jedná se téměř určitě o překlep zapisovatele. SOA Třeboň, KV KSČ ČB, inv. čís. 17, sign. I/C/1b/1 (I-1/2 sv. 1), kart. 15. Protokoly z plenárního zasedání KV KSČ. Ostatní zdroje hovoří o 600 000 tunách chlebového a krmného obilí. Jihočech ze dne 5. prosince 1947. Srov. KOLEKTIV, *Dvacet let okresu Písek*, n.d., s. 17. Srov. Rupnik naopak píše o původním počtu 400 000 tun. J. RUPNIK, *Dějiny Komunistické strany*, s. 229. Nicméně toto gesto pomoci můžeme chápat jako čistě propagandistický krok, protože se jednalo o celkem velké množství, které ohrožovalo samotné sovětské obyvatelstvo. Martin Kovář v pořadu Historie.cs, dostupné na <http://www.ct24.cz/textove-prepisy/historie-cs-eu/26255-studena-valka-a-marshalluv-plan/>.

¹⁸⁵ SOKA Písek, ONV Písek, Zápisy ze schůzí pléna 1945 – 1949.

¹⁸⁶ Písecký kraj ze dne 20. ledna 1948.

¹⁸⁷ SOKA Písek, ONV Písek, Zápisy ze schůzí pléna 1945 – 1949. Srov. podle Kalinové byla produktivita práce o 50 % nižší v porovnání s první republikou. Hlavními příčinami bylo z 20 % snížení hodinového výkonu a vysoká absence, kdy 25 % pracovníků nedocházelo pravidelně do zaměstnání. Jako stimul zvýšení výkonu výroby, proto podniky přecházeli z časové mzdy na úkolovou. L. KALINOVÁ, *Společenské proměny*, s. 80, 86.

problémy podniků, které složitě přecházely z válečné výroby,¹⁸⁸ která nezřídka zničila i jejich vybavení a způsobila zadlužení. Vždyť celkové vyčíslené škody ve městě Písku (započteno bylo také odškodnění pro samosprávné zaměstnance města a investiční škody za neuskutečněné projekty) byly během okupace 44 107 843,06,- Kčs.¹⁸⁹

Toto počáteční nadšení z budování nové svobodné republiky zřejmě dlouho nevydrželo, nebo se ho neúčastnil dostatečně velký počet lidí, protože již 4. července 1945 byla ONV v Písku vyhlášena pracovní povinnost pro muže ve věku 15 až 60 let, pro ženy ve věku 15 až 45 let. To znamená, že museli odpracovat určitý počet hodin bez nároku na mzdu. Kdo výzvy neuposlechl, mohl přijít o potravinové lístky.¹⁹⁰

Pracovní povinnost se opakovala také v letech 1946 až 1948. V roce 1946 však platila již jen pro muže ve věku 18 až 55 let a ženy ve věku 18 až 50 let a to na dobu pouze 16 hodin. Navíc osoby, které se z nějakého důvodu nemohly zúčastnit, mohly se vykoupit, a to za 100 Kčs za 8 pracovních hodin.¹⁹¹ Při obnovení pracovní povinnosti roku 1948 se zdá, že i přes celkem nízký počet povinných hodin, se ještě počátkem roku 1948 našlo dost takových, kteří se v práci dosud neobjevili.¹⁹²

Oblastí, kde byl ožehavý nedostatek pracovních sil, bylo zemědělství, jehož činnost byla, je, a bude nejdůležitější pro výživu obyvatelstva. Jako i v jiných oblastech hospodářství byla jedna z příčin nedostatku v odsunu německého obyvatelstva. Aby bylo možné úrodu sklídit v určitém čase a neohrozit její množství a kvalitu, musely být povolány žňové brigády.¹⁹³ Při jejich sestavování pomáhaly také politické strany, převážně komunisté, kteří sestavovali zemědělské brigády i v jiných ročních obdobích, např. na pomoc při jarních pracích. V jejich snaze ale také můžeme najít stopy propagačně promyšleného tahu, který měl pomoci získávat straně popularitu.¹⁹⁴

Špatná situace s pracovními silami v zemědělství přetrvávala i v roce 1946, a proto vydalo MNV prostřednictvím svého předsedy výzvu k dobrovolné účasti při

¹⁸⁸ L. KALINOVÁ, *Společenské proměny*, s. 94.

¹⁸⁹ Náhrady za tyto škody byly německou stranou, na rozdíl od těch požadovaných po Rudé armádě, postupně hrazeny. SOkA Písek, inv. čís. 6152, sign. XVIIID9, kart. 20. Škody způsobené za okupace, škody a náklady spojené s pobytem Rudé armády.

¹⁹⁰ TAMÉŽ, Sbirka soudobé dokumentace, inv. čís. 4, sign. IV, kart. 5, Osvobození (1945). „*Výdejny potravinových lístků jsou oprávněny vydati potravinové lístky pro 3/78. zásobovacího období pouze těm osobám, které prokáží, že jsou řádně a plně zaměstnány.*“

¹⁹¹ Písecký kraj ze dne 3. října 1946.

¹⁹² TAMTÉŽ ze dne 20. ledna 1948.

¹⁹³ „*Když sem chodil do školy byla povinnost v létě, se muselo měsíc na brigádu. Sebrali nás a odvezli až na Šumavu ... [zůstali jsme tam] tři neděle asi. ... to nás tam odvezli a tam sme pomáhali na žních. Tam se mlátil jenom bodlák ...*“ Záznam rozhovoru s Josefem Walou ze dne 8. 7. 2008.

¹⁹⁴ „*S. Kučera [žádá sestavení]... brigády pro pomoc venkovu při jarních pracích. Zdůrazňuje, že tyto brigády mohou propagačně velmi pomoci straně.*“ SOkA Písek, OV KSČ Písek, inv. čís. 1, sign. I/2, kart. 166, Zasedání pléna okresního KSČ Písek.

žních. „*Vlast Vás volá ... k ožehavému problému jak sklídit úrodu v polích ... Je povinností nás všech, abychom ze všech sil přispěli k zajištění výživy obyvatelstva naší milované vlasti ... neboť sebelepší úroda může být zničena, nebude-li včas sklizena. Proto MNV v Písku apeluje ... [aby občané] přihlásili se dobrovolně k práci v době letošních žní u úřadu ochrany práce v Písku.*“¹⁹⁵

Žádost předsedy MNV však vzbudila dostatečný zájem pouze mezi zaměstnanci jeho úřadu a v Rourovně, ne však mezi širokým obyvatelstvem města. Z tohoto důvodu byl z iniciativy závodních rad zastaven provoz v několika podnicích ve městě a jejich zaměstnanci posláni na venkov.¹⁹⁶

Nepříznivá situace byla také s dodávkami uhlí, které před a ve válce z velké části rubali němečtí horníci (z tohoto důvodu byl jejich odsun pozdržen). Nyní, pokud chtěl mít okres dostatečnou zásobu paliva, které bylo nutné nejenom k topení v domácnostech, ale i k provozu továren, musel poslat do dolů na uhelnou brigádu odpovídající počet občanů.

Občanům okresu se však do dolů asi příliš nechtělo, protože v roce 1948 „*okres neobdrží žádný příděl uhlí za uhelné brigády ... měli jsem dodat 1 % z celkového počtu obyvatel, t.j. 163 brigádníků, kteří měli odpracovat celkem 15.728 hodin, dodali jsme ... pouze 87 brigádníků, kteří odpracovali pouze 3.742 hodin.*“¹⁹⁷ Situace se začala komplikovat již v přecházejícím roce, i když původně byl ONV optimistický a věřil, že na brigádách se vystřídá 450 mužů, tj. 150členná skupinka vždy na 4 měsíce s tím, že v létě pomohou učitelé a na podzim zemědělci.¹⁹⁸ Situace s palivem byla velmi špatná již od konce války, že i MNV v Písku počátkem roku 1947 dovolil svým občanům kácet v silně poškozených městských lesích.¹⁹⁹

Během organizace brigád a s postupující nechtí lidí na ní odcházet, se ukázalo, že za nedostatkem dobrovolníků nemusí být jenom jejich lenost a nechť jít pracovat do těžkého zaměstnání, ale i nevýhodné podmínky. Zaměstnanci Rourovny po návratu z brigády ONV informovali, „*že na uhelné brigádě dostali 300,- kapesného, jiní dostávají až 4000,-.*“²⁰⁰ Jejich plat byl 82 Kčs denně, ale z těchto peněz si museli dokupovat stravu, která byla údajně špatná. K tomu si museli sami hradit pracovní obuv, kterou jim

¹⁹⁵ Písecké listy ze dne 17. července 1946.

¹⁹⁶ Písecký kraj ze dne 2. srpna 1946.

¹⁹⁷ SOKA Písek, ONV Písek, Zápisy ze schůzí rady 1948.

¹⁹⁸ TAMTÉŽ, Zápisy ze schůzí rady 1947/I.

¹⁹⁹ TAMTÉŽ, MNV Písek, inv. čís. 9, sign. 1740, kn. 9, Zápisy ze schůzí rady MNV. „*Vytěží se 530 [nečitelné – zřejmě kubíků] dříví pro nedostatek paliva proti zásobovacím předpisům, protože jde o stav nouze.*“

²⁰⁰ TAMTÉŽ, ONV Písek, Zápisy ze schůzí rady 1947/II.

zaměstnavatelé neposkytovali.²⁰¹ Z těchto důvodů Okresní národní výbor nařídil, aby byly brigádníkům dodatečně vyplaceny 4 měsíční platy a navíc v době jejich nepřítomnosti dostávaly rodiny brigádníků příspěvky.

Nakonec mi ještě dovoluňte pár slov o znárodnění. Na tento jev měla vliv hospodářská krize z 30. let a pocit, že jí lze napříště předejít státními zásahy do ekonomiky. V Československu znárodnění proběhlo na základě dekretů prezidenta Edvarda Beneše z 24. října 1945, které zahrnovaly klíčový průmysl (doly, hutě, chemické závody, zbrojovky apod.), potravinářský průmysl, pojišťovny, banky a všechny podniky, které měly více jak 150 zaměstnanců. V rukou státu se tak ocitlo 67 % průmyslových podniků, ve kterých pracovalo 61 % zaměstnanců průmyslu.

Vyhlášení těchto dekretů doprovázely jedny z prvních poválečných manifestací, které se později staly často používanou zbraní politického boje u nás. Jedna z nich se konala 25. října 1945 na Velkém náměstí v Písku. Podle dobových svědectvích se zde sešlo na 5 000 účastníků, ke kterým promluvili okresní odborový rada Kukačka a odborový tajemník Tejchman.²⁰²

Další vlna znárodnění přišla po únorovém převratu v roce 1948 a reorganizaci národních výborů, t. j. v Písku nejpozději 1. března 1948. Měřítkem k tomu určeným byla hranice 50 zaměstnanců, ale stávalo, že došlo i na podniky s nižším počtem zaměstnanců. V Písku se jednalo o 29 závodů, které byly takto bezprostředně zestátněny.²⁰³ Jako první přišla na řadu významná místní stavební společnost Pejša a Lid a další následovaly.²⁰⁴

²⁰¹ TAMTÉŽ, Zápisy ze schůzí rady 1947/I.

²⁰² Hlas Prácheňska ze dne 31. října 1945.

²⁰³ KOLEKTIV, *Dělnická třída a KSČ*, s. 39. Srov. po letech k tomu předseda OAV NF Keclík vypověděl: „V hlavních ekonomicky významných závodech zavedl akční výbor NF národní správy. Tyto akce proběhly tak rychle, že vlastníci závodů neměli čas, aby kladli odpor ...“ KOLEKTIV, *Vítězný únor*, s. 11.

²⁰⁴ J. ŠINDELÁŘ, *60 let bojů*, s. 85. Srov. v archivu Okresního akčního výboru NF se nám dochoval dopis, který ukazuje, jak znárodnovací akt také mohl vypadat: „Člověk, který má předat svůj podnik národu, musí snad také s novým vedoucím provést inventuru. Převzít závod jen mávnutím ruky a zavřením dveří může jen člověk, který sám nic nezná a neumí.“ SOKA Písek, NF OV Písek, inv. čís. 97, sign. A5c, kart. 6, Styk s Okresním národním výborem – Znárodnění.

2. Proces utváření politického systému

Ještě během druhé světové války se v českém domácím i v zahraniční odboji začaly utvářet představy o poválečném politickém uspořádání v osvobozeném Československu. Jak zásadní změny byly v politické struktuře vytvořeny, se naplno projevilo necelé tři roky po osvobození. Nový obraz republiky byl tvořen s ohledem na znechucení části obyvatelstva vůči první republice, který byl vytvořen tzv. „mnichovským syndromem“ a hospodářskou krizí v 30. letech, se kterou si československá vláda nedokázala pořádně poradit. Již několikrát jsme se mohli v dějinách přesvědčit o tom, že lidé dávají oproti individuální svobodám přednost zajištění životní existence, a tím vytvářejí prostor pro úspěch stále nových diktatur, které je jí, narozdíl od „seriózní“ demokracie, schopna slíbit.²⁰⁵

Na tomto základě po moskevských jednáních a předložením Košického vládního programu v Československu vznikl stát se státním zřízením, který bychom mohli popsat jako omezená demokracie, Kocian jej nazývá „*regulovanou demokracií*“, ²⁰⁶ a oficiálně byl nazván lidovou demokracií. Prezident Beneš se snažil vytvořit most mezi východem a západem a tím upevňovat spojení mezi zeměmi Západu a SSSR. To vycházelo z mylné představy o naší zemi jako spojovacím článku mezi západní kulturou a sociálně-ekonomického východu.²⁰⁷ Přesto v lednu 1945 se měl Beneš před představiteli amerického senátu vyjádřit v tom smyslu, „*že Rusové mají východní Evropu pod kontrolou, že je zcela nemožné se s nimi rozejít a že tudíž jedinou reálnou možností je využít veškerého vlivu, který máme, ke zlepšení situace.*“ ²⁰⁸

Tento poznatek snad vysvětluje prezidentovu nečekanou návštěvu Moskvy, která se uskutečnila 22. – 29. března 1945, a která mu byla už v této době a i v budoucnu mnohokrát vytýkána, a jež do historie vstoupila jako Moskevská jednání. Jednání se sice během prvních tří dnů zúčastnilo jak pět komunistů, tak čtyři sociální demokraté, čtyři národní socialisté a dva lidovci, ovšem byli to jen a pouze komunisté, kteří byli na jednání náležitě připraveni a předložili písemný návrh vládního programu, který se stal

²⁰⁵ L. KALINOVÁ, *Společenské proměny*, s. 13. „*V době, kdy mělo ještě bezprostřední zkušenosti z nehoršího období kapitalismu, z doby hospodářské krize, v jejich mentalitě převládly antikapitalistické nála-dy.*“ TAMTÉŽ, s. 20.

²⁰⁶ J. KOCIAN, *Československá strana národně socialistická*, s. 1143. Srov. Vít Smetana používá pojem „*řízená demokracie.*“ Vít SMETANA, *Pod křídla Sovětů. Mohlo se Československo vyhnout „sklouznutí“ za železnou oponu?*, SD XV., II./2008, s. 274 – 302, zde s. 275 – 276.

²⁰⁷ J. RUPNIK, *Dějiny Komunistické strany*, s. 168; K. KAPLAN, *Pravda*, s. 135.

²⁰⁸ Ronald W. PRUESSEN, *Od symbolu ke katalyzátoru a znovu k symbolu. Vývoj amerického chápání Československa a východní Evropy v letech 1943 – 1948*, SD V., II. – III./ 1998, s. 238 – 246, zde s. 241.

jádrem jednání. Jejich naprostá převaha byla navíc umocněna nejednotou ostatních stran,²⁰⁹ která se pak ještě zásadněji projevila v únoru 1948. Zároveň také moskevské prostředí nepřidávalo jejich odvaze, ale zároveň nechtěli, aby se o vládním programu jednalo bez jejich představitelů. Koncept, který zde byl vypracován, byl poté přijat jako Košický vládní program, a vyhlášen byl 5. dubna 1945 v Košicích, kde byla zároveň vytvořena nová československá vláda.²¹⁰

Na textu tohoto dokumentu je vidět, že byl vytvořen pod silným vlivem moskevského komunismu a jako o spojení Československa se vyjadřuje pouze o Sovětském svazu:

„I. Na své slavné vítězné cestě na západ osvobodila Rudá armáda první části Československá republiky. Tak bylo umožněno díky našemu velkému spojení Sovětskému svazu, že na osvobozené území se vrátil prezident republiky a byla zde opět na domácí půdě, vytvořena nová československá vláda.

*III. Aby byla umožněna co nejužší bojová spolupráce s Rudou armádou, nutná v zájmu vítězství i naší budoucnosti, budou organizace, výzbroj a výcvik nové čsl. bran-
né moci stejné jako organizace, výzbroj a výcvik Rudé armády.*

IV. Vyjadřujíc neskonalou vděčnost českého a slovenského národa k sovětskému svazu, bude vláda pokládat za neochvějnou vůdčí linii československé zahraniční politiky nejtěsnější spojenectví s vítěznou slovanskou velmocí.“²¹¹

Musíme také říci, že v dubnu 1945 to byla opravdu jen Rudá armáda, která se dostala na území Československa, ale přece i západní země se svým válečným nasazením snažily o osvobození naší republiky. Ovšem i tak můžeme vidět odevzdání se do rukou Sovětského svazu a přijímání jeho norem. Vládní program přijaly i nekomunistické strany, ale postupem času se jim příklon k východu začal protivit a už ve volbách 1946 národní socialista František Přeučil pronesl větu: *„Košický vládní program je programem východním a nehodí se pro naše poměry.“²¹²*

Součástí košických jednání bylo také vytvoření vlády, která vznikla již 4. dubna pod vedením Zdeňka Fierlingera (ČSD), a která trvala do 6. listopadu 1945. Vláda měla 5 náměstků předsedy vlády, 16 ministrů a 3 státní tajemníky s postavením člena vlády.

²⁰⁹ F. HANZLÍK – V. VONDRÁŠEK, *Armáda*, s. 94.

²¹⁰ Srov. *„Osud Československé republiky, podobně jako osud ostatních států této části kontinentu, se rozhodoval mimo její hranice a místní politici mohli ovlivnit pouze to, jak bude uskutečněn.“* J. TOMASZEWSKI, *Cesta komunistických stran*, s. 237.

²¹¹ Citováno podle J. GRÓNSKÝ, *Dokumenty k ústavnímu vývoji*, s. 12 – 15.

²¹² Milan DRÁPALA, *Zavržení liberalismu v Čechách a Helena Koželuhová. K ideologickému profilu poválečné republiky (1945 – 1948)*, SD VI., I./1999, s. 7 – 44, zde s. 18.

Náměstky byly Josef David (ČSNS), Klement Gottwald (KSČ), Viliam Široký (KSS), Jan Šrámek (ČSL) a Ján Ursíny (DS). Za komunisty ve vládě usedli jako ministr vnitra Václav Nosek, ministr školství a osvěty Zdeněk Nejedlý, ministr informací Václav Kopecký, ministr zemědělství Július Ďuriš, ministr ochrany práce a sociální péče Jozef Šoltész a státní tajemník na ministerstvu zahraničí Vladimír Clementis; za národní socialisty ministr zahraničního obchodu Hubert Ripka a ministr spravedlnosti Jaroslav Stránský; za sociální demokraty ministr průmyslu Bohumil Laušman a ministr výživy Václav Majer; za Demokratickou stranu ministr financí Vavro Šrobár, ministr vnitřního obchodu Ivan Pietor a státní tajemník na ministerstvu zahraničního obchodu Ján Lichner; za lidovce ministr pošt František Hála, ministr zdravotnictví Adolf Procházka a ministr dopravy Antonín Hasal; za nestraníky ministr zahraničí Jan Masaryk, ministr národní obrany Ludvík Svoboda a státní tajemník na ministerstvu obrany Mikuláš Ferjenčík.

Dne 6. listopadu 1945 vznikla, na základě delegačních voleb do Prozatímního národního shromáždění,²¹³ nová vláda opět pod vedením Zdeňka Fierlingera, které zůstala v působnosti až do řádných voleb v květnu 1946, konkrétně vydržela až do sestavení nové vlády, tedy do 2. července 1946. Velké změny v ní nenastaly, většinou šlo maximálně jen o výměnu ministerských křesel. Jejimi místopředsedy byli Klement Gottwald (KSČ), Jaroslav Stránský (ČSNS), Viliam Široký (KSS), Jan Šrámek (ČSL) a Ján Ursíny (DS). Za komunisty byli ve vládě ministr vnitra Václav Nosek, ministr školství a osvěty Zdeněk Nejedlý, ministr informací Václav Kopecký, ministr zemědělství Július Ďuriš, ministr práce a sociální péče Jozef Šoltész a státní tajemník na ministerstvu zahraničí Vladimír Clementis; za národní socialisty ministr zahraničního obchodu Hubert Ripka a ministr spravedlnosti Prokop Drtina; za sociální demokraty ministr průmyslu Bohumil Laušman a ministr výživy Václav Majer; za lidovce ministr pošt František Hála, ministr zdravotnictví Adolf Procházka a ministr dopravy Antonín Hasal; za Demokratickou stranu ministr financí Vavro Šrobár, ministr vnitřního obchodu Ivan Pietor a státní tajemník na ministerstvu zahraničního obchodu Ján Lichner; nestraníci ministr zahraničních věcí Jan Masaryk, ministr národní obrany Ludvík Svoboda a státní tajemník na ministerstvu obrany Mikuláš Ferjenčík.

²¹³ Národním shromáždění tvořilo 300 poslanců – 200 za české země, 100 za Slovensko. Vzniklo zde 6 poslaneckých klubů: klub KSČ měl 51 členů, KSS 47 členů, ČSNS 50 členů, ČSD 50 členů, ČSL 49 členů, DS 45, Ukrajinské národní rady 5 a 3 poslanci nebyly členů žádného klubu. Oskar KREJŠÍ, *Knihy o volbách*, Praha 1994, s. 158.

2.1. Národní fronta a lidová demokracie

S Košickým vládním programem se do československé politiky dostaly dva nové pojmy – Národní fronta a lidová demokracie. Obojí souvisí s novým politickým systémem, který byl vytvořen na troskách předválečné politiky, a který měl vypadat úplně jinak než ten prvorepublikový.

Co je lidová demokracie? Jan Rataj ji popisuje jako „*model socializující demokracie s výraznými etatistickými a národně kolektivistickými přístupy.*“²¹⁴ Bylo omezeno soukromé vlastnictví velkého kapitálu a zavedeno tržně plánované hospodářství, což byl důsledek opakujících se hospodářských krizí, a díky tomu se dostalo tomuto modelu sympatií obyvatelstva. Změna byla vysvětlována tak, že již nebylo možné vrátit se k předmnichovskému modelu demokracie, kterou měla v moci buržoazní vrstva, která demokratická práva neustále oklešťovala. Nový systém naopak měl zaručit, formou národních výborů, podíl na moci každému obyvateli republiky.²¹⁵

Celkově se jednalo o levicovou politiku, jejíž fungování bylo založeno na systému tzv. Národní fronty. Tento politický systém byl zvláštní tím, že neumožňoval existenci opozice v tradičním významu. Počet politických stran byl omezen pouze na 4 povolené²¹⁶ (nebereme v potaz Slovenskou část republiky, kde byly nejdůležitějšími Demokratická strana a Komunistická strana Slovenska). Byly jimi: Komunistická strana Československa, Československá strana národně socialistická, Československá strana lidové a Československá sociální demokracie. Navíc byl v rámci NF vytvořen tzv. „socialistický blok“, který slučoval KSČ s ostatními socialistickými stranami, vyjma lidovců, čímž si komunisté chtěli zajistit větší převahu.²¹⁷

Systém Národní fronty byl založen na tom, že všechny politické strany musely být jejími členy. Každá ze stran musela mít svého zástupce ve vládě, všechny musely souhlasit s vládním programem, ale o dohodách se nehlasovalo, nýbrž zasedání končila dohodou. Zároveň si dávala pravomoc povolovat nové politické strany, které samozřejmě musely souhlasit s její politickou linií.²¹⁸

²¹⁴ J. RATAJ, *KSČ*, s. 7.

²¹⁵ Jihočeská pravda ze dne 25. ledna 1946. Srov. „*Rodi se nová svoboda – demokracie. I ona je zprvu jen dítě. Dějství je dlouhé ... Ano, mládí demokracie je v zralém věku již skutečný a stále skutečnější socialismus.*“ Jihočech ze dne 1. května 1947.

²¹⁶ Edvard Beneš byl údajně toho názoru, že postačí pouze strany 3 – strana levice, pravice a středů. O. KREJČÍ, *Kniha o volbách*, s. 161.

²¹⁷ J. RUPNIK, *Dějiny Komunistické strany*, s. 199.

²¹⁸ J. RATAJ, *KSČ*, s. 15 – 19; K. KAPLAN, *Nekrvavá revoluce*, s. 46; J. KOCIAN, *Politický systém*, s. 1126 – 1128. Srov. Benešův návrh, jak postupovat při založení nové strany: „*Musil by o tom určit*

Argumentem pro vytvoření takového systému bylo, že za první republiky údajně prorůstala politika do všech oblastí veřejného života a „*nutností vykořenit ,hydry stranicví’ ... Funkci pětky [prvorepubliková koalice nejvlivnějších stran] jako neformál-ního mocenského centra převzalo s ještě větší důsledností vedení Národní fronty.*“²¹⁹ Toto „vykořenění“ se navíc mělo týkat také různých organizací, které svým zaměřením před druhou světovou válkou inklinovaly k nějaké straně. Proto byla snaha, kterou většinou iniciovali komunisté, i když ne vždy úspěšně, vytvořit jednotná sdružení, např. jednotnou tělovýchovu, jednotnou radu žen a hlavně jednotné odbory.

Tyto jednotné organizace neměly bránit prorůstání politiky do veřejného života, ale komunisté je prosazovali s úmyslem je ovládnout a následně jejich prostřednictvím vytvářet tlak na podporu jejich politiky. Nejlépe se to povedlo s Revolučním odborovým hnutím, které sice nebylo jediné, ale se svou členskou základnou největší²²⁰ a v čele s komunistou Antonínem Zápotockým. Organizováni zde byli i členové jiných politických stran. Především pak na sjezdu Závodních rad v únoru 1948 se ukázalo, že tato organizace byla naprosto v moci KSČ.

Nedostatky Národní fronty se ukázaly za 3 roky, na přelomu let 1947 a 1948. Nekomunistické strany zde neměly dostatek prostoru vyvíjet činnosti proti dominantní KSČ, která ovládla se svou širokou členskou základnou veřejné instituce. Navíc zde neexistoval žádný mechanismus, kterým by se řešily sporné situace, který nutil strany vždy se dohodnout nebo podřídit. „*V rovině politických institucí nebyla únorová krize v roce 1948 ani ,reakcionářské spiknutí’, ani komunistickým ,převratem’ : vycházela již ze samotné logiky institucí.*“²²¹

I přes to všechno můžeme říci, že po druhé světové válce bylo Československo nejdemokratičtější, ne-li jedinou demokratickou, zemí na východ od tzv. demarkační čáry a kde bylo umožněno uspořádat v roce 1946 demokratické volby. Avšak díky celkovému levicovému naladění československého obyvatelstva, které bylo znechuceno neúspěchy první republiky a poválečná prestiž Sovětského svazu, umožnila Komunistické straně přivést k dokonalosti výrok německého komunistického předáka Waltera

usnesení parlament, to je lid a národ jako celek sám nebo ovšem jiný orgán ústavou k tomu určený.“
Citováno podle O. KREJČÍ, *Kniha o volbách*, s. 161.

²¹⁹ M. DRÁPALA, *Zavržení liberalismu*, s. 8.

²²⁰ Již nedlouho po svém vytvoření mělo ROH přes 2 miliony členů. J. KOCIAN, *Politický systém*, s. 1128.

²²¹ J. RUPNIK, *Dějiny Komunistické strany*, s. 199.

Ulbrichta o tom, jak se má Evropa po válce vyvíjet: „*musí to vypadat jako demokracie, ale všechno musíme mít v rukou my.*“²²²

2.2. Vznik národních výborů

Další novinkou poválečného politického systému bylo zavedení tzv. národních výborů. O jejich vytvoření a kompetencích na osvobozených územích psal Klement Gottwald v článku „O některých opatřeních na osvobozeném území republiky“ z 15. května 1944. Měly být vytvořeny z politicky spolehlivých lidí a měly se starat o bezpečnost a majetek osob.²²³ Mimo jiné také plnily propagační úlohu novému režimu,²²⁴ který tak dokazoval svoji lidovost.

Jak postupně bylo Rudou armádou osvobozováno území Československé republiky, tak postupně vznikala síť „*místních mocenských orgánů – národních výborů, které patřily k ... charakteristickým znakům systému nového režimu*“²²⁵ a vydrželi až do tzv. sametové revoluce. Nebyly to jenom místní, ale i okresní národní výbory a také zemské národní výbory, které byly dva. Jeden se sídlem v Praze a druhý v Brně s expoziturou pro Slezsko v Ostravě.

V okrese Písek začaly Revoluční národní výbory (označení pro národní výbory do 28. října 1945) vznikat na přelomu dubna a května 1945. Podíl na jejich vzniku měly odbojové skupiny. V našem případě se jedná o revoluční skupinu Předvoj, která síť národních výborů budovala také na Pelhřimovsku a Strakonicku,²²⁶ zároveň organizovala národní stráž a starala se o zajištění Němců a kolaborantů.

Národní výbory se tvořily z politicky spolehlivých lidí, kteří často byli postiženi nějakou perzekucí během válečných let. Zároveň, jak se zdá, byla udržována politická korektnost a k jednáním o sestavení výborů byli přizváni zástupci předválečných

²²² Vladimír NÁLEVKKA, *Světová politika ve 20. století I.*, Praha 2000, s. 247. Srov. Klement Gottwald se vyjádřil obdobně: „*Nebylo dobojováno: my bez nich vládnout nemůžeme a oni bez nás také ne.*“ Citováno podle B. JANOUŠEK, *Sto slavných dnů*, s. 26.

²²³ F. HANZLÍK – V. VONDRÁŠEK, *Armáda*, s. 31. Srov. Košický vládní program v V. hlavě říká, že se „... tvoří ... v obcích, okresech, zemích, jakožto nové orgány státní a veřejné správy lidem volené Národní výbory. Tyto lidem volené, pod neustálou kontrolou lidu stojící, a až na dalším lidem odvolatelné Národní výbory, budou v obvodu své působnosti spravovat všechny veřejné záležitosti a dbát vedle orgánů ústředních o veřejnou bezpečnost a zřídí se podřízený jim demokratický úřednický aparát. Vláda bude svou politiku uskutečňovat přes Národní výbory.“ Citováno podle J. GRÓNSKÝ, *Dokumenty k ústavnímu vývoji*, s. 16.

²²⁴ Z. HLEDÍKOVÁ – J. JANÁK – J. DOBEŠ, *Dějiny správy*, s. 443.

²²⁵ J. KOCIAN, *Politický systém*, s. 1126.

²²⁶ J. PECKA, *Revoluční národní výbory*, s. 236.

stran.²²⁷ Jednotliví kandidáti byli oslovováni členy odbojových organizací a následně byli přizváni další členové. Vnitřní strukturu tvořili sami členové výborů.

Právní úprava, kterou se by se měly národní výbory řídit, bylo až vládní nařízení č. 4/1945 Sb. ze dne 5. května 1945. Toto nařízení stanovilo zásadu, že výbory jsou lidem kontrolovatelné a odvolatelné. Ovšem „*nestanovilo blíže způsob volby národních výborů. Počítala však s tím, že existující národní výbory budou v nejkratší možné době obnoveny (potvrzeny volbami).*“²²⁸

Národní výbor měl v Písku již od začátku plné ruce práce – probíhala jednak jednání o odzbrojení vojenských posádek v Písku, a k tomu bylo potřeba řešit otázku zásobování (obojí popsáno výše). Po uklidnění situace se 6. května na píseckých nárožích objevila provolání Místního a Okresního národního výboru, která jsou až na jednu zdánlivou maličkost naprosto shodná:

„Po šesti letech fašistické tyranie vstupuje náš stát v nový život. Jest to zásluha vojenské akce Spojenců, především Rudé armády SSSR. Jest to zásluha našeho ozbrojeného odporu zahraničního, naší zahraniční diplomacie ...

Nyní je konec germánského násilnictví, je konec politické, sociální, hospodářské i kulturní reakce. Ale jest také konec záporného postoje. ...

Pomáhejte prováděti l e g á l n í c e s t o u očistu od živlů, kteří se odcizily národně nebo hospodářsky! Pomáhejte Národnímu výboru rozřešiti zdárně obtížný úkol zásobovací!

Necht' žije a vzkvétá svobodná republika Česko–Slovenská!²²⁹

Předložená ukázka je z prohlášení Okresního národního výboru. Prohlášení Místního národního výboru se liší v závěrečném provolání. Na rozdíl od okresního výboru, který provolává slávu republiky Česko–Slovenské, místní výbor republiky Československé! Kde hledat vysvětlení? Snad v prostředí tzv. druhé republiky, kdy se oficiální název republiky změnil z Československa na Česko–Slovensko. Možná mezi okresním a místním národním výborem vznikl spor, zda se přidržet druhorepublikového názvu nebo se vrátit k názvu původnímu. Nicméně každá z institucí to vyřešila po svém.

²²⁷ Pokud tak můžeme soudit podle členů protivínské sociální demokracie, jejíž členové se takovýchto jednání účastnili a podali o tom zprávu. SOkA Písek, ČSD MO Protivín, inv. čís. 1, sign. I/1, kart. 1, Zápisy ze schůzí.

²²⁸ J. GRÓNSKÝ, *Dokumenty k ústavnímu vývoji*, s. 24 – 25.

²²⁹ Proložená a zvýrazněná část, stejně tak i níže, v originále. SOkA Písek, Sbirka soudobé dokumentace, inv. čís. 4, sign. IV, kart. 5, Osvobození (1945). Srov. následně vyšlo v Píseckých listech ze dne 11. května 1945.

Již jsme se zmínili, že nebyl žádným způsobem stanoven způsob volby členů jednotlivých národních výborů. Přesto můžeme říci, že příslušníci žádné strany zde nezískali navrch a jmenování byli lidí hlavně díky své osobní prestiži než politické příslušnosti.

Volby, které měly určit podobu jak okresního národního výboru, tak také zvolit zástupce do Zemského národního výboru a Prozatímního národního shromáždění se konaly zástupnou formou, tedy ne přímo voliči, ale jimi delegovanými voliteli. Přímé volby nebylo v této době možné provést, protože během války nebyly upravovány voličské seznamy. Nejdříve bylo nutné zvolit sbor volitelů, kteří byly vysláni na okresní konferenci. Tato volba proběhla v Písku 15. září 1945 v městském divadle.²³⁰ Samotná volba delegátů proběhla 30. září. Sbor volitelů byl vytvořen podle zásady, že na každých 200 obyvatel obce připadal 1 volitel,²³¹ celkem bylo 341 volitelů.²³² Bylo zde zvoleno 32 členů ONV a 32 náhradníků.

Okresní národní výbor poté vybíral delegáty pro volbu do Zemského národního výboru. Tentokrát byl na každých 2 000 obyvatel poslán jeden delegát, to znamená, že okres reprezentovalo 37 delegátů. Ti byli vybíráni komisí, ve které bylo z každé politické strany po dvou členech.

Volba delegátů pro volbu do Prozatímního národního shromáždění proběhla také v divadle podle stejných zásad jako volba do ONV a voliteli bylo delegován 1 volitel na každých 2 000 obyvatel.

2.2.1. Místní národní výbor

Místní národní výbor v Písku začal oficiálně pracovat již 5. května 1945 a to pod vedením učitele Vojtěcha Moravce, sociálního demokrata. Místopředsedy mu byli Miroslav Jindra a Jan Hanuš a vojenským referentem byl plk. Josef Poklop, který se účastnil jednání s americkou armádou.²³³ První zasedání rady MNV se pak uskutečnilo následně 6. května.²³⁴

²³⁰ TAMTĚŽ, MNV Písek, inv. čís. 6152, sign. XIXA, kart. 20. Utváření národního výboru, členství. Srov. Šindelář ve své knize uvádí, že k této volbě došlo o den později, tedy až 16. září 1945. J. ŠINDELÁŘ, *60 let bojů*, s. 75.

²³¹ SOKA Písek, ONV Písek, Zápisy ze schůzí pléna 1945 – 1949. Určujícím bylo sčítání obyvatel z roku 1930 – na každých 200 obyvatel připadal 1 volitel. Hlas prácheňského kraje ze dne 8. září 1945.

²³² Z toho KSČ měla 136 volitelů, ČSD 43 volitelů, ČSNS 61 volitelů, ČSL 63 volitelů a nestraníci a zájmové organizace 38 volitelů. Hlasy Prácheňska ze dne 13. října 1945.

²³³ J. ŠINDELÁŘ, *60 let bojů*, s. 72; J. ČERNOHORSKÝ, *Deset slavných květnových dní*, s. 183.

²³⁴ SOKA Písek, MNV Písek, inv. čís. 6, sign. 1681b, kn. 6, Zápisy ze schůzí rady MNV.

Nejvyšším, hlavním, orgánem MNV bylo plénum, které rozhodovalo o nejdůležitějších otázkách a volilo „podřízené“ složky. Tou nejdůležitější byla rada MNV, která měla za úkol plnit rozhodnutí pléna, řídila úřednický aparát, ale měla i značné rozhodovací pravomoci. Členové rady byli zpravidla vedoucími referátů a spravovali jím přidělenou agendu²³⁵ (např. referát vyživovací, dopravy, bezpečnosti apod.).

Sál městského divadla byl svědkem 7. června 1945 zasedání širšího Místního národního výboru společně s místním obyvatelstvem a aklamační volby členů výboru. Bylo potřeba je potvrdit v jejich funkcích do doby, než budou uspořádány řádné volby. Předsedou píseckého místního výboru nadále zůstal Vojtěch Moravec.²³⁶

Již během prvních dnů bylo v Písku učiněno prohlášení, z něhož vyplývá, že i lidé na nižších správních stupních si byli vědomi toho, že se život, a hlavně ten politický, již nevrátí do starých, prvorepublikových, kolejí. A možná právě, že nechtěli.

*„Budujeme něco zcela nového ... žádnou pseudodemokracii, ale opravdovou vládu lidu a pro lid, jak to říká základní ustanovení naší ústavy ... Budovat takový řád znamená veškerou spolupráci obyvatelstva pro uplatnění vůle lidu, pro budování nového domu ze zdola od pevných na věky nerozbořitelných základů.“*²³⁷

Při sestavování místních národních výborů v okrese Písek se všechny 4 strany Národní fronty dohodly na zásadě tzv. paritního zastoupení, t.j. stejný počet zástupců z každé strany. Dohoda v Písku vznikla z iniciativy KSČ a byla podepsána 30. srpna 1945,²³⁸ následně bylo prohlášení stran Národní fronty zveřejněno v tisku: *„Všechny čtyři strany, tvořící Národní frontu jsou si rovny. Proto tyto strany mají upřímnou snahu dohodovat se a spolupracovat. ... V každé obci je třeba důsledně držet zásadu paritního, t. j. rovnoměrného zastoupení v národních výborech.“*²³⁹

Postupem doby, jak někteří ze členů výborů odcházeli, byli v některých obcích nahrazeni členy jiných stran než z těch, ze kterých pocházeli. To se následně stalo zdrojem rozporů v jihočeské Národní frontě a stížností některých politických stran: *„funkcionáři krajského výboru Čs. strany národně socialistické zjišťují, že v mnoha obcích polit. okresu píseckého fungují místní výbory, které nejsou sestaveny podle*

²³⁵ Z. HLEDÍKOVÁ – J. JANÁK – J. DOBEŠ, *Dějiny správy*, s. 444 – 445.

²³⁶ Místopředsedy se staly Pertlíček a Hanuš. Dalšími členy byli Machovcová, Mlsek, Novotný, Polanský, Roh, Řeřicha, Škorpil, Had, Poklop. Členy pléna dále byli Hladím, Marek, Zborník, Prokop, Hovora, Křenek, Sehnoutka, Bosák, Zelenka, Vaňata, Soukup, Pešula, Březnická, Kotalík, Pravda, Leifer, Jana, Maříková, Kouřimský, Klepsa, Špillar, Rohovec, Příbyl, Košta. SOKA Písek, MNV Písek, inv. čís. 6152, sign. XIXA, kart. 20. Utváření národního výboru, členství.

²³⁷ J. Pecka, *K některým otázkám*, s. 13.

²³⁸ J. ČERNOHORSKÝ, *Několik kapitol*, s. 96.

²³⁹ Písecké listy ze dne 12. září 1945; Písecký kraj ze dne 7. září 1945.

*paritního zastoupení, ... což odporuje dohodě stran národní fronty“*²⁴⁰ a požadovaly stanovisko ONV.

I z tohoto podnětu se 3. února konala v městském divadle v Písku manifestační konference stran Národní fronty píseckého okresu.²⁴¹ Manifestovat bylo potřeba především jednotu všech členů fronty. O problémech paritního zastoupení zde hovořil zástupce komunistů Alois Pertlíček, dále, nejenom na toto téma, měli projev Zdeněk Strádal za národní socialisty, JUDr. Beringer za sociální demokracii, JUDr. Panuška za lidovce a nakonec za ONV Písek promluvil jeho předseda Josef Kotrč.²⁴² Přesto rozpory mezi jednotlivými stranami přetrvávaly až do voleb.

2.2.2. Okresní národní výbor

Oficiálním dnem zahájení činnosti Okresního národního výboru byl až 14. květen 1945, ale de facto je jeho činnost spojena již s posledními dny války. S jejím předsedou se setkáváme již 6. května při jednání s americkou armádou – byl jím major Ladislav Komorád z komunistické strany. Jeho místopředsedy byli Václav Houska a Jaroslav Čehák, vojenským referentem pak plk. Karel Osvald.²⁴³

Okresní národní výbor měl mnoho povinností, které všechny však nemohl hned od svého vzniku plnit vzhledem ke komplikovaným vztahům na osvobozeném území. *„Bratr předseda k tomu připomíná, že okupační armáda americká se považuje za nositelku svrchované moci na území jí obsazeném, že v obvodu politického okresu píseckého je i okupační armáda sovětská, takže zájmy jednotlivých složek se kříží. Činnost Nár. Okr. výboru je tedy omezená.“*²⁴⁴

²⁴⁰ Písecký kraj ze dne 18. ledna 1946. Srov. o tom, že paritní zastoupení nebylo všude dodržováno, si můžeme udělat obrázek z toho, že před volbami v roce 1946 pracovalo v národních výborech v jižních Čechách 4 555 občanů, z toho 1 842 komunistů, 928 lidovců, 802 národních socialistů, 757 sociálních demokratů a 224 nestraníků. Stanislav SVATOŠ, *Politika Národní fronty v jižních Čechách v období 1945 – 1948*, JSH 52, 1983, s. 173 – 182, zde s. 175.

²⁴¹ Písecký kraj ze dne 8. února 1946.

²⁴² Hlasy Prácheňska ze dne 9. února 1946.

²⁴³ J. ŠINDELÁŘ, *60 let bojů*, s. 72; J. ČERNOHORSKÝ, *Deset slavných květnových dní*, s. 183.

²⁴⁴ SOKA Písek, ONV Písek, Zápisy ze schůzí pléna 1945 – 1949. Srov. vraťme se teď k výše kritizovanému Bohumíru Janouškovi. Ten následně do úst tehdejšího předsedy ONV mj. Komoráda vkládá: *„Z toho je jasné, že tato armáda nepřišla osvobodit, ale okupovat. Jednání americké armády ... ukázalo, jak by byl uspořádán veřejný život podle londýnských plánů [!]. Americká vláda neuznává Košický vládní program, neuznává existující československou vládu Národní fronty ...“* Nic z toho podle zápisu z jednání nepadlo, jak si ostatně může čtenář ověřit podle přiložené kopie v přílohách. B. JANOUŠEK, *Revoluční tradice*, s. 210.

Hlavním orgánem ONV bylo stejně jako u MNV plénum, jemuž podléhala jím zvolená rada ONV a jednotlivé referáty. Do jeho pravomocí spadaly jednak záležitosti hospodářské jako zajištění zásobování, zajištění zemědělských dodávek okresu, ale i organizace pracovních brigád, správa internačních táborů, dohlížení nad národní správou znárodněných podniků, organizace výstavby v okrese, ať už to byla dostavba nemocnice, oprava válkou poničených objektů nebo výstavba silnic.

Z dnešního pohledu mu však také byly svěřeny pravomoci, které z něj dělaly významný mocenský prvek. Takovými byly např. konfiskace majetku Němců, Maďarů a kolaborantů, přerozdělování zemědělské půdy, nebo organizace transportů odsunutých Němců. Měly pravomoc vydávat osvědčení o národní a státní spolehlivosti, případně udělovat pokuty a tresty za provinění proti národní cti. Také k němu směřovala zpravodajská hlášení od bezpečnostních složek.²⁴⁵

Složení okresního národního výboru bylo velmi proměnlivé, ale částečně jeho složení můžeme sledovat v tisku, jako např. z 18. července 1945,²⁴⁶ kdy se můžeme setkat s novým místopředsedou Josefem Kotrčem z komunistické strany. Tento budoucí předseda ONV původně vůbec nebyl mezi členy, ale 23. května 1945 zde nahradil svou manželku,²⁴⁷ aby se mohl stát místopředsedou, a víceméně zastupujícím předsedou za dlouhodobě nemocného mjr. Komoráda. Toho nahradil až 9. listopadu, kdy se definitivně ujal funkce předsedy ONV a zůstal jím až do roku 1952. Byl zvolen naprostou převahou 29 hlasů z 30.²⁴⁸

²⁴⁵ Z. HLEDÍKOVÁ – J. JANÁK – J. DOBEŠ, *Dějiny správy*, s. 445.

²⁴⁶ Jeho členy byli: za KSČ Komorád, Kotrč, Jindra, Komárek, Šterba, Tuscher, Šedivý; za ČSD Kotrouš, Hanzal, Javůrek, Mlíčko, Hrneček, Hovorka, Hrušeš; za ČSL Menšík, Máška, Pelikán, Sup, Nymburský, Novák, Novoný; a za ČSNS Sládek, Zima, Plánička, Vodvářka, Šafránek, Hrkal, Jarušek. Písecké listy ze dne 18. července 1945.

²⁴⁷ SOKA Písek, ONV Písek, Zápisy ze schůzí rady 1945 – 1946.

²⁴⁸ TAMTÉŽ, Zápisy ze schůzí pléna 1945 – 1949. Srov. o měsíc později můžeme porovnat nové složení rady ONV: za KSČ to byli Kotrč (předseda), Zacharov a Janda; za ČSL Novotný (místopředseda); za ČSNS Habart (místopředseda) a Votruba; za ČSD Hanzal (místopředseda) a Hořejší; ještě pak za Svaz osvobozených politických vězňů Hakl. Písecký kraj ze dne 21. prosince 1945.

2.3. Obnovení činnosti politických stran

Během nacistické okupace byla v českých zemích povolena jediná politická strana, nebo spíše sdružení, Národní souručenství. Všechny ostatní strany byly již v březnu 1939 zakázány²⁴⁹ a jejich přední představitelé, pokud se již nenacházeli v zahraničí, pozatýkáni a až do konce války byli internováni v koncentračních táborech.

Jakousi ilegální stranu se se střídavým úspěch pokoušeli organizovat komunisté, ale několikrát byli nacisty rozprášeni. Ostatní předválečné strany takovouto iniciativu v Protektorátu neprováděly, ale mezi jejich členy se našlo mnoho odbojových pracovníků. Z toho vyplývá, že zde byla naprosto zničena předválečná politická struktura, na kterou by mohly strany, po obnovení Československa, kontinuálně navázat.

Nejenže chyběly ústřední a hlavní oblastní orgány, ale největším problémem byla obnova místních sdružení v městech a vesnicích. Převážně na nich ležela odpovědnost za získávání členů strany a provádění regionální politiky. Vzhledem k tomu, že se v českých zemích obnovily strany, které zde již existovaly před válkou, nebyl problém pro její bývalé členy se do jejích řad vrátit – pokud tedy byla povolena. „*Zemědělci se kloní po většině k straně lidové, kdežto živnostníci a úřednictvo ke straně národních socialistů a dělnictvo a část železničních zaměstnanců ke straně komunistické.*“²⁵⁰

Ačkoliv jedním z důvodů, proč byla vytvořena Národní fronta, bylo vyhladit prorůstání politiky do veřejné sféry, celkem rychle se obnovovaly poměry první republiky. Správná členská legitimace začala otvírat ty správné dveře.²⁵¹

²⁴⁹ Strany působící během první republiky byly zakázány již po Mnichovu 1938, kdy stávající stranickou struktury nahradily Národní strana práce a Strana národní jednoty.

²⁵⁰ SOKA Písek, ONV Písek, III. referát, kart. 24, Měsíční zprávy o politické situaci, neuspořádáno.

²⁵¹ TAMTÉŽ., *Obyvatelstvo poukazuje však na vzrůstající se protekcionářství v jednání s úřady prostřednictvím své politické legitimace ...*

2.3.1. Komunistická strana Československa

Po skončení války měli komunisté oproti jiným stranám poměrnou výhodu. I přes vysoké ztráty, to byla jediná předválečná politická strana, která během války udržovala ilegální odbojovou síť, což usnadňovalo její pozici.²⁵² Navíc mohli počítat s podporou osvobozující Rudé armády.²⁵³ Počet místních organizací komunistické strany rychle rostl a v nejdůležitějším období, únoru 1948, již nebyla v českých zemích žádná obec, kde by nebyla místní organizace KSČ. Navíc strana byla velmi úspěšná, na rozdíl od ostatních, v budování stranických organizací v závodech.²⁵⁴

Předsedou strany se po válce stal, resp. nadále byl Klement Gottwald, který byl předsedou strany již od roku 1929 a byl spojen s bolševizací strany, tajemníkem byl Rudolf Slánský, který by později zlikvidován v 50. letech během politických čistek.

I v okrese Písek si komunisté s obnovením své činnosti pospíšili. Okresní národní výbor byl ustanoven již 5. května 1945 a do jeho čela byl jmenován František Novotný, kterého nedlouho poté nahradil František Polanský, městskému výboru KSČ předsedal František Štěrbá.²⁵⁵ Toto vedení vydrželo jen do 9. prosince 1945, kdy v Písku proběhla okresní konference strany, které se zúčastnili zástupci místních a závodních organizací v okrese. Předsedou zde byl zvolen MUDr. Zdeněk Wiesner.²⁵⁶

Komunistická strana byla stranou, která v Písku nejrychleji zareagovala na změnu politického ovzduší a 6. května se, společně s prohlášením Místního a Okresního národního výboru, na nárožích objevilo provolání komunistické strany. O pět dní později vyšlo také v novinách a je zajímavé, že to bylo v lidoveckých Píseckých listech, v této době jediných místně vycházejících novinách.

„Je na světě jen jediná země, která nám může být vzorem. Země, kde není vykořisťovaných ani vykořisťovatelů, jediná země, která zrušila privilegovanou třídu průmyslových a zemědělských pirátů, země, která dala doly, lesy, továrny, výrobní prostředky a půdu pracujícímu lidu ...

²⁵² Pro srov. v únoru 1946 bylo z celkového počtu 6 381 předsedů národních výborů 2 975 komunistů a 847 sociálních demokratů. J. RATAJ, *KSČ*, s. 10.

²⁵³ „Komunistický buňky tam udělali Rusové. Konkrétně v Písku v Rourovně ... byl Rus, dělal tam mistra ... a ten pořádal schůze.“ Záznam rozhovoru s Václavem Křížem ze dne 18. srpna 2008 ze sbírky Post Bellum, dostupné na http://www.pametnaroda.cz/witness/recording/id/542/#cs_227.

²⁵⁴ J. PERNES, *Komunistická strana*, s. 1134.

²⁵⁵ E. ČERNOHORSKÁ *Volební vítězství* s. 272. Srov. v krajském výboru strany Písecko zastupovali Jindra, Houska a Pertlíček. KOLEKTIV, *Dělnická třída*, s. 34.

²⁵⁶ Hlasy Prácheňska ze dne 15. prosince 1945.

Komunistická strana to byly, která vystavěla SSSR, nerozbornou tvrz, zachránce civilizace, osvoboditelku Evropy ...

Pryč s pseudodemokracií! Skutečná demokracie je jen tvořivá lidová demokracie, nekompromisně protikapitalistická, nekompromisně socialistická!

*Nechť žije socialistické, demokratické Česko–Slovensko!*²⁵⁷

Za své sídlo si strana zvolila dům č. 1 na Velkém (Stalinově) náměstí, který měla pronajatý od města Písku.²⁵⁸ Je zajímavé, že hned ve vedlejším domě sídlila Československá strana lidová.

Písek a celá okresní organizace strany původně patřily pod krajskou organizaci, která se vytvořila na území bývalého Prácheňského kraje. Na rozdíl od původního kraje, jejímž centrem byl Písek, sídlem krajské organizace KSČ byly Strakonice. Tento obvod existoval do poloviny roku 1946, kdy byl sloučen s krajskou organizací v Českých Budějovicích, a to pravděpodobně v souvislosti s volbami, kdy se nepodařilo obnovit Prácheňský kraj a tím pádem volební obvod. První krajská konference ve Strakonici se konala ve dnech 14. a 15. června 1945 a krajským politickým sekretářem zde byl zvolen František Kovářik.²⁵⁹

Programem strany bylo stát se celonárodní stranou, která bude plnit potřeby všech Čechů a Slováků. Aby neodradila od vstupu do své strany, nezveřejnila svůj plán na konečnou podobu socialismu v Československu: „*důsledně plníme program národní revoluce, to znamená, že tato revoluce je naším konečným cílem – ale nepřeskakovat vývoj.*“²⁶⁰ Konečným cílem byla monopolní moc komunistické strany a diktatura proletariátu. Politickou myšlenkou, nově vzniklého lidově demokratického Československa, byla vlastní cesta k socialismu, tedy jiná než ta sovětská. Ale komunisté, ačkoliv to popírali, „*jiný než sovětský model socialismu neznali a neuznávali.*“²⁶¹

Straně také velice vyhovoval systém, který v nových pravidlech znesnadňoval stranám vytvářet vlastní satelitní organizace (tělovýchovné organizace apod.). Jak již

²⁵⁷ Pod tímto prohlášením jsou podepsáni Miloslav Jindra, František Polanský, Tomáš Trávníček, Stanislav Zvoníček ze odbojovou skupinu Lenin a za „výbor legální Československé komunistické strany v Písku“ František Novotný, Václav Houska, Ondřej Hartl, Václav Biganovský a Alexandra Kotrčová. SOKA Písek, Sběrka soudobé dokumentace, inv. čís. 43, sign. XXIV/1, kart. 27, Politické strany (KSČ). Srov. Písecké listy ze dne 11. května 1945.

²⁵⁸ SOKA Písek, MNV Písek, inv. čís. 6, sign. 1681b, kn. 6, Zápisy ze schůzí rady MNV.

²⁵⁹ Do krajského výboru byli za Písecko zvoleni Březnická, Štěrba a Tejchman. Hlas lidu ze dne 21. července 1945

²⁶⁰ I tak si již byli jisti svým mocenským postavením: „*Program nynější vlády je programem komunistů a je uskutečňován zase nejvíce zásluhou komunistů.*“ SOA Třeboň, KV KSČ ČB, inv. čís. 16, sign. I/C/1a/1 (I–1/1 sv. 1), kart. 1, Protokoly z krajských konferencí KSČ.

²⁶¹ J. PERNES, *Komunistická strana*, s. 1133.

bylo zmíněno byla to možnost, jak tyto jednotné organizace ovládnout a použít jako nástroj nátlaku na ostatní politické strany. I tam, kde neměli absolutní převahu, měli nasazené své vlastní lidi, kteří jim podávali informace, a častokrát i mezi vysoce postavenými členy.²⁶²

Co se týče spolupráce s ostatními stranami, tak si komunisté neustále stěžovali na nespolečnost ostatních politických stran v jednotlivých oblastech. Nejvíce stížností směřovali asi na národní socialisty: „*nár. soc. nechťejí soudruhům na venkově pomáhat – brzdi spolupráci města a venkova.*“²⁶³ Ale jak se postupně ukazovalo, ani komunisté nespolečnostovali s ostatními stranami, pokud to nebylo v jejich zájmu.

2.3.2. Československá strana národně socialistická

Příznivci národních socialistů se většinou rekrutovali ze středních vrstev a studentů vysokých škol. Jejich politickým programem bylo vybudovat sociálně spravedlivý demokratický stát a s tím souvisely sociální a hospodářské reformy republiky.²⁶⁴ Cílem všech poválečných stran bylo svou aktivitu směřovat také na zemědělskou politiku a získat si obyvatelstvo venkova, které přišlo o své zastoupení, agrární Republikánskou stranu zemědělského a malorolnického lidu. Národní socialisté tuto snahu podpořili přijímáním členů právě z agrární strany a to jak řadových členů, tak i bývalých funkcionářů, což vyvolalo nespokojenost ve vlastních řadách²⁶⁵ a mediální odezvu od KSČ.

Také národní socialisté vydali již v květnu 1945 slavnostní prohlášení k osvobození „*po létech krutého útisku ... díky spojeneckým armádám, hlavně chrabré Rudé armádě ...*“²⁶⁶ a vyzývá k obnovení a budování republiky. Zajímavé je, že neoslavuje jenom vítězství nad fašismem, ale také nad mezinárodním kapitalismem.

Předsedou strany se po válce stal pražský primátor Petr Zenkl, tajemníkem významný protinacistický bojovník a spojka čs. odboje se zahraničím, doc. Vladimír Krajina.

²⁶² Srov. vzpomínky Aloise Pazderníka: „*V továrně jsem měl na každém pracovišti informátory, zvláště v kancelářích, mezi úřednictvem, kteří mě o všem informovali.*“ Citováno podle KOLEKTIV, *Vítězný únor*, s. 14.

²⁶³ SOA Třeboň, KV KSČ ČB, inv. čís. 17, sign. I/C/1b/1 (I–1/2 sv. 1), kart. 15, Protokoly z plenárního zasedání KV KSČ.

²⁶⁴ „*Proto usilujeme o dalekosáhlé sociální reformy, aby byla pozdvižena životní a kulturní úroveň našeho pracujícího lidu.*“ Písecký kraj ze dne 14. září 1945.

²⁶⁵ J. KOCIAN, *Československá strana národně socialistická*, s. 145 – 153.

²⁶⁶ SOkA Písek, Sbirka soudobé dokumentace, inv. čís. 43, sign. XXIV/1, kart. 27, Politické strany (ČSNS, ČSD, ČSL).

Město Písek se také stalo místem ustanovující krajské konference ČSNS, která se konala 16. září 1945. Na této konferenci byl zvolen do jejího čela JUDr. Zdeněk Strádal.²⁶⁷

Národně socialistická strana hojně využívala ministrů a jiných veřejně známých členů strany k vlastní propagaci. I do Písku celkem často zajížděli k přednáškám a besedám s obyvateli města. Jako doma zde byla Milada Horáková, ale i jiné ženy, jako byl společný zájezd poslankyň Zemínové a Pátkové 25. listopadu 1945.²⁶⁸ Celkem často se zde objevoval ministr Prokop Drtina, nebo krajský předseda Alois Neuman,²⁶⁹ nebo i jiní ministři, např. Hubert Ripka.

Byl to Prokop Drtina, který v Písku 11. října 1945 přednesl celkem zajímavý projev o současné atmosféře v Československu. Možná již v této době tušil, kam směřuje systém Národní fronty a lidové demokracie, a kdo ve skutečnosti drží vše ve svých rukou. Své protikomunistické přesvědčení a nenaplněnou víru v prezidenta Beneše také ukázal v únoru 1948, kdy si neúspěšně pokusil vzít život.

*„Ale přece si netroufám říci, že by bylo vše v pořádku. Je to a t m o s f é r a s t r a c h u p ř e d t e r o r e m, která působí, že se nejedná, nepíše tak, jak se na svobodnou zemi sluší. My tuto atmosféru musíme zlomit“*²⁷⁰

Několik dní před Drtinou navštívil Písek Hubert Ripka a také on zde přednesl svůj projev, který byl o poznání optimističtější. Zdůrazňoval, že k rozvoji socialismu je potřeba demokracie a také spojení Československa jak s východem, tak také se západem.

„Není pravé demokracie tam, kde není řád socialistický. Není pravý socialismus tam, kde není demokracie.

*Je to dáno naší zeměpisnou polohou, že opírajíce se především o Sovětský svaz pokládáme za samozřejmé, že se budou dále rozvíjet naše přátelské styky i s demokraciemi západu.“*²⁷¹

²⁶⁷ E. ČERNOHORSKÁ, *Formování politických stran*, s. 202.

²⁶⁸ SOKA Písek, Sběrka soudobé dokumentace, inv. čís. 44, sign. XXIV/2, kart. 27, Politické strany (ČSD, ČSNS, ČSL).

²⁶⁹ TAMTÉŽ, MNV Písek, inv. čís. 7, sign. 1681a, kn. 9, Zápisy ze schůzí rady MNV.

²⁷⁰ Citováno podle E. ČERNOHORSKÁ, *Formování politických stran*, s. 202.

²⁷¹ Písecký kraj ze dne 28. září 1945.

2.3.3. Československá strana lidová

Československá strana lidová byla po válce jediná nesocialistická strana v Československu.²⁷² Pod vedením dlouholetého předsedy a exilového předsedy vlády Jana Šrámka dbala na zachování soukromého majetku a zároveň na důstojném životě pro dělníky. Přesto zkušený vůdce strany selhal, když ve své stařecké rozvážnosti bránil aktivnímu střetávání s komunisty a vyčkával až se přežene poválečný radikalismus.²⁷³ Co se týče zahraniční orientace byla pro spojení se západními velmocemi, ale zároveň byla pro „*bratrství s velkým národem ruským.*“²⁷⁴ Vymezovala se jako „*stranou všestavovskou, stojící na podkladě lidové demokracie,*“²⁷⁵ jejíž členy měla spojoval především věrnost křesťanským zásadám. Velkou váhu také kladla na rodinu jako základ národa.

Také organizace lidové strany a jejich organizací byly za války zakázány a rozpuštěny. Místní organizace se musely obnovovat a ještě v září 1945 si strana stěžuje na těžkosti při jejich obnově a finanční náročnosti. Z tohoto důvodu byl vytvořen Šrámkův jubilejní fond, do kterého měli příznivci strany posílat své příspěvky na její obnovu, protože strana „*nechce ani v budoucnosti stavěti svůj hospodářský základ na ničem jiném, než na pomoci a obětavosti svých příslušníků a příznivců.*“²⁷⁶

Lidovci měli po válce nejdříve vycházející noviny v okrese,²⁷⁷ ale samotná strana se zde ustanovila až 15. července 1945 na konferenci v Mirovicích. Sjezdu se účastnilo na 30 delegátů a byl zde zvolen okresní výbor strany. Předsedou byl zvolen František Mašek²⁷⁸, kterého v jeho funkci 29. července vystřídal Gabriel Novák,²⁷⁹ který reprezentoval pravé křídlo strany.

V písecké oblasti si konkurovala především s národními socialisty, kteří svou pozornost, stejně jako lidovci, soustředili na rolníky, kteří zákazem agrární strany

²⁷² Z tohoto důvodu byli někteří její členové utlačováni: „*Lidová strana je ponejvíce v opozici. Tímto se stává lidové strana neoblíbená, protože do strany vstupují bývalí agrárníci a pak povšechně ti, kteří nejsou do ostatních stran přijati.*“ SOKA Písek, ONV Písek, III. referát, kart. 24, Měsíční zprávy o politické situaci, neuspořádáno.

²⁷³ M. TRAPL, *Československá strana lidová*, s. 1176 – 1182.

²⁷⁴ Písecké listy zde dne 4. července 1945.

²⁷⁵ SOKA Písek, Sbirka soudobé dokumentace, inv. čís. 43, sign. XXIV/1, kart. 27, Politické strany (ČSNS, ČSD, ČSL).

²⁷⁶ Hlas lidu ze dne 19. září 1945.

²⁷⁷ Písecké listy.

²⁷⁸ Dalšími členy výboru byli Lill, Mezera, Petruška a Mirka. Písecké listy ze dne 1. srpna.

²⁷⁹ Místopředsedy se staly Machník, Kulatka, Kroupa, Jirásek a Hovora, jednatelem Němec. Dále se členy okresního výboru staly Maňhal, Adámek, Adamcová, Bečvář, Vobr, Buchtele, Sup, Kocourek, Tejkl, Melichar, Jaroš, Rybák, Keřlák, Kouba, Jaroš, Kulanda. Hlas lidu ze dne 14. srpna 1945.

ztratili svého politického zástupce, a drobné podnikatele. Její voliči pocházeli převážně z věřícího obyvatelstva (vždyť např. předseda strany Šrámek byl knězem, stejně jako jiní členové vedení) a prosazovala sociální blahobyť, ale už bez socializace jako jiné strany. Díky spojení s klérem se o lidové straně říkalo, že má jednoduchou práci s voliči, protože stačilo, když chodili do kostela.²⁸⁰

2.3.4. Československá sociální demokracie

Jako jakási pobočka KSČ byla po válce vnímána sociální demokracie. Jako samostatná strana se zdála voličům málo vyhraněná a velmi ztrácela na své popularitě a tím přicházela o svou členskou základnu. Její politika byla charakterizována „*někde mezi komunistickou stranou a opozicí.*“²⁸¹ Spíše se však jednalo o stranu rozštěpenou a mezery mezi jednotlivými frakcemi se rozšiřovaly, ať už to byla levá část Fierlingova, nebo pravá Majerova a jemu blízká středová Laušmanova.

Pokud se podíváme na provolání, které bylo uveřejněno v krajském periodiku s názvem Jihočech, vidíme, již v poválečném čase její inklinace ke straně komunistické. Vždyť ještě v emigraci, v lednu 1945, strana požadovala znárodnění strategického průmyslu ještě důrazněji než strana komunistická.²⁸²

„Dělníci, rolníci, pokroková inteligence a všechen pracující lid měst a venkova ... Byl a je to boj za republiku novou a lepší, za republiku v níž skutečně bude vládnout lid, za demokracii lidovou.

Logicky bude strana čerpat z učení velkých učitelů a bojovníků socialismu.

Československá sociální demokracie, která chce a bude soustavně a důsledně připravovat organizační spojení všeho pracujícího lidu v jediné straně socialistické.“²⁸³

Na druhou stranu již v listopadu 1945 sama sociální demokracie vyvracela zvěsti o možném sloučení s komunisty a ve svém oběžníku psala, že strana i nadále zůstane samostatnou.²⁸⁴

Vraťme se k politickému programu strany. Výše jsme zmínili, že sociální demokracie měla radikální plán, který nám představuje plakát, který byl vyvěšen 9. října 1945 v Protivíně. Na něm je požadavek znárodnění bank a průmyslu, zavedení

²⁸⁰ E. ČERNOHORSKÁ *Volební vítězství*, s. 174.

²⁸¹ TAMTÉŽ.

²⁸² L. KALINOVÁ, *Společenské proměny*, s. 52.

²⁸³ Jihočech ze dne 7. června 1945.

²⁸⁴ SOKA Písek, ČSD MO Protivín, inv. čís. 1, sign. I/1, kart. 1, Zápisy ze schůzí.

závodních rad, kontrolu výroby pracujícími a očistu podniků. „*Proti fašismu–demokracii! Proti kapitalismu–socialismu! Za socialistickou republiku Československou!*“²⁸⁵

Strana se hlásí k principům demokracie, kterou spojuje se socialismem a právy jedince. Ta ale jen potud, pokud nepřekážejí „zájmům většiny.“

I přes odliv členů a nevyhraněnou politiku měla právě sociální demokracie v Písku velmi důležité místo. Vždyť to byl člen její strany, Vojtěch Moravec, kdo se stal v květnu 1945 předsedou Místního národního výboru. Také určitě to bylo zohledněno 9. prosince 1945, kdy se v Písku konala třetí okresní konference strany, na jejímž zasedání byl do čela okresní organizace dosazen právě Moravec.²⁸⁶

2.3.5. Členstvo a financování

Fungování strany by nemělo smysl, bez široké členské základny, kterou bylo nutné vybudovat prakticky od nuly. Velký přírůstek členů měla KSČ, která se stala největší stranou v republice. Byli to nejenom obdivovatelé Sovětského svazu, ale i lidé, které přitahovalo mocenské postavení strany, nebo si členstvím ve straně chtěli zajistit bezpečnost – tím mám na mysli lidi, kteří se nějakým způsobem provinili během nacistické okupace a v komunistické straně se „skrývali.“ Zároveň se do ní hlásili i předváleční členové obnovených stran, převážně sociální demokraté.

Počet členů KSČ rychle přibýval a v roce 1945 měla jenom na Písecku 7 840 členů²⁸⁷ ze všech sociálních skupin, ale převážně dělníků. V roce 1946 si krajský výbor dal za úkol získat také na svou stranu také venkovské učitele, „kteří jsou z 80 % reakční.“²⁸⁸ Byli to především komunisté, kteří bedlivě sledovali vznik nových místních sdružení a přírůstek nových členů do strany a soudruzi mezi sebou soutěžili, kdo jich získá pro svou stranu nejvíce. Pro příklad si vezmeme konec února 1946, kdy v okrese

²⁸⁵ TAMTĚŽ, inv. čís. 8, sign. III/2, kart. 2, Plakáty, agitační materiály.

²⁸⁶ E. ČERNOHORSKÁ, *Formování politických stran*, s. 201.

²⁸⁷ TÁŽ, *Volební vítězství*, s. 271. Z tohoto celkového počtu bylo 2 179 žen. Podle povolání členů bylo 2 872 dělníků, 1 585 zemědělců, 473 živnostníků, 316 inteligence a 2 594 ostatních sociálních skupin. KOLEKTIV, *Vítězný únor*, s. 10. Srov. zasedání okresní výboru KSČ, kde se hovoří o stavu členstva k dalším rokům: Pro rok 1946 uvádí 162 organizací s 8 803 členy a pro rok počátek roku 1947 165 organizací s 7 520 členy, avšak stav k 16. březnu téhož roku již opět hovoří o více jak 8 tis. členech. Jejich úbytech oproti roku 1946 je vysvětlován jejich odchodem do pohraničí. SOkA Písek, OV KSČ Písek, inv. čís. 1, sign. I/2, kart. 166, Zasedání pléna okresního KSČ Písek. Srov. co se týče počtu členů v celém kraji, tak v červnu 1945 měla KSČ v jižních Čechách 23 502 členů v 471 organizacích, v únoru 1947 44 184 členů a v únoru 1948 už 57 181 členů. S. SVATOŠ, *Politika Národní fronty*, s. 175.

²⁸⁸ SOA Třeboň, KV KSČ ČB, inv. čís. 17, sign. I/C/1b/1 (I–1/2 sv. 1), kart. 15, Protokoly z plenárního zasedání KV KSČ.

Písek přibýlo 149 nových členů během jediného týdne.²⁸⁹ Příliv nováčků byl proměnlivý, některý týden to bylo o 100 nových členů méně, jiný zase o 100 více.²⁹⁰ O tom, jak byla strana v náborových akcích úspěšná si můžeme udělat obrázek podle toho, že na počátku roku 1948 měla KSČ v jižních Čechách 55 000 členů.²⁹¹

Vstup do všech stran byl samozřejmě dobrovolný. Ale na stávající členy, především u KSČ, byl vyvíjen nátlak, aby získávali nové a nové členy, nebo alespoň voliče. Takový nábor, proto mohl vypadat také takto: „*Jestli nepodepíšeš, tak tě umlátím lopatou!*“²⁹² Rozhodně to však nemůžeme považovat za normální praktiku komunistických náborářů, podobná agresivní individua se jistě našla v každé straně.

U ostatních stran můžeme jen stěží zmapovat velikost jejich členstva vzhledem k chybějícím pramenům. Pro porovnání uveďme alespoň údaj z místní organizace národních socialistů v Protivíně, odkud k 20. lednu 1947 hlásilo 300 členů.²⁹³ Vzhledem k tomu, že se jedná o městečko, které v této době mělo kolem 3 000 obyvatel, jde o celkem vysoké číslo. Zajímavý je také dokument, který mapuje politickou příslušnost učitelů místní obecné a měšťanské školy. Podle tohoto seznamu můžeme říci, že příznivci jednotlivých stran se zde vyskytovali rovnoměrně

Nový člen byl samozřejmě povinován řídit se pokyny strany, ale také musel podepsat tištěnou přísahu věrnosti stranickým zásadám. V ukázce přísaha členů strany národně socialistické: „*Slibuji, že budu jako člen čs. národně socialistické dbáti jejího programu a organizačního řádu, že se budu přičiňovat o sbratření uvnitř národa, aby celý národ byl silný v úsilí o sbratření lidí a národů všech, že svoji veřejnou činnost zasvěťím zájmu národnímu, svobodám občanským a sociální spravedlnosti, a že jako vlastenec, demokrat a socialista zůstanu věrný české tradici a českým vzorům.*“²⁹⁴

Co se týče vztahu k členům bývalých, nyní zakázaných stran, největším oříškem byla agrární strana, protože to byla největší předválečná strana s velkým politickým vlivem, především na venkově. Již jsem se zmínil, že velká část členů, a především

²⁸⁹ Srov. v okrese Sušice to bylo 230, Strakonice 62, Blatná 118 a Prachatice 12 nových členů. Hlasy Prácheňska ze dne 2. března 1946

²⁹⁰ Srov. v únoru 1948 Jihočeská pravda uváděla, že denně přichází na krajský sekretariát do Českých Budějovic 100 nových přihlášek. Jihočeská pravda ze dne 12. února 1948. Srov. podle Janouška získali komunisté v rozmezí od října 1947 do ledna 1948 v jižních Čechách 8 154 nových členů. B. JANOUŠEK, *Sto slavných dnů*, s. 41.

²⁹¹ Jihočeská pravda ze dne 5. února 1948.

²⁹² Záznam rozhovoru s Miroslavem Moudrým ze dne 10. 8. 2008.

²⁹³ Ze záznamů také můžeme říci, že asi ¼ členů byly ženy. Také máme údaje o sociálním postavení členů, ovšem psaným ručně a velmi špatně čitelným, ale alespoň relativní zastoupení hlavních skupin – 30 % bylo živnostníků, 25 % zaměstnanců dráhy, 7 % úředníků, 6 % učitelů, ale jen 1 % dělníků a 1,5 % rolníků. SOKA Písek, ČSNS MO Protivín, inv. čís. 2, sign. IIB/1, kart. 1, Seznamy členů (profesní seznamy členů, legitimace, členské příspěvky, přestupky).

²⁹⁴ TAMTÉŽ.

vedení, přešlo k národním socialistům, ale velká část členů našla také cestu do strany lidové.

Co se týče postoje komunistické strany k bývalým agrárikům, hlásala zásadu, že „*pokud je to poctivý člověk, můžeme spolupracovat,*“ ale pokud se jedná o kolaboranta „*nezastavujme se ani před tím, jde-li o soudruha.*“²⁹⁵ Můžeme brát, že jako kolaboranta měli na mysli právě člena bývalé agrární strany, která byla zakázána jako reakční a někteří z jejich členů se za války opravdu zdiskreditovali. Na druhou stranu komunistická strana byla známa tím, že se právě do ní uchýlili lidé, kteří za války prováděli pochybnou činnost.

K získávání nových členů bylo potřeba určité agitace mezi lidmi, kteří do žádné strany zatím nepatřili. K tomu účelu se pořádali různé náborové akce, ať už mezi rodinnými příslušníky straníků nebo vybranými lidmi. Nábor neprobíhal pouze vyvěšením plakátu, který vyzýval ke vstupu do strany, ale důraz byl kladen především na osobní agitaci: „*Jasně a srozumitelně jsme začali lidem vysvětlovat politiku KSČ a ukazovali na záměry ostatních politických stran. Osobní agitací v agitačních dvojicích, se nám podařilo získat hodně členů KSČ a mnohým jsme otevřeli oči.*“²⁹⁶

Politické strany se v získávání nových členů řídili jednoduchou matematikou – čím více členů, tím více hlasů ve volbách. Člen strany nebude přece hlasovat pro stranu jinou, proto musel vstoupit každý: „*nábor ... příslušníků rodin, aby každý byl přihlášen za člena a jemu vystavena členská legitimace – chudí i bez příspěvku.*“²⁹⁷

Také bylo nutné obnovit, nebo úplně nově vytvořit, síť základních organizací na venkově: „*hled' ve své obci získati ještě ty, kteří nejsou dosud v žádné politické straně. Zajdi do sousedních obcí ... získati spolehlivé důvěrníky naší strany*“²⁹⁸

Základní organizace nevznikaly jenom v městech a vesnicích, ale také v továrnách nebo i na úřadech. Mít svoji organizaci na vlivném úřadě bylo důležité pro zvýšení svého vlivu na tento úřad. Především pokud jde o takový úřad jako byl Okresní národní výbor v Písku.²⁹⁹

²⁹⁵ SOA Třeboň, KV KSČ ČB, inv. čís. 16, sign. I/C/1a/1 (I-1/1 sv. 1), kart. 1, Protokoly z krajských konferencí KSČ.

²⁹⁶ Vzpomínky Jindřicha Černožského, citováno podle KOLEKTIV, *Vítězný únor*, s. 16.

²⁹⁷ SOkA Písek, ČSNS MO Protivín, inv. čís. 2, sign. IIB/1, kart. 1, Volby (organizace, agitace, výsledky voleb, rozdělení míst v komisích a radě MNV

²⁹⁸ TAMTÉŽ.

²⁹⁹ TAMTÉŽ, OV KSČ Písek, inv. čís. 1, sign. I/1, kart. 1, Zasedání předsednictva okresního výboru KSČ Písek. „*Org. okresního úřadu, která má 25 členů ... vypracovány směrnice naší práce v tomto úřadě, hlavně pokud se týče obsazení kanceláře předsedy a vytvoření funkce tajemníka předsedy ONV.*“

Pak zde také byla nutnost získat nějaký zdroj příjmů, který jim umožňoval financování jejich aktivit. Jedním ze zdrojů byla stranická periodika, která si kupovali (ale nejlépe předpláceli) jejich příznivci. Někdy také docházelo k prodeji stranických odznáčků, zvláště v období voleb, nebo k výročí založení strany. Ale velmi důležitým zdrojem byly členské příspěvky.

Členům se často příspěvky, které byly po nich vyžadovány, zdály příliš vysoké. Bohužel i co se jich týče jsou informace o jejich výši kusé. Můžeme však říci, že v roce 1946 byl u národních socialistů příspěvek 30,- Kč, pololetně.³⁰⁰ Některým se zdálo, že svojí straně připívají mnoho, a proto se vedení strany o rok později hájilo tím, že „*soc. dem., bude letos žádati od svých stoupenců 30,- Kčs čtvrtletně.*“³⁰¹

A jak to bylo s příspěvkem v sociální demokracii doopravdy? Údaj, který se vztahuje k roku 1945 ukazuje, že příspěvky zde mohly být ještě mnohem vyšší: „*příspěvky od 5,- (pro rodinné příslušníky bez poplatku) až 120,- čtvrtletně,*“³⁰² pravděpodobně podle sociálního statutu člena. K tomu navíc byl člen povinen zakoupit tzv. revoluční známku v hodnotě 50, 100 nebo 150 Kčs. To nebylo nic neobvyklého – i jiné strany podobný příspěvek vyžadovaly. Můžeme říci, že se jednalo o jakousi daň za znovuoobnovení strany, na jejíž vybudování měly takto vybrané peníze sloužit.

Podle vzpomínek Teodora Pechouška byla místní sdružení komunistické strany odkázána sama na sebe, protože samotné centrum se potýkalo s nedostatkem financí. Pořádalo se proto promítání sovětských filmů a plesy, na které se prodávaly vstupenky a výnos směřoval do stranické pokladny. Zajímavé je, že se od svých příznivců na venkově snažili získat zdarma maso, mouku, tuk a jiné potraviny, které pak prodávali při různých slavnostech a manifestacích.³⁰³

Platební morálka členů nebyla zřejmě velká, protože si místní organizace často stěžovaly na nedostatek peněz, příp. byly z krajských sekretariátů upozorňovány na to, že jim ještě nebyly poukázány peníze ze legitimace, z příspěvků, nebo že se organizace málo snaží rozšiřovat předplatné stranického periodika.³⁰⁴

³⁰⁰ TAMTÉŽ, ČSNS MO Protivín, inv. čís. 2, sign. IIB/1, kart. 1, Volby (organizace, agitace, výsledky voleb, rozdělení míst v komisích a radě MNV

³⁰¹ TAMTÉŽ.

³⁰² TAMTÉŽ, inv. čís. 6, sign. IIB/2, kart. 1, Oběžníky.

³⁰³ Marie KACÍRKOVÁ, *SCSP v letech 1945 – 1948 v Písku*, Pedagogická fakulta České Budějovice, závěrečná práce postgraduálního studia, 1976, s. 22.

³⁰⁴ „*Okresní výbor strany musí se zabývat finanční a platební situací okresu a musí dbát, aby platební morálka členstva byla zvýšena.*“ SOKA Písek, OV KSČ Písek, inv. čís. 1, sign. I/2, kart. 166, Zasedání pléna okresního KSČ Písek.

2.3.6. Prvomájové oslavy

Velmi důležitou politickou manifestací se po druhé světové válce staly oslavy 1. máje (května). Byly to nejenom oslavy svátku pracujících, ale především měly ukázat sílu té či oné politické strany. V roce 1946 ještě k tomu dostaly předvolební náboj. Po oba roky, kdy oslavy svátku práce organizovalo více politických stran, tedy 1946 a 1947, byly v píseckém okrese snahy o domluvu na společných oslavách, které se dojednávaly v Národní frontě. Nikdy se však strany nedohodly a oslavy nakonec pořádala každá sama za sebe.³⁰⁵

Slavnost probíhala tak, že nejdříve proběhl manifestační průvod městem, ve kterém pochodovali pracující s alegorickými vozy apod. Poté následoval projev některého z představitelů strany, většinou se spíše jednalo o regionálního politika, maximálně na krajské úrovni. Tyto projevy se konaly na některém z píseckých náměstí a povoloval je Místní národní výbor, stejně jako jiné politické akce, které se během roku ve městě konaly, a někdy dokonce půjčoval tribunu, nebo i rozhlasové zařízení. Největší zájem byl samozřejmě o Velké náměstí,³⁰⁶ tehdy pojmenované po Josefu Stalinovi.

Oslavy tohoto dne měly být symbolem nejenom boje za pracovní práva (na americké textilačky si už asi jen málokdo vzpomněl), ale hlavně jako politická manifestace, „na které pracující lid měst a venkova se sejde, aby projevil hluboké sympatie v den svátku Komunistické straně Československa,“³⁰⁷ jak v předvečer svátku psala Jihočeská pravda. Ukázat se na správné straně, v průvodu své politické strany, které chce ukázat svou sílu, bylo asi důležitější než oslava „bratrského svazku dělníků, rolníků, živnostníků a pracující inteligence.“³⁰⁸

Aby strana mohla prokázat svoji sílu, bylo důležité, aby se průvodu a následného projevu zúčastnilo co nejvíce lidí. Průvod se nekonal v každé obci, ale jen v několika obcích okresu. Na ten byli lidé z ostatních obcí sváženi. Nejdůležitější bylo dostat

³⁰⁵ Srov. TAMTÉŽ, ČSD MO Protivín, inv. čís. 6, sign. IIB/2, kart. 1, Oběžníky. Co se týče oslav v roce 1947, tak se představenstvo sociálních demokratů rozhodlo pořádat oslavy samostatně, a proto svým místním sdružením nařizovalo: „Nedělejte proto nikde žádné vyjednávání s ostatními polit. stranami.“ Srov. přesto se v jižní části okresu Písek (ve vodňanské části) v březnu dohodli na společném konání májové manifestace ve Vodňanech. Nakonec vše dopadlo jinak, protože: „strany: komunistická a národně socialistická trvali na vlastních, samostatných oslavách.“ TAMTÉŽ, inv. čís. 1, sign. I/1, kart. 1, Zápisy ze schůzí.

³⁰⁶ TAMTÉŽ, MNV Písek, inv. čís. 7, sign. 1681a, kn. 7, Zápisy ze schůzí rady MNV. V roce 1946 byli na Velkém náměstí komunisté a národní socialisté měli propůjčeno náměstí Grégrovo (poté přejmenované na Rooseveltovo, dnes Alšovo náměstí).

³⁰⁷ Jihočeská pravda ze dne 30. dubna 1946.

³⁰⁸ TAMTÉŽ.

maximální množství lidí do okresního města, do Písku. Nejvíce informací o velikosti májových oslav máme z prvního roku po osvobození, tedy z 1. května 1946.

*„Účast na komunistických oslavách daleko největší a odhad činil v Písku na 13 000 účastníků a to byly samostatné oslavy v Protivíně, kde bylo 1 500 účastníků, ve Starém sedle u Orlika 1 300 účastníků, v Čimelicích, Mirovicích, Orlických Zlákovcích.“*³⁰⁹ K prvomájovým oslavám nepatřil jenom průvod, ale nejdříve byli účastníci oslav řádně ideologicky připraveni při manifestačních projevech, které se někdy konaly i na více místech než samotný průvod.

Oslavy pořádané komunistickou stranou byly vskutku největší. Oslavy pro ni začaly již 30. dubna, kdy pořádala setkání v městských sadech (Palackého sady) a poté lidovou veselici na městském ostrově. K tomu ještě měla od Místního národního výboru vypůjčený městský rozhlas.³¹⁰ Pro funkcionáře strany toto období nebylo pouze dobou radovánek, ale také dobou, kdy bylo nutné *„soustavně ... zkoumat náladu mas, sbírat na každém místě o ní materiál.“*³¹¹

Podle sociálně demokratického listu, Jihočech, však měli být dělníci v některých závodech k účasti na manifestaci a na projevech nuceni pod pohrůzkou potrestání. Důkazem měly být jisté obvodní oběžníky vedení KSČ.³¹² Těžko dnes říci, jestli se nejednalo o politické vysvětlení toho, že na manifestace sociálních demokratů bylo v Písku o poznání méně účastníků, a to 1 200 lidí v průvodu a 2 100 lidí na projevu Emila Nováčka.³¹³ Každopádně povinnou účast nařizovala ROH minimálně na Místním národním výboru v Písku a na lesním úřadu a zároveň omezovala účast za jinou organizaci než ROH podmínkou stejnokroje,³¹⁴ což můžeme chápat jako pokus o oslabení průvodů politických stran.

³⁰⁹ J. ČERNOHORSKÝ, *Několik kapitol*, s. 98. Srov. následného projevu se mělo v Písku účastnit dokonce 16 000 lidí. Hlasy Prácheňska ze dne 4. května 1946.

³¹⁰ SOkA Písek, MNV Písek, inv. čís. 7, sign. 1681a, kn. 7, Zápisy ze schůzí rady MNV. Srov. v roce 1947 byla na krajské konferenci schválena rezoluce, podle které *„provede každá organizace ve svém místě v předvečer 1. máje ‚pálení reakce‘ za účasti všeho obyvatelstva.“* Jestli k něčemu podobnému došlo, např. v Písku, mi není známo. SOA Třeboň, KV KSČ ČB, inv. čís. 16, sign. I/C/1a/1 (I–1/1 sv. 1), kart. 1, Protokoly z krajských konferencí KSČ. Srov. k různým májovým veselícím ještě dodejme návrh Místní rady osvětové, která se v březnu 1946 usnesla: *„oslavy 1. května – Navrhuje se pořádat O.N.V., aby byly zakázány v tyto dny taneční zábavy.“* SOkA Písek, Místní rada osvětová, inv. čís. 1, sign. I/1, kart. 1, Zápisy ze schůzí rady.

³¹¹ SOA Třeboň, KV KSČ ČB, inv. čís. 18, sign. I/C/1c/1 (I–1/3 sv. 1), kart. 66, Protokoly ze zasedání předsednictva KV KSČ.

³¹² *„Soudružko! Soudruhu! Voláme Tě k povinně účasti na oslavě 1. máje. Tvoje účast a příslušníků tvé rodiny jest povinná! Účast bude kontrolována, neúčast trestána! Těž děti ...“* citováno podle Jihočech ze dne 10. května 1946.

³¹³ TAMTÉŽ.

³¹⁴ *„Oslavy účastní se v š i c h n i zaměstnanci obce – muži, ženy – bez rozdílu. Neúčast může být předem omluvena jedině ze závažných důvodů ...“* SOkA Písek, MNV Písek sign. XVIIIB1, kart. 22, Volby 1946.

Svou troškou do mlýna proti komunistům si přidali také národní socialisté, kteří se pokoušeli jejich oslavy také očernit: „*Nejvíce příprav, organizační práce a peněz věnovali na oslavy 1. máje jistě komunisté. Bylo to vidět v průvodu, kde bylo velké množství praporů, standard a ... alegorických vozů, aut i lidí.*“ Svůj prvomájový průvod samozřejmě nezapomněli pochválit: „*Nejupřímnější, nejsrdečnější, nejvřelejší a rozhodně nejhezčí byla manifestace národních socialistů.*“³¹⁵

V roce 1947 strany opět žádaly Místní národní výbor o povolení průvodů městem a o propůjčení náměstí k účelu svých manifestací. Vzhledem k tomu, že se nebyly schopné dohodnout na společném pořádání májových oslav, národní výbor je požádal, „*že by bylo vhodné domluvit se v Nár. frontě, aby průvod nekolidoval.*“³¹⁶

Národní socialisté v předvečer svátku práce pořádali členskou schůzi v hotelu Zlaté kolo, spojenou s přísahou všech členů a s následným projevem dr. Milady Horákové. Následující den ráno se sešli na Benešově náměstí, odkud jejich průvod směřoval na Rooseveltovo náměstí (dnešní Alšovo nám.), kde se uskutečnil „tábor lidu“ spojený s hudbou a opět projevem Horákové.³¹⁷ V průvodu byl nesen velký obraz předsedy strany Petra Zenkla a také v něm jely alegorické vozy, „*které přivezly veliký počet našich bratrů a sester z venkovských organizací.*“³¹⁸ Počet účastníků národně socialistického svátku práce nám není bohužel znám, avšak Jihočeská pravda přinesla údaj, podle kterého se ho mělo zúčastnit necelých 1 000 lidí.³¹⁹

Československá strana lidová v roce 1947 naopak pořádala svoji manifestaci v sále městského divadla. Konala se v 10 hodin dopoledne a jejím hlavním řečníkem byl její poslanec páter Josef Plojhar.³²⁰

V průvodu pořádaných komunisty mělo údajně jít na 8 000 účastníků, kteří nesli obrazy Gottwalda, Beneše, Stalina a Ďuriše. Spolu tím byly v průvodu alegorické vozy a pochodovaly krojované družiny. Průvod končil na Stalinově náměstí, kde měl mimo jiné projev předseda okresního výboru strany ing. Lux, kterému přihlíželo na 13 000 lidí. Průvody a projevy se pořádaly také v jiných obcích, v Protivíně mělo být 6 alegorických vozů a 1 300 účastníků, ve Starém Sedle bylo účastníků 1 500. Dále byly

³¹⁵ Písecký kraj ze dne 10. května 1946.

³¹⁶ SOKA Písek, MNV Písek, inv. čís. 9, sign. 1740, kn. 9, Zápisy ze schůzi rady MNV.

³¹⁷ Písecký kraj ze dne 17. dubna 1947. Srov. „... za bouřlivého uvítání a potlesku ujala se slova s. posl. dr. Milada Horáková, na jejíž projev čekali všichni s dychtivostí, neboť ji všichni upřímně milují. Její projev byl prolnut živelnou láskou k republice, národu a straně ...“ TAMTEŽ ze dne 8. května 1947.

³¹⁸ TAMTEŽ ze dne 8. května 1947.

³¹⁹ Jihočeská pravda ze dne 15. května 1947.

³²⁰ Písecké listy ze dne 7. května 1947.

komunisty organizovány májové oslavy, o kterých bohužel nemáme bližší zprávy, a sice v Nezvěnicích, Čimelicích, Mirovicích a Orlických Zlátkovicích.³²¹

Na závěr této kapitoly o oslavách svátku práce zmiňme ještě oslavy, které se konaly 1. května 1948. Výše již byly zmíněny každoroční snahy o uspořádání společných oslav bez ohledu na politickou příslušnost, teprve však v tomto roce „... *nebudou průvody jednotlivých politických stran, bude jen jedna velká manifestace ... Pod heslem ... Jednota dá národu sílu, štěstí, svobodu ... K účasti na nich nebude nikoho nutit jen stranická kázeň ... nýbrž letos je účast na oslavách občanskou povinností dobrého občana tohoto státu.*“³²²

Ačkoliv by se mohlo zdát, že po vítězství socialismu bude mít národ chuť oslavovat, pravdou je, že účast na májové manifestaci byla v tomto roce slabší než v např. v roce 1946, kdy se jenom na straně komunistů zúčastnilo na 13 000 lidí. V roce 1948 bylo „pouhých“ 12 000.³²³ Je to zarážející zvláště, když si uvědomíme, že se již nekonal žádný konkurenční oslavy, jako v letech minulých. Přesto sociálně demokratický Jihočech napsal, že „*jednotný šel ... lid na 1. máje ulicemi svých měst a dědin. Jednotně půjde 30. května k volebním urnám ... je zárukou, že lidové hlasování bude ještě slavnější.*“³²⁴ Skutečně o měsíc později šel lid jednotně k volbám a téměř jednohlasně zvolil Jednotkou kandidátku Národní fronty.

³²¹ Jihočeská pravda ze dne 8. května 1947.

³²² Jihočechem ze dne 28. dubna 1948.

³²³ Jihočechem ze dne 7. května 1945. Srov. v policejní hlášení se píše o 20 000 účastnících oslav ve městě, zřejmě s přičtením účastníků svezných z venkova. SOkA Písek, ONV Písek, III. referát, kart. 7, Zpravodajská hlášení, neuspořádáno.

³²⁴ Jihočechem ze dne 7. května 1948. Srov. v Českých Budějovicích se oslav zúčastnilo 35 000 lidí.

3. Volby a předvolební boj 1946

Bylo to více jak deset let od posledních předválečných voleb v Československu, když se 25. května 1946 otevřely volební místnosti. Republika byla sice osvobozena již před rokem, ale zatím nebyl na volby čas a byly jiné, naléhavější problémy. Zároveň to byl záměr komunistické strany, která potřebovala prostor pro vytvoření nového obrazu strany. Na rozdíl od pozice na krajní levici a ideologií bořítele státu v období první republiky, chtěla nyní působit jako strana státoporná.³²⁵ Vlady se dočasně ujala koalice vytvořena z londýnského a moskevského exilu pod vedením sociálního demokrata Zdeňka Fierlingera.

Vláda měla být složena podle výsledků voleb do Ústavodárného národního shromáždění. Funkci parlamentu doposud zastávalo Prozatímní národní shromáždění, které bylo zvoleno zástupci lidu, stejně jako zemské, krajské, okresní a místní národní výbory. Do národních výborů se nevolilo. Výše jsme zmínili, že do této doby strany požadovaly rovné, paritní zastoupení ve výborech, které bylo více či méně dodržované. Po volbách mělo být jejich složení upraveno podle výsledků v dané oblasti. Kdo ovšem bude ve výboru zasedat, zaleželo jen na straně, která určitý počet míst ve výboru dostala.

Strany si před volbami, stejně jako v současnosti, vylosovaly volební čísla, pod kterými byly označeny jejich volební kandidátky. Jedničku si příznačně vylosovala komunistická strana, dvojku strana lidová, trojku sociální demokraté a čtyřku národní socialisté. Tato čísla se pak stala součástí volební kampaně, kdy ve sloganech sloužila k propagaci strany, případně k zesměšnění jejích protivníků.

Účast na volbách byla podle zákona č. 67/ 1946 sbírky ze dne 11. dubna 1946, hlavy I., části III., § 11 pro všechny občany Československé republiky povinná. Existovalo však několik výjimek pro osoby, které:

„ a) jsou staří 70 let nebo

b) pro nemoc nebo vadu tělesnou se nemohou dostavit do volební místnosti nebo

c) pro neodkladné povinnosti svého úřadu nebo povolání nemohou včas přijít k volbě nebo

d) jsou v den volby od místa volby nejméně 100 km nebo

³²⁵ J. RATAJ, *KSC*, s. 44.

e) jsou zdrženi přerušáním dopravy nebo jinými nepřekonatelnými překážkami. Zaměstnavatel je povinen upravit v den volby službu tak, aby se zaměstnanci mohli volby zúčastnit.“³²⁶

Kdo se přesto voleb nezúčastnil bez omluveného důvodu, tomu hrozila pokuta ve výši až do 10 000 Kčs.³²⁷ Zároveň se ale voleb nesměli zúčastnit lidé, kteří byli obviněni podle retribučního dekretu, ale i ti, kteří zatím jen obdrželi obsílku. Neboli presumpce nevinu v praxi! Podle Boráka to mohlo přispět k vítězství komunistů, protože se jednalo o 250 až 300 tisíc potenciálních voličů.³²⁸

Pro účely voleb byly místní národní výbory povinny vypracovat tzv. voličské seznamy. V nich byli zapsáni všichni „*národně, státně a demokraticky spolehliví občané československé republiky české nebo jiné slovanské národnosti bez rozdílu pohlaví, kteří ... dosáhli 18. roku věku a mají v obci nejméně po tři měsíce bydliště.*“³²⁹ Ty byly poté veřejně přístupné a občané proti nim mohli podávat námitku. To se týkalo především státní a národní spolehlivosti a nebezpečí, že by se mezi voliče mohl dostat kolaborant. Těm, kteří nesplňovali podmínku trvalého bydliště trvajících minimálně 3 měsíce, byly vystaveny voličské průkazy. Ty také platily pro občany, kteří museli být z naléhavých důvodů mimo své bydliště, členy bezpečnostních složek sloužících mimo své bydliště a úředníky a členy volebních orgánů, kteří plnili svou funkci mimo obec, ve které byli zapsáni v seznamu.³³⁰

V den začátku voleb, tedy 25. května od 14 hodin, až do dalšího dne, kdy se volební místnosti zavíraly, byl také vydán Okresním národním výborem v Písku „*zákaz prodeje alkoholických nápojů až do jedné hodiny po volbách.*“³³¹

³²⁶ Citováno podle J. GRÓNSKÝ, *Dokumenty k ústavnímu vývoji*, s. 115.

³²⁷ TAMTÉŽ, s. 126.

³²⁸ M. BORÁK, *Spravedlnost*, s. 37.

³²⁹ Hlas lidu ze dne 16. ledna 1946.

³³⁰ TAMTÉŽ, ze dne 10. dubna 1946.

³³¹ SOKA Písek, Sbírnka soudobé dokumentace, inv. čís. 2, sign. II, kart. 2, Volby do Prozatímního národního shromáždění (1945); volby do Národního shromáždění (1948).

3.1. Bílé lístky

Zajímavou novinkou ve volebním systému během voleb v roce 1946 bylo zavedení prázdných hlasovacích lístků, obecně zvaných bílé lístky. Záměr souvisel také se systémem Národní fronty, který vylučoval účast pravicových stran ve volbách. Tímto způsobem chtěli komunisté a sociální demokraté eliminovat sílu odpůrců Národní fronty a přívrženců zakázaných stran.³³² Tento zajímavý nápad ovšem nevyšel a většina přívrženců již neexistujících prvorepublikových stran volila národní socialisty nebo lidovce, na Slovensku pak Demokratickou stranu.

Nejvíce proti bílým lístkům vystupovali národní socialisté. Systém nazývali jako nedemokratický, hodný diktátorským režimům. „*V demokratických režimech se totiž dává opozici, pokud je to opozice státotvorná, právo organizovat se stranicky.*“³³³ Ale byla to také národně socialistická strana, která spoluvytvářela Národní frontu a s ní spojený politický systém v Československu. Pokud se začteme dále, zjistíme, že jí nejde ani tak o demokracii, ale o vlastní zájmy: „*Nechce-li jít někdo s komunisty nebo s jejich sociálnědemokratickými spojenci, nechť je raději zahrán do opozice ... než by šel s některou z našich demokratických stran a tím ji posílil.*“³³⁴ O to právě komunistům šlo, zlikvidovat opozici, ale ještě před tím než se stačí zformovat. Národní socialisté vyjadřují strach, že přicházejí o potřebné hlasy, které „vyšumí“ do prázdna. Ve straně se také objevily výzvy k zasílání protestů proti zavedení tohoto principu.³³⁵ Chtěli tedy použít zbraň, kterou hojně využíval její protivník, komunisté, když se vláda o něčem usnesla proti jejich vůli.

Také sociální demokraté se vyjadřovali v tom smyslu, že správný demokratický stát má svou opozici. Zároveň se však obávali stran, které by od takovýchto voličů dostaly příliš velkou podporu a bílé lístky vysvětlovali jako jakési referendum o důvěře Národní frontě.³³⁶

³³² „*Naši zástupci jsou pro to, aby se mohli voliči projevit i v tom případě, že nesouhlasí s žádnou z vládních stran, a sice prázdným volebním lístkem.*“ SOA Třeboň, KV KSČ ČB, inv. čís. 18, sign. I/C/1c/1 (I-1/3 sv. 1), kart. 66, Protokoly ze zasedání předsednictva KV KSČ.

³³³ Písecký kraj ze dne 12. dubna 1946.

³³⁴ TAMTÉŽ.

³³⁵ „*Místní politická organizace čs. str. národně socialistické v Protivíně důrazně protestuje proti úmyslu některých stran Národní fronty uzákonit ve volení řádu ... tzv. bílé lístky, neb tím by proti ujednání košickému se zavedla nová pátá strana podkopníků v naší demokracii - t i c k é r e p u b l i c e.*“ SOkA Písek, ČSNS MO Protivín, inv. čís. 2, sign. IIB/2, kart. 1, Volby (organizace, agitace, výsledky voleb, rozdělení míst v komisích a radě MNV).

³³⁶ „*Mohli jsme si všichni uvědomit, že konec konců volič, který chce vyjádřit svůj projev způsobem negativním, může tak učiniti, aniž by měl k tomu zvláštního lístku. I ten nejideálnější stát má také svoji opozici.*“ Jihočech ze dne 19. dubna 1946.

Obavy, že zavedení a následné použití bílých lístků ukáže, jak velkou opozici má Národní fronta v řadách českého národa, byly naprosto zbytečné. Absolutní většina voličů si vybrala mezi 4 povolenými stranami (resp. 8, když připočteme i Slovensko) a celostátně použilo tento způsob hlasování, chcete-li vyjádřilo nedůvěru Národní frontě, pouze 0,45 % voličů;³³⁷ toto číslo zvedli voliči na Slovensku, kteří takto hlasovali častěji než voliči čeští.

3.2. Předvolební boj

Již výše jsme konstatovali, že Československo se stalo po druhé světové válce nejdemokratičtější zemí na východ od demarkační čáry, a to i přes značné rezervy v tom, co bychom mohli nazvat demokracií, tedy zákaz pravicových stran a celkově samotný systém Národní fronty. Přesto to byly na více jak 40 let poslední svobodné volby, které se odtud na východ odehrály, a přes nedostatky tomu pomáhaly i bílé lístky, i když jejich původní účel byl úplně jiný. Volby, které v tuto dobu probíhaly na východ od naší republiky, už vůbec demokraticky nevypadaly a např. v Polsku již voliči dostávali předem schválenou kandidátku, jinou si musely osobně vyžádat (tedy podobná kontrola, které byla u nás od voleb v roce 1948).

Přesto bychom mohli říci, že určitý nátlak na volby v Československu Sovětský svaz vytvořil, i když nepřímý. Byl jím ve dnech 22. – 29. května 1946, tedy v době končící předvolební kampaně, rozsáhlý přesun sovětských jednotek z Podunají, který byl uskutečněn na základě dohody s předsedou vlády Fierlingerem a ministrem národní obrany gen. Svobodou.³³⁸ Mohlo tímto způsobem dojít k nátlaku na československého voliče, aby se „správně rozhodl.“ Dnes těžko říci, zda by se tyto vojenské jednotky vrátily, kdyby volby vyhrál někdo jiný než komunisté. Každopádně v létě 1968 na území Československa také došlo k vojenskému cvičení zemí Varšavské smlouvy. Ale události se tehdy nevyvíjely tím „správným směrem“ a proto se bratrské armády vrátily.

K tomu, aby volby měly určitou úroveň, se strany Národní fronty dohodly na určitých pravidlech, které měly být během kampaně dodržovány. Dohoda byla uzavřena 25. března 1946 a strany se v ní zavazovaly:

„a) řídit se v předvolební kampani Košickým vládním programem a prosazovat

³³⁷ J. GRÓNSKÝ, *Dokumenty k ústavnímu vývoji*, s. 111. Srov. v politickém okrese Písek z celkového počtu 47 353 voličů volilo bílým lístkem pouze 147 voličů, tedy 0,31 %. E. ČERNOHORSKÁ *Volební vítězství*, s. 277.

³³⁸ F. HANZLÍK – V. VONDRÁŠEK, *Armáda*, s. 204 – 205.

ústavní zakotvení revolučních dekretů prezidenta republiky

b) svorně nést před voliči společně odpovědnost za činnost vlády a po volbách vytvořit opět vládu Národní fronty

c) rozvíjet politický program pozitivně a zdržet se nezásadních polemik a osobního osočování

*d) společně projednávat všechny sporné otázky a případná porušení dohody.*³³⁹

Stejně jako v současnosti, měly politické dohody v roce 1946 cenu papíru, na kterém byly napsány. Netrvalo dlouho a předvolební kampaň „přitvrdila“ a začalo docházet k napadání a zesměšňování jiných stran, případně ke slovnímu napadání některých jejích členů. Lidovci si například stěžovali, že jsou pravidelně roztrhávány jejich plakáty informující o veřejných projevech a na přítomnost tzv. „uch“ během projevů. Tito lidé si během nich dělali poznámky,³⁴⁰ které následně předaly svým nadřízeným funkcionářům, kteří je mohli použít ke svým politickým účelům.

Velký spor se rozhořel již záhy a to především mezi národními socialisty a komunisty. Nebylo to o nic menšího než o desetitisíce hlasů. Šlo o získávání voličů agrární strany a přijetí jejích bývalých členů do strany národně socialistické. Nejvíce komunisté útočili proti postavě dr. Ladislava Feierabenda, předválečného funkcionáře agráriků, ale také protektorátního ministra zemědělství. V lednu 1940 však emigroval do Londýna, kde se stal ministrem exilové vlády, a proto nebyl po válce stíhán jako jiní členové protektorátních vlád. Byl známý svým protikomunistickým postojem a byl to velmi zkušený politik, který národním socialistům mohl přivést voliče z venkova. Není divu, že jej strana před komunisty hájila.³⁴¹ K celé této kauze dokonce národně socialistická strana vydala leták, ve kterém Feierabenda a jeho členství v ČSNS obhajuje. Útok proti němu jako bývalém agrárikovi označuje jako útok proti všem zemědělcům.³⁴²

Výše jsem se zmínil o tom, že přijímání agráriků se u všech členů strany nesetkalo s kladnou odezvou, a proto také nedošlo k dostatečnému spojení venkova s národními socialisty, jak ukázaly „*výsledky voleb a neúspěch národně socialistické strany na*

³³⁹ Citováno podle J. GRÓNSKÝ, *Dokumenty k ústavnímu vývoji*, s. 111. K srov. v širším znění Jihočech ze dne 5. dubna 1946; Hlas lidu ze dne 10. dubna 1946. Srov.: „*Reakci nesmí být dovoleno, aby těžila ze soutěžení politických stran o důvěru národa. Řádné volby do Ústavodárného národního shromáždění budou zkouškou politické zralosti našeho národa.*“ Práce ze dne 17. ledna 1946, citováno podle J. HOFFMANOVÁ, *Provolání*, s. 9.

³⁴⁰ Hlas lidu ze dne 24. dubna 1946.

³⁴¹ „*Strana národně socialistická s radostí přijala do svých řad nejen dr. Feierabenda, nýbrž i desetitisíce našich zemědělců, poněvadž členství v někdejší agrární straně není pro ni zločinem. Tento útok komunistů ... není útokem na jeho osobu, ale na všecken zemědělský lid ...*“ Písecký kraj ze dne 29. března 1946.

³⁴² SOkA Písek, Sbirka soudobé dokumentace, inv. čís. 43, sign. XXIV/1, kart. 27, Politické strany (ČSNS, ČSD, ČSL).

venkově prokázaly organizační a programový náskok komunistů ... Potvrdily se i obavy, že národně socialističtí vůdci vyčkávali s nabídkou úzké spolupráce s agrárníky příliš dlouho.“³⁴³

3.2.1. Komunistická strana Československa

„Tehdejší euforie, to všechno svědčilo pro komunistickou stranu. Potom postupem času lidi přišli k jinému názoru. Kdyby se mohli dostat Američani dál, třeba do Prahy, tak by to bylo zas jinak.“³⁴⁴ Kdyby ovšem v historii neplatí a kdyby netvořili dějiny, ale tvoří je to, co se opravdu stalo. „Kdyby“ se nestalo, ale zároveň komunistická strana mezi obyvatelstvem neměla tak absolutní převahu, jak by se z úryvku mohlo zdát, a sama situaci nepodceňovala a na volební kampaň se dobře připravovala.

Program strany byl vypracován tak, aby vyhovoval co nejširšímu spektru československého obyvatelstva, vyjma velkokapitálu. Venkov si zavazoval ministr zemědělství Ďuriš přiděly zkonfiskované půdy, dělníky organizováním brigádnických akcí a inteligenci rozvoje školství a zajištěním existenčních podmínek.³⁴⁵ K tomu navíc vytáhl silnou kartu protifašistického odboje: „bylo nám ... stále předkládáno, že za války byli internováni do koncentračních táborů hlavně komunisté, nebo ti co proklamovali postup sovětských vojsk na bojišti a všichni jsme jej pečlivě sledovali a uznávali bojovnost a obětavost.“³⁴⁶

V dnešní době, v dobách volebního klání (ale i v dobách mezi volbami), na nás z každého nároží a z billboardů na okrajích silnic „vykukují“ volební plakáty politických stran, až to některé voliče otráví vůbec k nějakým volbám chodit. Nedělejme si však iluze, že takováto politická agitace je výmyslem až polistopadové doby. Také ve volbách v roce 1946 se setkáme s velkým množstvím plakátů a letáků žádající podporu pro tu či onu stranu, i když zřejmě v menším měřítku než dnes. Často na nich můžeme vidět postavy žen a dětí, továrny apod., ale hlavně často chytlavá hesla. Proto si u politických stran kandidujících v těchto volbách ukažme ty nejznámější. Přehled všech plakátů a hesel by vyšel na samostatnou publikaci.

Hesla komunistické strany většinou odkazují na dělnické založení strany a na její poctivost:

³⁴³ J. KOCIAN, *Československá strana národně socialistická*, s. 1154.

³⁴⁴ Záznam rozhovoru s Karlem Reichlem ze dne 17. 11. 2008.

³⁴⁵ J. RATAJ, *KSČ*, s. 47.

³⁴⁶ Záznam rozhovoru s Marií Horníkovou ze dne 30. 7. 2008.

- „*Práce je náš program a ne agitační prostředek.*“³⁴⁷ Již od osvobození byla strana spojována s pořádáním různých brigádnických akcí na obnovu republiky nebo přesčasových hodin, které byly věnovány republice.
- „*Čest živnostenské práci. Aby řemeslo mělo zlaté dno a obchod kvetl volte komunisty.*“³⁴⁸ Ale jen do té doby, než komunisté získali monopol moci a soukromé podnikání bylo zakázáno.
- „*Věrní demokracii a socialismu, jdeme do nastávajících voleb.*“³⁴⁹
- Také se můžeme setkat se sérií trochu depresivních černých plakátů, na kterých vystupuje rudá hvězda a bílý nápis „*Komunisté*“ a k tomu dodatek: „*varovali, budují, předvídali, bojovali, nezklamali.*“³⁵⁰
- „*Kdo chce lepší budoucnost národa, šťastnější zítřek volí číslo 1.*“³⁵¹
- „*My komunisté prohlašujeme, že plně uznáváme demokratickou zásadu svobody svědomí a vyznání.*“³⁵² Jedná se samozřejmě o odkaz na křesťanské vyznání obyvatel republiky. V této době si komunisté nemohli dovolit vystupovat proti víře jako tak učinili v letech 50., vzhledem k tomu, že věřících byla většina populace, na rozdíl ode dneška.
- „*Komunisté volají k řízení státu! 90 žen jest na kandidátní listině Komunistické strany Československa. 9 žen je na předních a zvolitelných místech.*“³⁵³ Jak to bylo s ženami na kandidátní listině KSČ si ukážeme níže.
- Asi naprosto nejznámější heslem předvolební kampaně 1946, a to nejenom komunistické strany je: „*Republice více práce, to je naše agitace!*“³⁵⁴
- „*Povinností každého vojáka–komunisty, jako předvolební dar straně, je získat jednoho kamaráda do strany.*“³⁵⁵ Novinkou poválečných voleb byla kromě bílých lístků také účast příslušníků armády. To bylo za první republiky nemyslitelné a vládní strany toho také využívaly k povolávacím rozkazům pro příznivce

³⁴⁷ E. ČERNOHORSKÁ *Volební vítězství*, s. 174.

³⁴⁸ SOKA Písek, Sbirka soudobé dokumentace, inv. čís. 2, sign. II, kart. 2, Volby do Prozatímního národního shromáždění (1945); volby do Národního shromáždění (1948).

³⁴⁹ E. ČERNOHORSKÁ *Volební vítězství*, s. 174.

³⁵⁰ SOKA Písek, Sbirka soudobé dokumentace, inv. čís. 2, sign. II, kart. 2, Volby do Prozatímního národního shromáždění (1945); volby do Národního shromáždění (1948).

³⁵¹ Hlasy Prácheňska ze dne 18. května 1946.

³⁵² SOKA Písek, Sbirka soudobé dokumentace, inv. čís. 2, sign. II, kart. 2, Volby do Prozatímního národního shromáždění (1945); volby do Národního shromáždění (1948). Srov. „*křesťanství a komunismus se nevyklučují, naopak, komunismus je dalším rozvinutím kladných stránek křesťanství,*“ citováno podle J. RATAJ, KSČ, s. 47.

³⁵³ SOKA Písek, Sbirka soudobé dokumentace, inv. čís. 2, sign. II, kart. 2, Volby do Prozatímního národního shromáždění (1945); volby do Národního shromáždění (1948).

³⁵⁴ Michal PEHR, *Velmi slušná kampaň*, s. 31; E. ČERNOHORSKÁ *Volební vítězství*, s. 175.

³⁵⁵ F. HANZLÍK – V. VONDRÁŠEK, *Armáda*, s. 206.

právě komunistické strany v době voleb. Zarážejícím je ovšem také fakt, že důstojníci čs. armády byli po válce často členy politických stran, především komunistické.

- „*Proto každý, kdo má na mysli blaho národa a republika a šťastnou budoucnost svých nejbližších, odevzdá dne 26. května svůj hlas KOMUNISTICKÉ STRANĚ ČESKOSLOVENSKA!*“³⁵⁶

Písek ve volbách patřil do českobudějovického volebního kraje, tedy stejně jako dnes, i když některé strany vyvíjely činnost o to, aby vznikl volební kraj Prácheň, jako samostatný historický kraj. Ale neúspěšně. Kandidáti z oblasti Písecka byli na kandidátce spolu s politiky z celého kraje a podle toho vypadalo jejich postavení na ní (za jménem v závorce uvádím pořadí na krajské kandidátce a poté povolání kandidáta stejně jako u všech následujících politických stran).

Navrhovanými z okresu Písek byli: Bohumil Tejchman (5. – tajemník odborů), Jan Škorpil (7. – obchodník), MUDr. Zdeněk Wiesner (17. – lékař), Karel Kára (19. – učitel).³⁵⁷ Dělnická strana bez dělnického kandidáta! Nejedná se pouze o oblast Písku, ale na volitelném místě, potřebného ke zvolení v kraji žádný dělník nebyl. Abych však situaci posoudil spravedlivě, hned na prvním místě se objevil rolník Josef Nepomucký, vyloženě dělník se však objevil až na 12. místě a to František Schwieghofer. Zároveň si můžeme povšimnout, že kandidáti z Písku neměli vzhledem k postavení na kandidátce reálnou šanci na zvolení.

A jak je to s těmi ženami, které podle předvolebních plakátů KSČ dostávají tolik prostoru na jejich kandidátce a 9 je jich na zvolitelném místě? V jižních Čechách bychom takovou ženu nenašli, první z nich se nachází až na 11. místě a to Marie Zelenková. Celkově bychom ale na celé kandidátce našli ještě další 3 ženy.

K volebnímu úspěchu samozřejmě nestačily pouze plakáty z údernými hesly, ale bylo potřeba rozvinout širší politickou aktivitu a agitaci mezi občany. „*V továrnách, na veřejných prostranstvích, ale i na venkově se pořádaly mýtinky, kterých se zúčastňovali komunisté, ti, co se vrátili z koncentračních táborů a jejich úvodní heslo bývalo: „Už nikdy více Mnichov!“*“³⁵⁸ Právě komunistická strana nejvíce během volebního boje využívala těsnějšího kontaktu mezi voliči a stranou. Navíc členové strany dostaly závazek, jak straně získat co nejvíce voličů: „*Ve volební kampani velkou a důležitou roli budou*

³⁵⁶ Hlasy Prácheňska ze dne 18. května 1946.

³⁵⁷ TAMTÉŽ ze dne 18. května 1946. Jedničkou na Českobudějovické kandidátce byl místopředseda JSČZ Josef Nepomucký, dvojkou budějovický lékař a poslanec MUDr. Bureš, trojkou zahradník Josef Janouš.

³⁵⁸ Záznam rozhovoru s Marií Horníkovou ze dne 30. 7. 2008.

hrát naši desátkoví důvěrníci. Na nich právě bude záležet, aby celá naše organizace, každý náš člen, aktivně se zúčastnil volební kampaně a splnil úkol získat za voliče 3 nekomunisty.“³⁵⁹

Strana zároveň pořádala různé besedy s občany, na které mělo být pozváno 30 až 40 lidí, a kde se vysvětloval program strany za účelem přesvědčit je, aby stranu volili. Při hodnocení voleb se krajský výbor shodl na tom, že právě veřejné schůze se dařilo úspěšně organizovat, především pak besedy s občany. Velké rezervy ovšem viděl v osobní agitaci, která podle něho nebyla plně rozvinuta.³⁶⁰ Písecký funkcionář Alois Pertlíček si také pochvaloval předvolební práci, ale zároveň si po volbách posteskl, že *„do voleb jsme byly vysoce aktivní – po volbách rapidně aktivnost klesla.*“³⁶¹

3.2.2. Československá strana lidová

Lidovecká volební kampaň se na stránkách tisku nesla v duchu boje za „skutečnou demokracii.“ Neměli bychom to chápat jako útok proti tehdejšímu politickému uspořádání; tento výraz měl vyjadřovat, že skutečná demokracie není nikdy hotová a je potřeba ji neustále zdokonalovat. Samozřejmě v duchu křesťanského světového názoru.³⁶² Její kampaň se však na rozdíl od některých jiných stran neuchylovala k výpadům a urážkám svých politických konkurentů.

Ovšem, jako ostatní strany, také lidovci si nenechali ujít příležitost, aby vyzdvihli kvality své strany, a tím své členy nepřímou prohlášením za nejlepší syny a dcery své vlasti a zásadně se tím neliší od prohlášení ostatních stran.

*„Lidová strana je proti diktatuře, kterékoliv strany a kterékoliv třídy ...
... zásadně hájí soukromý majetek ...
... má reprezentanty, kteří bojovali za hranicemi za svobodu národa a trpěli v koncentračních táborech.
... chce mítí Československo suverénním státem, který by si vládl doma po svém ...
... ví, že Československo je pokročilým a vzdělaným státem, který se nemusí všemu učit v cizině.*

³⁵⁹ SOA Třeboň, KV KSČ ČB, inv. čís. 16, sign. I/C/1a/1 (I–1/1 sv. 1), kart. 1, Protokoly z krajských konferencí KSČ.

³⁶⁰ TAMTÉŽ, inv. čís. 18, sign. I/C/1c/1 (I–1/3 sv. 1), kart. 66, Protokoly ze zasedání předsednictva KV KSČ.

³⁶¹ SOkA Písek, OV KSČ Písek, inv. čís. 1, sign. I/2, kart. 166, Zasedání pléna okresního KSČ Písek.

³⁶² Hlas lidu ze dne 24. dubna 1946.

... bude bojovati za křesťanskou výchovu národa, neboť ví, jaké hodnoty dává křesťanství jednotlivci, rodině a celému státu.“³⁶³

Na svých plakátech lidová strana nepřímou upozorňovala na to, že je jedinou nesocialistickou stranou v republice:

- „*Totalita bude bita!*“³⁶⁴ Toto heslo, jejímž údajným autorem je B. Chudoba, je nejznámějším lidoveckým sloganem. Těžko říci, jestli varovala před komunisty nebo i před ostatními členy Národní fronty. Zřejmě si však věřila, že zdolá jejich případné totalitní choutky. Proto je zarážející, že se nejvíce angažovala ve spolupráci s komunisty po únoru 1948 a byla asi nejméně zdecimovanou stranou!
- V dalším sloganu můžeme vidět odkaz na nesocialistickou podstatu strany, která nepodporuje znárodnění: „*Majetek všech statků získaných poctivou prací chrání jen Čs. strana lidová.*“³⁶⁵
- „*Uvědomělý demokrat a nesocialista volí kandidátku čís. 2 čsl. strany lidové*“³⁶⁶
- Následující úryvek není volebním letákem strany, ale jedná se o plakát, který byl nalezen na Písecku. „*Socialismus a komunismus popírá Pána Boha, bojuje proti němu a usiluje o školní výchovu bezbožskou. Není vám dovoleno, a je neslučitelné s naším křesťanským přesvědčením, dáti hlas nepřátelům Boha a pomáhati vládě zla.*“³⁶⁷ Nemůžeme s určitostí říci, že autorem je někdo ze strany lidové, může se jednat jen o horlivého katolíka, který komunistické straně nevěřil její toleranci ke křesťanství.
- „*ČSL dává zemědělcům významné zastoupení ve všech sborech lidové správy. Zemědělci vědí, že mají v čsl. straně lidové záštitu své práce a svých zájmů!*“³⁶⁸
- „*Věřící občan volí jedinež kandidátku čs. strany lidové č. 2*“³⁶⁹ Tento plakát naráží na tvrzení komunistů, že jsou pro svobodu vyznání. Dále zde uvádí úryvek článku z komunistického časopisu Tvorba, podle kterého je náboženství protivědecké a vyzývá k boji proti náboženským přežitkům.
- „*ČSL je stranou poctivých Čechů a všech upřímných demokratů*“³⁷⁰

³⁶³ TAMTÉŽ ze dne 15. května 1945.

³⁶⁴ M. TRAPL, *Československá strana lidová*, s. 1184; M. PEHR, *Velmi slušná kampaň*, s. 31.

³⁶⁵ SOkA Písek, Sbirka soudobé dokumentace, inv. čís. 2, sign. II, kart. 2, Volby do Prozatímního národního shromáždění (1945); volby do Národního shromáždění (1948).

³⁶⁶ Hlas lidu ze dne 15. května 1945.

³⁶⁷ S. SVATOŠ, *Politika Národní fronty*, s. 179.

³⁶⁸ Hlas lidu ze dne 1. května 1946.

³⁶⁹ SOkA Písek, Sbirka soudobé dokumentace, inv. čís. 2, sign. II, kart. 2, Volby do Prozatímního národního shromáždění (1945); volby do Národního shromáždění (1948).

³⁷⁰ Hlas lidu ze dne 1. května 1946.

- „*My všichni poctiví Češi, kteří nadevše ceníme svobodu národa, svobodu osobního života a projevu, opravdovou československou demokracii a křesťanskou spravedlnost, volíme kandidátku československé strany lidové číslo 2.*“³⁷¹

Stejně, jako ostatní, pořádali lidovci různé besedy s politiky, případně veřejná vystoupení a lidové zábavy pod záštitou strany. Takto přijel do Písku podpořit jejich politiku např. páter Josef Plojhar,³⁷² poúnorový ministr zdravotnictví a exkomunikovaný kněz. Pravděpodobně docházelo také k veřejným manifestacím a projevům na píseckých prostranstvích a náměstích, protože v jednání rady místního národního výboru byla 16. května projednávána žádost od lidové strany o zapůjčení Stalina (Velkého) náměstí a s tím také městský rozhlas a řečnickou tribunu.³⁷³ O jakou akci se jednalo, se bohužel zjistit nepodařilo. K nejenom lidoveckým akcím uveďme ještě, že proti politickým přednáškám se již v únoru konaných ve městě vyslovila Místní osvětová rada právě s odůvodněním blížících se voleb.³⁷⁴ Vzhledem k tomu, že se podobné akce konaly prakticky až do voleb, předpokládám, že její přání vyslyšeno nebylo.

Pokud se podíváme na kandidátní listinu Čs. strany lidové, z oblasti Písecka, můžeme najít pouze dva občany a to Bohumila Supa (4. – obchodník) a Tomáše Trču (14. – zemědělec).³⁷⁵ Za celý kraj byl jedničkou kandidátky páter Josef Plojhar, dvojkou zemědělec Alois Soukup a trojkou také zemědělec Jan Marek. Co se týče žen, lidovci daly šanci dvěma – Marii Marešové, které byla na 5. místě a Miloslavě Čermákové.³⁷⁶

Po volbách si předseda strany, Jan Šrámek, pochvaloval, jakým způsobem strana vedla předvolební kampaň a že „*nebylo třeba nákladné agitace, velkých náborových hesel, ani žádného nátlaku na rozhodování voličů.*“³⁷⁷ Celkově byl s výsledky voleb spokojen a volební úspěch strany viděl jako potvrzení správné linie strany.

V lidovecké kampani nemůžeme během předvolebního boje vidět žádné velké útočení proti politickým konkurentům, jako se toho dopouštěli ostatní. Po volbách vyšel však článek, který neočerňoval, ale udával důvody, proč studenti dali šanci jiným politickým stranám. Možná, že strana nakonec nebyla tak spokojená s výsledkem, jak se

³⁷¹ TAMTÉŽ ze dne 22. května 1946.

³⁷² Plojhar přijel do Písku 22. dubna s Ninou Svobodovou a vystoupili v Bio Sokol. Na prvního máje zase vystoupil v Podskalí děkan Pergner. Co se týká lidové tanečnické, tak ta se uskutečnila 19. května 1946. SOKA Písek, Sbirka soudobé dokumentace, inv. čís. 2, sign. II, kart. 2, Volby do Prozatímního národního shromáždění (1945); volby do Národního shromáždění (1948).

³⁷³ TAMTÉŽ, MNV Písek, inv. čís. 8, sign. 1689, kn. 8, Zápisy ze schůzí rady MNV.

³⁷⁴ TAMTÉŽ, Místní rada osvětová, inv. čís. 1, sign. I/1, kart. 1, Zápisy ze schůzí rady. „*Přednášky politických odborníků o programech politických stran – Hořejší navrhuje, aby od těchto přednášek bylo upuštěno se zřetelem k tomu, že je pokročilá doba, a že s blížící volby.*“

³⁷⁵ E. ČERNOHORSKÁ *Volební vítězství*, s. 177.

³⁷⁶ Hlas lidu ze dne 15. května 1945.

³⁷⁷ Písecké listy ze dne 12. června 1946.

domníval Šrámek bezprostředně po volbách. Ke komunistům studenty údajně táhne vědecké založení jejich ideologie, někdy také jejich spolužáci, kteří je přesvědčují „ a konečně jako nejřidší ... lze uvést idealismus, neboť i stranicky založený jedinec není tak tupý, aby neviděl praktické aplikace komunistické nauky v praxi.“³⁷⁸ Nejvíce jich však táhne k národním socialistům, kteří přinášejí vyvážený socialismus s národním cítěním. Sociální demokracii považují za stranu určenou k zániku. Vlastní lidová strana přichází o zájem studentů „pro zdánlivou (jak se domnívají) závislost na církevním životu, který studenti považují za antivědecký,“³⁷⁹ tedy na rozdíl od komunistů, kteří mají svou ideologii podpořenou zvláště dialektickým materialismem.

3.2.3. Československá sociální demokracie

Již výše jsme se zmiňovali o tom, že sociální demokracie byla často vnímána jako jakýsi přívěsek strany komunistické, a sami její členové se obávali o sloučení s touto stranou. Takový dojem mohl u voličů způsobit odliv hlasů od sociální demokracie právě ke komunistům, proto se Bohumil Laušman rozhodl voličům vysvětlit, že mezi KSČ a sociální demokracií jsou rozdíly: „Stojíme na platformě demokracie. Hlásíme se k marxismu, který je pro nás východiskem, nehledáme nový socialismus ... československý lid je tak vyspělý, že by nesnesl žádná pouta na svých rukou, že by nesnesl diktaturu ...,“³⁸⁰ což byl docela ostrý výpad proti konkurenční straně a obvinění ze snah o zavedení diktatury. Jak se ukázalo, tah se nepovedl.

V kampani se sociální demokracie zaměřila na prezentování se jako strany se skvělou tradicí a odkazem. To můžeme například vidět v novinovém článku s názvem Deset důvodů proč jsem sociálním demokratem!

„Československá sociální demokracie měla lví podíl na rozdrčení rakousko-uherské monarchie ...

... šla vždy správnou cestou a nemusela změnit ani písmene na svém programu ...

... postavila své pracovníky na nejodpovědnější místa v osvobozené republice ...

S úspěchem vyřešila nejožehavější otázku, t. j. výživy lidu ...

... tvoří lidé slušní, spolehliví, poctiví, kteří vždy dokázali, že co navrhovali, uměli také uskutečnit.

³⁷⁸ TAMTÉŽ ze dne 18. září 1946.

³⁷⁹ TAMTÉŽ.

³⁸⁰ Jihočech ze dne 1. března 1946.

... je a zůstane stranou samostatnou a nezávislou. Je stranou československou, demokratickou a socialistickou!“³⁸¹

Stejně jako u předchozích politických stran, se i u sociální demokracie podíváme na její volební plakáty a volební slogany. Osobně mám pocit, že hesla této strany jsou nejméně poutavá a málo úderná, spíše se jedná o takové uklidnění voličů, že udělali správně se svým hlasem pro tuto stranu.

- „*Demokracie naše cesta, socialismus náš cíl.*“³⁸² Trochu nejednoznačné heslo, které lze chápat buď tak, že socialismus je formou demokracie, nebo že socialismus nemá nic s demokracií společného a je pouze prostředkem k jeho dosažení.
- „*Československá sociální demokracie – stana, která nikdy nezneužije svého mocenského postavení.*“³⁸³
- „*Československá sociální demokracie – strana, která svůj program uskutečňuje.*“³⁸⁴
- „*Ministr V. Majer: Také zemědělec si zaslouží slušnou mzdu a proto volí Čs. sociální demokracii.*“³⁸⁵
- „*Čs. sociální demokracie zajistí klid, pořádek a lepší život.*“³⁸⁶ Zde je vidět, že i současná následnice, sociální demokracie, dává důraz na stejné hodnoty.
- „*Věrní demokracii a socialismu, jdeme do nastávajících voleb.*“³⁸⁷
- „*Intelligence volí stranu vědeckého socialismu.*“³⁸⁸ Strana nechtěla být pouhým „ocáskem“ komunistické strany, ale v některých otázkách bylo velmi nesnadné obě strany od sebe odlišit. Podle všeho i v otázce vědeckého socialismu.
- „*Volte pořádek v obcích, okresech a zemi!*“³⁸⁹

Velkou podporou strany v okrese měla být také návštěva předsedy vlády Zdeňka Fierlinga, který město Písek navštívil 10. března 1946, a který okresu přislíbil pomoc, a to především v oblasti stěhování průmyslu z pohraničí. Vzhledem k výsledkům voleb zásadně nepomohla ani návštěva ministra pro výživu Majera, která se uskutečnila

³⁸¹ TAMTĚŽ ze dne 12. dubna 1946. Srov. „*Čs. sociální demokracie má nejlepší samosprávné pracovníky.*“ TAMTĚŽ ze dne 17. května 1946

³⁸² P. VOŠAHLÍKOVÁ, *Československá sociální demokracie*, s. 1166.

³⁸³ SOKA Písek, Sbirka soudobé dokumentace, inv. čís. 2, sign. II, kart. 2, Volby do Prozatímního národního shromáždění (1945); volby do Národního shromáždění (1948).

³⁸⁴ TAMTĚŽ.

³⁸⁵ TAMTĚŽ, ČSD MO Protivín, inv. čís. 8, sign. III/2, kart. 2, Plakáty, agitační materiály.

³⁸⁶ Jihočech zde dne 5. dubna 1946.

³⁸⁷ TAMTĚŽ.

³⁸⁸ SOKA Písek, ČSD MO Protivín, inv. čís. 8, sign. III/2, kart. 2, Plakáty, agitační materiály.

³⁸⁹ Jihočech ze dne 17. května 1946.

nedlouho po návštěvě premiéra – 31. března. Poté v Písku měl ještě 12. května v Bio Koruna na Velkém náměstí projev J. Machek.³⁹⁰

Největší ohrožení viděla sociální demokracie ze strany komunistů, ačkoliv jim měla být nejbližší. „Dceřiná strana“ už jednoznačně překonala svou matku (komunistická strana vznikla v roce 1921 odštěpením levého křídla sociální demokracie). Z oběžníku, který strana rozesílala do místních sdružení se zdá, že boj o voliče mohl někdy přerůst do ostřejších rozměrů: „*Vystupujte všude rozhodně proti jakémukoliv násilí, zastrasování a pod., obzvláště ze strany komunistů.*“³⁹¹

Na kandidátce sociální demokracie najdeme čtyři kandidáty pocházející z Písecka, byli jimi Ladislav Křítek (3. – továrník), Ing. Bořivoj Dvořák (11. – ředitel školy) a Jan Kavka (voják).³⁹²

3.2.4. Československá strana národně socialistická

Národní socialisté se celkově považovali za favority voleb. Věřili v podporu a dobré jméno prezidenta Beneše, který byl jejím předválečným členem. Vůči ostatním stranám vedla útočnou, ale zároveň někdy celkem vtipnou kampaň, jako byla karikatura s tramvajemi symbolizujícími politické strany, která vyšla ve Svobodném slovu. Sama přitom samu sebe považovala za pokrokovou a vlasteneckou stranu („*Čtyřka jede k Národnímu divadlu, které postavil národ sobě.*“). Varovali před komunisty, že zemi vedou do područí Moskvy („*Jednička jede na Bílou horu. Bílá hora – konec české samostatnosti.*“). Lidovci zase podle nich nepřinášeli nic nového a jsou zakleti v minulosti („*Dvojka nemá nic nového. Pořád jezdí kolem dokola.*“). A sociální demokraté jsou jen přívěskem komunistů („*Trojka by ráda za jedničkou, ale výhybkáři jí to zatím nedovolí. Prozatím.*“).³⁹³

U kampaně národních socialistů má člověk největší pocit, že v novinách starých přes 60 let sleduje současný předvolební boj! Jak málo se toho v politice za ta dlouhá léta změnilo! Nebo současné strany věrně navázaly na přerušenu tradici svých stran, po jejich 40letém zákazu? Přečtěme si úryvek z Píseckého kraje, kde národní socialisté varují občany před odevzdáním hlasu jiným stranám, a sami si udělejte obrázek.

³⁹⁰ SOKA, Sběrka soudobé dokumentace, inv. čís. 2, sign. II, kart. 2, Volby do Prozatímního národního shromáždění (1945); volby do Národního shromáždění (1948).

³⁹¹ TAMTÉŽ, ČSD MO Protivín, inv. čís. 8, sign. III/2, kart. 2, Plakáty, agitační materiály.

³⁹² E. ČERNOHORSKÁ *Volební vítězství*, s. 177.

³⁹³ Svobodné slovo ze dne 21. května 1946, citováno podle M. PEHR, *Velmi slušná kampaň*, s. 30.

Proč nevolit sociální demokracii, „protože nejsou svoji. Protože nevědí, čím jsou. Jsou marxisty: ... jak to udělat, aby zůstali marxisty a přece se nestali komunisty. ...

Kromě toho však národ neví, co budou dělat komunisté. Byli pro kolchozy, teď jsou proti nim. Účast ve vládě označili za sociálfašismus, teď tam jsou a chtějí ... zůstat.

PROČ NEVOLIT STRANU LIDOVOU? Protože to není o mnoho více, než nevolit vůbec. Co udělala strana lidová? ... Alespoň nic, docela nic není z toho známo. ... Je to něco jako bílé lístky. Dáš je do urny, a co se stane? Nic.

*Z JAKÉHO DŮVODU VOLIT PRÁVĚ NÁRODNÍ SOCIALISTY? Protože jejich politika je politikou českého národa, jejich snaha je výrazem české národní vůle.“*³⁹⁴

Letáky a plakáty národně socialistické strany považují za nevíce úderné a ze všech politických stran za nejzajímavější:

- „*Naše 4 nejvíc platí, komunistům plány zhatí!*“³⁹⁵ Asi nejznámější národně socialistický slogan. Je vidět, že si na boj s komunisty věřili.
- „*Se čtyřkou do voleb, po volbách budeme první!*“³⁹⁶
- „*Kladivo, klas a pero, znamenají spolupráce – bratrství v národě. Pojd'te s námi!*“³⁹⁷
- „*Čtyřka odpovídá naší tužbě, neboť nechceme být v cizí službě.*“³⁹⁸ Aneb jak se dá básnicky ztvárnit nebezpečí komunismu a varování před tím, že by se naše republika mohla dostat do náruče Sovětského svazu.
- „*Československá strana národně socialistická – pro republiku Masarykovu a Benešovu.*“³⁹⁹ Ovšem ani komunisté se v této době nezříkali odkazu Masaryka, i když stejně jako tomu bylo s náboženstvím, spíše z politických důvodů než z jeho obdivování, a už vůbec ne Beneše.
- „*Pojd'te s námi, s námi nezabloudíte.*“⁴⁰⁰
- V jihočeském kraji se také objevil plakát s tímto zněním: „*Ruský lid jde za Stalinem, český národ za Benešem, – proto pojd'te s námi, národními socialisty.*“⁴⁰¹ Stalin však vládl stále pevnou rukou, kdežto prezident Beneš svou moc pomalu ztrácel.

³⁹⁴ Písecký kraj ze dne 10. května 1946.

³⁹⁵ TAMTÉŽ ze dne 17. května 1946

³⁹⁶ E. ČERNOHORSKÁ *Volební vítězství*, s. 175.

³⁹⁷ Kladivo, klas a pero značí atributy ze znaku ČSNS. Písecký kraj ze dne 10. května 1945.

³⁹⁸ TAMTÉŽ ze dne 17. května 1945.

³⁹⁹ SOkA Písek, Sbirka soudobé dokumentace, inv. čís. 2, sign. II, kart. 2, Volby do Prozatímního národního shromáždění (1945); volby do Národního shromáždění (1948).

⁴⁰⁰ M. PEHR, *Velmi slušná kampaň*, s. 31.

⁴⁰¹ S. SVATOŠ, *Politika Národní fronty*, s. 179.

Ani národně socialistická strana nepodceňovala osobní kontakt s voličem, a proto „v těchto dnech nesmí žádný stoupenec strany dbáti svého osobního pohodlí, nýbrž býti denně s voliči.“⁴⁰² Jako podporu volební kampaně, stejně jako víceméně po celý rok probíhaly veřejné projevy zástupců strany a případné debaty s voliči, jako tomu bylo např. v Písku 24. dubna 1946, kdy město navštívil Ladislav Feierabend a Josef David, se kterými se mohli občané setkat v městském divadle.⁴⁰³

Kandidátka této strany se, narozdíl od ostatních, na první pohled liší. Jsou v ní zastoupeny více ženy; v případě Milady Horákové i velmi vysoko, na druhém místě. Na nejvyšším místě z uchazečů o poslanecké křeslo z Písecka je také žena, a to Marie Machovcová (8. – vdova), dále to byli Vlastimil Kučera (10. – student), Bedřich Zeman (11. – obchodník), další žena, Božena Vojtová (19. – vdova) a Karel Lacina (25. – obchodník).⁴⁰⁴ Na druhou stranu musíme říci, že ženy z Písku byly naprosto bez šance ve volbách uspět.

⁴⁰² SOKA Písek, ČSNS MO Protivín, inv. čís. 2, sign. IIB/2, kart. 1, Volby (organizace, agitace, výsledky voleb, rozdělení míst v komisích a radě MNV).

⁴⁰³ TAMTÉŽ, Sběrka soudobé dokumentace, inv. čís. 44, sign. XXIV/2, kart. 27, Politické strany (ČSD, ČSNS, ČSL).

⁴⁰⁴ E. ČERNOHORSKÁ *Volební vítězství*, s. 177. Srov. na prvním místě českobudějovického kraje byl poslanec a předseda krajské organizace ČSNS JUDr. Alois Neuman, na druhém poslankyně a předsedkyně ústřední rady žen, později smutně proslulá a komunisty popravená Milada Horáková, třetí rolník Jakub Turek. Písecký kraj ze dne 17. května 1946.

3.3. Výsledky

Obecně se předpokládalo, že volby vyhraje komunistická strana, i když ostatní strany samozřejmě věřily ve svůj úspěch. Jako druhá nejsilnější z voleb vyšla strana národně socialistická, která si však věřila na daleko lepší výsledek, s mírným náskokem před lidovci. Největší zklamání přinesly volby pro sociální demokraty.

Je nutné si také uvědomit, že komunisté byli jedinou politickou silou působící v Československu, která měla svou „pobočku“ na Slovensku – Komunistickou stranu Slovenska. Žádná jiná ze stran působících v české části republiky zde svou dceřinnou stranu nevytvořila, stejně tak strany slovenské (tam můžeme brát v potaz pouze Demokratickou stranu, protože Strana práce a Strana slobody byly strany s minimálním vlivem). V tabulce 1, umístěné níže, je počet mandátů pouze za KSČ kandidující pouze v české části a je k tomu nutné připočítat mandáty získané KSS. Ta na Slovensku byla o něco málo úspěšnější než mateřská strana v Čechách, přesto získala důvěru 30,37 % slovenských občanů a tím pádem 21 mandátů. To znamená, že komunisté získali v ÚNS 114 poslanců!⁴⁰⁵

Tabulka 1: Výsledky voleb v Českých zemích (Zdroj: K. KAPLAN, *Nekrvavá revoluce*, s. 60.)⁴⁰⁶

	KSČ	ČSNS	ČSL	ČSD
Získané hlasy (v %)	40,2	23,6	20,2	15,5
Počet křesel v ÚNS	93	55	46	37

Po volbách samozřejmě bylo nutné vytvořit novou vládu a nebylo překvapující, že tímto úkolem byl pověřen předseda KSČ Klement Gottwald. Skládala se z 5 místopředsedů, 18 ministrů a 2 státních tajemníků. Náměstky se stali Petr Zenkl (ČSNS), Jan Šrámek (ČSL), Ján Ursíny (DS), Zdeněk Fierlinger (ČSD) a Viliam Široký (KSS). Členy vlády byly za komunisty (KSČ i KSS) ministr vnitra Václav Nosek, ministr financí Jaromír Dolanský, ministr informací Václav Kopecký, ministr zemědělství

⁴⁰⁵ J. PERNES, *Komunistická strana*, s. 1140.

⁴⁰⁶ Pro srov. doplnění počtu získaných mandátů slovenských stran (vyjma KSS): Demokratická strana 43 mandátů, Strana práce 2 mandáty a Strana slobody 3 mandáty. Hlas lidu ze dne 5. června 1946.

Július Ďuriš, ministr vnitřního obchodu Antonín Zmrhal, ministr ochrany práce a sociální péče Zdeněk Nejedlý a státní tajemník na ministerstvu zahraničních věcí Vladimír Clementis; za lidovce ministr pošt František Hála, ministr zdravotnictví Adolf Procházka a ministr techniky Alois Vošahlík (ten nedlouho po vytvoření vlády tragicky zahynul během automobilové havárie a jeho post byl obsazen Janem Kopeckým); za národní socialisty ministr zahraničního obchodu Hubert Ripka, ministr školství Jaroslav Stránský a ministr spravedlnosti Prokop Drtina; za Demokratickou stranu ministr dopravy Ivan Pietor, ministr pro sjednocení zákonů Mikuláš Franek a státní tajemník na ministerstvu zahraničního obchodu Ján Lichter; za sociální demokraty ministr průmyslu Bohumil Laušman a ministr výživy Václav Majer; jako nestraníci ministr zahraničních věcí Jan Masaryk a ministr národní obrany Ludvík Svoboda.

Podle výsledků voleb byla také nutná „obnova“ národních výborů, která proběhla na základě hlasů, které strany získaly v územní působnosti MNV nebo ONV.⁴⁰⁷ Po této reorganizaci bylo v jižních Čechách z 915 předsedů místních národních výborů 546 komunistů,⁴⁰⁸ v okrese Písek bylo 1 816 členů místních národních výborů, z nich pak bylo celých 809, tj. 44,5 % zástupců KSČ.⁴⁰⁹ Navíc strana měla 76 předsedů MNV a 62 místopředsedů.⁴¹⁰ Co se týče Okresních národních výborů v kraji, pak zde z 9 ONV mělo hned 8 předsedu z řad KSČ.⁴¹¹

⁴⁰⁷ Národní výbory se podle vládního nařízení č. 120/1946 „obnoví podle poměru hlasů, odevzdaných politickým stranám při těchto volbách v obvodu působnosti dotyčného národního výboru.“ Citováno podle O. KŘEJČÍ, *Knihy o volbách*, s. 158.

⁴⁰⁸ S. SVATOŠ, *Politika Národní fronty*, s. 176. Srov. v celém Československu byla situace taková, že ze 10 670 předsedů Místních národních výborů bylo po volbách 5 867 komunistů. K. KAPLAN, *Nekrvavá revoluce*, s. 63.

⁴⁰⁹ Srov. v českých zemích získala KSČ 45,2%, ČSL 22,9 %, ČSNS 17,7 %, ČSD 13,2 % a nestraníci 1,4 % mandátů. Z. HLEDÍKOVÁ – J. JANÁK – J. DOBEŠ, *Dějiny správy*, s. 445 – 446.

⁴¹⁰ Barbora KULÍKOVÁ, *K vývoji na Písecku v letech 1945 – 1948*, Pedagogická fakulta České Budějovice, diplomová práce, 1974, s. 43.

⁴¹¹ S. SVATOŠ, *Politika Národní fronty*, s. 176. Srov. co se týče situace před volbami z 62 českých okresů bylo 46 % předsedů ONV komunisti, 35 % bylo z jiných stran a zbytek byli nestraníci. Jaromír PROCHÁZKA, *Poválečné Československo 1945 – 1989*, Praha 1991, s. 10. Srov. podle mandátů získala na ONV v českých zemích KSČ 43,9 %, ČSNS 22,1 %, ČSL 18,7 % a ČSD 15,3 % mandátů. Z. HLEDÍKOVÁ – J. JANÁK – J. DOBEŠ, *Dějiny správy*, s. 446.

Tabulka 2: Volební výsledky do Ústavodárného Národního shromáždění podle obcí soudního okresu Písek a vybraných velkých obcí politického okresu Písek (Zdroj: Písecký kraj ze dne 31. 5. 1946.)⁴¹²

Obce	Komunisti		Lidovci		Sociální demokraté		Národní socialisté		Bílé lístky	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
Bílinka	9	13,24	55	80,88	2	2,94	1	1,47	1	1,47
Borečnice	44	55,7	19	24,05	4	5,06	12	15,19	0	0
Bořice	75	60,98	32	26,02	4	3,25	12	9,76	0	0
Bošovice	58	39,46	28	19,05	30	20,41	31	21,09	0	0
Brloh	13	9,7	58	43,28	59	44,03	4	2,99	0	0
Dědovice	27	33,33	29	35,8	14	17,28	10	12,35	1	1,23
Dobešice	29	35,37	50	60,98	0	0	3	3,66	0	0
Dobev	166	46,63	61	17,13	70	19,66	58	16,29	1	0,28
Drhovle	76	53,9	28	19,86	21	14,89	16	11,35	0	0
Držov	31	67,39	13	28,26	0	0	2	4,35	0	0
Dvůr Nový	43	35,25	32	26,23	4	3,28	43	35,25	0	0
Hora Kaš.	56	44,09	29	22,83	11	8,66	31	24,41	0	0
Hradiště	124	39,37	72	22,86	57	18,1	61	19,37	1	0,32
Chřeš'ovice	85	35,56	69	28,87	50	20,92	34	14,23	1	0,42
Jamný	46	36,22	53	41,73	4	3,15	24	18,9	0	0
Jehnědlo	48	24,37	42	21,32	29	14,72	78	39,59	0	0
Kestřany	158	48,62	102	31,38	6	1,85	57	17,54	2	0,62
Kluky	170	35,42	176	36,67	32	6,67	99	20,63	3	0,63
Kožlí	38	27,34	55	39,57	1	0,72	45	32,37	0	0
Krašovice	60	45,8	45	34,35	15	11,45	11	8,4	0	0
Křenovice	87	42,23	43	20,87	67	32,52	9	4,37	0	0
Křešice	49	63,64	10	12,99	3	3,9	13	16,88	2	2,6
Lhota	18	25,35	46	64,79	0	0	7	9,86	0	0
Louka	16	32,65	22	44,9	3	6,12	8	16,33	0	0
Malčice	106	65,84	24	14,91	4	2,48	27	16,77	0	0
Mladotice	159	47,75	126	37,84	19	5,71	28	8,41	1	0,3
Nemějice	48	38,4	42	33,6	11	8,8	24	19,2	0	0
Nepodřice	54	19,93	187	69	15	5,54	14	5,17	1	0,37
Olešná	146	69,19	12	5,69	3	1,42	50	23,7	0	0
Novosedly	68	55,28	27	21,95	23	18,7	5	4,07	0	0
Oslov	91	39,39	68	29,44	12	5,19	57	24,68	3	1,3
Pamětice	132	46,64	80	28,27	4	1,41	66	23,32	1	0,35

⁴¹² Srov. v jiných zdrojích se výsledky někdy mírně liší, ale rozdíl není velký, maximálně šlo o 3 hlasy. SOKA Písek, MNV Písek sign. XVIIIB1, kart. 22, Volby 1946.

Paseky	134	43,79	62	20,26	7	2,29	103	33,66	0	0
Písek	4993	39,96	2397	19,18	1602	12,82	3479	27,84	25	0,2
Podhradí Zvíkovské	34	39,53	3	3,49	0	0	49	56,98	0	0
Podolí I.	151	66,81	46	20,35	12	5,31	17	7,52	0	0
Podolí II.	36	32,43	47	42,34	3	2,7	24	21,62	1	0,9
Putim	232	49,68	150	32,12	48	10,28	37	7,92	0	0
Radobytce	43	28,1	30	19,61	6	3,92	73	47,71	1	0,65
Ražice	84	34,15	86	34,96	64	26,02	12	4,88	0	0
Šamonice	47	40,17	36	30,77	0	0	34	29,06	0	0
Selibov	8	7,62	62	59,05	8	7,62	22	20,95	5	4,76
Semice	153	48,26	86	27,13	33	10,41	43	13,56	2	0,63
Slabčice	70	43,21	53	32,72	31	19,14	8	4,94	0	0
Smoleč	162	66,67	44	18,11	3	1,23	32	13,17	2	0,82
Smrkovice	201	55,83	86	23,89	37	10,28	36	10	0	0
Sudoměř	59	42,75	35	25,36	3	2,17	41	29,71	0	0
Svatonice	46	63,01	17	23,29	7	9,59	1	1,37	2	2,74
Tálín	105	62,87	27	16,17	6	3,59	28	16,77	1	0,6
Temešvár	75	55,97	34	25,37	1	0,75	24	17,91	0	0
Topělec	59	52,68	19	16,96	1	0,89	32	28,57	1	0,89
Třebkov	20	25	38	47,5	3	3,75	19	23,75	0	0
Třešně	81	33,47	106	43,8	4	1,65	51	21,07	0	0
Tukleky	25	19,08	35	26,72	5	3,82	66	50,38	0	0
Údraž	11	7,19	100	65,36	9	5,88	31	20,26	2	1,31
Nová Ves	121	58,74	45	21,84	2	0,97	38	18,45	0	0
Vítkov	117	41,94	63	22,58	34	12,19	61	21,86	4	1,43
Vlastec	148	58,96	47	18,73	30	11,95	25	9,96	1	0,4
Vojníkov	24	40,68	23	38,98	4	6,78	8	13,56	0	0
Vráž	194	57,06	39	11,47	27	7,94	80	23,53	0	0
Vrcovice	58	43,28	53	39,55	0	0	21	15,67	2	1,49
Záhoří	84	33,33	77	30,56	22	8,73	69	27,38	0	0
Zátaví	64	39,51	79	48,77	9	5,56	10	6,17	0	0
Zlivice	108	63,91	29	17,16	1	0,59	30	17,75	1	0,59
Mirovice	239	39,77	129	21,46	85	14,14	147	24,46	1	0,17
Mirotice	258	33,68	169	22,06	90	11,75	249	32,51	0	0
Vodňany	1145	35,12	884	27,12	403	12,36	821	25,18	7	0,21

Celkově, jako v celém Československu, vyhráli volby v okrese Písek komunisté a to s mírně nadprůměrným výsledkem 42,1 % hlasů (19 935 hlasů). Nadprůměrem se zde umístila také druhá politická strana a na rozdíl od republikových výsledků to byla

strana lidová, která získala 26 % hlasů (13 314 hlasů). Národní socialisté zde od voličů dostali 21,2 % hlasů (10 038 hlasů) a úplně propadla sociální demokracie, která obdržela pouze 10,4 % hlasů (4 925 hlasů).⁴¹³ Co se týče bílých lístků, tak jich bylo v okrese odevzdáno jen 147, což činí 0,3 %.

V tabulce 2, umístěné výše, jsou uvedeny pouze obce ze soudního okresu Písek, který zahrnoval 64 obcí včetně samotného Písku, a na jejím dolním konci sídla zbývajících 3 soudních okresů Mirovice a Vodňany + obce Mirovice, aby bylo možné je porovnat s výsledky v samotném Písku, protože kromě těchto zde nebyla (a dosud nejsou) žádná větší sídla.

Komunisté zvítězili ve 44 obcích, největšího úspěchu dosáhli v Olešné 69,19 %, Podolí I. 66,81 %, Smolči 66,67 %, Držově 67,39 %, Malčicích 65,84 %, Křešicích 63,64 %, Zlivicích 63,91 %, Svatonicích 63,01 %. Jedná se však o malé obce, v nichž celkový počet hlasů pohyboval od 80 do 250. Na druhou stranu nejméně hlasů získali v Údraži 7,19 %, Selibově 7,62 %, Brlohu 9,7 %.

Nejenom v relativních, ale i v absolutních číslech, byli druzí nejlepší lidovci, i když s velkým odstupem za komunisty, když získali většinu voličů ve 14 obcích. Nejvíce voličů oslovili v Bílince, celých 80,88 %, což bylo nejvíce ze všech stran. Kází to pouze fakt, že zde bylo pouze 67 registrovaných voličů. Vysokých procent také dosáhla v Nepodřicích 69 %, Údraži 65,36 %, Lhotě 67,79 %. Celkově si vedli v souboji s komunisty na vesnici velmi dobře a téměř všude jejich zisk přesahoval 20 % - nejméně hlasů obdrželi ve Zvíkovském Podhradí 3,49 % a Olešné 5,69.

Veliký propad zaznamenala sociální demokracie ilustruje, že v celém okrese vyhráli pouze v jediné obci, a to v Olešné, ale na rozdíl od nejlepších procentuálních výsledků jiných stran, které se pohybovaly v absolutní většině, obdrželi „jen“ 44,03 % hlasů. Pokud se podíváme na přehled výsledků v jednotlivých obcích, uvidíme jako u jediné ze stran v kolonce odevzdaných hlasů dokonce 0 (Držov, Zvíkovské Podhradí, Vrcovice atd.)

Národní socialisté získali většinu obyvatelstva v 5 obcích – Zvíkovském Podhradí 56,98 %, Tuklekách 50,38 %, Radobyčicích 47,1 %, Jehnědle 39,59 % a Nových Dvorech 35,35 %). Ačkoliv se snažili na svou stranu získat venkovské obyvatelstvo,

⁴¹³ J. ŠINDELÁŘ, *60 let bojů*, s. 80. Srov. Černohorská uvádí místy trochu jiná čísla: KSČ 19 838, ČSL 12 314, ČSD 4 925 a ČSNS 10 038 hlasů. E. ČERNOHORSKÁ *Volební vítězství*, s. 277. K srov. výsledky z celého českobudějovického kraje, tak komunisté získali 112 023 hlasů (42,2%), lidovci 65 023 hlasů (24,4 %), národní socialisté 56 392 hlasů (21,1 %) a sociální demokraté 31 992 hlasů (12,3%). S. SVATOŠ, *Předvolební boj jihočeských komunistů na jaře 1946*, JSH 55, 1986, s. 61 – 68, zde s. 65.

např. přijímáním bývalých agrárníků, dávali venkovští voliči přednost spíše straně lidové. Nicméně všude získali byť alespoň jeden symbolický hlas (Bílinka, Svatonice).

Ve městě Písku se výsledky, oproti průměru venkovského okolí, trochu lišily. Přesto i zde vyhráli komunisté s 39,96 % (4 993 hlasů), druzí však skončili národní socialisté se ziskem 27,84 % hlasů (3 479 hlasů). Lidovci se zde oproti okresnímu průměru propadli o 7 %, na 19,18 % (2 397 hlasů), naproti tomu si polepšili sociální demokraté, kteří obdrželi 12,82 % hlasů (1 602 hlasů).

Na základě volebních výsledků došlo k úpravě mandátů na Místním národním výboru a taktéž na Okresním národním výboru.⁴¹⁴ Na ONV komunisté nově získali 15, lidovci 7, národní socialisté 10 a sociální demokracie 4 místa v plénu výboru. Na týchž výsledcích byla zvolena 9. července rady MNV Písek, ve kterém měli komunisté 5, lidovci 2, národní socialisté 4 a sociální demokraté 1 svého zástupce.⁴¹⁵

Předsedou Místního národního výboru Písek se opět stal Vojtěch Moravec. Tentokrát měl však silného soupeře, Aloise Pertlíčka z komunistické strany, který při volbě získal 15 hlasů, Moravec jich však obdržel o 6 hlasů více, tedy 21.⁴¹⁶ Toto porážku nemohli komunisté sociálním demokratům dlouho odpustit a ještě dlouho hovořili o jejich zradě.⁴¹⁷ Ať už mezi těmito stranami existovala nějaká dohoda nebo ne, každopádně musel po únoru 1948 Moravec místo předsedy národního výboru za podivných okolností opustit.

Ani v Okresním národním výboru nedošlo na postu předsedy změny. Tato funkce nadále zůstala pevně v rukou zástupce komunistické strany Josefu Kotrčovy, který byl do své funkce znovu zvolen 30. června 1946, kdy byla volena rada ONV.⁴¹⁸

V čem máme hledat takovýto volební úspěch Komunistické strany Československa v prvních poválečných volbách? „*Působilo zde mnoho faktorů a značně pomáhaly i agitace v továrnách, úloha SSSR a připomínka, že oni byli naši osvoboditelé a tím se získávala a hlavně postupně upevňovala síla komunistické strany.*“⁴¹⁹ Určitě tomu

⁴¹⁴ Řádné volby do národních výborů se konaly až v roce 1954. Z. HLEDÍKOVÁ – J. JANÁK – J. DOBEŠ, *Dějiny správy*, s. 443.

⁴¹⁵ SOKA Písek, MNV Písek sign. XVIIIB1, kart. 22, Volby 1946.

⁴¹⁶ Členy rady se staly: náměstkové za komunisty Škorpil a za národní socialisty Hanuš, dále pak za KSČ Komorád, Koubová, Plátěnka a Polanský; za ČSNS Machovcová, Čeřovský a Trávníček; za ČSL Hovora a Lom; za ČSD pouze předseda Vojtěch Moravec. Písecký kraj ze dne 12. července 1946.

⁴¹⁷ J. ŠINDELÁŘ, *60 let bojů*, s. 80. Srov. Černoohorský píše o koalici sociálních demokratů s ostatními stranami. „*Tím si sociální demokraté na městském národním výboru podvázali ruce a později několikrát hlasovali s ostatními stranami proti komunistům.*“ J. ČERNOHORSKÝ, *Několik kapitol*, s. 99.

⁴¹⁸ Jeho námětky byli za lidovce Novák, národní socialisty Habart a za sociální demokraty Diviš. Dalšími členy rady se stali za KSČ Kára, Pilka a Maxl; za ČSL Pelikán a Novotný; za ČSNS Polanský a Votruba. Písecký kraj ze dne 23. srpna 1946.

⁴¹⁹ Záznam rozhovoru s Marií Horníkovou ze dne 30. 7. 2008.

pomohla vyspělá politická práce komunistických agitátorů a osvobození většiny republiky Rudou armádou. Zároveň však i strach z opakování velké hospodářské krize z 30. let, tzv. „mnichovský syndrom“ a celková chuť obyvatelstva po změně.⁴²⁰

⁴²⁰ Argument, že se po válce nelze vrátit k dřívějšímu politickému systému nebyl ojedinělý a můžeme ho spatřit prakticky v celé Evropě. Vždyť i ve Francii a Itálii vyhráli volby komunisté a ve Velké Británii proběhlo znárodnování strategického průmyslu, což by bylo dříve nepředstavitelné. J. TOMASZEWSKI, *Cesta komunistických stran*, s. 215. Srov. P. VOŠÁHLÍKOVÁ, *Československá sociální demokracie*, s. 1165.

4. „Vítězný únor – vítězný první máj – vítězné volby – teď jeden vítězný řetězec“⁴²¹

Po volbách v roce 1946 začaly postupně narůstat názorové rozpory mezi stranami Národní fronty, hlavně mezi komunisty a ostatními stranami. Dlouho byla oporou komunistů sociální demokracie v čele se Zdeňkem Fierlingerem, o němž se tvrdí, že byl tajným členem KSČ – každopádně ho lze považovat za prodlouženou ruku komunistů, za což byl náležitě odměněn, když po únoru 1948 do roku 1966 zastával funkce jako místopředseda vlády, předseda Národního shromáždění a člena ÚV KSČ. Jeho příliš blízká politika KSČ však začala členům ČSD vadit, a proto byl na brněnském sjezdu v listopadu 1947 vystřídán Bohumilem Laušmanem, kterého podpořil jiný kritik prokomunistického zaměření strany Václav Majer, který vedl pravé křídlo strany. Ale i nadále bylo levicové křídlo strany silné a působilo ve straně silné napětí.

Komunistická strana se snažila využít postavení, které po volbách získala, na prosazování svých požadavků. Ať už to byl Hradecký program z dubna 1947, který počítal s novou zemědělskou reformou a s rozdělením zemědělské půdy o výměře větší než 50 ha, nebo návrh tzv. „milionářské dávky,“ který měl republice pomoci z jejich hospodářských a zásobovacích problémů, které byly způsobeny jak nepříznivým počasím v 47. roce, tak také ukončením dodávek pomoci UNRRA ke konci roku. Ne se všemi návrhy komunistů souhlasily ostatní strany, a proto si jejich schválení vynucovali „vůlí lidu“, tzn. pořádáním demonstrací a zasíláním rezolucí na jejich podporu.⁴²² V tom byla síla komunistické politiky, kterou ostatní strany ještě v únoru 1948 nebyly schopny pochopit. První takovou velkou akcí na podporu politiky KSČ byly masové manifestace v souvislosti s bojem o tzv. milionářskou dávku.⁴²³

Faktem však zůstává, že celkově se československá ekonomika dostávala do velkých potíží. Vláda nebyla schopna nastartovat očekávaný ekonomický růst, ať už to bylo v důsledku nezájmu o naše zboží v zahraničí, nebo nízkou produktivitou práce a

⁴²¹ B. JANOUŠEK, *Sto slavných dnů*, s. 9.

⁴²² J. RATAJ, *KSČ*, s. 53 – 58. Srov. projev lidoveckého ministra zdravotnictví Procházky 22. června 1947 v Písku: „*A ta největší strana říká, že parlament se musí řídit tím, co si přejí deputace, které jsou záměrně do parlamentu posílané.*“ Písecké listy ze dne 25. června 1947. Srov. „*Je přirozené, že v očích komunistů je reakcionářem ten, kdo nehlasuje pro všechny konfiskační návrhy a kdo slepě nesouhlasí se vším, co bylo připraveno komunistickou stranou.*“ Písecký kraj ze dne 2. ledna 1947. Srov. komunisté svolávání demonstrací odůvodňovali tím, že je pro výstavbu nutné získat masu pracujících, „*s nimiž je nutné se radit.*“ B. JANOUŠEK, *Revoluční tradice*, s. 213.

⁴²³ V Českých Budějovicích se konala 7. září 1947 a byl na ní vypraven zvláštní zájezd komunistů z Písecka. J. ŠINDELÁŘ, *60 let bojů*, s. 82.

nedostatkem pracovních sil v průmyslu, a zároveň financovat velkorysou sociální politiku.

Pozdější historiografie viděla příčiny únorových událostí 1948 jasně. Ty podle ní spočívaly „v základním rozporu naší společnosti mezi dělnickou třídou a buržoazií. Existence tohoto základního třídního rozporu spolu s dalšími problémy v třídních vztazích musela vést zákonitě k vyřešení, k rozhodujícímu střetnutí o moc a tím o vedení a vývoj naší společnosti.“⁴²⁴

Jedno si ale musíme přiznat. K podobným převratům, ke kterému došlo v únoru 1948 v Československu došlo již dříve v jiných východo- a středoevropských státech. V nich měli komunisté oproti ČSR daleko menší podporu, ale na rozdíl od těchto zemí, se československý převrat setkal s podporou značné části obyvatelstva.⁴²⁵

4.1. Příprava ke střetu

Bezprostředně po volbách byly, až na malé roztržky, vztahy mezi stranami Národní fronty vcelku dobré. Jak praví policejní hlášení z února 1947, lokální rozpory mezi členy různých stran byly víceméně způsobeny náтурой jednotlivců než politikou strany: „Poměr mezi politickými stranami se – vlivem nekompromisních straníků – horší. Kritika v tisku, jinak zdravá, není dobře chápána a jsou takoví, kteří ji od druhé strany chápají nechtějí. Ti pak jsou příčinnou zveličování neshod.“⁴²⁶

Postupem času a s nárůstem potíží, zejména v zemědělství, se vztahy velmi zhoršovaly. Navíc si komunisté uvědomovali, že přece jenom nemají tak silnou pozici, aby parlamentní formou mohli získat naprostou převahu ve státě a začali „tlačit na pilu“ a zvyšovat tlak jak na voliče, tak na své politické partnery. Do jisté míry si to mohla dovolit, se sovětskou podporou v zádech. Ať ostatní strany říkaly, co chtěly, i oni si toho byli vědomi, a ať už úmyslně nebo neúmyslně vykonávaly příkazy Moskvy (viz. např. Marshallův plán) a tím komunistům usnadňovali pozici. Jejich síly si asi byli vědomi i ostatní občané republiky a v čím dál větší míře přecházeli ke komunistům, jak z řad lidovců, tak národních socialistů, jejich největšího protivníka.⁴²⁷

⁴²⁴ KOLEKTIV, *Vítězný únor*, s. 3.

⁴²⁵ K. KAPLAN, *Pět kapitol*, s. 541. Srov. mínění obyvatelstva okresu Písek po únorovém převratu: „Je spokojeno s nově vytvořenou vládou. Je si vědomo škodlivých následků pro stát a národ plynoucích z jakýchkoliv politických výkyvů ...“ SOKA Písek, ONV Písek, III. referát, kart. 7, Zpravodajská hlášení, neuspořádáno.

⁴²⁶ SOKA Písek, ONV Písek, III. referát, kart. 24, Měsíční zprávy o politické situaci, neuspořádáno.

⁴²⁷ „Dát si pozor na Neumana a Horákovou. Likvidovat nár. soc. bude těžší boj, než likvidovat reakci. Naše práce jest zesměšňována.“ SOA Třeboň, KV KSČ ČB, inv. čís. 17, sign. I/C/1b/1 (I–1/2 sv. 1),

V roce 1947 zasáhlo republiku velké sucho, které velmi ztížilo hospodářskou obnovu země. Zemědělci nebyli schopni plnit předepsané dodávky, převážně obilnin, a kvůli nedostatku píce pro dobytek poklesla také produkce mléka a masa. To bylo navíc umocněno blížícím se ukončením dodávek UNNRA, které se rozhodlo již dávno předtím, vzhledem k tomu, že republika již byla produkcí potravin soběstačná. Nyní se však situace změnila a bylo potřeba dovážet a nahradit zemědělcům suchem způsobené škody. Dostatečné prostředky se měly získat komunistickým návrhem zákona o tzv. milionářské dávce. V části I., § 3 se píše: „*Mimořádná jednorázová dávka a mimořádná dávka z nadměrných přírůstků na majetku podle tohoto zákona slouží k úhradě mimo-řádných příplatků vyplácených k zemědělským cenám jako náhrada škod utrpěných suchem, pokud výnos dávek neplyne do likvidačního fondu měnového.*“⁴²⁸ Ostatní strany byly původně proti, ale KSČ rozjela velkou akci v zasílání rezolucí z organizací, závodů apod.,⁴²⁹ kde měla velký vliv. To nakonec vládu přimělo k tomu, aby byl tento zákon přijat.

V lednu 1948 dostali příslušníci SNB, spadající pod komunistického ministra vnitra Václava Noska, rozkaz účastnit se veřejných projevů politických stran, kde měli zaznamenávat protistátní výroky. To si často vysvětlili tak, že jako trestný čin označovali kritiku marxismu, Svazu mládeže, ROH a komunistické strany.⁴³⁰ Co by asi hlásili, kdyby toto nařízení platilo o půl roku dříve po projevu ministra zdravotnictví Procházky, který byl v červnu 1947 na zájezdu v Písku? Ten, ve svém projevu zdůrazňoval, nutnost udržovat spojenecké svazky nejenom se Sovětských svazem, ale také s Anglií a Amerikou, jako vítězi války. Dále se zabýval hospodářskou situací, jejíž potíže viděl ve vedení podniků, které často nemá potřebou kvalifikaci.⁴³¹

Stejně jako proti národním socialistům a lidovcům, stupňovali komunisté svou kampaň proti svým dřívějším spojencům ze sociální demokracie, zvláště po brněnském sjezdu, kdy ztratili svého člověka na postu předsedy strany. Tím pomáhali k tomu, aby se strana rozštěpila a nebyla překážkou. Snažila se členy sociální demokracie „přetáhnout“ k sobě, k čemuž využívala agitaci závodních organizací a letáků. Tato činnost

kart. 15, Protokoly z plenárního zasedání KV KSČ.

⁴²⁸ Citováno podle F. ČAPKA, *Sborník dokumentů*, s. 50.

⁴²⁹ O tom, že akce nebyla úplně spontánní svědčí nařízení KV KSČ, aby akce rezolucí na podporu zákona o milionářské dávce opakovala: „... v závodech nebyla akce dost rozvinuta. Zasáhnout a znova tuto otázku zavést.“ SOA Třeboň, KV KSČ ČB, inv. čís. 18, sign. I/C/1c/1 (I–1/3 sv. 1), kart. 66, Protokoly ze zasedání předsednictva KV KSČ.

⁴³⁰ K. KAPLAN, *Nekrvavá revoluce*, s. 127.

⁴³¹ „Musíme pečovat o národní podniky, v jejichž čele musí být skuteční odborníci a ne lidé vyzbrojení toliko politickou legitimací.“ Písecké listy ze dne 25. června 1947.

byla nejrozšířenější v Tabákové továrně a Rourovně: „*Soudruzi sociální demokraté, buďte na stráži socialismu! Mluví se v něm o příslušnících reakční buržoasie v dělnických řadách, kteří chtějí pod heslem ‚demokratického socialismu‘ zvrátit lidové demokratické zřízení ... V letáku se operuje heslovitě s Fierlingem a jeho skupinou ...*“⁴³²

Již při obnově republiky, těsně po konci druhé světové války, se objevil požadavek za sjednocení všech společenských a zájmových organizací. Bylo to přání především komunistické strany, které si dokázala v takovýchto sdruženích vybudovat silnou pozici. Trnem v oku jim byly tělovýchovné organizace, které se sloučit nepodařilo, zvláště stále vlivný Sokol. Zde měli silnou pozici především národní socialisté, a proto komunisté nabádali své členy, aby do Sokola vstupovali a tím zvětšovali vliv strany na fungování této organizace. „*Před časem dali jsem pokyn, aby naši tělocvikáři a komunisté, kteří mají zájem o tělovýchovu vstupovali do Sokola a posilovali myšlenku v Sokole a snahu za sjednocení tělovýchovného hnutí za pomoci tlaku ze strany členských mas Sokola.*“⁴³³ Postupně se jim podařilo Sokol jako takový zničit a zničit myšlenku s jakou byl v 19. století zakládán. Na posledním Všesokolském sletu v roce 1948 se však ukázalo, že komunistická myšlenka se zde zatím neprosadila. Zatím.

Tristní však bylo uplatňování komunistického vlivu v silových a mocenských složkách státu,⁴³⁴ což jim umožňoval ministr vnitra Nosek a zatím tajný komunist ministr národní obrany Ludvík Svoboda. Zasahování do složení SNB se nakonec stalo příčinnou vládní krize a následné demise nekomunistických ministrů a z toho vyplývajících událostí. Armádu se snažila první republika držet mimo politiku, ale s novou, poválečnou, republikou se vše změnilo – vojáci mohli volit, díky rychloškolám důstojníků a díky možnosti vstoupit do politických stran sem začali silně pronikat komunističtí straníci. Jak špatná byla v armádě situace ilustruje dopis vojáka základní služby svému příteli, kterého žádá o pomoc při přeřazení na jinou posádku: „*Když by si mě psal, tak zpáteční adresu neuváděj ani v dopise, ono se zde namátkově cenzuruje a*

⁴³² Jihočech ze dne 5. prosince 1947.

⁴³³ SOA Třeboň, KV KSČ ČB, inv. čís. 16, sign. I/C/1a/1 (I-1/1 sv. 1), kart. 1, Protokoly z krajských konferencí KSČ. Srov. „*Po roce 1945 přišly nové členky, organizované komunistky, dávaly pozor na každý náš názor a projev a tak se s této dosud přátelské organizace stávalo něco jiného. Ze setrvačnosti jsme stále do Sokola chodili, ale tak nějak se začínaly ‚sester soudružek‘ stranit a vyvrcholením byl slet v roce 1948 ... Tam jsme poznali, že jsou i nebezpečné a ta krásná pospolitost, která v Sokole panovala tím skončila. Pomalu, ale systematicky jsme přestali docházet do cvičení.*“ Záznam rozhovoru s Marií Horníkovou ze dne 30. 7. 2008. K srov. ještě dodejme, nařízení OV KSČ Písek ze 7. ledna 1947, které schválil, „*aby všichni členové OV a KV vstoupili do Sokola a proveden nábor pro vstup všech členů KSČ, aby tak upevnili pozice v tomto spolku.*“ SOKA Písek, OV KSČ Písek, inv. čís. 1, sign. I/2, kart. 166, Zasedání pléna okresního KSČ Písek, s. 30.

⁴³⁴ Srov. vzpomínky národně socialistického poslance Oty Hory: „*Do SNB a pohotovostních, později pohraničních pluků, byly přijímány tisíce nových osob vesměs komunistů nekvalifikovaných, nevyucvičených, často mravně vadných.*“ Citováno podle J. TOMASZEWSKI, *Cesta komunistických stran*, s. 219.

silně komunizuje, aby pak na mě nesedli.“⁴³⁵ Tento dopis však prozrazuje víc než je patrné na první pohled. To že se nachází ve sbírkách KV KSČ v Českých Budějovicích podává důkaz o tom, že komunisté skutečně měli své lidi (a často i tajné členy) v ostatních politických stranách. Přítel tedy nebyl přítelem, ale „zrádce“.

4.1.1. Boj o většinu národa

Během doby, kdy komunisté ovládli díky vyhraným volbám československou vládu, začali docházet k přesvědčení, že v příštích volbách, které se měly konat na jaře 1948 (volby se skutečně konaly, ale už za naprosto jiných podmínek), získají nejméně 51 % hlasů⁴³⁶ a tím většinu v Národním shromáždění a budou moci vládnout podle vlastních představ. Vůbec se ani neobtěžovali tyto své představy tajit před partnery a v lednu 1947 vyhlásili „boj o většinu národa.“ Při této příležitosti řekl Klement Gottwald, proč by právě oni měli být vůdci národa: „*My chceme získat většinu národa ne proto, abychom ostatní vyloučili, ale proto, aby naše slovo, které představuje správnou politiku, mělo větší platnost. Chceme získat většinu národa ne proto, abychom odmítli spolupráci s ostatními stranami, nýbrž proto, aby byla lépe prosazena správná politika.*“⁴³⁷

Jako populistický čin spojený s touto snahou, viděli sociální demokraté blokování návrhu sociálně demokratického ministra Majera na úpravu platů státních zaměstnanců, která podle komunistů měla odporovat principům dvouletého plánu. Cíl komunistů na získání 51 % hlasů označuje za planý a mimo realitu a myšlení voliče. A jde ještě dál, když výsledky voleb v roce 1946 hodnotí jako „*převážně citové. Bylo výsledkem vděku za naše národní a lidské osvobození. ... Bylo nezřídka odsouzením našeho předválečného života.*“⁴³⁸ Současná politika KSČ vzbuzuje u občanů záporné reakce a strana je nucená přistoupit k výhružkám voličům.

⁴³⁵ SOA Třeboň, KV KSČ ČB, inv. čís. 72, sign. I/C/7c/3, kart. 696, Sledování činnosti Československé strany národně socialistické.

⁴³⁶ Rupnik uvádí, že podle průzkumu Ministerstva informací z roku 1947 by komunisté získali pouze 28 % hlasů. Není zřejmé, jestli je tím myšleno celé Československo nebo jen česká část. Vzhledem k tomu, že toto ministerstvo řídil komunist Václav Kopecký, neměla by být tato informace nikým zfalšována. J. RUPNIK, *Dějiny Komunistické strany*, s. 238. Srov. podobného názoru je i Michal Pehr, podle něhož bylo vyhlášení boje o 51 % národa projev strachu komunistů, „*že by mohli přijít o svoje víceméně pohodlné vládnutí.*“ V pořadu Historie.cs, dostupné na <http://www.ct24.cz/textove-prepisy/historie-cs-eu/7188-byl-unor-nevyhnutelny/>.

⁴³⁷ Citováno podle B. JANOUŠEK, *Sto slavných dnů*, s. 32.

⁴³⁸ Jihočech ze dne 13. února 1948.

Národní socialisté zase přinášejí návod, jak se bránit takovým komunistickým „naháněčům“ a vyzývají občany, aby jim při jejich návštěvě dali otázky týkající se historie a současné politiky komunistické strany.

„Je docela možné, že vás navštíví komunisté, aby se vás snažili o tom, že jim patří neomezená důvěra, aby s 51 % hlasů mohli vládnout bez ohledu na ostatní. ...

3. Proč komunisté v r. 1939 až 1941 prohlašovali válku ... za válku imperialistickou a proč se nezařadili již tehdy do jednotného šiku celého národa?...

5. Proč komunistická strana láká do svých řad živnostníky, řemeslníky a drobné podnikatele, když podle své ideologie i praxe chce tyto vrstvy izolovat?

6. Proč se komunistická strana vydává za jediného ochránce dělníků, když terorizuje dělníky a zaměstnance jiného politického přesvědčení?...

8. Proč komunisté mají ... na význačných místech osoby ... německé nebo maďarské národnosti ...? “⁴³⁹

4.1.2. Spory na periferii

Nevraživost mezi členy Národní fronty se začala projevovat již na počátku roku 1947. Zhoršování vztahů se začalo projevovat také na regionální úrovni mezi místními politiky. Dovolují si zde předložit několik ukázek sporů, které vedli zpravidla komunisté s příslušníky jiných stran. Jedná se o konflikty, které nemají nic společného s regionální správou, natož pak řízením státu a jeho fungováním. Šlo v nich pouze o to, jak co nejvíce očernit druhou stranu a její členy.

Největší akcí, zařazené do této kapitoly, byl tzv. „putimský incident“, který se odehrál 22. ledna 1947 v Putimi u Písku, a který se dostal na schůzi okresního výboru KSČ a na jednání ONV v Písku. O co šlo? Tento den se zde konala schůze místní zemědělské komise, po jejímž skončení „*napadli někteří členové komunistické strany v čele s p. Souhradou lidoveckého zástupce rolníka.*“⁴⁴⁰ Z tohoto podnětu se nekomunistické strany rozhodly vystoupit z Místního národního výboru v Putimi a s komunisty odmítly nadále spolupracovat. Lidoveckým rolníkem nebyl nikdo menší než předseda okresní organizace lidové strany a místopředseda ONV Písek Gabriel Novák, který měl v Puti-

⁴³⁹ Písecký kraj ze dne 9. října 1947.

⁴⁴⁰ TAMTÉŽ ze dne 30. ledna 1947. Je zajímavé, že o tom neinformovaly lidovecké Písecké listy, ale národně socialistický týdeník Písecký kraj.

mi bydliště. Novák měl při této schůzi prohlásit: „*Ted' věšíme fašisty a potom budeme věšeti komunisty.*“⁴⁴¹ A tím vyprovokovat následující události.

Stejný Gabriel Novák se stal v listopadu terčem útoku Rudého práva. Tím byl obviňován, že jako zemědělec a zároveň místopředseda ONV v Písku, by měl být vzorem pro ostatní zemědělce, ale sám neplní předepsané kontingenty, konkrétně brambor. Celá věc se řešila dokonce během zasedání rady ONV 3. prosince 1947. Novák si stěžoval na útoky komunistického tisku a předložil doklady o plnění svých předepsaných dodávek (pšenice na 100 %, žito 120 %, kontingent brambor mu byl úředně snížen). Zástupci KSČ ve výboru se snažili celou záležitost „zamést pod stůl,“ ale Novákovi se podařilo prosadit návrh na vytvoření komise, která by celou záležitost prověřila.⁴⁴² Jaký byl její výsledek není známo, vzhledem k tomu, že do února 1948 zbývaly necelé 3 měsíce, dá se očekávat, že záležitost nebyla do té doby uzavřena a poté se určitě již neřešila.

Jako odvetu si lidovecké Písecké listy vzaly na mušku Františka Kaněru, také zemědělce z Putimi, který byl v Rudém právu vyzdvihován za překračování svého kontingentu brambor na 600 %. Listy ho na oplátku obvinily, že nedodal 97,87 % určené dávky chlebové mouky.⁴⁴³ Toto je jenom jeden z příkladů „zemědělské války,“ kterou mezi sebou strany vedly, kterých bychom napočítaly bezpočet.

Trochu jiný konflikt, ale se „šťastným koncem,“ se rozhořel v druhé polovině roku 1947 mezi komunistickou stranou se sociální demokracií v městečku Protivín. Vážné rozpory začaly v polovině 47. roku, kdy člen místní bytové komise, Josef Veselý, na zasedání místní organizace podává zprávu o těžkostech v této komisi, protože „*komunisté si dělají co sami chtějí a vůbec nerespektují zástupce ostatní polit. stran.*“⁴⁴⁴ Spory mezi těmito blízkými si stranami netrvaly dlouho, protože již na konci tohoto roku byl ze strany sociální demokracie v Protivíně učiněn smířlivý krok, ve kterém místním komunistům navrhovala vzájemnou spolupráci proti ostatním stranám Národní fronty a vytvoření společného koordinačního výboru.⁴⁴⁵

⁴⁴¹ SOKA Písek, OV KSČ Písek, inv. čís. 1, sign. I/2, kart. 166, Zasedání pléna okresního KSČ Písek.

⁴⁴² TAMTÉŽ, ONV Písek, Zápisy ze schůzí rady 1947/II.

⁴⁴³ Písecké listy ze dne 10. prosince 1947.

⁴⁴⁴ SOKA Písek, ČSD MO Protivín, inv. čís. 1, sign. I/1, kart. 1, Zápisy ze schůzí.

⁴⁴⁵ TAMTÉŽ. „*Kdyby však v zásadních otázkách ... nebylo shledáno u ostatních dvou stran dosti porozumění, jsme ochotni kdykoliv zahájit porady o společném postupu s Vaší stranou.*“

4.2. Přebrot

Rozepře vyvrcholily 13. února, kdy na zasedání vlády došlo k projednávání způsobu, jakým si komunisté prostřednictvím ministra Noska dosazovali své lidi do vedení SNB, především v Praze, a žádali od něj vysvětlení.⁴⁴⁶ Nosek však nebyl na jednání z důvodů nemoci přítomen, a proto byla záležitost přesunuta na příští zasedání.

Další zasedání probíhalo 17. února, ale ministr Nosek byl stále nepřítomen a ani neposlal k celé věci vysvětlení. Z tohoto důvodu se 20. dubna ministři Československé strany národně socialistické, Československé strany lidové a Demokratické strany rozhodli na protest proti tomuto jednání podat demisi.⁴⁴⁷ Byli přesvědčeni, že za této situace, bude muset prezident ustanovit úřednickou vládu a připravit nové volby.⁴⁴⁸ Činovníci těchto stran se „doslova přepočítali!“ Svůj záměr totiž opominuli prodiskutovat se sociálními demokraty a 2 nestranickými ministry (Masarykem⁴⁴⁹ a Svobodou) a tím pádem podalo demisi pouze 12 z 26člené vlády. To znamenalo, že podle §80 ústavy z 29. února 1920 byla vláda nadále schopna výkonu.⁴⁵⁰

Pohled na celou situaci ze strany sociální demokracie na demisi ministrů vykresluje výrok Blažeje Vilíma: „*Národní socialisté, kteří se snaží mít punc nejdemokratič-*

⁴⁴⁶ Ministr Majer měl přímo na zasedání dostat informaci, že se chystá výměna 6 – 8 obvodních velitelů SNB v Praze, což vyvolává velký rozruch mezi jejími příslušníky. K. Kaplan, *Nekrvavá revoluce*, s. 151. Srov. podle komunistických historiků, které cituje Rupnik bylo z 27 krajských policejních náčelníků SNB 20 členů KSČ a ze 153 okresních velitelů SNB 80 členů KSČ. J. RUPNIK, *Dějiny Komunistické strany*, s. 237.

⁴⁴⁷ Za ČSNS místopředseda vlády Zenkl, Drtina, Ripka a Stránský; za DS místopředseda vlády Kočvara, Franek, Pietor a státní tajemník Lichter a za ČSL místopředseda vlády Šrámek, Hála, Kopecký (Jan) a Procházka. J. HOFFMANOVÁ, *Provolání*, s. 26; Písecké listy ze dne 25. února 1948.

⁴⁴⁸ O tom, proč prezident Beneš demisi nakonec přijal, i když věděl, že vláda bude pouze doplněna, toho bylo mnoho napsáno. Podle Kaplana, který uvádí prezidentova kancléře Smutného, prezident o demisi věděl předem, ale rozhovor se Zenklem a Ripkou vyzněl ve smyslu demise jako jedno z řešení a navíc počítal s rezignací celé vlády. Proto byl z celé situace 20. února tak překvapen. K. KAPLAN, *Pět kapitol*, s. 300 – 302. Srov. také mu bylo vyčítáno, že do celé věci nezapojil armádu. Ta však byla pod vedením gen. Ludvíka Svobody, oficiálně nestraníka, ale ve skutečnosti příznivce KSČ. S vytvořením nové Gottwaldovi vlády Beneš údajně souhlasil právě poté, co se pravdu o Svobodovi dověděl. J. RUPNIK, *Dějiny Komunistické strany*, s. 211. Srov. chováním prezidenta Beneše se také zabýval Ferdinand Peroutka, který připomínal Benešův postoj vůči členům protektorátní vlády a jejich kolaborace s nacisty a přitom nyní sám ustupoval komunistům. Ferdinand PEROUTKA, *Byl Beneš vinen?*, HO 1, 1/1990, s. 2 – 5. Srov. Beneš sám měl únor 1948 označit za svůj druhý Mnichov. K. KAPLAN, *Pravda*, s. 21. Srov. Gottwald se zase měl mezi svými spolupracovníky o Benešovi vyjádřit v tom smyslu, že má jednu dobrou vlastnost, „*když narazí na sílu, tak uhne.*“ J. KREJČÍ, *Tři diagnózy*, s. 207.

⁴⁴⁹ Masaryk po podání demise kritizoval jejich čin, který přišel v nevhodnou dobu. „*Takhle demokracii nezachráníme. Dali jsme jim příliš velký náskok. Jak chcete zastavit parní válce, který zezadu tlačí ruský tank.*“ Citováno podle F. HANZLÍK – V. VONDRÁŠEK, *Armáda*, s. 361.

⁴⁵⁰ J. RATAJ, *KSČ*, s. 59. Srov. „*Vláda rozhoduje ve sboru, který je schopen usnášeti se, je-li přítomna mimo předsedu nebo jeho náměstka nadpoloviční většina ministrů.*“ Citováno podle V. VEBER, *Jak to bylo s demisemi v únoru 1948*, Paměť a dějiny (dále PD) 3, 1/2009, s. 5 – 10, zde s. 7.

tější strany v Československu, chtějí tímto krokem získati výhodu pro svou předvolební agitaci.“⁴⁵¹

Pokud však předběhneme běh událostí dopředu, zjistíme, že celá záležitost nebyla tak jednoznačná. Jednalo se totiž teprve o první vlnu demisí členů vlády. Ač svými kolegy z vlády neosloveni, měli na vývoj v Československu stejný názor také někteří ministři sociální demokracie – především ministr Václav Majer a místopředseda vlády František Tymeš. Svůj osobní názor však podřídili v dobré víře stranické morálce a k demisi se původně nepřipojili. Ovšem poté, co ústředí strany za pomoci lidových milic ovládli Fierlingerovi příznivci, byli vyloučeni ze strany a zproštěni výkonu funkce ministrů. To již však zásadně mění celou situaci, z 12 ministrů je 14 z 26členné vlády. Aby nedošlo k omylu, Gottwaldův návrh vlády, který 25. února přeložil prezidentovi, a který jej podepsal, skutečně obsahoval 14 návrhů nových ministrů.⁴⁵² To na celou demisi vnáší nové světlo. Ale dějinný průběh tomu chtěl jinak a celková politická situace jen těžko umožňovala volební řešení krize.

V pohnuté době neměli ani příslušníci komunistické strany dostatečně jasno v nastalé situaci. Z toho důvodu bylo 20. února 1948 svolána veřejná schůze OV KSČ do městského divadla v Písku, na kterou přijel poslanec Bureš, který přítomné informoval o situaci. Konferenci měla napadnou malá skupina mládeže příslušející k národním socialistům. To však na přítomné nemělo vliv a během schůze se měli ozývat výkřiky: „*Ať jdou reakční ministři z vlády a Gottwald, Zápotocký a další ať jdou do vlády!*“⁴⁵³

⁴⁵¹ Citováno podle K. KAPLAN, *Pět kapitol*, s. 362. Srov. Rupnik je téhož názoru, že odstupující ministři záležitost chápali v rozměrech předvolební situace. A i přes neúspěch demise „*uvažovali v pojmech vládní krize, přestože šlo o krizi celého režimu.*“ J. RUPNIK, *Dějiny komunistické strany*, s. 238.

⁴⁵² V. VEBER, *Jak to bylo s demisemi*, s. 9.

⁴⁵³ KOLEKTIV, *Dělnická třída a KSČ*, s. 39.

4.2.1. Manifestace jako revoluční prostředek

Reakce komunistické strany na demisi ministrů byla rychlá. Hned na druhý den se jim podařilo svolat na Staroměstské náměstí tábor lidu, což byl počátek mnoha dalších manifestací nejenom v Praze, ale po celé republice. Demisionující ministři byli označeni za síly reakce, které musí být ve vládě vyměněny.⁴⁵⁴ Tím, že podali demisi, stali se opozicí, která nebyla v republice povolena, a tím pádem se vyřadili z politického života. Součástí Gottwaldova projevu, který zde pronesl, byla také výzva k vytvoření Akčních výborů Národní fronty, a to v obcích, městech, organizacích a institucích, zkrátka všude. Jejich úkolem byla očista veřejného života od reakčních sil. Tedy odstranění odpůrců komunistů, tím jim usnadnit získání monopolu moci. Navíc vyzval k použití další silné komunistické zbraně, a to posílání rezolucí. V tomto případě za přijetí Gottwaldových návrhů na řešení vládní krize prezidentem Benešem.⁴⁵⁵ Šíření těchto požadavků navíc bylo urychleno vysíláním projevu v rozhlase a jeho poslech ve velkých závodech a na demonstracích, které se ve stejnou dobu konaly ve velkých městech.

Následující den, tj. 22. února se uskutečnil sjezd závodních rad v Průmyslovém paláci v Praze. Byl zde předložen Gottwaldův plán na řešení vládní krize, který přijala naprostá většina kandidátů, asi 8 000 delegátů, jenom 10 se jich vyslovilo proti.⁴⁵⁶ Připomínám, že na sjezdu nebyli přítomni jen zástupci z řad komunistů a sociálních demokratů, ale své zástupce zde měli i ostatní 2 strany, kteří však hlasovali pro návrhy komunistů. A je dost pravděpodobné, že na takovéto vyjádření podpory čekal ministr vnitra Nosek, neboť příštího dne zakázal činnost stran, jejichž ministři rezignovali. Následně byly také provedeny prohlídky v jejich sídlech a tiskových orgánech.⁴⁵⁷

Do celého konfliktu ještě přibyl jeden prvek, a to vytvoření lidových milic, které byly složené z příznivců komunistické strany a dřívějších členů závodních milic, kteří měli za úkol ostrahu závodů – většinou to také byli členové KSČ (původně se však nebylo podmínkou členství v této straně) a kteří měli straně pomoci v případě, že by

⁴⁵⁴ Srov. dopis vedení ČSNS prezidentu republiky: „Čs. strana národně socialistická trvá na své dosavadní politice spolupráce stran Národní fronty. Znovu kategoricky odmítáme výmysly o tom ..., že jsme připravovali zvrat, v zájmu domácí a cizí reakce.“ ... Trváme ovšem na tom, aby vláda spočívala tak jako dosud na spolupráci všech složen Národní fronty ... a aby se důsledně zachovaly zásady a metody parlamentní demokracie.“ Citováno podle F. ČAPKA, *Sborník dokumentů*, s. 52.

⁴⁵⁵ K. KAPLAN, *Pět kapitol*, s. 365 – 366.

⁴⁵⁶ J. HOFFMANOVÁ, *Provolání*, s. 27. Srov. den předtím vyzval Ripka delegáty, aby byli klidní a hlasovali proti některým komunisty připravovaným rezolucím. Výsledkem hlasování lze přičíst na vrub atmosféře na sjezdu a nedostatku osobní odvahy. K. KAPLAN, *Pět kapitol*, s. 289, 295. Srov. z píseckého okresu zde bylo přítomno 20 delegátů. J. ŠINDELÁŘ, *60 let bojů*, s. 84

⁴⁵⁷ J. HOFFMANOVÁ, *Provolání*, s. 27.

konflikt přerost v násilný střet.⁴⁵⁸ Za tímto účelem již počátkem února 1948 ÚV KSČ zřídilo tzv. strážní oddíly.⁴⁵⁹ V Praze byly milice vytvořeny 23. února a byly vyzbrojeny zbraněmi z brněnské zbrojovky – 10 tisíc pušek a 2 tisíce samopalů,⁴⁶⁰ ve stejný den pak začaly posilovat hlídky SNB. Jejich celorepublikovým velitelem se stal generální tajemník strany Rudolf Slánský,⁴⁶¹ pražským velitelem pak bývalý vůdce protinacistického odboje Josef Smrkovský. Na Písecku byly lidové milice jako první vytvořeny v Tabákové továrně pod vedením Václava Poce,⁴⁶² po ní následovala Rourovna. Přitom již samotný vznik milicí odporoval zásadám demokratického státu, protože „*pouze stát má monopol na vytváření ozbrojených útvarů a použití násilí je vymezeno zákonem.*“⁴⁶³ Je těžké uvěřit, že i když lidé měli v živé paměti nacistické zločiny, byli ochotni akceptovat něco, co silně připomínalo hnědokošilácké SA.

V celé krizi byla významná také generální stávka, která se uskutečnila 24. února od 12 do 13 hodin. Byla organizována komunistickou stranou a v celé republice se jí účastnilo přes 2,5 milionu lidí. Stávka se nevyhnula ani Písku. Zúčastnilo se jí tisíce občanů, kteří si poslechli projev tajemníka Ústřední rady odborů Evžena Erbanu. K večeru, v 17 hodin se pak na náměstí konala manifestace,⁴⁶⁴ na níž bylo 3 000 lidí, a jež byla zahájena projevem Tomáše Trávníčka z balkonu radnice. Akce byla spojena s vyhlášením Okresního akčního výboru Národní fronty, jehož předsedou se stal Tomáš Keclík, jinak zaměstnanec Rourovny, a tajemníkem Ladislav Berka.⁴⁶⁵

Velmi mne zaráží, s jakou naivitou k celé záležitosti přistupovaly strany, jejichž ministři podali demisi. Nejenom že věřily v prezidenta Beneše, který měl být zárukou demokratického a parlamentního způsobu řešení, naprosto podcenily taktiku, kterou komunisté v poslední době často užívali – pořádání veřejných manifestací, ve kterých byli velmi silní, a posílání rezolucí. Jinak, než naivitou, se také nedá vysvětlit výzva ke klidu pro členy strany, v posledních únorových dnech v době vrcholícího střetu

⁴⁵⁸ Srov. „*Lidové milice, spíš než ‚ozbrojená pěst pracujícího lidu‘ lúza s ostrými náboji.*“ V. VEBER, *Jak to bylo s demisemi*, s. 7.

⁴⁵⁹ Jiří BAŠTA, *Lidové milice – nelegální armáda KSČ*, PD 2, 2/2008, s. 99 – 108, zde s. 99.

⁴⁶⁰ Srov. v Bratislavě měli být milicionáři vyzbrojeni dokonce z armádních skladů. J. PPROCHÁZKA, *Poválečné Československo*, s. 37.

⁴⁶¹ Bašta uvádí, že vrchním velitelem Lidových milicí byl až do roku 1952 ministr vnitra a až poté se jím stal generální tajemník. J. BAŠTA, *Lidové milice*, s. 105.

⁴⁶² Členové byli Pazderník, Stehlík, Pechoušek, Zajíček, Pazderník, Kajtman, Votava, Lacina. KOLEKTIV, *Vítězný únor*, s. 15.

⁴⁶³ K. KAPLAN, *Pět kapitol*, s. 445. Srov. v této době měla mít milice přibližně 20 000 členů, z toho 6 500 bylo z Prahy. J. RUPNIK, *Dějiny Komunistické strany*, s. 243.

⁴⁶⁴ J. PRÁŠEK, *Písek před 50lety*, s. 78.

⁴⁶⁵ KOLEKTIV, *Dělnická třída a KSČ*, s. 39.

s komunisty. Bylo to také to poslední, co regionální zpravodaje jiných než komunistických stran v Písku otiskly.⁴⁶⁶

„Předsednictvo čs. strany národně socialistické obrací se ke všem svým funkcionářům, členům a stoupencům ..., aby zachovali ke všem událostem i ke všem poplašným zprávám naprostý klid ... [ČSNS] trvá ... na zásadě vlády sestavené na podkladě parlamentním a na zásadě Národní fronty. Žádné jiné řešení si nepřije a také nepřijme.

V tuto vážnou chvíli ukládáme všem svým stoupencům přísnou disciplínu ... Vybízíme je, aby všude odmítali vstoupit do t. zv. akčních výborů ... kdo by přijal funkci v těchto výborech ... staví se mimo rámeček strany.

*Vyčkejte v klidu dalšího vývoje událostí i průběhu politických jednání o řešení vládní krize. Sílu, jednotu a sebevědomí strany nikdo neohrozí!“*⁴⁶⁷

Jedinou akcí nekomunistických stran, nebo spíše odpůrců komunistické strany, byly dvě studentské demonstrace 23. a 25. února.⁴⁶⁸ Ta první byla organizována zástupci ČSNS a Klubem akademiků. Je zajímavé, že schůze, která demonstraci předcházela se konala v Obecním domě prakticky ve stejnou dobu, kdy zde Zápotocký zakládal Akční výbory. Studenti se vydali směrem na Hrad v půl 9. večer a postupně se k nim přidávali další občané až dav čítal kolem 10 000 lidí. Cestou provolávali hesla jako: *„Byli jsem a budem, za Benešem půjdem. Za svobodu půjdem dále, i když budem v kriminále. Nebojte se, Pražáci, na pomoc jsou študáci“*⁴⁶⁹ Po příchodu na Hrad byli dokonce přijati prezidentem Benešem, stejnou laskavost jim už o 2 dny déle neudělal.

Dne 25. února, ve stejné době, kdy se na Václavském náměstí konala níže zmiňovaná komunistická manifestace, tedy v době, kdy již bylo o osudu Československa rozhodnuto, se studenti opět dali do pohybu směrem na Pražský hrad. Ovšem teď již bez podpory politiků, za které svým způsobem také bojovali, přesto se v davu sešlo až 5 tisíc účastníků. Pod Hradem pak došlo ke střetu s bezpečnostními složkami, ve kterém bylo zatčeno 118 účastníků. Ve stejný den se ve večerních hodinách konal také manifestační pochod lidových milicí Prahou.

Vyhrocená situace nebyla jenom v Praze a mezi politickými špičkami republiky, ale nervozita a vzájemné osočování se v této době začaly vyskytovat i mezi obyčejnými

⁴⁶⁶ Nedlouho poté byl tisk Píseckých listů a Píseckého kraje na návrh Krajského akčního výboru jihočeských novinářů zastaven. B. JANOUŠEK, *Sto slavných dnů*, s. 70.

⁴⁶⁷ Písecký kraj ze dne 24. února 1948.

⁴⁶⁸ Více o těchto studentských demonstracích Petr BLAŽEK, *Pamětní deska na studentskou demonstraci 25. února 1948*, PD 2, 1/2008, s. 162 – 166.

⁴⁶⁹ K. KAPLAN, *Pět kapitol*, s. 454.

lidmi. „Čim si,‘ přišel ke mně chlap. ‚Elektřikář.‘ ‚Na to se ti vyseru! Politicky.‘
,Ničim.‘ ‚Nemáš nárok na život!‘“⁴⁷⁰

4.2.2. Konec nadějí

Vše vyvrcholilo 25. února. Tento den se za prezidentem Benešem vypravila delegace KSČ ve složení Gottwald, Zápotocký a Nosek a žádala přijetí demise ministrů z 20. února a akceptování nového složení vlády.⁴⁷¹ Dnes nemůžeme posuzovat, jestli prezident měl jinou možnost než návrhy komunistů přijmout⁴⁷² a tím zemi de facto zbavit na příštích 40 let demokracie. Ve stejný den, v 16 hodin, se konala známá manifestace na Václavském náměstí, kde bylo přítomno na 200 000 účastníků⁴⁷³ a z úst Gottwalda zazněl známý projev:

*„Právě se vracím z Hradu od pana presidenta. Dnes ráno jsme mu podal návrh na přijetí demise ministrů, kteří odstoupili 20. února tohoto roku ... navrhl seznam osob, kterými má být vláda doplněna a rekonstruována. Mohu vám sdělit, že pan president všechny moje návrhy ... přijal. Pan president ... uznal nutnost a nezbytnost takového opatření, a hlavně ... viděl, že to bylo přání, vůle a hlas lidu.“*⁴⁷⁴

A jaké bylo to Gottwaldovo řešení? Stále přece platil systém Národní fronty, který zaručoval všem politickým stranám v zemi, že budou mít svého zástupce ve vládě. Věc byla jednoduchá. V každé z „poražených“ stran se našlo dost těch, kteří byli ochotni s novými mocipány spolupracovat.⁴⁷⁵ To že Zdeněk Fierlinger, bývalý předseda sociální demokracie, měl již dávno blízko ke komunistům, není nic nového. Ale

⁴⁷⁰ Záznam rozhovoru s Miroslavem Moudrým ze dne 10. 8. 2008.

⁴⁷¹ Prezident Beneš na to měl říci: „Já vám to nijak nebudu stěžovati ... Mně jde jenom o to, abych osobně zachoval ne dekorum ... ale čestné, slušné stanovisko, abych umožnil situaci takovou, abych já mohl z cesty ... nebudu dělat žádné zbytečné obtíže. To přece víte, že to není v mé povaze.“ J. RUPNIK, *Dějiny Komunistické strany*, s. 245 – 246.

⁴⁷² Srov. údajný Stalinův vzkaz Gottwaldovi z 19. února 1948: „Využit nynější krize ke konečnému zúčtování s odpůrci, požádat o sovětskou vojenskou pomoc, jež je připravena na maďarských hranicích.“ J. PROCHÁZKA, *Poválečné Československo*, s. 32. Srov. během současných výzkumů se zjistilo, že na maďarských hranicích žádá vojska Rudé armády nebyla. V. VEBER, *Jak to bylo s demisemi*, s. 10.

⁴⁷³ J. RUPNIK, *Dějiny Komunistické strany*, s. 246. Srov. z této události jsou známy filmové záběry Klementa Gottwalda stojícího na balkoně odkud promlouvá k tisícovým zástupům. Dnes již je jisté, že v této „památné“ chvíli stál na korbě nákladního automobilu. Jiří Pernes v pořadu Historie.cs, dostupné na <http://www.ct24.cz/textove-prepisy/historie-cs-eu/7188-byl-unor-nevyhnuteln/>.

⁴⁷⁴ Citováno podle J. Grónský, *Dokumenty k ústavnímu vývoji*, s. 200. K srov. zvukový záznam dostupný na http://www.totalita.cz/gallery/gall_2_001.mp3

⁴⁷⁵ „V Československu se v únoru 1948 ukázalo, že ve všech nekomunistických stranách byli lidé ochotní spolupracovat s komunisty a provádět zásadní čistky, aby se tak zbavili funkcionářů vyslovujících se pro opozici. Je možné, že někteří z nich plnili úlohu trojských koní ve svých seskupeních již dříve.“ J. TOMASZEWSKI, *Cesta komunistických stran*, s. 225.

i v jiných stranách se takoví lidé našli. Z těch nejznámějších u lidovců Josef Plojhar a národních socialistů Alois Neuman. Shodou okolností oba z jižních Čech!?

Nové vládě předsedal opět předseda KSČ Klement Gottwald, jeho místopředsedy ze stejné strany byl Antonín Zápotocký (oficiálně za ÚRO), za KSS Viliam Široký a za sociální demokracii Bohumil Laušman. Ministry poté byli za komunisty ministr vnitra Václav Nosek, ministr financí Jaromír Dolanský, ministr zahraničního obchodu Antonín Gregor, ministr školství Zdeněk Nejedlý, ministr spravedlnosti Alexej Čepička, ministr informací Václav Kopecký, ministr zemědělství Julius Ďuriš a ministr vnitřního obchodu František Krajčír; za stranu lidovou ministr dopravy Alois Petr a ministr zdravotnictví Josef Plojhar; za sociální demokracii ministr průmyslu Zdeněk Fierlinger, ministr sociální péče Evžen Erban (oficiálně ze ÚRO) a ministryně výživy Ludmila Jankovcová; za národní socialisty ministr pošt Alois Neuman a ministr techniky Emanuel Šlechta; za Stranu slobody ministr pro sjednocení zákonů Vavro Šrobár; za nestraníky ministr zahraničí Jan Masaryk (do jeho smrti 10. března 1948, poté člen KSČ Vladimír Clementis) a ministr národní obrany Ludvík Svoboda

Nově sestavená vláda však také potřebovala podporu v parlamentu, který jí musel vyjádřit důvěru. Největší odpůrci komunistů z řad poslanců však byli buď zatčeni, nebo se skrývali. Z přítomných poslanců tedy jich jen 11 opustilo zasedací sál a zbytek, 230 přítomných poslanců⁴⁷⁶ 11. března 1948 schválilo program vlády a tím de facto zpečetili a zlegalizovali nové, komunistické, uspořádání republiky.

4.3. Akční výbory národní fronty

Novou mocenskou silou v republice se staly Akční výbory Národní fronty.⁴⁷⁷ Výzva k jejich vytvoření přišla již 21. února, ale v nové situaci se staly ještě důležitějšími. Jejich vznik většinou probíhal prostřednictvím ROH, který oslovil k účasti další organizace: „[ROH] *Vás žádá, abyste okamžitě jmenovali jednoho člena do místního akčního výboru. Upozorňujeme, že navržená osoba musí být z řad pracujících a musí být pracujícím lidem oblíbena. Nesmí to být ti, kteří neměli kladný poměr k pracujícím vrstvám našeho národa a ti, kteří se dne 24. února 1948 při manifestační stávce svým*

⁴⁷⁶ K. KAPLAN, *Pět kapitol*, s. 518. Srov. Jan MĚCHÝŘ, *Únor v březnu*, DaS 20, 2/1998, s. 16 – 19, zde s. 17.

⁴⁷⁷ Komunistickou historiografií byly označovány jako „orgány vůle lidu.“ B. JANOUŠEK, *Sto slavných dnů*, s. 46.

chováním provinili ...“⁴⁷⁸ Celý systém byl založen pro to, aby byl vytvořen orgán, který bude schopný z organizací a národních výborů odstranit lidi,⁴⁷⁹ kteří novému režimu mohli dělat potíže a dosadit na jejich místa „povolnější,“ tímto způsobem komunisté ovládli oblasti, kde se jim to do té doby nepodařilo.⁴⁸⁰

Ve výborech měly být zastoupeny všechny složky veřejného života, tedy politické strany a zájmové organizace, které však byly ve velké míře již dávno pod vlivem komunistů. Abychom si udělali obrázek o tom, jak mělo správně vypadat složení akčního výboru, podívejme se na příklad direktivy pro obec Rakovice: „*Nejvyšší počet členů akčního výboru budiž 12, z čehož musí býti 7 členů buď přímo organisovaných v KSČ nebo s Komunistickou stranou Československa sympatizujících. Za stranu lidovou a za stranu NS je možno připustit pouze po jednom členu. Za ROH 1 člen, za JSČZ 2 členové.*“⁴⁸¹

V Písku vznikl Okresní akční výbor Národní fronty 24. února 1948 a jak již bylo zmíněno výše, jeho předsedou byl zvolen ing. Tomáš Keclík. Výbor měl 25 členů a byli v něm zástupci všech čtyř politických stran a ROH, kteří měli po 3 zástupcích. Dále byly samozřejmě zastoupeny společenské organizace jako JSČZ, SČM apod.⁴⁸²

Až 1. března byl vytvořen Místní akční výbor v Písku. Jeho předsedou se stal Josef Mareš, místopředsedové byli Teodor Pechoušek a Václav Kleisner, zapisovatelem Antonín Rybák. Dále měl výbor 12 členů spřízněných s KSČ – byli to Berka, Stehlík,

⁴⁷⁸ SOkA Písek, ČSD MO Protivín, inv. čís. 6, sign. IIB/2, kart. 1, Oběžníky.

⁴⁷⁹ Změny, které se akční výbory iniciovaly na národních výborech, byli po únoru 1948 protiprávní a byly zpětně legalizovány až 21. července 1948 zákonem č. 213/1948 Sb. Z. HLEDÍKOVÁ – J. JANÁK – J. DOBEŠ, *Dějiny správy*, s. 446.

⁴⁸⁰ J. RUPNIK, *Dějiny Komunistické strany*, s. 241. Srov. oficiálně podle slov Klementa Gottwalda „*akční výbory nemají žádnou exekutivní moc. Mají svá usnesení prosazovat v těch orgánech, jich se týkají ...*“ Citováno podle B. JANOUŠEK, *Sto slavných dnů*, s. 92.

⁴⁸¹ SOkA Písek, NF OV Písek, inv. čís. 8, sign. A2, kart. 1, Oběžníky, směrnice a pokyny Ústředním výborem Národní fronty. Srov. kontrola ze strany Okresního akčního národního výboru byla na místě, protože se na mnoha místech akční výbory tvořily „*postaru*,“ čili často v paritním zastoupení všech politických stran. B. JANOUŠEK, *Revoluční tradice*, s. 209. Srov. „*usměrňovat*“ své funkcionáře ve složení akčních výboru musela KV KSČ již při jejich vytváření koncem února: „*často v organizacích rovnoměrné zastoupení v akčních výborech – nedohadovat se [s] funkcionáři ostatních stran, ale vybírat přímo vhodné lidi.*“ SOA Třeboň, KV KSČ ČB, inv. čís. 18, sign. I/C/1c/1 (I–1/3 sv. 1), kart. 66, Protokoly ze zasedání předsednictva KV KSČ. Srov. k 18. březnu 1948 bylo v soudním okrese Písek zřízeno 60 z plánovaných 64 místních akčních výborů. Tyto výbory měly dohromady 517 členů, z toho bylo 363 členů, tedy 71 %, z KSČ nebo s ní přímo spjatých. SOkA Písek, NF OV Písek, inv. čís. 8, sign. A2, kart. 1, Oběžníky, směrnice a pokyny Ústředním výborem Národní fronty.

⁴⁸² 25. února 1948 se sešli zástupci krajských organizací, aby nominovali členy do nového Krajského akčního výboru NF. Nominováni byli za ROH Růžička, Doležal a Tejchman; za KSČ Bartuška a Koerner; za JSČZ Podlaha a Hlaváč; za ČSD Hruška, Janýr a Podruhová; za ČSL Hála a Flieder; za NS Morávek a Fleyberk; za SČM Holoubek a za SČN Motelec. Jeho předsedou se stal Bartuška. Svoboda ze dne 3. března 1948.

Keřka, Ziková, Čáp, Příbyl, Kára, Pechoušek František, Navrátil, Štěrba, Špak, Jelen. Další dvě místa měla být rezervovaná při pro příslušníky ČSNS.⁴⁸³

Akční výbory měly vytvořit také existující politické strany a jejich krajské sekretariáty,⁴⁸⁴ okresní výbory a místní organizace. Akční výbor musel být samozřejmě schválen nadřazeným Akčním výborem, v případě místních organizací na Písecku to byl Okresní akční výbor NF v Písku. Někdy právě schválení mohlo být velkým problémem. Například Československá strana socialistická podala svůj první návrh na složení akčního výboru již 2. března 1948. Jeho složení však bylo neustále zamítáno a schvalovací proces trval tři čtvrtě roku, až do 22. prosince 1948.⁴⁸⁵

Od 3. března také začala čistka mezi úředníky na národních výborech, u kterých se předpokládal negativní vztah k novému zřízení. Především šlo o příslušníky strany lidové a národně socialistické. Zpravidla je pod těmito výpověďmi podepsán předseda ONV Josef Kotrč.

Určitou obměnu potřeboval také samotný Okresní národní výbor. Likvidace nepohodlných členů začala již v lednu, kdy byli vyloučeni 2 členové, Kára a Svoboda. Očista probíhala také po únoru (od 4. února), takže když se 10. března sešla rada ONV, měla pouze 7 členů – předseda Josef Kotrč a dále Jiří Pilka, Josef Klíma, Oldřich Březnický, František Diviš, Josef Šafránek, dr. Bořivoj Dvořák a pozván byl Václav Petřík.⁴⁸⁶ Zatím vše, jak se zdá, probíhalo v celkem přátelském duchu. Alespoň pokud tak můžeme uvažovat podle dopisu zasilaného odvolaným zástupcům ONV, kde jim předseda vyjadřuje dík „za Vaši práci, kterou jste věnoval po dobu svého působení rozkvětu okresu.“⁴⁸⁷

Očista národních výborů se nevyhnula ani Místnímu národnímu výboru v Písku. Na prvním poúnorovém zasedání referoval předseda Moravec, že: „členové za nár. soc. a lidové strany byli Místním akčním výborem odvoláni z funkcí a učiněno prozatímní

⁴⁸³ Již dříve však vznikl akční výbor zaměstnanců města, kde byla schválena opatření pro očistu městského úřadu, ty však musely být schváleny Místním akčním výborem a MNV. Členy výboru byli Skala, Vlasatý, Michl, Vondráček, Kukačka, Říha, Cais. KOLEKTIV, *Vítězný únor*, s. 20.

⁴⁸⁴ „Krajský akční výbor Národní fronty ukládá krajské organizaci strany národně socialistické a straně lidové, aby vytvořila akční výbor strany, jsou-li v kraji pokrokoví příslušníci.“ SOkA Písek, NF OV Písek, inv. čís. 9, sign. A3, kart. 2, Styk Okresního výboru Národní fronty s Krajským výborem Národní fronty.

⁴⁸⁵ TAMTÉŽ, inv. čís. 222, sign. F2, kart. 55, Čsl. strana socialistická.

⁴⁸⁶ TAMTÉŽ, ONV Písek, Zápisy ze schůzí rady 1948/I.

⁴⁸⁷ TAMTÉŽ, inv. čís. 7, sign. A1b, kart. 1, Presidiální spisy. Srov. dne 31. března 1948 byl také vydán Ústředním akčním výborem NF pokyny o vyřazení z veřejného a politického života „osoby, které se zpronevěřili lidově demokratickému režimu. ... Vyloučení těchto osob sleduje se cíl očistit ... národ od škůdců, zrádců a nepřátel republiky a lidu. ... Podle těchto pokynů nesmějí osoby, vyloučené z veřejného a politického života býti členem žádné politické strany ani spolku ani organizace.“ TAMTÉŽ, inv. čís. 8, sign. A2, kart. 1, Oběžníky, směrnice a pokyny Ústředním výborem Národní fronty.

opatření.“⁴⁸⁸ Dále se jednalo o úřednících zaměstnaných na MNV: „bylo rozhodnuto odvolat členy strany nár. soc. a lidové z nár. výborů a komisí, dokud nebudou prověřeni – penzionovat Horáka, dát na dovolenou Jirana, Rešl, Ing. Procházka, Ing. Borůvka budou povoláni do schůze akčního výboru ke složení slibu, Bílek výstraha“⁴⁸⁹ Také složení samotného pléna a rady Místního národního výboru se řídilo jasnými pravidly, která byla přijata na schůzích MNV 1. a 8. března, a komunistická strana sama o sobě si zde zajistila dost silnou pozici 15 zástupců z 36 v plénu (jenom 9 míst obsadili zástupci nekomunistických stran) a 5 zástupců z 12 v radě MNV (nekomunistické strany 3 místa).⁴⁹⁰ K tomu komunisté ovládali společenské organizace, které se nově měly podílet na složení národních výborů, což jim zaručovalo absolutní převahu při rozhodování.

Další na řadě byl sám předseda MNV Vojtěch Moravec. Pozdější literatura uvádí, že důvodem jeho rezignace bylo jmenování ředitelem měšťanské školy. To je skutečně pravda. Ale nesouhlasí časový sled událostí. Moravec totiž rezignoval již 6. dubna 1948, jak sám uvedl „z důvodu zaneprázdnění,“ ale ředitelem měšťanské školy byl jmenován až o týden později, tedy 13. dubna.⁴⁹¹ Vzpomeňme si na kapitolu o úpravě MNV po volbách v roce 1946, a jak nelibě komunisté nesli, když byl Moravec znovu zvolen předsedou výboru. Byla tohle jejich pomsta a rezignace byla vynucená? Nevím. Ale ještě 6. března Místní akční výbor NF fronty sděloval, že souhlasí, aby svou funkci nadále vykonával.⁴⁹² Na jeho místo poté nastoupil zástupce komunistické strany Jan Škorpil, který úřad vykonával do roku 1949.

Nový režim si asi nebyl jistý podporou všech obyvatel a jejich případnou reakcí, a proto Okresní akční výbor nařídil MNV v březnu 1948 přezkoumání všech držitelů zbraní a loveckých zbraní. Do obvodu města Písku spadalo 52 držitelů nějaké střelné zbraně. Po přezkoumání komisí byla ponechána pouze 3 povolení, ostatním byla zaba-vena.⁴⁹³

⁴⁸⁸ TAMTÉŽ, MNV Písek, inv. čís. 10, sign. 1741, kn. 10, Zápisy ze schůzí rady MNV.

⁴⁸⁹ TAMTÉŽ. Srov. vše bylo v souladu s nařízením z 26. února 1948: „Vyzíváme všechny předsedy ONV a MNV, aby odvolali z lidové správy všechny činitele, kteří nezaručují, že jsou věrní zájmům pracujícího lidu, lidově demokratickému zřízení a socialismu.“ TAMTÉŽ, NF OV Písek, inv. čís. 9, sign. A3, kart. 2, Styk Okresního výboru Národní fronty s Krajským výborem Národní fronty.

⁴⁹⁰ Podrobný pohled na složení pléna MNV: KSČ 15, ČSD 3, ČSS 3, ČSL 3, ROH 3, Svaz osv. politických vězňů 2, JSČZ 2, Svaz české mládeže 2, Svaz národní revoluce 1, Čsl. obec legionářů 1, družstevníci 1 zástupce; a rady MNV: KSČ 5, ČSD 1, ČSS 1, ČSL 1, ROH 1, Svaz osv. politických vězňů 1, Svaz národní revoluce 1 a Čsl. obec legionářů 1 zástupce. KOLEKTIV, *Vítězný únor*, příloha.

⁴⁹¹ SOKA Písek, MNV Písek, inv. čís. 10, sign. 1741, kn. 10, Zápisy ze schůzí rady MNV.

⁴⁹² TAMTÉŽ, NF OV Písek, inv. čís. 60, sign. A4b50, kart. 5, Místní akční výbor Národní fronty Písek. „... vzhledem ke stanovisku KSČ ... projevíli souhlas s tím, aby funkci předsedy MNV v Písku vykonával i nadále dosavadní předseda s. Vojtěch Moravec, člen za stranu soc. dem.“

⁴⁹³ TAMTÉŽ, MNV Písek, inv. čís. 10, sign. 1741, kn. 10, Zápisy ze schůzí rady MNV.

Změn se nedočkali jenom politické a správní instituce. Akční výbor vytvořili také žáci středních škol. Tak jako někteří studenti v Praze v únorových dnech protestovali proti komunistickému řešení vládní krize, jiní studenti zase využili pounorové situace k „očistě učitelského sboru.“

„Podle návrhu akčního výboru, který vyslechl také dočasný akční výbor žáků ... prof. Souček, ... neměl být připuštěn do služby pro svůj negativní poměr k žactvu (přísnost).

*Sboru poslal výbor výstrahu, protože výchova studentstva pokud jde o kladný postoj k novému lidově demokratickému řádu a jeho nařízením, byla u některých členů sboru ... až dosud nedostačující, Akční výbor Národní fronty důrazně připomínal, aby všichni členové sboru řádně plnily své vychovatelské i pracovní povinnosti ve smyslu požadavků současné doby.“*⁴⁹⁴

4.4. Volby a konečné rozhodnutí

„OBČANÉ A OBČANKY!

30. května půjdete k volebním urnám, abyste odevzdáním svých hlasů pro politiku Národní fronty utvrdili vítězství dosažené proti fašismu ... a dovršené porážkou reakce v památných únorových dnech 1948 ... Vítězství jednotné kandidátky zajistí silnou, lidovou a demokratickou Československou republiku ... a další pokojnou cestu k socialismu!

*V jižních Čechách nebude proto těch, kteří nesplní svou ... povinnost účastnit se voleb a hlasovat pro republiku. Stejně tak nebude těch, kdož by bílým lístkem hlasovali proti lidu a republice ...“*⁴⁹⁵

Takto k účasti při volbách v květnu 1948 vyzývaly letáky, které byly na jaře 1948 vyvěšeny v Písku. Byly to volby, které zdánlivě měly vypadat jako demokratické, zároveň měly potvrdit to, co se stalo před 3 měsíci, v únoru 1948.

⁴⁹⁴ TAMTĚŽ, Gymnázium Písek, inv. čís. 2, sign. I/2, kart. 1, Pamětní kniha, str. 202 – 203. Srov. došlo také k vyhazování studentů ze škol. Tento proces začal 12. dubna na základě Pracovního výboru SČM „z titulu negativního postoje k lidové demokracii a socialismu.“ J. PRÁŠEK, *Písek před 50 lety*, s. 45.

⁴⁹⁵ SOkA Písek, Sběrka soudobé dokumentace, inv. čís. 2, sign. II, kart. 2, Volby do Prozatímního národního shromáždění (1945); volby do Národního shromáždění (1948).

4.4.1. Jednotná kandidátka

Pro volby, které měly potvrdit pozici nového režimu, bylo potřeba odstranit opoziční kandidáty, ale přesto jim dát zdánlivě prostor. Řešení bylo opět šalamounské. Vznikla Jednotná kandidátní listina, na které byli kandidáti ze všech stran a sdružení, které do voleb posílaly své zástupce a ti již měli určené postavení, které na ní zaujmou. Volič již nevolil stranu nebo směr, který je mu sympatický, nadále měl dát pouze svůj souhlas s navrženými kandidáty,⁴⁹⁶ resp. vhozením bílého lístku vyjádřit svůj nesouhlas. Překvapivě se to nestalo objektem kritiky ze strany obyvatelstva, kteří jí vesměs přijali.⁴⁹⁷

Jak již bylo zmíněno, v kapitole o volbách v roce 1946, na kandidátce komunistické strany a vůbec všech politických stran se sice vykytovali zástupci Písecka, ale na pozicích, ze kterých se neměli šanci stát poslanci ÚNS. Podobná situace byla i při sestavování Jednotné kandidátky v roce 1948. S tímto problémem vystoupil na krajském výboru KSČ Ladislav Berka, tajemník Okresního akčního výboru. Měl obavy, jak to budou vnímat obyvatelé okresu. „*Straníkům to mohou vysvětlit, ale jak to mají vysvětlovat nestraníkům.*“⁴⁹⁸ Padla také poznámka, že na kandidátce chybí na volitelném místě dělník, kterou pronesl Tomáš Keclík. Navíc ještě koncem dubna nebylo jasné, kolik zástupců v parlamentu bude jihočeský kraj mít – uvažovalo se o 11 až 12 místech.⁴⁹⁹

Na kandidátce byli zástupci jednak komunistické strany, ale i zástupci strany lidové, která dokonce obsadila v podobě Josefa Plojhara první místo na kandidátce, Socialistické strany (po únoru 1948 se takto přejmenovala ČSNS) a sociálních demokratů. Byli zde však také zástupci JSČZ, ÚRO apod., tedy organizací, které již před převratem byly pod silným vlivem KSČ a kandidáti, kteří za tyto organizace kandidovali byli většinou členy KSČ. Kandidátů na Jednotné kandidátní listině bylo 30,⁵⁰⁰ ale více jak

⁴⁹⁶ Srov. k tomu se hodí definice podobných „*ano plesbicitů*“, které byla sice vytvořena pro nacistický režim, ale komunisté používali stejný systém, od K. D. Brachera, který jednotnou kandidátku označil jako: „*přednostní prostředky pseudolegálního a pseudodemokratického sebeschválení.*“ Citováno podle Alan BULLOCK, *Hitler a Stalin. Paralelní životopisy*, Praha 2005, s. 314.

⁴⁹⁷ „*Jednotná kandidátní listina byla přijata s porozuměním pro potřebu klidu ve státě.*“ Dodejme, že tento klid byl potřeba až do roku 1989. SOKA Písek, ONV Písek, III. referát, kart. 7, Zpravodajská hlášení, neuspořádáno.

⁴⁹⁸ SOA Třeboň, KV KSČ ČB, inv. čís. 17, sign. I/C/1b/1 (I–1/2 sv. 1), kart. 15, Protokoly z plenárního zasedání KV KSČ. Srov. na krajský výbor v tomto smyslu také přišel 12. dubna 1948 dopis, ve kterém se zdůrazňuje úloha odbojového hnutí Lenin na Písecku. Ztěžuje si, že se Písek nestal po válce centrem kraje a na rozhodnutí ústředí, díky němuž neměl Písek po volbách 1946 svého zástupce v parlamentu. TAMTĚŽ, inv. čís. 24, sign. I/C/3b/1, kart. 428, Volby do zastupitelských orgánů. Rok 1946, 1948.

⁴⁹⁹ TAMTĚŽ, inv. čís. 24, sign. I/C/3b/1, kart. 428, Volby do zastupitelských orgánů. Rok 1946, 1948.

⁵⁰⁰ Jihočech ze dne 14. května 1945.

polovina zde byla „na okrasu,“ nemohli být nikdy zvoleni, ale dávali zdání, že si volič může vybrat, proto zde uvádím pouze budoucí poslance:

1. Josef Plojhar, ministr zdravotnictví (ČSL), České Budějovice
2. Josef Nepomucký, poslanec, rolník a tesař (JSČZ), České Budějovice
3. Antonín Vandrovec, odborový tajemník (ČSS), Praha
4. Jaroslav Havelka, úředník (ČSD), Praha
5. Jan Bartuška, poslanec (KSČ), České Budějovice
6. Bohumil Tejchman, ředitel učiliště (ROH), České Budějovice
7. Josef Janouš, poslanec, zahradník (KSČ), Strakonice
8. Rudolf Bureš, poslanec, lékař (KSČ), České Budějovice
9. Julie Prokopová, dělnice, Praha
10. Josef Jann, rolník, Třeboň
11. Jaroslav Kratochvíl, rolník, Trubín
12. Stanislav Lachout, úředník, České Budějovice.

4.4.2. Předvolební agitace

I přesto, že kandidátka byla jednotná a v republice vládla de facto jediná dělnická strana, bylo z hlediska mezinárodní prestiže nutné, aby se voleb zúčastnilo, co nejvíce obyvatel, kteří svým hlasem vyjádří souhlas s novým uspořádáním. Proto stejně jako v normálních volbách, ve kterých si voliči vybírají z více kandidátních listin bylo důležité vést volební kampaň, aby voliči nezapomněli na svou povinnost. Stejně jako v části o volbách v roce 1946 uvádím výběr několika hesel z letáků a plakátů:

- Nejznámějším heslem na letácích, v novinách apod. bylo: „*Kdo má republiku rád, bude pro ni hlasovat.*“⁵⁰¹ Dá se říci, že tou republiku však nebyla myšleno Československo, ale komunistická stana.
- Ve volbách v roce 1946 komunisté zavedli tzv. bílé lístky, aby voliči, kteří nesouhlasí ani s jednou stranou Národní fronty, mohli s novým politickým režimem vyjádřit nesouhlas. V nových poměrech byly sice ponechány, ale jejich

⁵⁰¹ Jihočech ze dne 28. května 1948.

použití při volbách se neodpouštělo. K tomu, aby byl od jejich výskytu volič odrazen, sloužili také následující dvě hesla: „*Bílé lístky – nový Mnichov*“⁵⁰²

- a „*Bílé lístky – černé úmysly*“,“⁵⁰³ čili nesouhlas je špatný!
- „*Kdo je proti Národní frontě, je proti národu.*“⁵⁰⁴ Zní to sice státotvorně, ale říká to strana, která Národní frontu zničila a její zbylou skořápku dalších 40 let používala pro zdání demokracie v republice.
- Svou podporu Jednotné kandidátce NF vyjadřovali také jednotlivé společenské a zájmové organizace, které vydávaly své vlastní letáky. Zarážející je, že takovou podporu vyjadřovala také např. SNB.

Ani odpůrci nového režimu nezháleli a vydávali své letáky. Konkrétně v Písku bylo 15. května nalezeno v kolejišti hlavního nádraží 12 letáků s hanlivým obsahem osočující Gottwalda, Čepičku, Nejedlého, Zápotockého a Ďuriše. A navíc v něm bylo obyvatelstvo vybízeno, aby v závodech provádělo sabotáže.⁵⁰⁵

Další plakáty a letáky se objevily opět těsně před volbami. Tentokrát však již nešlo jen o pár kousků, ale o téměř 700 letáků. Objevily se dva druhy. První byl stylově nadepsán „*Bratře, sestro, soudruhu, člověče*“ a byl podepsán jménem „*Petr.*“ Druhý soubor byl podepsán ve jménem „*Československý demokratický volební výbor.*“⁵⁰⁶ Oba měly nadepsáno jako místo vydání Prahu. Zároveň se také občas objevily hanlivé nápisy o vládních činitelích na zdech domů. Ti však byli na rozdíl od roznašečů letáků většinou dopadeni.

Již v souvislosti s předcházejícími volbami a hlavně v souvislosti s prvomájovými slavnostmi, jsme se zmiňovali o tom, že si komunisté dali záležet, aby uspořádali, co nejvíce veřejných projevů v co největším počtu sídel. Nyní sice měli situaci pevně v rukou, ale nechtěli nic ponechat náhodě, a proto bylo nařízeno, že se veřejné projevy musejí konat ve všech místech v okrese. V případě, že se jednalo o příliš malé sídlo, měli být pozváni a zúčastnit se projevu v nejbližším větším středisku. Zvláštní důraz byl samozřejmě kladen na osobní agitaci mezi voliči.⁵⁰⁷

⁵⁰² SOKA Písek, Sbirka soudobé dokumentace, inv. čís. 2, sign. II, kart. 2, Volby do Prozatímního národního shromáždění (1945); volby do Národního shromáždění (1948).

⁵⁰³ TAMTÉŽ, NF OV Písek, inv. čís. 118, sign. B9, kart. 23, Propagační materiály, volební výbory, schůze, seznamy, pokyny, seznamy voličů kteří volili bílé lístečky aj. Srov. „*Bílý lístek, tento výraz a projev negace, bude odevzdán jen nepřáteli republiky, jen zrádci národa.*“ Jihočech ze dne 14. května 1948.

⁵⁰⁴ SOKA Písek, Sbirka soudobé dokumentace, inv. čís. 2, sign. II, kart. 2, Volby do Prozatímního národního shromáždění (1945); volby do Národního shromáždění (1948).

⁵⁰⁵ TAMTÉŽ, ONV Písek, III. referát, kart. 7, Zpravodajská hlášení, neuspořádáno.

⁵⁰⁶ TAMTÉŽ.

⁵⁰⁷ TAMTÉŽ, NF OV Písek, inv. čís. 118, sign. B9, kart. 23, Propagační materiály, volební výbory, schůze, seznamy, pokyny, seznamy voličů kteří volili bílé lístečky aj. V předvečer vyhlášení volebních výsledů měli být v obcích pořádány lidové veselice, „*kteří budou výrazem radosti nad jednotou*

Jedno z takovýchto veřejných vystoupení se uskutečnilo v Písku těsně před volbami 28. května v 19 hodin na Stalinově náměstí. Své projevy zde pronesly osobnosti jihočeské kandidátky Plojhar, Bartuška, Vandrovec a Havelka. Aby byla účast dostatečná, byly pozvánky na akci doplněny příkazem, že „závody, úřady, živnosti, obchody zařídí účast všech zaměstnanců a vedoucích“⁵⁰⁸ Celkově se před volbami v jižních Čechách konalo na 60 podobných „táborů lidu.“⁵⁰⁹

Až do poslední chvíle politická mašinérie nenechávala nic náhodně, jak ukazuje směrnice vydaná Akčním výborem NF v Písku:

„V den voleb mají všichni drožkáři brigádu. Před každou volební místností bude stát auto, které bude přivážet a odvázet nemocné k volbám.

Dne 29. a 30. května mají jednotliví funkcionáři KSČ pohotovost /hlídky/, aby zamezili házení letáků, psaní nápisů a pod.

Školy mají soutěž o nejlepší výzdobu budov a tříd.

Obce soutěží o nejmenší počet bílých lístků.

Předseda ONV rozeslal osobní dopisy všem předsedům MNV, aby rozmlouvali s občany, kteří přicházejí v úvahu, že by volili bílými lístky.“⁵¹⁰

Zamezit psaní hanlivých nápisů po zdech a házení nepřátelských letáků se jim nepodařilo. Zamezit občanům, aby vyjádřili svým bílým lístkem nesouhlas s novým politickým režimem se také úplně nepodařilo – tito opovázlivci však za to často zaplatili. Nic to však nezměnilo na faktu, že se komunistům a jejich „partnerům“ v ostatních stranách a sdruženích podařilo za velmi krátkou dobu 4 měsíců zcela ovládnout situaci a držet republiku v pevných rukách.

pracujícího lidu.“

⁵⁰⁸ TAMTÉŽ, Sbírnka soudobé dokumentace, inv. čís. 2, sign. II, kart. 2, Volby do Prozatímního národního shromáždění (1945); volby do Národního shromáždění (1948).

⁵⁰⁹ B. JANOUŠEK, *Sto slavných dnů*, s. 53.

⁵¹⁰ SOKA Písek, NF OV Písek, inv. čís. 118, sign. B9, kart. 23, Propagační materiály, volební výbory, schůze, seznamy, pokyny, seznamy voličů kteří volili bílé lístečky aj.

4.4.3. Výsledky voleb

V pozdějších letech ve volbách komunistický režim pravidelně dosahoval 99% zisku hlasů pro Jednotnou kandidátku. To se dá přičítat strachu obyvatel o svou existenci, ale i celkovou netečností většiny lidí vůči systému a možná i „korekcemi“ ze strany volební komise. V roce 1948 si voliči ještě pravděpodobně nedokázali představit reakci na případný neúspěch komunistů v jejich záměrech a je dost pravděpodobné, že ani komunisté nevěděli, co bude následovat, pokud se ve volbách ukáže, že většinu národa nezískali.

Množství odevzdaných bílých lístků však nebylo příliš vysoké.⁵¹¹ Ať už to bylo způsobeno strachem nebo skutečně měli lidé komunisty tak velkou důvěru, žádný velký odpor během voleb nepropukl. Jak se zdá z policejních hlášení, ani nebyl očekáván: „obyvatelstvo jeví po volbách klid a spokojenost a očekává s důvěrou další výsledky práce vládních činitelů.“⁵¹²

Tabulka 3: Výsledky voleb do Národního shromáždění v roce 1948 podle obcí v soudním okrese Písek a velkých obcí politického okresu Písek (Zdroj: SOkA Písek, NF OV Písek, inv. čís. 118, sign. B9, kart. 23, Propagační materiály, volební výbory, schůze, seznamy, pokyny, seznamy voličů kteří volili bílé lístečky aj.)

Obce	Národní fronta		Bílé lístky	
	abs.	%	abs.	%
Bílinka	54	93,10	4	6,90
Borečnice	60	78,95	16	21,05
Bořice	91	88,35	12	11,65
Bošovice	126	97,67	3	2,33
Brlloh	98	83,05	20	16,95
Dědovice	56	82,35	12	17,65
Dobešice	45	66,18	23	33,82
Dobev	292	97,33	8	2,67
Drhovle	119	95,97	5	4,03
Držov	49	100,00	0	0,00
Dvůr Nový	93	80,87	22	19,13
Hora Kaš.	76	67,86	36	32,14

⁵¹¹ Objevují se také názory, že již v těchto volbách docházelo k masovému falšování výsledků, a to především na Slovensku, kde už v předcházejících volbách nedosáhli komunisté tak slibného výsledku. J. GRÓNSKÝ, *Dokumenty k ústavnímu vývoji*, s. 212.

⁵¹² SOkA Písek, ONV Písek, III. referát, kart. 7. Zpravodajská hlášení, neuspořádáno.

Hradiště	210	82,35	45	17,65
Chřešřovice	211	93,36	15	6,64
Jamný	61	55,96	48	44,04
Jehnědlo	129	77,71	37	22,29
Kestřany	192	65,98	99	34,02
Kluky	284	66,20	145	33,80
Kožlí	62	51,67	58	48,33
Krašovice	102	85,71	17	14,29
Křenovice	172	92,47	14	7,53
Křešice	53	82,81	11	17,19
Lhota	22	37,29	37	62,71
Louka	45	95,74	2	4,26
Malšice	130	93,53	9	6,47
Mladotice	296	97,69	7	2,31
Nemějice	117	100,00	0	0,00
Nepodřice	46	18,93	197	81,07
Olešná	201	97,57	5	2,43
Novosedly	122	99,19	1	0,81
Oslov	157	78,50	43	21,50
Pamětice	174	73,73	62	26,27
Paseky	224	83,27	45	16,73
Písek	11 325	94,60	647	5,40
Podhradí Zvíkovské	96	85,71	16	14,29
Podolí I.	211	100,00	0	0,00
Podolí II.	52	55,32	42	44,68
Putim	240	82,19	52	17,81
Radobytce	134	97,81	3	2,19
Ražice	143	76,47	44	23,53
Šamonice	92	98,92	1	1,08
Selibov	70	76,09	22	23,91
Semice	242	83,74	47	16,26
Slabčice	131	98,50	2	1,50
Smoleč	211	99,53	1	0,47
Smrkovice	303	90,72	31	9,28
Sudoměř	108	86,40	17	13,60
Svatonice	65	97,01	2	2,99
Tálín	154	96,86	5	3,14
Temešvár	112	99,12	1	0,88
Topělec	94	100,00	0	0,00
Třebkov	64	80,00	16	20,00
Třešně	154	79,79	39	20,21

Tukleky	70	69,31	31	30,69
Údraž	131	68,59	60	31,41
Nová Ves	176	96,17	7	3,83
Vítkov	170	73,28	62	26,72
Vlastec	193	86,94	29	13,06
Vojníkov	50	100,00	0	0,00
Vráž	299	81,69	67	18,31
Vrcovice	96	85,71	16	14,29
Záhoří	180	81,08	42	18,92
Zátaví	67	52,76	60	47,24
Zlivice	168	100,00	0	0,00
Mirovice	533	98,34	9	1,66
Mirotice	612	87,68	86	12,32
Vodňany	2602	91,81	232	8,19

V celém politickém okrese Písek, tzn. soudní okresy Písek, Mirovice a Vodňany, bylo odevzdáno celkem 37 275 hlasů, z toho byly 5 165 bílých lístků, což je 12,18 %. Největší podíl jich byl na Vodňansku a to celých 18,17 %. Za samotný soudní okres Písek bylo odevzdáno 22 289 hlasů a z toho 2 417 bílých lístků, tedy 10,8 %, ⁵¹³ polovina ve srovnání s Vodňany. Krajský výbor KSČ v Českých Budějovicích viděl neúspěch (měření v procentech odevzdaných bílých lístků) na venkově a v zemědělských částech kraje v osobě Josefa Plojhara, který byl dán na první místo kandidátky, aby přilákal právě voliče z venkova, kde bylo velké množství příznivců Československé strany lidové. Jak si možná vzpomínáte, lidovci byli ve volbách v roce 1946 druhou nejsilnější stranou v okrese se ziskem 26 % hlasů. Prozíravý tah se však nepovedl, právě naopak, často voliče odradil. Mezi voliči ČSL byl totiž za spolupráci s komunisty považován za zrádce. ⁵¹⁴

Co se týče bílých lístků, jejich odevzdání, či neodevzdání ve volebním obvodu obce byla velmi důležitá. Obce, ve kterých bylo 100 % voličů pro jednotnou kandidátku, bylo uděleno osvědčení „vlastenecká obec.“ Při pohledu do přehledu výsledků můžeme vidět, že takových obcí nebylo mnoho – v obvodu soudního okresu Písek to bylo jen 6 obcí (Držov, Nemějice, Podolí I., Topělec, Vojníkov, Zlivice). Těm však bylo přislíbeno, že za ně správní úřady budou intervenovat v jejich záležitostech, především

⁵¹³ Srov. TAMTÉŽ. V celé republice bylo odevzdáno 7 204 256 hlasů a z nich 772 293 bílých lístků, což je 10,72 %.

⁵¹⁴ SOA Třeboň, KV KSČ ČB, inv. čís. 18, sign. I/C/1c/1 (I-1/3 sv. 1), kart. 66, Protokoly ze zasedání předsednictva KV KSČ.

u ministerstva zemědělství a přimlouvat se o přednostní přidělení zemědělské techniky.⁵¹⁵ Na druhou stranu „*nevlasteneckým obcím bude třeba dát cítit, že tam měly hodně bílých lístků.*“⁵¹⁶ Celkově bylo množství bílých lístků relativně nízké, protože městské obyvatelstvo tolik nesouhlas s Jednotnou kandidátkou NF nevyjadřovalo, nebo s ní souhlasilo. Ale na vesnicích byl jejich podíl průměrně asi dvojnásobný. Vyloženou nechuť k novému uspořádání na Písecku vyjádřili obyvatelé Nepodřic, kde bylo odevzdáno neuvěřitelných 81,07 % bílých lístků. Není proto tedy divu, že se na tuto obec soustředila pozornost státních orgánů.⁵¹⁷ Jako „*bílé vrány*“ můžeme ještě označit obce Lhotu 62,71 %, Kožlí 48,33 %, Zátaví 47,24 %, Jamný 44,04 % bílých lístků.

Neudělení titulu „*vlastenecká obec*“ však nebylo jediným trestem, ke kterému se za využití možnosti vyslovit nesouhlas s novými poměry přistupovalo. Trestu se nemuseli vyhnout ani samotní voliči, kteří svůj bílý lístek vhodili do urny. Jejich soupis byl totiž místními národními výbory zasilán na Okresní akční výbor NF. Při zkoumání těchto zápisů v SOkA v Písku bylo u některých jmen ze seznamu připsáno tužku „*sledovat.*“ Kdo to tam připsal a jestli skutečně k takové realizaci došlo, není zřejmé.

⁵¹⁵ SOkA Písek, NF OV Písek, inv. čís. 118, sign. B9, kart. 23, Propagační materiály, volební výbory, schůze, seznamy, pokyny, seznamy voličů kteří volili bílé lístečky aj. Srov. podle Janouška bylo celkově v jižních Čechách 122 vlasteneckých obcí. B. JANOUSEK, *Sto slavných dnů*, s. 88.

⁵¹⁶ SOA Třeboň, KV KSČ ČB, inv. čís. 18, sign. I/C/1c/1 (I–1/3 sv. 1), kart. 66, Protokoly ze zasedání předsednictva KV KSČ.

⁵¹⁷ „*Ty volby byly provedeny tak, že byla kandidátky a bílý lístky. V Nepodřicích těch kandidátek [hlasů pro jednotnou kandidátku NF] bylo málo a byly tam skoro samý bílý lístky. Samozřejmě tady byly Nepodřice na okrese vedený jako černý ovce.*“ Záznam rozhovoru s Jaroslavem Zobalem ze dne 1. 7. 2008.

Závěr

Motto:

„... Bylo to totiž nesporné vítězství, slazené mírně dávkovanou revolučností, vydobyté bez pomoci kohokoli, Rudou armádu nevyjímaje. Navíc to komunisté vyhráli nad svými národně frontovými druhy způsobem pozoruhodným a nepopíratelným zároveň, a to jak z hlediska dlouho připravované strategie, tak i z hlediska bleskově aplikované taktiky. Tuto skutečnost jim neupírají ani nekomunističtí kronikáři, dokonce ani přímí účastníci, kteří prohráli.“⁵¹⁸

Předložená diplomová práce si kladla za cíl pomocí synchronního přístupu sledovat vývoj v Československé republice od konce druhé světové války v roce 1945 do komunistického převratu a vzniku nového politicko–společenského systému v roce 1948 a porovnat ho s regionálním vývojem v jihočeském městě Písku a jeho okolí. Události byly popsány přímou metodou. Pro popis činnosti politických stran (zejména vzhledem k tomu, že ne vždy bylo možné dohledat potřebné prameny v dané oblasti, na kterou se výzkum vztahoval, byly nakonec některé údaje induktivní a deduktivní metodou odvozeny) a jejich předvolebních kampaní v roce 1946 byla použita komparativní metoda. Výsledky květnových voleb 1946, stejně jako pro rok 1948, pak byly následně analyticky zpracovány. Pro práci byly využity také vzpomínky pamětníků, které byly zpracovány metodou orální historie.

Situace, která v Československu nastala v důsledku průběhu druhé světové války, dala průchod frustraci obyvatelstva z hospodářské krize ve 30. letech a z Mnichovské dohody a jejích dopadů. To se promítlo v nové koncepci směřování zahraniční politiky státu směrem na východ, na Sovětský svaz, a orientací v nový, lidově demokratický, levicový, politický systém. A obojí se setkalo s většinovým souhlasem obyvatelstva.

S končící válkou začaly na osvobozeném území vznikat nové samosprávné orgány, národní výbory. Ty byly teoreticky lidem volitelné a odvolatelné, ale reálně se do

⁵¹⁸ Pavel TIGRID, *Kapesní průvodce inteligentní ženy po vlastním osudu*, Praha 1990, s. 241. Poválečný P. Tigríd byl znám jako jeden z mála lidí, který tehdy tak razantně potíral vše, co bylo spojeno s myšlenkami komunismu. Přesto na s. 245 uvedené knihy napsal: „... z únorového střetnutí vyšli komunisté vítězně zaslouženě, byli strategicky a takticky lepší než jejich konkurenti v zápase o moc ve státě, rozhodnější, důslednější ...“

nich, během mnou zkoumaného období, nikdy volby nekonaly a po roce 1948 zavedený systém Jednotné kandidátky NF nedával šanci prosadit jakýkoliv způsobem veřejné mínění do těchto institucí. Přesto můžeme říci, že v jejich počátku v nich zasedali lidé spíše díky svým schopnostem, než díky politické příslušnosti. Vždyť také jejich úkolem bylo stabilizovat zásobovací situaci a řídit poválečnou obnovu, na které se museli podílet, chtě nechtě, sami obyvatelé státu, měst a obcí. Jakousi obnovou a návratem k dřívějším dobám, tentokrát o několik staletí, byl odsun německého obyvatelstva, jehož soužití s českým obyvatelstvem již nebylo po protektorátním „temnu“ reálně možné. Naštěstí však můžeme říci, že v námi sledované oblasti tento rozchod proběhl v rozumném duchu, bez krvavých excesů.

Naše republika, na rozdíl od jiných zemí Evropy, se rychle vzpamatovávala z válečného otřesu. Velkou zásluhu na tom také měly dodávky UNNRA, které nám poskytly jednak potravinovou pomoc (výživa většiny obyvatelstva byla pod minimálním množstvím), tak průmyslové zboží a výrobní zařízení (předválečný průmyslový potenciál Československa byl zničen válečnou výrobou pro Třetí říši a několikaletým nepřetržitým provozem strojního vybavení, které nebylo včas obnovováno). Pro odstranění válečných škod musely být zavedeny pracovní brigády, stejně tak pro některá průmyslová odvětví, zvláště pak pro těžební průmysl.

Čím rychleji se republika vzpamatovávala, tím rychleji se dostávala ke slovu politika a začínaly se objevovat spory mezi 4 stranami Národní fronty, která vznikla jako regulátor politické moci ve státě. Ještě před volbami si politické strany slibovaly partnerské chování a čestnou předvolební kampaň, ale hned po podpisu ztratily paměť a začaly výpady proti protivníkům. Tyto mocenské ambice se promítaly také do regionů, kde se sice snažili o udržení kolegiální spolupráce, která však byla znemožňována „aktivními“ jedinci a tlaky z center.

Ve volbách na Písecku, stejně jako v celém Československu vyhrála volby Komunistická strana Československa. Po nich musela jít stranou Fierlingerova vláda paritního zastoupení politických stran a novým předsedou vlády se stal Klement Gottwald. Ve vítězství komunistů můžeme vidět chuť velké části obyvatelstva po změně. Tuto šanci komunisté již nepustili a postupnými kroky začali vládu, regiony a organizace ovládat, a tím potažmo celý stát. Možná je vedl strach, aby nebyli odstaveni od moci jako komunisté v Itálii a Francii, ale zbytek československé politické scény nebyl schopen jakékoliv smysluplné reakce. Jediná, ke které se odhodlali, byla naprosto

nepromyšlená demise ministrů a naprosté nepochopení situace, čímž pozici komunistům jenom ulehčili.

Československo se v myslích některých exilových politiků mělo po válce stát mostem mezi východem a západem. Městu Písek se to alespoň na několik měsíců podařilo, když v jeho zdech sídlili sovětsí vojáci a za jeho branami hlídkovali vojáci američtí. Mohlo sledovat jejich rozdílnou kulturu a chování. Němci dobře věděli, proč chvatně utíkají do amerického zajetí, proč se klepali v rozích sběrných táborů, kdykoli jen zahlédli sovětského vojáka. Písek nikdy nebyl oblastí s větším množstvím německého obyvatelstva a nedocházelo zde k velikým excesům nacistické moci (ačkoliv se mu zatýkání a popravy nevyhnuly) a snad také díky tomu v internačních táborech a během odsunů nedocházelo k lynčování většinou nevinných lidí.

Občané Písku a jeho okolí (stejně jako obyvatelé celé ČSR) neměli rok prakticky možnost vyjadřovat se do složení svých zastupitelských orgánů a když ji dostali, ukázalo se, že jejich smýšlení se od zbytku republiky neodlišuje. Někteří viděli, kam nová politika směřuje, ale neměli asi dost sil, aby bojovali, nebo věřili, že když už jsme jednou dosáhli demokracie, cesta zpět není možná. Většina však byla s vývojem spokojená a byla přesvědčená, že míří k „lepším zítřkům,“ kdy už nebude mít strach o práci a obavy z hladu. Proto se stalo, že „*v neděli 30. května 1948 zvítězila při volbách do Národního shromáždění přesvědčivě jednotná kandidátka obrozené Národní fronty. ... Volby jsou přesvědčivým důkazem, že u nás může vývoj jíti klidnou a pokojnou cestou k socialismu.*“⁵¹⁹

Zdánlivě se po únoru 1948 a po následujících volbách dařilo dobře. Průmysl se rozvíjel, mzdy rostly. Nikdo se nebouřil proti politickým procesům ani zavírání obyčejných lidí jen na příkaz národních výborů. „Dokud se mě nic neděje, co bych se staral.“ Velká nespokojenost nastala až po měnové reformě v roce 1953, ale režim ji dokázal potlačit a teď se ještě s větším úsilím mohl tzv. pustit po cestě k socialismu. V 60. letech se dovolil sejít do postranní cesty, ale byl opět usměrněn Moskvou zpět a demagogie se rozběhla nanovo. Ještě dalších 20 let, celkem 40, trvalo, než jsme byli schopni se vrátit v politickém vývoji do období po druhé světové válce, ale spíše až do let 1918 – 1938. Dnes se pokoušíme obnovit něco, o čem ani nevíme, jak přesně vypadalo, a kolébáme se někdy mezi realitou (která se nám někdy zdá krutá) svobodného světa, demagogií, populismem a návratem do starých časů před rok 1989.

⁵¹⁹ Milevský kraj ze dne 1. června 1948.

Možnosti dalšího výzkumu období let 1945 – 1948 vidím ve studiu pramenů ve fondech krajských sekretariátů Jihočeského kraje, které jsou uloženy ve Státním oblastním archivu v Třeboni, a ve fondech republikových sekretariátů, které se nacházejí v Národním archivu Praha. Věřím, že by se jejich prostřednictvím dal zkoumat vztah centrum – periferie, ať už ve smyslu kraj – okres, nebo kraj – okres – místní sdružení, a tímto prostřednictvím rekonstruovat politické dění na místní úrovni. Co se týká dalšího využití orální historie, vidím ho velmi skepticky. Žijících pamětníků rychle ubývá a vzpomínky komunistických funkcionářů, které byly sebrány za účelem různých studií před rokem 1989, jsou často tendenčně a dobově zkresleny, i když se domnívám, že jejich osobní prožitky mohly být přece jen odlišné. Dále jsou zde memoáry opozičních (nekomunistických) politiků, kteří po roce 1948 většinou odešli do exilu (z významných osobností je výjimkou pouze Prokop Drtina). Otázkou vždy je, do jaké míry můžeme tyto práce brát jako objektivní pramen.

Seznam pramenů a literatury

Nevydané prameny

Státní oblastní archiv Třeboň

- Fond KSČ – jihočeský krajský výbor České Budějovice
SOA Třeboň, KV KSČ ČB, inv. čís. 16, sign. I/C/1a/1 (I–1/1 sv. 1), kart. 1, Protokoly z krajských konferencí KSČ.
- SOA Třeboň, KV KSČ ČB, inv. čís. 17, sign. I/C/1b/1 (I–1/2 sv. 1), kart. 15, Protokoly z plenárního zasedání KV KSČ.
- SOA Třeboň, KV KSČ ČB, inv. čís. 18, sign. I/C/1c/1 (I–1/3 sv. 1), kart. 66, Protokoly ze zasedání předsednictva KV KSČ.
- SOA Třeboň, KV KSČ ČB, inv. čís. 24, sign. I/C/3b/1, kart. 428, Volby do zastupitelských orgánů. Rok 1946, 1948.
- SOA Třeboň, KV KSČ ČB, inv. čís. 71, sign. I/C/7c/2, kart. 696, Sledování činnosti Československé strany lidové.
- SOA Třeboň, KV KSČ ČB, inv. čís. 72, sign. I/C/7c/3, kart. 696, Sledování činnosti Československé strany národně socialistické.
 - Fond Československá strana lidová – krajský sekretariát České Budějovice, neuspořádáno
 - Fond Československá strana národně socialistická - krajský sekretariát České Budějovice, neuspořádáno

Státní okresní archiv Písek

- Fond Gymnázium Písek
SOkA Písek, Gymnázium Písek, inv. čís. 2, sign. I/2, kart. 1, Pamětní kniha.
- Fond Místní rada osvětová
SOkA Písek, Místní rada osvětová, inv. čís. 1, sign. I/1, kart. 1, Zápisy ze schůzí rady.
 - Fond Městský úřad Písek, Registraturní plán I – XVIII (1934 – 1945)
SOkA Písek, MěÚ Písek, inv. čís. 6131, sign. XVIM, kart. 1037, Rozhlasová hlášení.
 - SOkA Písek, MěÚ Písek, inv. čís. 6137, sign. XVIIB1, kart. 1040, Volby.
 - SOKA Písek, MěÚ Písek, inv. čís. 6148, sign. XVIIID4, kart.1047, Ubytování vojska, náklady.

- Fond Městský úřad Písek, Doplnky k fondu (manipulace 1934 – 1945)
SOkA Písek, MNV Písek, inv. čís. 5936, sign. IC1, kart. 4, Schůze národního výboru dne 8. května 1945.
- SOkA Písek, MNV Písek, inv. čís. 6152, sign. XVIIID9, kart. 20, Škody způsobené za okupace, škody a náklady spojené s pobytem Rudé armády.
- SOkA Písek, MNV Písek, inv. čís. 6152, sign. XIXA, kart. 20. Utváření národního výboru, členství.
- SOkA Písek, MNV Písek sign. XVIIIB1, kart. 22, Volby 1946.
- Fond Místní národní výbor, Manipulace 1946 – 1949
- SOkA Písek, MNV Písek, inv. čís. 1, kn. 1, Zápisy ze schůzí pléna MNV.
- SOkA Písek, MNV Písek, inv. čís. 2, kn. 2, Zápisy ze schůzí pléna MNV.
- SOkA Písek, MNV Písek, inv. čís. 6, sign. 1681b, kn. 6, Zápisy ze schůzí rady MNV.
- SOkA Písek, MNV Písek, inv. čís. 7, sign. 1681a, kn. 7, Zápisy ze schůzí rady MNV.
- SOkA Písek, MNV Písek, inv. čís. 8, sign. 1689, kn. 8, Zápisy ze schůzí rady MNV.
- SOkA Písek, MNV Písek, inv. čís. 9, sign. 1740, kn. 9, Zápisy ze schůzí rady MNV.
- SOkA Písek, MNV Písek, inv. čís. 10, sign. 1741, kn. 10, Zápisy ze schůzí rady MNV.
- Fond Místní sdružení Československá sociální demokracie Protivín
- SOkA Písek, ČSD MO Protivín, inv. čís. 1, sign. I/1, kart. 1, Zápisy ze schůzí.
- SOkA Písek, ČSD MO Protivín, inv. čís. 6, sign. IIB/2, kart. 1, Oběžníky.
- SOkA Písek, ČSD MO Protivín, inv. čís. 8, sign. III/2, kart. 2, Plakáty, agitační materiály.
- Fond Místní sdružení Československá strana národně socialistická Mirovice
- SOkA Písek, ČSNS MO Mirovice, inv. čís. 2, sign. IIB/1, kart. 1, Oběžníky.
- SOkA Písek, ČSNS MO Mirovice, inv. čís. 3, sign. IIB/2, kart. 1, Zápisy ze schůzí, pozvání.
- Fond Místní sdružení Československá strana národně socialistická Protivín
- SOkA Písek, ČSNS MO Protivín, inv. čís. 2, sign. IIB/1, kart. 1, Seznamy členů (profesní seznamy členů, legitimace, členské příspěvky, přestupky).
- SOkA Písek, ČSNS MO Protivín, inv. čís. 2, sign. IIB/2, kart. 1, Volby (organizace, agitace, výsledky voleb, rozdělení míst v komisích a radě MNV).
- SOkA Písek, ČSNS MO Protivín, inv. čís. 8, sign. IIB/8, kart. 1, Stranické sjezdy a konference.
- SOkA Písek, ČSNS MO Protivín, inv. čís. 13, sign. IIB/13, kart. 1, Různé (Němci, kolaboranti, oslavy 1. května 1946, plesy, poděkování, psací stroj, Svaz přátel SSSR).

- Fond Národní fronta – okresní výbor Písek

SOkA Písek, NF OV Písek, inv. čís. 7, sign. A1b, kart. 1, Presidiální spisy.

SOkA Písek, NF OV Písek, inv. čís. 8, sign. A2, kart. 1, Oběžníky, směrnice a pokyny Ústředního výboru Národní fronty.

SOkA Písek, NF OV Písek, inv. čís. 9, sign. A3, kart. 2, Styk Okresního výboru Národní fronty s Krajským výborem Národní fronty.

SOkA Písek, NF OV Písek, inv. čís. 60, sign. A4b50, kart. 5, Místní akční výbor Národní fronty Písek.

SOkA Písek, NF OV Písek, inv. čís. 97, sign. A5c, kart. 6, Styk s Okresním národním výborem – Znárodnění.

SOkA Písek, NF OV Písek, inv. čís. 118, sign. B9, kart. 23, Propagační materiály, volební výbory, schůze, seznamy, pokyny, seznamy voličů, kteří volili bílé lístečky aj.

SOkA Písek, NF OV Písek, inv. čís. 121, sign. C2, kart. 26, Zprávy o činnosti a situaci v okrese.

SOkA Písek, NF OV Písek, inv. čís. 222, sign. F2, kart. 55, Čsl. strana socialistická.

SOkA Písek, NF OV Písek, inv. čís. 223, sign. F3, kart. 56, Čsl. strana lidová.

SOkA Písek, NF OV Písek, inv. čís. 224, sign. F4, kart. 57, Čsl. strana soc. dem.

- Fond Okresní národní výbor Písek

SOkA Písek, ONV Písek, Zápisy ze schůzí pléna 1945 – 1949.

SOkA Písek, ONV Písek, Zápisy ze schůzí rady 1945 – 1946.

SOkA Písek, ONV Písek, Zápisy ze schůzí rady 1947/I.

SOkA Písek, ONV Písek, Zápisy ze schůzí rady 1947/II.

SOkA Písek, ONV Písek, Zápisy ze schůzí rady 1948/I.

SOkA Písek, ONV Písek, III. referát, kart. 7, Zpravodajská hlášení, neuspořádáno.

SOkA Písek, ONV Písek, III. referát, kart. 24, Měsíční zprávy o politické situaci, neuspořádáno.

- Fond Okresní výbor KSČ Písek

SOkA Písek, OV KSČ Písek, inv. čís. 1, sign. I/1, kart. 1, Zasedání předsednictva okresního výboru KSČ Písek.

SOkA Písek, OV KSČ Písek, inv. čís. 1, sign. I/2, kart. 166, Zasedání pléna okresního výboru KSČ Písek.

- Fond Sbirka fotografií

SOkA Písek, Sbirka fotografií, kart. 24, Reportážní fotografie Františka Petřika (1938 – 1946).

- Fond Sběrka soudobé dokumentace

SOkA Písek, Sběrka soudobé dokumentace, inv. čís. 2, sign. II, kart. 2, Volby do Prozatímního národního shromáždění (1945); volby do Národního shromáždění (1948).

SOkA Písek, Sběrka soudobé dokumentace, inv. čís. 4, sign. IV, kart. 5, Osvobození (1945).

SOkA Písek, Sběrka soudobé dokumentace, inv. čís. 27, sign. XVIII, kart. 19, Revoluční odborové hnutí.

SOkA Písek, Sběrka soudobé dokumentace, inv. čís. 43, sign. XXIV/1, kart. 27, Politické strany (KSČ).

SOkA Písek, Sběrka soudobé dokumentace, inv. čís. 44, sign. XXIV/2, kart. 27, Politické strany (ČSD, ČSNS, ČSL).

Prácheňské muzeum v Písku

Podsběrka historická - dobové fotografie.

Archiv autora

Záznam rozhovoru s Miroslavem Buriánkem ze dne 8. 7. 2008.

Záznam rozhovoru s Marií Horníkovou (†) ze dne 30. 7. 2008.

Záznam rozhovoru s Annou Maříkovou ze dne 29. 10. 2008.

Záznam rozhovoru s Miroslavem Moudrým (†) ze dne 10. 8. 2008.

Záznam rozhovoru s Karlem Reichlem (†) ze dne 17. 11. 2008.

Záznam rozhovoru s Josefem Walou ze dne 8.7. 2008.

Záznam rozhovoru s Jaroslavem Zobalem ze dne 1. 7. 2008.

Záznam rozhovoru s Janem Žemličkou ze dne 4. 7. 2008.

Vydané prameny

Edice

ČAPKA, F., *Sborník dokumentů ke studiu nejnovějších českých dějin*, Brno 2002.

GRÓNSKÝ, J., *Dokumenty k ústavnímu vývoji Československa II/A. (1945 – 1948)*, Praha 2004.

JECH, K. – KAPLAN, K., *Dekrety prezidenta 1940 – 1945*, Praha – Brno 2002.
KAPLAN, K. – ŠPIRITOVÁ, A., *ČSSR a SSSR 1945 – 1948. Dokumenty mezivládních jednání*, Brno 1997.

KOLEKTIV, *Dokumenty moderní doby*, Praha 1978.

VACULÍK, J., *Texty ke studiu soudobých světových dějin (1945 – 1994)*, Brno 1996.

Dobový tisk

JIHOČECH. Krajský orgán Československé sociální demokracie v Českých Budějovicích, 1945 – 1948.

JIHOČESKÁ PRAVDA. Krajský orgán Komunistické strany Československa v Českých Budějovicích, 1945 – 1948.

HLAS LIDU. Komunistický týdeník Prácheňského kraje, 1945.

HLAS LIDU. Krajský orgán Československé strany lidové pro jižní Čechy, 1945 – 1946.

HLAS PRÁCHEŇSKÉHO KRAJE. Týdeník X. kraje Komunistické strany Československa v Strakonících, 1945.

HLASY PRÁCHEŇSKA. Týdeník X. kraje Komunistické strany Československa v Strakonících, 1945 – 1946.

MILEVSKÝ KRAJ. Vlastivědný čtrnáctideník okresního akčního výboru v Milevsku pro kraj milevský a bechyňský, 1948.

PÍSECKÝ KRAJ. Týdeník Čs. strany národně socialistické, 1945 – 1948.

PÍSECKÝ LISTY. List Čsl. strany lidové kraje Prácheňského, 1945 – 1948.

SVOBODA. Týdeník krajského akčního výboru Čs. strany socialistické v Českých Budějovicích, 1948.

Literatura

ADÁMEK, J., *Písek, historický průvodce*, Písek 2004.

ARENDT, H., *The Origins of Totalitarianism*, New York 1951.

AUGUST, F., *Ve znamení temna. Sovětská špionážní a podvratná činnost proti Československu v letech 1918 – 1969*, Praha 2001.

BARTOŠ, V., *Uprchlícký tábor na vodním cvičišti v Písku 1945*, in: Prácheňské muzeum v Písku v roce 2006, Písek 2007, s. 41 – 55.

- BAŠTA, J., *Lidové milice – nelegální armáda KSČ*, Paměť a dějiny 2, 2/2008, s. 99 – 108.
- BENEŠ, Z. a kol., *Téma: Odsun – Vertreibung. Transfer Němců z Československa*, Praha 2002.
- BIČÍK, Z., *Letecký útok na Mirovice 29. dubna 1945*, Jihočeský sborník historický 50, 1981, s. 295 – 296.
- BLAŽEK, P., *Pamětní deska na studentskou demonstraci 25. února 1948*, Paměť a dějiny 2, 1/2008, s. 162 – 166.
- BORÁK, M., *Spravedlnost podle dekretu*, Šenov u Ostravy 1998.
- BRANDES, D., *"Otázka transferu ... Ta je tady Kolumbovo vejce."*: Českoslovenští komunisté a vyhnání Němců, Český časopis historický 103, 1/2005, s. 87 – 115.
- BROD, T., *Osudný omyl Edvarda Beneše 1939 – 1948*, Praha 2002.
- BULLOCK, A., *Hitler a Stalin. Paralelní životopisy*, Praha 2005.
- BURKE, T., *Nový imperialismus a Marshallův plán*, Praha 1949.
- BŮŽEK, V. a kol., *Úvod do studia historie*, České Budějovice 1994.
- CRAMTON, R. J., *Eastern Europe in the Twentieth Century and after*, London 1997.
- ČAPKA, F., *Odbory v českých zemích v letech 1918 – 1948*, Brno 2008.
- ČERNOHORSKÁ, E., *Formování politických stran na Písecku po osvobození Československa v roce 1945*, Jihočeský sborník historický 56, 1987, s. 198 – 205.
- ČERNOHORSKÁ, E., *Několik poznámek k hodnocení historické úlohy spojeneckých armád při osvobozování píseckého okresu*, Jihočeský sborník historický 54, 1985, s. 151 – 155.
- ČERNOHORSKÁ, E., *Volební vítězství Komunistické strany Československa v roce 1946 na Písecku*, Jihočeský sborník historický 50, 1981, s. 271 – 281.
- ČERNOHORSKÝ, J., *Deset slavných květnových dní na Písecku. Úvod ke dnům osvobození*, Jihočeský sborník historický 49, 1980, s. 177 – 191.
- ČERNOHORSKÝ, J., *Květen 1945 a osvobození na Písecku*, Archivum Trebonense 75, s. 126 – 151.
- ČERNOHORSKÝ, J., *Několik kapitol z historie, života a bojů KSČ na Písecku*, Písek 1971.
- DOLEŽAL, J., *Druhá světová válka a obnova Československa*, Praha 1991.
- DRÁPALA, M., *Na ztracené vartě Západu. Poznámky k české politické publicistice nesocialistického zaměření v letech 1945 – 1948*, Soudobě dějiny V., I./1998, s.16 – 24.

- DRÁPALA, M., *Zavržení liberalismu v Čechách a Helena Koželuhová. K ideologickému profilu poválečné republiky (1945 – 1948)*, Soudobé dějiny VI., I./1999, s. 7 – 44.
- DRTINA, P., *Československo můj osud. Kniha života českého demokrata 20. století*. Praha 1992.
- DVOŘÁK, J., *Revoluční tradice jižních Čech Bohumíra Janouška jako projev normalizační ideologie*, in: Jiroušek, B. a kol., *Proměny diskursu české marxistické historiografie*, České Budějovice 2008, s. 413 – 426.
- EMMERT, F., *Osudové osmičky v našich dějinách*, Praha 2008.
- FEIERABEND, L. K., *Politické vzpomínky*, Brno 1994.
- FRUCHT, R., *Encyclopedia of Eastern Europe: From the Congress of Vienna to the Fall of Communism*, New York 2000.
- GEBHARD, J. – KUKLÍK, J., *Dramatické i všední dny protektorátu*, Praha 1996.
- HANZLÍK, F. – VONDRÁŠEK, V., *Armáda v zápase o politickou moc v letech 1945 – 1948*, Praha 2006.
- HEUMOS, P., *K sociálním dějinám průmyslového dělnictva v Československu v letech 1945 – 1968*, Dějiny a současnost 22, 4/2000, s. 35 – 38.
- HLEDÍKOVÁ, Z. – JANÁK, J. – DOBEŠ, J., *Dějiny správy v českých zemích. Od počátků státu po současnost*, Praha 2007.
- HOFFMANOVÁ, J., *Provolání k československé veřejnosti z 21. února 1948*, Praha 2003.
- HORA, O., *Svědectví o puči*, Praha 1991.
- CHURÁŇ, M., *Postupim a Československo*, Praha 2001.
- JANÍK, Z. a kol., *Almanach 750 let města Písku*, Vimperk 1993.
- JANOUSEK, B., *Národní výbory v květnových dnech*, Jihočeský sborník historický 24/1955, s. 33 – 41.
- JANOUSEK, B., *Revoluční tradice jižních Čech*, České Budějovice 1971.
- JANOUSEK, B., *Sto slavných dnů roku 1948: příspěvek k historii akčních výborů Národní fronty v památném roce 1948*, České Budějovice 1978.
- JIROUŠEK, B., *Česká marxistická a marxisticko-leninská historiografie. Diskurs a možnosti výzkumu jeho proměn*, in: Jiroušek, B. a kol., *Proměny diskursu české marxistické historiografie*, České Budějovice 2008, s. 9 – 26.
- JÍŠA, Z., *Historie a současnost podnikání na Písecku, Žehušice* 2000.
- JUSTIN, P., *K některým aspektům vývoje města Písku v roce 1945*, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, diplomová práce, 2000.

- JUSTIN, P., *Mimořádný lidový soud v Písku 1945 – 1948*, Jihočeský sborník historický 71/2002, s. 98 – 121.
- KAČÍRKOVÁ, M., *SČSP v letech 1945 - 1948 v Písku*, Pedagogická fakulta České Budějovice, závěrečná práce postgraduálního studia, 1976.
- KALINOVÁ, L., *Společenské proměny v době socialistického experimentu. K sociálním dějinám v letech 1945 – 1969*, Praha 2007.
- KAPLAN, K., *Československo po druhé světové válce*, Historický obzor 1, 1/1990, s. 5 – 7; 2/1990, s. 40 – 42; 3/1990, s. 78 – 80; 4/1990, s. 107 – 108; 5 – 6/1990, s. 134 – 137; 7 – 8/1990, s. 171 – 173; 9 – 10/1990, s. 209 – 211.
- KAPLAN, K., *Československo v letech 1945 – 1948*, Praha 1991.
- KAPLAN, K., *Československo v poválečné Evropě*, Praha 2004.
- KAPLAN, K., *Dva retribuční procesy*, Praha 1992.
- KAPLAN, K., *Komunisté v československé Bezpečnosti v boji o moc*, Soudobé dějiny 1, IV. – V./1993 – 1994, s. 517 – 522.
- KAPLAN, K., *Nekrvavá revoluce*, Praha 1993.
- KAPLAN, K., *Pět kapitol o únoru*, Brno 1997.
- KAPLAN, K., *Pravda o Československu*, Praha 1990.
- KARNER, S. – STEHLÍK, M. (Hg.), *Österreich. Tschechien. Geteilt – getrennt – vereint*, Schallaburg 2009.
- KNAPÍK, J., *Akční výbory a kultura na prahu nové doby*, Soudobé dějiny IX., III.–IV./2002, s. 455 – 475.
- KOČIAN, J., *Československá strana národně socialistická*, in: Malíř, J. – Marek, P. a kol., *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu v letech 1861 – 2004*, 2. díl: 1938 – 2004, Brno 2005, s. 1143 – 1164.
- KOČIAN, J., *Československá strana národně socialistická v letech 1945 – 1948. Organizace, program, politika*, Brno 2002.
- KOČIAN, J., *Politický systém v letech 1945 – 1948*, in: Malíř, J. – Marek, P. a kol., *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu v letech 1861 – 2004*, 2. díl: 1938 – 2004, Brno 2005, s. 1125 – 1130.
- KOČIAN, J., *Poválečný vývoj v Československu 1945 – 1948*, Praha 1991.
- KOČOVÁ, K., *Druhá retribuce. Činnost mimořádných lidových soudů v roce 1948*, Soudobé dějiny XII., III. – IV./2005, s. 586 – 619.
- KOKOŠKA, S., *Americká válka v českém pohraničním hvozdu*, Dějiny a současnost 17, 5/1995, s. 25 – 28.

- KOLÁŘ, O., *41. výročí Vítězného února*, Písek 1989.
- KOLÁŘ, O., *K dějinám jihočeského regionalismu po roce 1945*, Výběr prací členů historického klubu Jihočeského muzea v Českých Budějovicích 26, 4/1989, s. 13 – 20.
- KOLÁŘ, O., *Prácheňská otázka a Písek*, Písek 1991.
- KOLEKTIV, *30 let budování píseckého okresu, nositele Řádu práce*, n.d.
- KOLEKTIV, *40 let budování okresu Písek, nositele Řádu práce*, n.d.
- KOLEKTIV, *Dělnická třída a KSČ v dějinách Písku*, Písek 1976.
- KOLEKTIV, *Dvacet let okresu Písek*, n.d.
- KOLEKTIV, *Písek nezapomíná*, Písek 1947.
- KOLEKTIV, *Vítězný únor 1948 na Písecku*, Písek 1973.
- KOLEKTIV, *Rozumět dějinám. Vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848 – 1948*, Praha 2002.
- KOTALÍK, J., *Písek a Písecko v literatuře*, Písek 1966.
- KOSATÍK, P. – KOLÁŘ, M., *Jan Masaryk. Pravdivý příběh*, Praha 2009.
- KREJČÍ, J., *Tři diagnózy uchopení moci komunisty. Státní převrat, vývoz revoluce, střet civilizací*, Soudobě dějiny V., II. – III./1998, s. 203 – 207.
- KREJČÍ, O., *Kniha o volbách*, Praha 1994.
- KRYSTLÍK, T., *Zamlčené dějiny*, Praha 2008.
- KUČA, K., *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. V. díl, Par – Pra*, Praha 2002.
- KUČERA, J., *Nechtění spoluobčané: Československo po nezdařeném odsunu Němců*, Soudobé dějiny XV., II./2008, s. 302 – 317.
- KUČERA, J., *Stíny minulosti. Češi, Postupim a sudetoněmecká otázka*, Dějiny a současnost 27, 5/2005, s. 40 – 43.
- KULÍKOVÁ, B., *K vývoji na Písecku v letech 1945 – 1948*, Pedagogická fakulta České Budějovice, diplomová práce, 1974.
- KNOPP, G., *Exodus. Osud vyhnanců*, Praha 2006.
- KUKLÍK, J., *Mýty a realita tzv. Benešových dekretů*, Praha 2002.
- LENGHARDT, J., *Osvobození Písecka spojeneckými vojsky*, Písek 1946.
- LENGHARDT, J., *Sborník příspěvků k protifašistickému boji na Písecku*, Písek 1987.
- LUŽA, R., *The Transfer of the Sudeten Germans: A Study of Czech–German Relations, 1933-1962*, New York 1964.
- MAŇÁK, J., *Vývoj početního stavu a sociálního složení KSČ v letech 1948 - 1968*, Soudobé dějiny VI., IV./1999, s. 460 – 478.

- MASTNÝ, V., *Pražský puč v únoru 1948 a počátky Severoatlantického paktu*, Soudobé dějiny V., II. – III./1998, s. 247 – 256.
- MENCL, V. a kol., *Křižovatky 20. století*, Praha 1990.
- MĚCHÝŘ, J., *Únor v březnu*, Dějiny a současnost 20, 2/1998, s. 16 – 19.
- MICHÁLEK, S., *Odmítnutí Marshallova plánu. Československá politika mezi Východem a Západem*, Dějiny a současnost 29, 2007/7, s. 33 – 36.
- MOULIS, V., *Československo ve sféře sovětského vlivu (březen 1945 – únor 1948)*, Historický obzor 4, 7/1993, s. 152 – 162.
- MOULIS, V., *Podivné spojenectví*, Praha 1996.
- MURAŠKO, G., *Únorová politická krize roku 1948 v Československu a „sovětský faktor“: z materiálů ruských archivů*, Soudobé dějiny IV., III. – IV./ 1997, s. 468 – 477.
- NAIMARK, N., *Plameny nenávisti*, Praha 2006.
- NAIMARK, N. – GIBIANSKIJ, L., *The Establishment of Communist Regimes in Eastern Europe, 1944 – 1949*, Boulder 1997.
- NARINSKIJ, M. M., *Sovětský svaz a Marshallův plán: ještě k otázce sovětského veta*, Soudobé dějiny IV., III. – IV./ 1997, 479 – 491.
- NĚMEČEK, J., *Cesta k dekretům*, Praha 2002.
- NÁLEVKA, V., *Světová politika ve 20. století, I. díl*, Praha 2000.
- PECKA, J., *K některým otázkám vývoje jižních Čech v letech 1945 – 1948*, in: Cífková, S. a kol., *K problematice vývoje jižních Čech v letech 1945 – 1948*, České Budějovice 1968, s. 9 – 67.
- PECKA, J., *K sociálnímu složení jihočeských revolučních národních výborů na počátku roku 1945*, Jihočeský sborník historický 60 – 61, 1991 – 1992, s. 70 – 77.
- PECKA, J., *Na demarkační čáře. Americká armáda v Čechách v roce 1945*, Praha 1995.
- PECKA, J., *Revoluční národní výbory jako prostor pro místní elity*, in: Koutská, I. – Svátek, F., *Politické elity v Československu 1918 – 1948*, Praha 1994, s. 233 – 254.
- PECKA, J., *Tady skončila válka... Křeč: historické reportáže o roce 1945*, České Budějovice 2005.
- PEHR, M., *Velmi slušná kampaň. Volby 1946 v heslech, karikaturách a obrazech*, Dějiny a současnost 26, 2/2004, s. 30 – 32.
- PERNES, J., *Československo 1946 – 1992*, Praha 1997.
- PERNES, J., *Dějiny Československa očima Dikobrazu*, Brno 2003.

- PERNES, J., *Komunistická strana*, in: Malíř, J. – Marek, P. a kol., *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu v letech 1861 – 2004*, Brno 2005, 2. díl: 1938 – 2004, s. 1131 – 1142.
- PEROUTKA, F., *Byl Beneš vinen?*, *Historický obzor* 1, 1/1990, s. 2 – 5.
- PRÁŠEK, J., *Písecké XX. Století*, Písek 1999.
- PRÁŠEK, J., *Písek před 50 lety*, Písek 1998.
- PRÁŠEK, J., *Písecké 2. tisíciletí*, Písek 2000.
- PRÁŠEK, J., *Písecké ulice*, Písek 1998.
- PREČAN, V., *Historiografie a politika*, *Soudobé dějiny* I., II. – III./1993, s. 199 – 205.
- PROCHÁZKA, J., *Poválečné Československo 1945 – 1989*. Praha 1991.
- PROKŠ, P., *Československo a západ 1945 – 1948*, Praha 2001.
- PRUESSEN, R. W., *Od symbolu ke katalyzátoru a znovu k symbolu. Vývoj amerického chápání Československa a východní Evropy v letech 1943 – 1948*, *Soudobé dějiny* V., II. – III./ 1998, s. 238 – 246.
- PUK, M., *Odsun Němců z Prahy po druhé světové válce*, *Historický obzor* 12, 11 – 12/2001, s. 270 – 278.
- RATAJ, J., *KSČ a Československo I. (1945 – 1960)*, Praha 2003.
- RIPKA, H., *Czechoslovakia Enslaved: The story of Communist Coup d'état*, London 1950.
- RIPKA, H., *Únorová tragedie*, Brno 1995.
- RUPNIK, J., *Dějiny Komunistické strany Československa. Od počátků do převzetí moci*, Praha 2002.
- SEKYRKA, M., *Všední den v internačním středisku Písek–Cerhonice*, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, diplomová práce, 2007.
- SKILLING, H. G., *Ohlédnutí: 1945 – 1948*, *Soudobé dějiny* I., IV. – V./1993 – 1994, s. 536 – 539.
- SMETANA, V., *Pod křídla Sovětů. Mohlo se Československo vyhnout „sklouznutí“ za železnou oponu?*, *Soudobé dějiny* XV., II./2008, s. 274 – 302.
- SOMMER, K., *UNRRA a Československo*, Opava 1993.
- SOMMER, V., *Kronikář komunistického Československa: Karel Kaplan a studium soudobých dějin*, *Soudobé dějiny* 15, II./2008, s. 341 – 356.
- STANĚK, T., *Odsun Němců z Československa 1945 – 1947*, Praha 1991.
- STANĚK, T. – von ARBURG, A., *Organizovaný odsuny? Úloha ústředních státních orgánů při provádění "evakuace" německého obyvatelstva (květen až září 1945)*,

- Soudobé dějiny XII., III. – IV./2005, s. 465 – 533; XIII., I. – II./2006, s. 13 – 49; III. –IV./2006, s. 321 – 376.
- STANĚK, T., *Tábory v českých zemích v letech 1945 – 1948*, Opava 1996.
- SVATOŠ, S., *Politiky Národní fronty v jižních Čechách v období 1945 – 1948*, Jihočeský sborník historický 52, 1983, s. 173 – 182.
- SVATOŠ, S., *Předvolební boj jihočeských komunistů na jaře 1946*, Jihočeský sborník historický 55, 1986, s. 61 – 68.
- ŠINDELÁŘ, J., *60 let bojů KSČ na Písecku 1921 – 1981*, Písek 1981.
- ŠINDELÁŘ, J., *Knížka o Písku*, Písek 1985.
- ŠINDELÁŘ, J., *Písek v roce Vítězného února*, Písek 1973.
- ŠUBRT, J., *Sociální paměť a sociologický výzkum*, Soudobé dějiny II., II. – III./1995, s. 269 – 280.
- ŠVEC, J. A., *Ukradené mládí. Novely a povídky*, Písek 2001.
- TÁBORSKÝ, E., *Communism in Czechoslovakia, 1948 – 1960*, Princeton 1961.
- TIGRID, P., *Kapesní průvodce inteligentní ženy po vlastním osudu*, Praha 1990.
- TOMASZEWSKI, J., *Cesta komunistických stran k moci ve střední Evropě. Srovnávací pohled*, Soudobé dějiny V., II. – III./1998, s. 208 – 237.
- TRAPL, M., *Československá strana lidová*, in: Malíř, J. – Marek, P., *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu v letech 1861 – 2004*, Brno 2005, 2. díl: 1938 – 2004, s. 1175 – 1188.
- URWIN, D. E., *A Dictionary of European History and Politics, 1945 – 1995*, London 1996.
- VANĚK, M., *Orální historie. Metodické a technické postupy*, Olomouc 2003.
- VANĚK, M., *Orální historie ve výzkumu soudobých dějin*, Praha 2004.
- VEBER, V., *Jak to bylo s demisemi v únoru 1948*, Paměť a dějiny 3, 1/2009, s. 5 – 10.
- VEBER, V., *Osudové únorové dny 1948*, Praha 2008.
- VESELÝ, K., *Přehled leteckých akcí a náletů v letech 1944 – 1945 na Písecku*, Výběr prací členů historického klubu Jihočeského muzea v Českých Budějovicích 17, 2/1980, s. 80 – 81.
- VOŠAHLÍKOVÁ, P., *Československá sociální demokracie*, in: Malíř, J. – Marek, P. a kol., *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu v letech 1861 – 2004*, 2. díl: 1938 – 2004, Brno 2005, s. 1165 – 1174.
- VYKOUKAL, J. – LITERA, B. – TEJCHMAN, M., *Východ. Vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku*, Praha 2000.

WINTERS, S. B., *Americkýma očima. Okupace západních Čech v roce 1945*, Dějiny a současnost 25, 6/2003, s. 32 – 36.

ZINNER, P. E., *Communist Strategy and Tactics in Czechoslovakia, 1918 – 48*, New York 1963.

ŽÁČEK, P., *Drtina v Plzni: Pokus o organizování reakční mocenské akce*, Paměť a dějiny 2, 1/2008, s. 60 – 75.

Internetové zdroje

www.usd.cas.cz

www.ustrcr.cz

www.postbellum.cz

www.pametnaroda.cz

www.totalita.cz

www.viteznyunor.cz

www.vlada.cz

www.ct24.cz/textove-prepisy/historie-cs-eu/

Seznam zkratek

apod. – a podobně

atd. – a tak dále

DaS – Dějiny a současnost

čs. – československý

ČSD – Československá sociální demokracie

ČSL – Československá strana lidová

ČSNS – Československá strana národně socialistická

ČSR – Československá republika

DS – Demokratická strana

HO – Historický obzor

inv. čís. – inventární číslo

JSČZ – Jednotný svaz československých zemědělců

JSH – Jihočeský sborník historický

kart. – karton

kn. – kniha

KNV – Krajský národní výbor

KSČ – Komunistická strana Československa

KSS – Komunistická strana Slovenska

MěÚ - Městský úřad

MNV – Místní národní výbor

NF – Národní fronta

ONV – Okresní národní výbor

ORP - Okres s rozšířenou působností

PD – Paměť a dějiny

PNS – Prozatímní národní shromáždění

ROH – Revoluční odborové hnutí

SČSP – Svaz československo-sovětského přátelství

SD – Soudobé dějiny

sign. – signatura

SOA – Státní oblastní archiv

SOkA – Státní okresní archiv

SSSR – Svaz sovětských socialistických republik

ÚNS – Ústavodárné národní shromáždění

ÚRO – Ústřední rada odborů

ZNV – Zemský národní výbor

Seznam příloh

Obrazové přílohy

Obrázek 1: Písecké nádraží po bombardování 29. dubna 1945. (SOkA Písek, Sbíрка fotografií, kart. 24, Reportážní fotografie Františka Petříka (1938 – 1946), č. 873.)

Obrázek 2: Průjezd amerického tanku Karlovou ulicí 5. května 1945. (SOkA Písek, Sbíрка fotografií, kart. 24, Reportážní fotografie Františka Petříka (1938 – 1946), č. 1005.)

Obrázek 3: Příjezd sovětských vojáků na písecké náměstí. (SOkA Písek, Sbíрка fotografií, kart. 24, Reportážní fotografie Františka Petříka (1938 – 1946), č. 1028.)

Obrázek 4: Slavnostní uvítání Rudé armády na píseckém náměstí. U mikrofonu stojí místopředseda MNV Jindra, v pozadí předseda MNV Vojtěch Moravec. (Ze sbírek Prácheňského muzea v Písku, sign. S-586.)

Obrázek 5: Společný přípitek spojeneckých vojáků, sovětského a amerického vojáka, na píseckém náměstí. (Prácheňské muzeum – podsbíрка historická S-8725.)

Obrázek 6: Munice naházena v příkopu u silnice v okolí Písku, pravděpodobně v oblasti Na Ptáčkovně. (SOkA Písek, Sbíрка fotografií, kart. 24, Reportážní fotografie Františka Petříka (1938 – 1946), č. 1071.)

Obrázek 7: Jeden z uprchlických táborů v okolí Písku. (SOkA Písek, Sbíрка fotografií, kart. 24, Reportážní fotografie Františka Petříka (1938 – 1946), č. 1223.)

Obzázek 8: Vyhláška o zákazu lovu ryb z rybníků pomocí výbušnin. Povšimněte si, že ruská část textu je psaná latinkou. (SOkA Písek, Sbíрка soudobé dokumentace, inv. čís. 4, sign. IV, kart. 5, Osvobození (1945).)

Obrázek 9: Vojtěch Moravec, předseda Místního národního výboru Písek. (SOkA Písek, Sběrka fotografií, kart. 24, Reportážní fotografie Františka Petříka (1938 – 1946), č. 1262.)

Obrázek 10: První fotografie zasedání Místního národního výboru v Písku. (Prácheňské muzeum – podsbírka historická, sign. S-8772.)

Obrázek 11: Záznam ze schůze ONV Písek ze dne 14. května 1945, v kterém se hovoří o rozdělení okresu na americkou a sovětskou okupační oblast. Pozměňno v knize B. Janouška Revoluční tradice jižních Čech. (SOkA Písek, ONV Písek, Zápisy ze schůzí pléna 1945 – 1949.)

Obrázek 12: Návštěva prezidenta dr. Edvarda Beneše (uprostřed) v Písku, úplně vlevo předseda MNV Písek Vojtěch Moravec, vpravo zastupující předseda Okresního národního výboru Písek Josef Kotrč. (SOkA Písek, Sběrka fotografií, kart. 24, Reportážní fotografie Františka Petříka (1938 – 1946), č. 1858.)

Obrázek 13: Tři generace příslušníků Rudé armády. Foceno při příležitosti návštěvy prezidenta Beneše v Písku. (Prácheňské muzeum – podsbírka historická, sign. S-716.)

Obrázek 14: Manifestace na podporu znárodnění strategického průmyslu a bank na píseckém náměstí 25. října 1945. (Prácheňské muzeum – podsbírka historická, sign. S-2997.)

Obrázek 15: Pohled na sekretariáty Komunistické strany Československa a Československé strany lidové na Stalinově náměstí během oslav 28. října 1945. (SOkA Písek, Sběrka fotografií, kart. 24, Reportážní fotografie Františka Petříka (1938 – 1946), č. 1681.)

Obrázek 16: Karikatura z předvolební kampaně před volbami do Ústavodárného národního shromáždění v roce 1946, znázorňující politický program jednotlivých stran. (Svobodné slovo ze dne 21. května 1946, převzato z PEHR, M., *Velmi slušná kampaň. Volby 1946 v heslech, karikaturách a obrazech*, Dějiny a současnost 26, 2/2004, s. 30 – 32, zde s. 30.)

Obrázek 17: Výzva pro členy ČSNS k zachování klidu během vládní krize v únoru 1948. (Písecký kraj ze dne 24. února 1948.)

Obrázek 18: Zamítavé stanovisko Okresního akčního národního výboru v Písku ke složení Místního akčního výboru v Rakovicích. (SOkA Písek, NF OV Písek, inv. čís. 7, sign. A1b, kart. 1, Presidiální spisy.)

Obrázek 19: Jednotná kandidátka do parlamentních voleb v roce 1948. (Jihočech ze dne 14. května 1948.)

Obrázek 20: Hlášení Místního akčního národního výboru v Dobešicích na Okresní akční národní výbor o použití bílých lístků během voleb v roce 1948. (SOkA Písek, NF OV Písek, inv. čís. 118, sign. B9, kart. 23, Propagační materiály, volební výbory, schůze, seznamy, pokyny, seznamy voličů kteří volili bílé lístečky aj.)

Obrázek 21: První poválečná brigáda na obnově města Písku v Harantově ulici. (Prácheňské muzeum – podsbírka historická, sign. S-2685.)

Obrázek 22: Předseda Okresního akčního výboru v Písku Tomáš Keclík (vlevo) a místopředseda Ladislav Berka (vpravo) - pozdější fotografie. (Prácheňské muzeum – podsbírka historická, sign. S-7407 a S-3000.)

Tabulkové přílohy

Tabulka 1 (umístěna v textu na str. 88): Výsledky voleb v Českých zemích (K. KAPLAN, *Nekrvavá revoluce*, s. 60.)

Tabulka 2 (umístěna v textu na str. 90): Volební výsledky do Ústavodárného Národního shromáždění podle obcí soudního okresu Písek a vybraných velkých obcí politického okresu Písek (Písecký kraj ze dne 31. 5. 1946.)

Tabulka 3 (umístěna v textu na str. 117): Výsledky voleb do Národního shromáždění v roce 1948 podle obcí v soudním okrese Písek a velkých obcí politického okresu Písek (SOkA Písek, NF OV Písek, inv. čís. 118, sign. B9, kart. 23, Propagační materiály, volební výbory, schůze, seznamy, pokyny, seznamy voličů kteří volili bílé lístečky aj.)

Tabulka 4: Bilance Mimořádného lidového soudu v Písku (P. JUSTIN, *Mimořádný lidový soud*, s. 121.)

Tabulka 5: Volební výsledky ve volbách do Ústavodárného národního shromáždění v roce 1946 podle krajů (pouze země česká a moravská). (Hlas lidu ze dne 29. května 1946.)

Tabulka 6: Výsledky voleb do Ústavodárného národního shromáždění v roce 1946 v XIII. Českobudějovickém kraji podle správních okresů. (Hlas lidu ze dne 29. května 1946.)

